

HALİT ÇELENK

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ'NDE İÇ
DEMOKRASİ

-Yaşadıklarım-

Anı

Birinci Baskı: Evrensel Basım Yayın, 2003
İnternet Edisyonu: Mayıs 2021

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	6
TİP ÖNCESİ YAŞAMIMDAN KESİTLER	14
ÇOCUKLUK VE GENÇLİK YILLARI.....	15
NAR AĞACI VE İNSAN HAKLARI.....	17
ÜNİVERSİTE YILLARI.....	18
TİP'TE İLK YILLAR	24
PARTİYE GİRİŞİMİZ	25
1963 YEREL SEÇİMLERİNE HAZIRLIKLAR	26
ALAÇAM İLÇESİNDE.....	30
GÜMENÜZ'DE.....	32
HAVZA'DA.....	37
GİRESUN'DA.....	38
ŞEKİBE ÇELENK'İN ÇALIŞMALARI VE 1963 YEREL SEÇİMLERİNDE YAPTIĞI RADYO KONUŞMASI	39
NİYAZİ AĞIRNASLI OLAYI.....	47
1966 SENATO SEÇİMLERİ	49
<i>Adana Adaylığım.....</i>	<i>49</i>
<i>1966 Senato Seçimlerinde Halit Çelenk'in Radyo Konuşması:.</i>	<i>53</i>
MALATYA KONGRESİ VE SORUŞTIRMALAR	60
MALATYA KONGRESİNE DOĞRU	61
MALATYA KONGRESİ VE SORUŞTURMANIN BAŞLAMASI	67
72 SORU	68
NİHAT SARGIN'IN 72 SORU HAKKINDAKİ AÇIKLAMASI	78
MERKEZ HAYSİYET DİVANINA SEVK SÜRECİ	82
SEVK İSTEMİ GENEL YÖNETİM KURULUNDA GÖRÜŞÜLÜYOR (15 TEMMUZ 1967)	83
<i>Toplantı Hazırlıkları.....</i>	<i>83</i>

<i>Korku ve Tehdidin Doğurduğu Suskunluk.....</i>	<i>90</i>
<i>Ne Bir Ses, Ne Bir Nefes.....</i>	<i>91</i>
<i>Yunus Koçak'ın Yalan İfade Düzenlemesi.....</i>	<i>94</i>
<i>GYK'daki Konuşmam.....</i>	<i>95</i>
<i>Kulıs Yapmak Hizipçilik Değildir.</i>	<i>103</i>
<i>Vahap Erdoğan ve Ahmet Say'ı Koruma Savı</i>	<i>104</i>
GYK ÜYELERİNİN KONUŞMALARI.....	109
<i>Behice Boran'ın Konuşması.....</i>	<i>117</i>
<i>Behice Boran'ın Konuşması ve MİT Raporu Üzerine Notlar ..</i>	<i>121</i>
DOSYAYI OKURKEN GÖRDÜKLERİM	124
<i>Boran'ın Akıl Almaz Yorumları ve Savları</i>	<i>128</i>
<i>Komünistlik Yeraltı Faaliyeti Suçlaması.....</i>	<i>138</i>
<i>GYK Üyeleri Yanıltılmıştır.....</i>	<i>139</i>
KURUNUN ARASINDA YAŞ DA YANAR.....	141
MEHMET ALİ AYBAR TKP'Lİ MİYDİ?.....	144
MEHMET ALİ AYBAR'LA GÖRÜŞME	146
OLAY MERKEZ HAYSİYET DİVANINDA	149
MERKEZ HAYSİYET DİVANI ÜYESİ ÜZEYİR KURAN'IN	
PROTESTOSU.....	152
HALİT ÇELENK VE ŞEKİBE ÇELENK'İN SAVUNMASI	153
<i>Büyük Kongrenin İradesine Karşı Bir Sevk İstemi</i>	<i>154</i>
<i>Merkez Yürütme Kurulunun Düştüğü Çelişki.....</i>	<i>155</i>
<i>Sevk İsteminin Niteliği</i>	<i>156</i>
<i>Görülmemiş Bir Oylama</i>	<i>158</i>
<i>Sevk İsteminin Hukuk Kurallarına Aykırılığı</i>	<i>160</i>
<i>Sevk İstemi İle Genel Yönetim Kurulunda İleri Sürülen İthamlar</i>	
<i>Arasında Aykırılık</i>	<i>161</i>
<i>Sevk İsteminin Cezaların Şahsiliği Prensibine Aykırılığı</i>	<i>163</i>
<i>Haysiyet Divanının Görevi</i>	<i>163</i>
<i>Hakkımızdaki İthamlar</i>	<i>165</i>
<i>Şekibe Çelenk'in Delegeliği.....</i>	<i>180</i>
<i>Gazetelerin Delil Niteliği</i>	<i>181</i>
<i>Partinin Politik Çizgisi</i>	<i>182</i>
<i>Dinlenmesini İstedğimiz Tanıklar</i>	<i>187</i>

MERKEZ HAYSİYET DİVANİ KARARINI VERİYOR.....	189
YENİDEN MERKEZ HAYSİYET DİVANINDA.....	190
3-4 ŞUBAT 1968 GÜNLÜ GENEL YÖNETİM KURULU TOPLANTISI	191
<i>Hem Komünist Hem CIA Hizmetinde.....</i>	<i>198</i>
<i>Erol Ersan ve Türk Solu Dergisi Tartışmaları.....</i>	<i>201</i>
<i>Yaşar Kemal'in, Kemal Sülker'in, Kemal Türkler'in ve Şinasi</i>	
<i>Yeldan'ın Sözleri.....</i>	<i>202</i>
<i>Mehmet Ali Aybar'ın Konuşması.....</i>	<i>205</i>
<i>Aybar Merkez Haysiyet Divanı Kararını Tanımlıyor:.....</i>	<i>205</i>
YENİDEN M. H. DİVANINA GÖNDERME	206
HALİT ÇELENK'İN SAVUNMASI.....	207
BEKLENEN KARAR	219
GERÇEK DIŞI TUTANAKLAR.....	219
13'LER OLAYI'NIN YANKILARI.....	224
İSTANBUL'UN PROTESTOSU.....	225
İSTANBUL İL KONGRESİ İÇİN YAYINLANAN BİLDİRİ	230
ADANA'NIN PROTESTOSU.....	234
ANKARA'NIN PROTESTOSU.....	236
İHRAÇ KARARLARI İPTAL EDİLİYOR.....	244
SONRAKİ GÖRÜŞMELER GELİŞMELER	246
AYBAR'IN ÖZELEŞTİRİSİ.....	247
SOSYALİSTLER BİRLEŞMELİ	248
ADNAN CEMGİL'İN ÖZÜR DİLEMESİ	250
BEHİCE BORAN'IN CENAZESİ	251
TÜRKİYE BİRLEŞİK KOMÜNİST PARTİSİ DAVASI	252
TİP SONRASI ÇALIŞMALARIM	255
HUKUK MÜCADELESİ SÜRÜYOR	256
TSİP'İN KURULUŞU ÖNCESİNDE BİR GÖRÜŞME	258
ABDULLAH BAŞTÜRK'ÜN PARTİ KURMA GİRİŞİMİ	259
SOSYALİST BİRLİK PARTİSİ (SBP) GİRİŞİMİ	261

<i>KAMUOYUNA AÇIKLAMA.....</i>	<i>265</i>
<i>Halit Çelenk'in Hazırlık Kurultayını Açış Konuşması.....</i>	<i>269</i>
<i>Aziz Nesin'in Hazırlık Kurultayını Açış Konuşması.....</i>	<i>272</i>
<i>Kurultay Böylece Çalışmalarına Başlıyor.....</i>	<i>281</i>
<i>Program Taslağına Neden Karşı Çıktık?.....</i>	<i>282</i>
<i>Sosyalist Birlik Partisi Konusunda Halit Çelenk'le Söyleşi.....</i>	<i>288</i>
SON SÖZ YERİNE	292
EKLER.....	297
Ek 1: HALİT ÇELENK HAKKINDAKİ MİT RAPORU	298
Ek 2: PARTİ İÇİ DEMOKRASİ VE DEMOKRATİK MERKEZİYETÇİLİK	302
Ek 3: IŞIK KANSU-HALİT ÇELENK'İN ÇOCUKLUĞUNA YOLCULUK	309

SUNUŞ

Bu kitap siyasi yaşamımdan kesitleri, özellikle Türkiye İşçi Partisinin 1967 yılında Malatya’da yapılan 2. Büyük Kongresinden sonra, benim ve eşimin de içinde yer aldığı 13 üyenin partiden ihraç edilmesi için başlatılan soruşturma ve savunma sürecinde tanık olduğum olayları kapsamaktadır. Kitap, Türkiye İşçi Partisi içinde 13’ler Olayı olarak bilinen uygulamalarla ilgili Genel Yönetim Kurulu toplantılarını, yapılan konuşmaları, olayları, soruşturmaları, belgeleri ve bunların “siyasal partilerde iç demokrasi, demokratik merkezîyetçilik” ilkeleri açısından değerlendirilmesini konu almaktadır. Görüleceği gibi, kitapta yer alan inceleme ve değerlendirmeler, partinin kendisi, programı, tüzüğü ve genel stratejisi ile ilgili olmayıp, kitaba konu olan 13’ler Olayı’ndaki, kimi parti üst yöneticilerinin, tutum, tavır ve konuşmalarına ilişkindir.

Kitapta yer alan 15 Temmuz 1967 ve 34 Şubat 1968 günlerinde yapılan Genel Yönetim Kurulu toplantılarını, parti merkezinde yapılan hazırlık çalışmalarını, toplantıda yapılan konuşmaları, tartışmaları, saldırıları, hukuk dışı yöntemleri ve baskıları o günlerde hemen yazmıştım. Elinizdeki kitabın önemli bir bölümü, sözü edilen bu toplantılar ve onları izleyen gelişmelerle ilgili notlardan oluşmaktadır.

Ben yıllar boyu ve geçtiğimiz yıllara gelinceye dek, parti içindeki bazı yöneticilerin yanlış tutum ve davranışlarını, sol hareket ve örgütlenmelere ve bu arada partiye zarar verir kaygısıyla, “kol kırılır yen içinde” deyimine uygun olarak yazmayı ve yayımlamayı uygun görmedim. Bunun yanında

aradan geçen yaklaşık 35 yıl ve sonraları, benim açımdan bir hukukçu ve savunman olarak yoğun bir dönem oldu. Ülkemizde bağımsızlık ve demokrasiyi savunan, var olan sömürü düzeninin değişmesinden yana tavır koyan ve bu amaç doğrultusunda mücadele veren ve başkaldıran, bu nedenle ezilen, işkence gören, tutuklanan, yargılanan, idam edilen, demokrat, sosyalist kişiler ve onların yönetiminde ya da içinde bulundukları siyasal parti, sendika, dernek, vakıf vb. örgütleri savunmam, süre olarak yarım yüzyılı aştı. Son birkaç yılda bunlara ağır sağlık sorunlarım eklendi. Bu nedenlerle anılan bilgi, belge, değerlendirme ve konuşmalar günümüze kadar yayınlanamadı. Kitap baskıya verilene kadar, kitabın yayınlanmasındaki tereddüdüm sürdü. 35 yıl önce yaşanan bu olayların tanıklarından birçoğu artık hayatta değiller. Bu arkadaşlarımızın çoğuyla yollarımız daha sonraki yıllarda, hem siyasi mücadele içinde hem hukuk mücadelesi içinde birleşti. Olayları bu kitapta aktarmamın nedeni, bu insanların sosyalist mücadeleye katkılarını sorgulamak; bu insanları yargılamak değildir.

Kitabın amacı, kişisel tutum ve duygusallıklardan uzak kalarak, kimi gerçekleri açıklamak, siyasal partilerde, özellikle sosyalist partilerde iç demokrasinin, demokratik merkezîyetçi yöntemin yaşamsal önemini anımsatmak, bu ilkelerin parti yönetiminin tüm alanlarında uygulanması gerektiğine işaret etmektir. Konuyu açıklamaya çalışırken kimi yöneticilerin yanlış, gerçeğe aykırı, önyargılardan kaynaklanan konuşma ve tavırlarına yer vermenin zorunluluğu bu çerçeve içinde değerlendirilmelidir. Başka bir deyişle, inceleme konusu olaylarda iç demokrasi ve demokratik merkezîyetçi yöntemlere parti yöneticileri tarafından ne derece önem verildiği ve buna ilişkin tüzük hükümlerinin uygulanıp uygulanmadığı gerçeğinin

anlaşılabilmesi için, sözü edilen tavır ve konuşmaların açıklanması zorunlu olmuştur.

İnsanlığın, baskı ve sömürüden kurtulmuş, dolu dolu özgür bir ortam içinde yaşayabileceği, tüm yeteneklerini sınırsız geliştirebileceği sosyalist bir düzene ulaşmasının yolu uzundur. Bu uzun yolda, bu mücadele içinde yer alan eğitilmiş ve belli bir düzeye gelmiş insanların da yanlışlıklar yapmaları, kişisel zaafalarına yenik düşmeleri olasıdır. Geçmişte bunun birçok örnekleri görülmüştür. Bu dönemler, eleştirinin eğiticiliği ve öğreticiliğinin ve özeleştirisinin yararlarının unutulduğu dönemlerdir. Aradan 35 yılı aşkın bir süre geçtikten sonra olaylara nesnel bir gözle bakmak ve değerlendirmede bulunmak daha da kolaylaşmaktadır. Doğrusu da budur. Kitaba konu olan olay ve gelişmelerin okunmasında ve algılanmasında da aynı kolaylığın söz konusu olacağını düşünüyorum.

Böyle bir açıdan baktığım söz konusu olaylar karşısında, zaafalarına yenik düşen, parti içinden kimi kişilerin, parti dışından eski sosyalistlerle iş birliği yaparak parti yönetimini ellerine geçirmek istedikleri *vehmine* kapılan, bu kuruntu sonucunda yanlışlar yapan, hırçınlaşan ve bu psikolojiden kendini kurtaramayan kimi yöneticilerin bu tutumlarını şaşırtıcı bulmuyorum. Çünkü olaylara determinist bir gözle bakıyor, onların içinde bulundukları psikolojik durumların ve geçmişlerindeki partisel ilişki ve hesaplaşmalarının bu yanlışlarda etkili olduğunu düşünüyorum. Üzüntü ile karşılanması gereken nokta, bu yanlış davranışların partinin çıkmaza sürüklenmesinde oynadığı roldür.

TİP, kurulduğu dönemde ülkemizdeki sol kesim ve çevrelerin hemen tümü tarafından desteklenmişti. Legal sosyalist bir parti özlemi içinde olan bu kesimlerin desteği

yıllarca sürdü. Parti yöneticilerinin güven veren kişilikleri, açıklamaları, toplantıları, seçimlerde parti sözcülerinin radyo konuşmaları, partinin program ve çalışmaları bunda büyük rol oynamıştı. 1965 yılında Seçim Yasasında yer alan milli bakiye sisteminin tanıdığı olanaklarla partinin parlamento ya on beş milletvekili gönderebilmiş olması da kamuoyunda partiye olan güveni pekiştirmişti. Parti üyeleri, sosyalizme olan inançları nedeniyle partiye olağanüstü bir bağlılık içinde olmuşlar, kendilerine verilen görevleri büyük bir titizlikle yerine getirmek için olağanüstü bir çaba göstermişlerdi. O günleri yaşayanların, o uğraşları izleyenlerin, bu anlatılması güç savaşımı unutmaları olanaksızdır.

Ancak daha sonraları kimi siyasal ve ideolojik konular üzerinde yöneticilerle yöneticiler, üyelerle yöneticiler arasında bazı görüş ayrılıkları çıkmış ve oldukça sert tartışmalar yaşanmıştır. Partinin en üst kademesindeki kimi yöneticiler, bu görüş ayrılıklarına çözüm getirmede demokratik ve uzlaşıcı, uzlaştırıcı bir tutum takınacakları yerde, katı bir tavır içine girmişler, araya açıklanmayan hesaplar karışmış ve bu da istifaları ya da ihraçları gündeme getirmiştir. Bu yöneticiler de, sonunda kendi aralarında da anlaşmazlıklara düşmüşler, bunu karşılıklı ağır suçlamalar izlemiş ve parti dağılma sürecine girmiştir.

İnancıma göre, parti, kendi içindeki anlaşmazlıkları kopma aşamasına götürmeden, bunlara demokratik biçimde, karşılıklı anlayış yöntemiyle çözümler üretebilirdi. Bu yapılamadı. Partiyi koruma adına girilen uygulamalar ile hırslar, tutkular, kişisel tutumlar egemen oldu. Bu da partinin dağılmasında önemli rol oynadı.

Hep düşünmüş ve kendime sormuşumdur: TİP yaşayabilir miydi, yaşatılabilir miydi?

Türkiye İşçi Partisi, işçi, memur, aydın, topraksız ya da az topraklı köylü, küçük esnaf, özetele emeğiyle geçinen halk yığınları arasında bir taban oluşturmıştu. Yansız ve şartlanmamış yurttaşlar tarafından sevilen, saygı duyulan bir par-tiydi. Çünkü, programı ile bu sınıfların ve tabakaların özelemlerine doğru çözümler getiriyordu. Tek sosyalist parti olarak katıldığı seçimlerde aldığı %3 civarındaki oylar bunu gösteriyordu. Bu oylar, egemen sınıfların, onların temsilcisi siyasal iktidarların, aşırı sağcı, faşist grupların baskı ve aleyhteki propagandalarına karşın alınıyordu. Seçimlere katılabilmek için gerekli yasal örgütlenme oranına ulaşmış olan parti, bu sınırları da aşmıştı.

Yılların deneyimli politikacısı CHP Genel Başkanı İsmet İnönü bunu görmüş, partisinin oy kaybını önlemek için *ortanın solu* sloganını kabul etmek zorunluluğunu duymuştu. Bütün bunlar ve burada değinemediğim birçok başka neden, TİP'in yaşamını sürdürebilecek nitelikte, ileriye dönük gelişme vaat eden bir parti olduğunu gösteriyordu.

Ancak partinin gelişmesine, genişlemesine, parti üyelerinin bilinç düzeylerinin yükseltilmesine, başka bir deyişle, “parti içi eğitimin” uygulanmasına olanak sağlayacak ve bütün sosyalist partilerde kural olarak benimsenen “demokratik merkezîyetçilik” ilkesi uygulama alanı bulamıyordu. Başka bir deyişle, *parti içi demokrasi* işlemiyordu. Demokratik merkezîyetçiliğin, “merkezîyetçi ilkesi” uygulanıyor, ama “demokratiklik” ilkesi uygulanmıyordu. Kararlar partinin üst yönetimi, (kimi kez bir, kimi kez iki ya da üç kişi) tarafından alınıyor, partinin genel kuruluna ya da yönetim kuruluna getiriliyor, gerektiği kadar tartışılmasına olanak sağlanmadan oylanıyor ve kabul edilmiş sayılıyordu.

Ayrıca 13'ler Olayı'nda olduğu gibi, kimi genel yönetim ve il yönetim kurulu üyeleri ve parti üyeleri hakkında, parti dışındaki kimi TKP'lilerle iş birliği yaparak parti yönetimini ele geçirmek amacıyla hizip çalışması yapmak, böylece partiyi çöktürmek isteyen CIA'ye hizmet etmek suçlamaları yapılıyor, aslı ve esası olmayan bu savların, çeşitli baskı ve tehditlerle GYK'da kabul edilmesi sağlanıyordu. Genel Yönetim Kurulunda bu tür suçlamalara hedef olan kişiler suçlamayı reddederek sert tepki gösterince bir grup delege tarafından üzerine yürünüyor, saldırıya uğruyor ve toplantıyı yöneten başkan tarafından olay önleniyor, ancak partiden çıkarma istemiyle Merkez Haysiyet Divanına gönderiliyordu. Parti örgüt ve üyeleri arasında bu suçlamalara karşı oluşan büyük tepki ve protestolar karşısında İkinci Olağanüstü Genel Kurulda delegeler tarafından ihraçların iptali yolunda önergeler veriliyor ve kararlar iptal edilmek zorunda kalınıyordu.

İzmir'de yapılan 1. Büyük Kongre seçimlerinde işçi ve aydın şeklinde çift oy pusulası ve çift sandık tartışmalarından kaynaklanan ve içlerinde Prof. İsmet Sungurbey, yazar Fethi Naci, gazeteci Doğan Özgüden, yazar Demir Özlü, Edip Cansever ve Genel Sekreter Orhan Arsal'ın da bulunduğu 22 kişinin partiden uzaklaşma durumunda bırakılması ya da ihracı, Kıbrıs sorunu üzerinde parti adına yapılan açıklama Merkez Yürütme Kurulunca ertelenmişken Genel Başkanın, görüşmeleri beklemeden kişisel olarak bir açıklama yapması nedeniyle Senatör Esat Çanga'nın partiden çekilmesi, İstanbul İl Kongresinde Şişli ilçesinden, içlerinde Dr. Sevinç Özgüner, Dr. Kemal İşler, Cemil Ormanlar, Kumru Gözügeçgil' in de bulunduğu 17 kişinin hizip oluşturma, ortak seçim listesi hazırlama, ilçeler arası görüşmeler yapma, bu çalışmalarla daha önceki sosyalist kuruluşlar karşısında partinin

bağımsızlığı ile bağdaştırılamayacak bir görüntü ortaya çıkmasına neden olma gerekçesiyle partiden çıkarılmak için Merkez Haysiyet Divanına gönderilmeleri, Divanın bu istemi reddetmesi üzerine ilçenin feshedilmesi, partinin tek senatörü Niyazi Ağırnaslı'nın, savunma hakkı tanınmadan manevi baskı altında istifa etmek zorunda bırakılması, bizlerin de içinde bulunduğumuz 13'ler Olayı olarak bilinen ve Vahap Erdoğan, Rasih Nuri İleri, Süleyman Ege, Necati Aykaş, Naci Ormanlar, Ahmet Say, Ümrân Baran, Kumru Gözügeçgil, Dr. Sevinç Özgüner, Necip Devocioğlu ve Tuncer Yanar'ın da içinde bulunduğu 13 kişinin, Genel Merkez tarafından GYK üyeleri üzerinde baskı kurularak, sevk istemi aleyhinde oy kullananların partiden istifa etmiş sayılacağı yolunda karar verilerek ve yine Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'ın GYK toplantısında: *"Bu kişileri merkez haysiyet divanına sevk kararı almazsanız ben bu partiden çeker giderim"* sözleriyle delegeleri tehdit etmesi, vb. tutumlar karşısında, *Parti Tüzüğü'nün 7. maddesinde de düzenlenmiş olan demokratik merkezîyetçilik ilkesinden* ve parti içi demokrasiden söz edilemeyeceği kuşkusuzdur.

Ama parti yaşayamadı. Bunun birçok nedeni vardır. Ayrı ayrı incelenebilir.

Partide demokratik merkezîyetçilik ve iç demokrasi ilkelerinin uygulanmaması, Anayasa Mahkemesinin kapatma gerekçelerinin dayanakları ve nedenleri, TKP ile birleşme, kişisel tutumlar, hırslar ve benzeri sorunlar ayrı ayrı birer inceleme ve araştırma konusu yapılabilir. Bunlar ve daha birçok nesnel ve öznel nedenle TİP yaşatılamamıştır.

TİP yaşatılabilseydi, parti işçi ve emekçi sınıfların temsilcisi olarak Türkiye'nin kaderinde söz sahibi olabilir,

Türkiye'nin bağımsızlaşması ve demokratikleşmesi konularında önemli roller oynayabilirdi.

Yıllar geçtikçe, TİP'in varlığını sürdürememesinin doğurduğu toplumsal ve siyasal sonuçlar kendini daha çok göstermiş ve göstermektedir. TİP üst yönetimi uyguladığı katı merkeziyetçi tutum yerine iç demokrasi ve demokratik merkeziyetçilik ilkelerine yer verseydi, partiden kopmalar, ihraçlar olmaz, parti güçlenir, birliğini korur ve varlığını sürdürebilirdi. Böyle bir durumda solda oluşan fraksiyonların önemli bir bölümünün ortaya çıkması söz konusu olmayabilir, başka bir deyişle buna gereksinme duyulmayabilir ve yine daha sonra başlattığımız 'Solda Birlik' arayışlarına, bu arada İstanbul'da Kuruçeşme'de yıllarca süren ve sonuçsuz kalan SBP çalışmalarına gerek kalmayabilirdi.

1985-86 yıllarında Türkiye solunun birliğini gerçekleştirmek amacıyla başlattığımız çalışmalar ve ülkemizin seçkin sosyalistleri ve çok sayıda parti ve örgütlerin temsilcileri tarafından yapılan ve yıllarca süren yoğun uğraşların bir özeti bu kitabın "TİP Sonrası Çalışmalarım ve Sosyalist Birlik Partisi (SBP) Girişimi" adlı bölümde verilmiştir.

Sosyalist partilerde demokratik merkeziyetçilik ve iç demokrasi ilkelerinin ve bunların yaşama geçirilebilmesinin büyük bir deneyim, olgunluk ve birikim istediğini tarih bize öğretmektedir.

Geçmişte yaşadığımız bu gelişmeleri yazmamın bir amacı da, günümüzde var olan ve ileride kurulacak olan sol partiler için, bunları incelemenin ve öğrenmenin yararlı olacağı düşüncesidir.

TİP ÖNCESİ YAŞAMIMDAN KESİTLER

Bu kitabın konusunu oluşturan olayların, kitapta yer alan düşünce ve değerlendirmelerin doğru olarak anlaşılabilmesi için Türkiye İşçi Partisine üye olmadan önceki yaşamım hakkında okura kısa bir bilgi sunmakta yarar görüyorum.

ÇOCUKLUK VE GENÇLİK YILLARI

Çocukluk ve üniversite öncesi gençlik yıllarım, doğduğum Antakya'da geçti. Birinci Dünya Savaşı sonlarında Fransızlar, Antakya'yı topa tutuyorlar. Kent halkı, bu yüzden evlerini terk ediyor ve köylere kaçıyor. Bu göçe, halk arasında "Kaçkaçlar" deniliyor. Bu Kaçkaçlar, bir tür tarih oluyor; "Ahmet, Kaçkaçlar' da 2 yaşındaydı" ya da "Hasan, Kaçkaçlar' dan sonra doğdu," gibi. Annem, babam ve kardeşlerim Harbiye'ye göç ediyorlar. Annem, beni kucağına alarak Antakya'nın şelaleleriyle, defne ağaçlarıyla ünlü Harbiye köyüne götürürken, altımı değiştirmek için yolun kenarında yere yatırıyor. Alevi bir köylü kadın, beni çakıl taşlarından korumak için elini başımın altına koyuyor. Annem bana bu olayı anlatırken, Kaçkaçlar' da 3 aylık olduğumu söylerdi. Savaş sonunda İskenderun Sancağı, Fransız mandasına veriliyor. *Böylece yaşamım emperyalizmin topları altında başlıyor ve manda yönetimi altında sürüyor.* İlkokulu Asi Irmağı'nın kenarındaki Mektebi Sultani'de okuyorum. Orta ve liseyi ise, daha sonra Musalla adı verilen mahallede açılan okulda bitiriyorum.

Lise öğrencilik yıllarımda Voltaire, Diderot, Jean Jacques Rousseau, Montesquieu ve benzeri düşünür ve bilim adamlarının kimi yapıtlarını ya da seçme yazılarını ders kitaplarında ve Fransız hocaların yönetimindeki okul

kitaplığından aldığım yapıtlarda okuyorum. Böylece Fransız burjuva demokratik devriminin düşünce planında hazırlanmasına ve Fransız Aydınlanma hareketine önemli katkılarda bulunan insanların görüş ve düşüncelerini öğrenme olanağını buluyorum. Bunlar yanında, büyük Türk şairi Nâzım Hikmet'in şiirlerini, *"Alman Faşizmi ve Irkçılığı"* adlı yapıtını okuma fırsatını buluyorum. Yine o yıllarda Antakyalı yurtseverlerle birlikte Fransızların manda yönetimine karşı bağımsızlık savaşımı veren ağabeyim Selim Çelenk'in, Fransızlarla işbirliği yapan büyük toprak ağaları tarafından nasıl dövürüldüğünü, hastanelik edildiğini ve yine babam Mustafa Çelenk'in Antakya'da Uzun Çarşıdaki zücaciye mağazasına alışveriş yapmak için gelen ve fiyatı beğenmeyince babama hakaret eden, babamın bağırıp çağırarak tepki göstermesi sonucu bir kalabalığın çevreyi sarması üzerine mağazayı terk eden Fransız komutanının küstahlığını görüp yaşayarak mandacılar karşı büyük bir kin besliyorum. Daha o yaşta gözlemlerim, duyularım ve yaşadıklarım bende manda yöneticilerine, başka bir deyişle emperyalist devletlere karşı büyük bir düşmanlık duygusunun oluşmasına neden oluyor.

Büyük toprak ağaları gibi işbirlikçiler dışında Antakya (Hatay) halkının da benzer düşünce ve duyguları paylaştığını açıklamak yerinde olacaktır.

Bütün bunlar ve o yıllarda okuduğum sosyoloji, psikoloji, mantık ve genel felsefe dersleri beni düşündürüyor ve zihnimde sorular yaratıyor. İnsan nasıl insan oldu? Nasıl düşünmeye başladı? Doğa ve toplumdaki evrimin ve doğa yasalarının bu konudaki etkisi ve rolü nedir? Varolan toplumsal düzendeki çelişkiler ve baskılar nereden kaynaklanıyor? Kafamda oluşan sorular, arayışlar beni daha çok okumaya ve araştırmaya itiyor. "Nar Ağacı ve İnsan

Hakları” başlıklı bir yazımda, o dönemdeki düşüncelerimi şöyle dile getiriyorum:

NAR AĞACI VE İNSAN HAKLARI

İnsan hakları ve özgürlükler deyince hep aklıma bir nar ağacı ve geniş bir bahçe gelir; Antakya evlerinin “hayat” denilen, etrafı kapalı, üstü açık ve gökyüzüne bakan bahçeleri, avluları gelir.

Antakya’da doğduğum böyle bir evin avlusunda bir nar ağacının altında Jean Jacques Rousseau’nun “Contrat Social” (Toplumsal Antlaşma) adlı kitabını okuyorum. Lise öğrencisiyim. Rousseau kitabına şöyle başlıyor: “İnsan doğaya özgür geldi, ama her yerde zincirler içindedir.”

Bu çarpıcı anlatım beni etkiliyor. İnsanlar neden baskı altındadır? Bu baskılar nereden kaynaklanıyor? İnsanlar yüzyıllardan beri katlanmak zorunda kaldıkları bu baskılardan nasıl kurtulabilirler?.. *Kafamda sorular birbirini izliyor. Hak ve özgürlük sözcükleri, bu kutsal kavramlar düşünce ufkumda bir gül gibi açıyor. Artık benim için dünyanın en güzel sözcükleri: Özgürlük ve insan hakları.*

Sürekli bu kavramları ve baskıları düşünüyorum. Hukuk eğitimi görüyorum. Toplumsal bilimlere, sosyal mücadeleler tarihine, felsefeye eğiliyorum. Tarih boyunca hak ve özgürlükler mücadelesinin insanoğlunun adeta yazgısı haline geldiğini ve bunun sürdüğünü görüyorum.

Ve yine görüyorum ki toplumsal gelişme ağır işliyor. Bilim ve teknoloji alanındaki buluşlar bu gelişmeyi etkiliyor, hızlandırıyor. Ünlü düşünürler bile kimi kez gelişme doğrultularını görmekte ve algılamakta zorluk çekiyorlar. Okuyorum, Aristo’ya soruyorlar: “Kölelik düzeni ne zaman kalkar?” diye. Aristo’nun yanıtı ilginçtir:

“Çıkrıklar ne zaman kendi kendine dönerse kölelik de o zaman kalkar” diyor. Buharın, elektriğin bulunmasıyla çıkrıkların, köle olmadan da döndürülebileceği günler geliyor. Ama kölelik kalkmıyor, biçim değiştirerek sürüyor.

Hak ve özgürlük mücadelesi tarih boyunca bir yandan doğaya öte yandan da ekonomik, siyasal gücü elinde bulunduranların insan üzerindeki baskısına karşı verildi. Egemenlerin baskıları sürüyor. Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerin ve başarıların, insanın mutluluğuna yöneltilmesi sorunu yine gündemde. Teknoloji dev adımlarla ilerliyor. Bilgisayar çağını yaşıyoruz. Ama insanlar, bir avuç azınlığın dışında, mutlu değil. Oysa bilimi ve teknolojiyi insan yarattı. Uygarlık onun yaratıcı gücünün, yeteneklerinin ürünü. O, yaratıkların en onurlusu, en yücesi. Her şey onun ürünü. Yaratan o. Ama bu yaratıcı, yarattıklarının tutsağı oldu, tutsağı haline getirildi.

İnsanın sorunu, bu çelişkiyi çözmek...

ÜNİVERSİTE YILLARI

1939-1940 eğitim yılında İstanbul Hukuk Fakültesinde hukuk öğrenimine başlıyorum. Profesörlerimizin bir bölümü, Alman faşizminden kaçarak Türkiye'ye gelen nitelikli bilim adamları. Aralarında Prof. Schwartz, Prof. Charles Crosa, Prof. Ernest E. Hirsch, Prof. Newmark, Prof. Fon Aster, Prof. Dobresberger var. Bu yabancı profesörler, derslerini kendi dillerinde veriyorlar. Asistanları, Türkçe 'ye çeviriyor ve bizler de not alıyoruz. Cemil Bilsel, Sıddık Sami Onar, Ali Fuat Başgil, Ziyaeddin Fındıkoğlu, Ebul Ula Mardin, Mustafa Reşit Belgesay, Tahir Taner, Recai Galip Okandan ve başkaları Türk hocalarımız arasında, Mehmet Ali Aybar, önce asistan, sonra

da doçent oluyor. Doktora öğrencilerine, Hukuk Felsefesi seminerine de geliyor.

İstanbul’da hukuk eğitiminin dışında daha başka yayınlara ulaşarak ve bunları inceleyerek bilgi ve kültürümü geliştirmek, kafamda oluşan sorulara daha ayrıntılı, daha geniş yanıtlar bulmak özlemiyle çalışmalarımı sürdürüyorum. Bu konularda 4 dil bilen, Avrupa ve Amerika basınıını izleyen, geniş bir kültüre sahip arkadaşım Fethi Atay’ın kitaplarından, onun düşüncelerinden, üniversite kitaplığından, Eminönü Halkevi kitaplığından, Kerim Sadi’nin özel kitaplığından ve ayrıca Sahaflardan sağladığım yayınlardan yararlanıyorum.

O dönemde kitapçılarda istenilen kitapları bulmak olanağı bulunmuyor. Çoğu kitaplar ve yayınlar Türkçe ’ye çevrilmemiş. Örneğin Nâzım Hikmet’in şiir kitaplarını ve öteki yapıtlarını, Kerim Sadi’nin kitap ve broşürlerini Babıâli yokuşunda ve Yüksek Kaldırım’da bile bulmak kolay değil. Buralarda Karl Marx’ın “Kapital” adlı yapıtının Kerim Sadi tarafından çevrilmiş kimi formlarını iple bağlı olarak ve Haydar Rıfat’ın özet bir çevirisini (anlaşılması güç bir çeviri) Sahaflarda zor da olsa bulmak olanağı var. Ancak, Antakya lisesinde öğrendiğim Fransızcayla birçok kitabı asıllarından ya da Fransızca çevirilerinden okuyabiliyorum. Maks Beer’in Milli Eğitim Bakanlığınca çevirisi yaptırılan “*Sosyalizmin ve Sosyal Mücadelelerin Umumi Tarihi*” adlı kitabı, okuma heveslisi insanlar için önemli bir kaynak oluşturuyor. O yıllarda, mekanik materyalistler olarak nitelenen Ludwig Buchner’in “*Force Et Matiere*” (Madde ve Kuvvet) adlı kitabını ve Ernst Haeckel’in maddenin niteliği üzerine yazılmış yapıtlarını okuyorum. Yine rahip Mélier’nin, kendi isteğiyle ölümünden sonra yayımlanan, tanrı kavramı üzerinde değerlendirmelerini içeren ve Dr. Abdullah Cevdet tarafından dilimize çevrilen “*Akliselim*” (Sağduyu) adlı kitabını, Darwin’in

“Selection Naturel” (Ayıklanma yoluyla türlerin meydana gelişi) kuramını ve yaşamını inceliyorum. Fransız ütöpik sosyalistlerinden Fourier, Saint Simon, Owen’in sosyalizm üzerine görüşlerini açıklayan yapıtlarını, Karl Marx ve Friedrich Engels tarafından kaleme alınan Komünist Manifesto’yu, yine Karl Marx’ın ünlü yapıtı olan *Kapital*’ in Fransızca çevirisini Kerim Sadi’nin kitaplığından, *“Kapitalizm Öncesi Ekonomi Şekilleri”* kitabını Fethi Atay arkadaşşımdan alarak, okuyorum.

Alman düşünürü Hegel’in *“Hukuk Felsefesinin Eleştirisi”*, K. Marx’ın *“Yahudi Meselesi”*, *“Felsefenin Sefaleti”*, *“Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı”* adındaki yapıtları, ayrıca okuduğum kitaplar arasında. Yine bu arada İngiliz ekonomisti Adam Smith’in *“Ulusların Zenginliği”* adlı kitabında, Ricardo’nun değeri kuramını inceleyen yapıtında, Malthus’un nüfus teorisi üzerine yazdığı kitapta açıkladıkları düşünce ve tezleri okuyorum. Bunların yanında iktisadi doktrinler tarihi, felsefe tarihi, bu bilim dallarında adları değeri geçen düşünür ve bilim insanların ulaşabildiğim yapıtlarını okuyarak bilgi ve kültürümü genişletmeye çalışıyorum.

Bütün bu okuma ve incelemelerim beni hümanist düşüncelerden başlayarak, işçi ve emeğıyle değeri enen halk yğınları üzerindeki baskıların kaynaklarına, ekonomik ve giderek siyasal gücü elinde bulunduran egemen sınıfların sömürü mekanizmasına, bu baskı sisteminin kaldırılması, insanın kendi emeğinin ürününe sahip olması, özgürlüğünü kazanması, sınıfsız ve sömürsüz bir toplum düzeninin değerileşmesi yöntemlerine kadar götürüyor.

Sonuç olarak; doğa ve toplumun değerişme tarihinin, bilimsel araştırmalara dayalı en doğru ve doyurucu inceleme ve değerilendirmesinin diyalektik materyalizm ve Marksist dünya

görüşünce ortaya konulduğu sonucuna ulaşıyorum. Bu dünya görüşünün, doğa, toplum ve tarih üzerindeki açıklama ve değerlendirmelerini benimsiyorum ve yine toplumun tüm ekonomik ve sosyal sorunlarının çözüm yollarının sosyalist bir sistem içinde gerçekleşebileceğine inanıyorum.

*
* *

İstanbul Hukuk Fakültesinde sınıf arkadaşım olan eşim Şekibe ile ikinci sınıfta tanışıyor ve son sınıfta evleniyoruz. Fakülteyi bitirince babama bir mektup yazıyor ve (devrimci düşüncelerimizin bir gereği olarak) artık çalışacağımı ve maddi yardımlarına son vermesini istiyorum. Hukuk fakültesinde hukuk felsefesi üzerine doktora çalışmalarına başlıyorum. Dil sınavını ve tez hakkını kazanıyorum. Çalışma zorunluluğu ve askerlik görevini daha çok erteleyememe durumu karşısında doktoramı tamamlayamıyorum. İş bulma ve çalışma konusunda yaptığım sayısız başvurular sonunda Devlet Deniz Yolları, Deniz Hatları İşletmesinde muhasebe memurluğu görevine atanıyor ve göreve başlıyorum. Çalıştığım bölümde Refii Bey şef olarak bulunuyor. Orada şefin daktilosu Muzaffer Yükselsoy ve kardeşi kamarot olarak çalışan Vasfi Yükselsoy ile tanışıyorum. Muzaffer Yükselsoy, uyanık bir kız. Onun düşünsel gelişmesine yardımcı olmaya çalışıyorum. Bu arada askerlik görevini yapmak üzere Ankara'ya yedek subay okuluna gitmek zorunda kalıyorum. Eşim Şekibe, benim yerimde muhasebe memurluğuna başlıyor. Benim çalıştığım dönemde tanıdığımız Muzaffer ve Vasfi Yükselsoy ile arkadaşlığı sürdürüyor. Vasfi, resim meraklısı ve güzel resim yapıyor. Ben yedek subay okulundayken eşim Şekibe, Karl Marx'ın kartpostal bir resmini Vasfi' ye vererek onu büyütmesini istiyor. Vasfi, çalışkan bir genç; öğle arasında masasında resim çalışması

yaparken bir rastlantı olarak işletmenin yaşlı şefi Refii Bey salona giriyor ve Vasfi' nin masasında Karl Marx'ın resmini görüyor, "Burada ne yapıyorsun, bu resim kimindir?" diye soruyor. Vasfi de şaşırmış bir durumda:

— "Resimdeki kişi, Şekibe ablanın dedesidir, ben onu büyütüyorum," yanıtını veriyor. Şef, bu konulara yabancı olduğundan, mesele böylece kapanmış oluyor.

Yedek subaylığı bitirdikten sonra Şekibe ile birlikte görev yerim olan Zonguldak'ın Devrek ilçesinde 19. Topçu Alayına gidiyor ve göreve başlıyorum. Kıta hizmeti bittikten sonra İstanbul'a dönüyoruz. Avukat olarak İstanbul'da büro açma ve yerleşmenin maddi zorluklarını görüyor ve o yıllarda Samsun'da bir tütün şirketinin müdürlüğünü yapan kayınpederim Hakkı Sayar'ın önerisini göz önüne alarak Samsun'a gidiyor ve eşim Şekibe ile birlikte avukatlığa başlıyoruz. Kısa zamanda çevre ediniyor ve tanınma olanağı buluyoruz. Samsun'a gittiğimiz tarihte, kızımız Serpil iki buçuk aylıktır. Küçük kızımız Ferda 1954'te Samsun'da dünyaya geliyor. O dönem, Türk Ceza Yasasının düşünce açıklamasını cezalandıran 141, 142. maddelerinin büyük kentlerde yoğun olarak uygulandığı yıllar. Samsun, Yugoslavya'dan, Bulgaristan'dan ve Selanik yöresinden gelen göçmenlerin yerleştiği bir kent. Bu ilde tütün fabrikaları ve işletme yerleri var. Tütün işçileri burada çalışıyor ve kentte yoğun bir işçi kitlesi var. Göçmenler, burada nüfusun büyük bir çoğunluğunu oluşturuyor. 1949 yılında Ahmet Özparlak ve Şevket Özparlak adında kardeş iki göçmen hakkında, komünizm propagandası yaptıkları savıyla Samsun Ağır Ceza Mahkemesinde dava açılıyor ve sanıklar tutuklanıyorlar. Ben, tutuklu sanıkların davalarını üstleniyorum. O tarihte Samsun Baro Başkanı Avukat Kamil Sirmen beni çağırıyor ve bu komünistlerin davalarını almanın doğru olmadığını, çevrede

olumsuz etki yapacağını, Samsun Barosu avukatlarının da bunu hoş karşılamayacaklarını söyleyerek davadan vazgeçmemi istiyor. O yıl, Samsun Barosunda 16 avukat var. Çoğu yaşlı. O güne kadar Samsun'da bu tür davalar görülmemiş. Baro Başkanına şunları söylüyorum: "Her sanığın savunma hakkı vardır. Onların suç işledikleri, henüz belli değildir. Kaldı ki suç da işlemiş olsalar, avukat, suç işleyen kişinin cezasının hafifletilmesi ve layık olduğu cezaya çarptırılması için de çalışabilir. Bu da savunma hakkının bir gereğidir. Adam öldürenin, hırsızlık yapanın, yankesicinin, ırza geçenin savunma hakkı varsa, -ki vardır- bir komünistin de savunma hakkı vardır. Sizden ve meslektaşlarımdan bu konuda anlayış göstermelerini rica ediyorum."

Sanıkları savunuyorum, suçsuz oldukları anlaşılıyor ve mahkemece beraatlarına karar veriliyor. *1949 yılında görülen bu dava, benim ilk siyasal davam oluyor.*

Anımsadığıma göre 1954 yılıydı; Demokrat Parti yılları. Milletvekili seçimleri yaklaşıyor. Demokrat Parti Samsun İl Başkanı, eşim Şekibe ile bana milletvekili adaylığı önerisinde bulunuyor. O yıllarda, -daha sonraları da öyle olduğu gibi- partinin aday listesine girenler seçilebiliyordu. Biz, parti başkanına, siyaset ile ilgilenmediğimizi, mesleğimiz olan avukatlığı yapmakta olduğumuzu söyleyerek bu öneriyi kabul etmiyoruz. Bir süre sonra CHP İl Başkanı olan bir avukat büromuza gelerek aynı öneriyi getiriyor, biz yine kimi mazeretler göstererek bu istemi de geri çeviriyoruz. Çünkü biz, o dönemde ülke kalkınmasının ancak bir düzen değişikliğiyle sağlanabileceğine ve sosyalist bir iktidar yoluyla Türkiye insanının baskılardan ve sömürden kurtulabileceğine ve mutluluğa ulaşabileceğine inanıyoruz.

TİP'TE İLK YILLAR

PARTİYE GİRİŞİMİZ

1960 yılı sonlarında Samsun'dan ayrılıyor ve 1961 yılı başlarında *Ankara'ya yerleşiyoruz*. O yıl, 12 sendikacı ve işçi tarafından Türkiye İşçi Partisinin kurulduğunu öğreniyoruz. Partiye ilgileniyor ve araştırmalar yapıyoruz. Kurucular kimlerdir? Amacı nedir? Programı nedir? Lise yıllarında, üniversite döneminde ve daha sonraki yıllarda demokrasi, insan hakları ve sosyalizm üzerinde oluşmuş düşünce birikimimiz var. Kendimizi dünya görüşümüze uygun bir sosyalist partide çalışmaya hazır görüyoruz; ama dikkatli hareket ediyoruz. Daha sonraları Mehmet Ali Aybar'ın Parti Genel Başkanlığını üstlendiğini öğreniyoruz ve bu olay, partiye olan ilgimizi daha da artırıyor. Biz, İstanbul Hukuk Fakültesinde öğrenciyken Mehmet Ali Aybar'ın asistanlığını, sonra Devletler Hukuku doçentliğini anımsıyoruz. Kimi yazılı sınavlarda ve Hukuk Felsefesi seminerinde gözlemci olarak görev yaptığı yıllar, anılarımızda canlanıyor. *Partinin tüzüğünü okuyoruz ve 1962 yılında ben ve Şekibe, İşçi Partisine üye oluyoruz. Bu olay, yaşamımızda önemli ve büyük bir aşama oluyor. Artık dünya görüşümüze uygun; ülkenin ezilen, baskı altında tutulan, sömürülen halk yığınlarının bu durumdan kurtulmaları için çalışma yapabileceğimiz bir örgütün saflarında olmak bize kıvanç ve mutluluk veriyor.*

Bir yandan Denizciler Caddesinde, Börekçi Handa kiraladığım bir büroda avukatlık çalışmalarımı yürütürken, öte yandan parti üyeleri ve yöneticileri hakkında Türkiye'nin değişik bölgelerinde açılan davaları izliyorum. Parti henüz örgütlenmesini tamamlayamadığı için, her ilde ve ilçede parti üyesi avukat yardımından yararlanmak olanağını bulamıyoruz. Ancak, o yıllarda parti üyesi avukat arkadaşlarımız, bu konuda olağanüstü bir çaba gösteriyor ve

birçok ilde parti üyelerini avukatsız bırakmamaya çalışıyoruz. Kimi illerde parti binalarına, partinin genel kurul toplantılarına faşistler, gericiler tarafından saldırılar düzenleniyor; dövülenler, yaralananlar, tutuklananlar oluyor. Bu gibi durumlarda birkaç avukat arkadaşımız toplu halde olaya müdahale ediyor, gerekli hukuksal girişimlerde bulunuyoruz. İlk zamanlarda parti tüzüğünde sosyalizm sözcüğü bile geçmezken, gerici, tutucu ve sömürücü kesimler ve bunların temsilcisi parti ve politikacıların tahrikleriyle partimiz komünistlikle suçlanıyor ve saldırılar gitgide daha çok artıyor. Bu saldırılarda emniyet görevlileri çoğu kez olaya seyirci kalıyor, kimi kez açıkça saldırganların yanında yer alıyor. Karakollarda, emniyet binalarında, cezaevlerinde ve mahkemelerde parti davaları o kadar çoğalıyor ki, kendi büromuzla ilgilenecek zaman bulamadığımız günler oluyor. Büyük bir özveriyle savunma görevimizi eksiksiz yapmaya çalışıyoruz. Bu dönemde güncel yaşamımız; bir yandan parti çalışmaları, toplantıları, mahkemeler öte yandan haklarında soruşturma ve dava açılan ve tutuklanan işçiler, öğrenciler, memurlar, demokrat ve sol düşünceli aydınlara yaptığımız hukuk yardımı çalışmaları ve savunmalarla geçiyor.

1963 YEREL SEÇİMLERİNE HAZIRLIKLAR

17.11.1963 Yerel Seçimleri yapılacak. Parti, kendini kamuoyuna tanıtmak; işçiye, topraksız ya da az topraklı köylülere, yarıcılara, ortakçılara, küçük esnafa ülkenin yönetimi hakkında düşüncelerini, felsefesini, dünya görüşünü anlatmak, bu amaçla radyoda konuşma hakkından yararlanmak için seçimlere katılmak istiyor. Partinin gelişmesi, örgütlenmesi, yurt düzeyinde yaygınlaştırılması açısından seçimlere katılmak gerçekten büyük bir fırsat olarak gündemde. Merkez Yönetim Kurulunda bu konu

görüölerek, örgütleme çalışmalarına hız verilmesi kararlaştırılıyor. Bu çalışmaları yapmak üzere ekipler oluşturuluyor. *Bu karar uyarınca Genel Merkez, Samsun ilini, ilçeleriyle birlikte örgütleme görevini bana veriyor.* Bu görevlendirmenin nedeni, benim 1948 yılından 1960 yılına kadar Samsun ve çevresinde avukatlık yapmış olmam, bu yörenin beni iyi tanınasıydı. *Hemen işe koyuluyorum.*

Çok sayıda parti tüzüğü, bildiri, parti yayınları alarak Samsun'a gidiyor, Cumhuriyet Alanında, Sahil Palas Otelinde bir oda kiraliyorum. Çalışmalarına burada başlıyor, tanıdığım ve güvendiğim sol eğilimli arkadaşları ziyaret ediyor ve görüşmeler yapıyorum. Bir yandan il merkezini örgütlemeyi, öte yanda da ilçelerde hazırlık çalışmaları yapmayı yeğliyor ve planlıyorum. *Bu çalışmalarımnda, öğretmen Behzat Ay ile Samsun'da Cumhuriyet Alanında Samsun eczanesinin sahibi Oğuz Koyutürk ve sol eğilimli kimi genç arkadaşlar bana yardımcı oluyorlar.* Behzat Ay, o yıllarda Samsun yöresinde öğretmen olarak görev yapan, çok okuyan, ileri düşünceli, sol eğilimli bir arkadaşımız. Eşi Nermin de öğretmen. İkisi de bilinçli ve çalışkan arkadaşlar. *Eczacı Oğuz Koyutürk sol düşünceli, birikimli ve yazar bir arkadaşımız; "Çaltı" adında bir dergi çıkarıyor ve çoğu kez yazıları kendisi yazıyor.* Karadeniz yöresinde ve aydın çevrede etkin olmaya çalışıyor. Çaltı, yerel bir gazeteydi. Bildiğim kadarıyla Samsun, Ordu, Trabzon ve Giresun yörelerinde okunuyor ve tanınıyordu. Samsun, Bafra, Terme, Çarşamba çevresinde geçmiş yıllarda tanıdığım ve güvendiğim arkadaşlar da, parti çalışmalarımnda bana yardımcı oluyorlar.

Daha çalışmalarımın başlangıcında, önce Samsun ilinin örgütlenmesinin önemli olduğunu anlıyorum. İlçelere gittiğimde: "Samsun'da kimler kurucu oldu? İl Başkanı kim olacak?" sorularıyla karşılaşacağımı tahmin ediyorum.

Nitekim daha sonra bu değerlendirmenin doğruluğu, ilçelerde çalışma yaparken ortaya çıkıyor. Ben, yine de il çalışmalarıyla ilçe çalışmalarını birlikte yürütmeye koyuluyorum. Kurucuların sosyalizmi benimseyen, inançlı ve yürekli insanlar olması gerekiyor. Çünkü, partinin kuruluşuna karşı olanlar, sosyalist sistemden çıkartılacak olanlar, özellikle Demokrat Partinin dayandığı sermaye çevreleriyle ağa takımının kurucu adaylarımızı caydırmaya çalışacakları, korkutma ve tehdit yöntemlerine başvuracakları bildiğimiz gerçekler.

Samsun İl Başkanı adayının da inançlı, yürekli ve biraz da mali durumu iyi bir kişi olması gerektiğini düşünüyorum. İl binasının kirası, kırtasiye ve benzeri giderlerin, özellikle ilk zamanlarda başkan tarafından karşılanması gerekiyor. Çünkü, bu konuda maddi sıkıntı içinde bulunan Genel Merkezin yardımcı olması olanaksız.

O dönemde Samsun’da bu niteliklere sahip olan bir doktor arkadaşımız var. Samsun’dan ayrılmadan önce sık sık görüştüğümüz doktorlar grubu arasında bulunan bir arkadaş. Kendisi, sinir ve ruh hastalıkları uzmanı olan, özel bir hastanesi bulunan *Sulhi Kutucu; siyasal düşünceleri bakımından da böyle bir göreve layık ve değerli bir aday idi.* evrede dürüstlüğü, yardımseverliğiyle tanınıyordu. Ancak, bu görevi kabul eder miydi? Bunu bilmiyordum. Sulhi Kutucu’nun eşi Ayten Kutucu, Samsun’un büyük tütün tüccarlarından Yusuf İzzettin Kefeli’nin kızı idi ve kolej çıkışlı, zeki, eğitilmiş bir genç kadındı. Gerek eczacı Oğuz Koyutürk, gerekse Behzat Ay ve öteki arkadaşlar, Doktor Sulhi Kutucu’yu uygun görüyor ve görevi üstlenmesini istiyorlardı. Bu durumda Sulhi Kutucu’yla eşi Ayten Kutucu’yu ikna etmek gerekiyordu. Kendileriyle uzun süre görüşmeler yaptığımız halde olumlu bir sonuç alamamıştık. Aylar geçiyordu. Son kez

Behzat Ay ile birlikte doktorun evine yaptığımız ve gece yarılarından sonraya kadar süren son bir ziyaretten yine sonuç alamadan ayrılmış ve geceleyin çiseleyen bir yağmur altında Behzat Ay ile Cumhuriyet Alanına doğru yürüyerek dönüyorduk. *Sulhi Kutucu'dan ayrılırken kendisine: "Peki arkadaş, burada yollarımız ayrıldı; artık seni bir daha rahatsız etmeyeceğiz,"* demiştim. Kaybettiğimiz uzunca zamana karşın ilerleme sağlayamadığımız için üzülmüyor ve öfkeleniyorduk. *Doktor, bizi uzunca bir süre dinliyor ve sonunda: "Ya hapse girersem?"* diyerek korkusunu açıklıyordu. TİP'in legal bir parti olduğunu, yürürlükteki yasalara göre kurulduğunu, böyle bir tehlikenin bulunmadığını kendimizden ve onun tanıdığı arkadaşlardan örnekler vererek yanıtlamaya çalışıyor; ama olumlu bir sonuç alamıyoruz. Behzat Ay'la yağmur altında bunları konuşarak Cumhuriyet Alanına kadar geliyoruz. Ben, kalmakta olduğum Sahil Palas Oteline gitmek üzere Behzat Ay'dan ayrılıyor otele gidiyor, yatağıma giriyorum. *Kafam karışık, saat bir buçuğu geçiyor yatmaya hazırlanırken odamın kapısı çalınıyor. Kapıyı açtığımda, Sulhi Kutucu'yu karşımda buluyorum. Odaya girerek bana: "Ben, karar verdim, şimdi burada dilekçeye imzamı al,"* diyor ve gülerek, *"Yarın vazgeçebilirim,"* diye ekliyor. Bir iki saat önce evinden ayrılırken kendisine söylediğim son sözlerimin, kararında etkili olduğunu düşünerek, kendisine teşekkür ediyorum, kutluyorum: *"Yarın valilik binasının kapısında saat 9.00'da buluşalım,"* diyerek uğurluyorum. *Samsun İl Merkezi, böylece kurulmuş oluyor.*

Samsun'un 9 ilçesi vardı. Bu ilçelere giderek aday bulmak, onlarla görüşmek gerekiyordu. Başka illerde olduğu gibi, buralarda da ilk kez legal sosyalist bir parti kurulacaktı. İşçi Partisinin komünist bir parti olduğu, yöneticilerinin de komünist oldukları ve Türkiye'ye komünist bir yönetim

getireceği propagandası yaygın ve etkindi. Bu da çalışmalarımızı zorlaştırıyordu. Çamla, çırayla, kurucu insan arıyordum, her olumlu davranış beni sevindiriyordu. *Çantamda partinin tüzüğü, yayınları, bildirileri ve Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'ın yaşamını anlatan bir broşür vardı. Görüştüğüm kişilere bunları veriyor, açıklamalarda bulunuyor ve aleyhimize yapılan propagandaların gerçekdışı olduğunu anlatıyor, bu propagandaların neden yapıldığını açıklamaya çalışıyordum.*

Parti tüzüğüne göre, ilçelerde kuruluşun yapılabilmesi için en az 5 kişi gerekiyordu. İlçelerde yöre insanlarının yıllarca davalarını izlemiş, keşifler için köylere gitmiş, onlarla tanışmıştım. Geniş bir çevrem vardı. Mesleğimde dürüst bir çalışmayı ilke olarak benimsediğim ve bunu her zaman uyguladığım için, ilçe ve köylerde hakkımda olumsuz şeyler söylenmesi olanaklı değildi. Ancak, partinin kurulmasına karşı olanlar, siyasal içerikli dedikodular yapıyorlardı. Sınıfsal çıkarlar ön plana geçiyor; iftiralar, yalanlar birbirini izliyordu. Kimi yerlerde sözlü saldırılar ve tehditlerle karşılaşıyordum.

Bu örgütlenme çalışmaları ve karşı karşıya kalınan güçlükler hakkında bir fikir verebilmek için, birçok olay arasında iki ilçede karşılaştığım olumlu ve olumsuz gelişmeleri özetlemekte yarar görüyorum.

ALAÇAM İLÇESİNDE

Samsun'da Tapu Dairesinde fen memuru olarak çalışırken tanıdığım ve kent dışında ve köylerde yapılan keşiflerde zaman zaman yöre ve yurt sorunları üzerinde konuşurken düşünce ve eğilimlerini öğrendiğim Abdülkadir Fırat adında bir arkadaşım vardı. Emekli olmuş ve Samsun'un bir ilçesi olan Alaçam'a yerleşmiş, orada arzuhalcilik yapıyordu. Yakın

ve sıcak bir dostluğumuz vardı. Uyanık, açık düşünceli, sol düşüncelere sempati gösteren bir kişiydi. Benim sol düşünceli olduğumu biliyor ve bana büyük yakınlık gösteriyordu. Alaçam'a giderek parti konusunu kendisine açıyorum; örgütlenme çalışmaları için geldiğimi söyleyerek, yardım etmesini ve kurucular arasında yer almasını istiyorum. *Abdülkadir Fırat, bana: "Eğer sen, bu partiyi beğeniyor ve yararlı olduğunu düşünüyorsan, senin bulunduğun yerde ben de varım. Sana ne kadar güvendiğimi bilirsin,"* diyerek önerimi kabul ediyor. Ayrıca *Alaçam'ın Gümenüz bucağında Süleyman adında bir işçi olduğunu* (soyadını anımsayamadım), Samsun Limanında çalışırken iş kazası geçirdiğini, bir bacağının sakatlanmış olduğunu, kendisine hiçbir tazminat ödenmediğini, "Sosyal Adalet dergisi" okuduğunu; kendisiyle görüşürsem, kurucu olmayı kabul edebileceğini, ancak Süleyman'ın adresini bilmediğini söylüyor.

Yine beni Alaçam'da bir dükkânda *fotoğrafçılık yapan Fatma adında* (soyadını anımsamıyorum) bir bayanla tanıştırıyor. 30-35 yaşlarında görünen bu bayan, bana kendisinin Samsun'dan buraya geldiğini ve beni Samsun'dayken adımla tanıdığını söylüyor. Bir süre konuşuyoruz, söyleşiyoruz. Kendisine parti konusunu açıyorum, anlatıyorum ve bende olumlu bir izlenim bırakıyor. Abdülkadir beyle, kendisine bir parti tüzüğü, kimi bildiriler ve broşürler veriyorum. Partinin yayınladığı "Yönümüz, Yolumuz, Yöntemimiz" adlı bir broşürü de vererek bunları okumalarını, akşam Gümenüz'e gideceğimi, dönüşte yine görüşmek istediğimi söylüyorum. Onlar bana, yayınları okuyacaklarını ve beni bekleyeceklerini söylüyorlar.

GÜMENÜZ'DE

Ben, Alaçam'dan ayrılarak Gümenüz'e doğru yola çıkıyorum. Yanımda, Samsun'da yaptığım görüşmelerde aldığım notlar var. Notlarımda, Gümenüz'de berber dükkânı olan, soyadı anımsanmayan bir “*Berber Musa*” var, bu kişiyle de görüşebileceğim söylenmiş. Abdulkadir Fırat'ın önerdiği işçi Süleyman'dan önce Berber Musa'yı aramaya karar veriyorum. Gümenüz, küçük bir yerleşim yeri. Anadolu'nun birçok yöresinde olduğu gibi, ortasından, cadde denilebilecek bir yol geçiyor. Bu yolun iki tarafında dükkânlar, kahveler, seyyar satıcılar var. Ben hem yürüyor, hem de dükkânları iki yanlı izliyor ve Berber Musa'yı arıyorum. *Gözüm bir tabelaya takılıyor, tabelada “Berber” ve altında da Musa Yılmaz yazıyor.* Çocukça bir sevinç duyuyorum. Dükkâna giriyorum; berber, bir müşterisini tıraş ediyor. Beni görünce, “Buyur Bey,” diyor ve yüzüme ve saçlarıma bakıyor. Tıraş için gelmediğimi anlıyor ve bana bir oralet söylüyor. İçiyorum. İşini bitirdikten sonra kendimi tanıtıyor, kendisiyle bir konuyu görüşmek istediğimi söylüyorum. Berber bana:

— “Bey, gel bizim Mal gölüne doğru yürüelim ve konuşalım,” diyor, (Kasabanın dışında hayvanların sulandığı bir göl var. Bu yörede hayvanlara “mal” denildiğinden, bu göle Mal gölü diyorlar.) yürüyoruz. Yolda kendisine, Türkiye İşçi Partisini kurmak için geldiğimi söylüyor ve parti ve amacı hakkında açıklamalarda bulunuyorum. Berber Musa Yılmaz, beni bir süre dinledikten sonra, bana:

— “*Bey, sizin parti iyi; ama ben bir süre önce Demokrat Partiye girdim,*” diyor.

İçimde karmaşık duygu ve düşüncelerle kendisine, tanıştığıma memnun olduğumu söylüyor ve ayrılıyorum.

Ortalık yaz. Yol üzerinde bir gazino var; oturuyor ve bir çay söylüyorum. Çayı içerken, Samsun Limanında çalışan, iş kazası geçirdiği söylenen ve tanımadığım işçi Süleyman'ı düşünüyorum. Elimde adres yok; ama onu bulmalıyım diye düşünürken, *yol ortasından geçmekte olan bir gedikli çavuş görüyorum* ve bir anda her nasılsa, yapıma hiç uymayan ani bir davranışta bulunuyor ve gedikli çavuşa sesleniyorum: "Baş Efendi, buraya gel."

Gedikli, başını bana çeviriyor; beni kravatlı ve takım elbiseli görünce, karşıma dikiliyor, esas duruşuna geçerek, "*Buyurun efendim,*" diyor. Ben de kendisine:

— "*Burada bir işçi Süleyman var, limanda çalışırken kaza geçirmiş, ayağı da aksıyordu. Onu bul ve bana getir,*" diyorum.

Çavuş: "Baş üstüne efendim," diyor ve dönüş yaparak gidiyor. O gittikten sonra bu davranışıma ben de şaşıyorum. İnsan zor durumda kalınca, ne yöntemler buluyor... Herhalde beni sivil giyinmiş bir subay ya da Ankara'dan gelmiş yüksek dereceli bir memur sandı diye düşünüyorum. Yaklaşık 20 dakika kadar sonra Çavuş, Süleyman'ı getiriyor. Kendisine teşekkür ediyorum ve gidiyor.

Şaşkın şaşkın bana bakan Süleyman'a: "Buyurun oturun," diyor, kendimi tanıtıyor ve durumu açıklıyorum. O da, beni dinledikten sonra rahatlıyor. Süleyman'a çay söylüyor ve Türkiye İşçi Partisini anlatmaya başlıyorum. Yüzü ve bakışları, anlattıklarımın hoşnut olduğunu gösteriyor. Çaylarımızı tazelerken bana:

— "Ben, partinin adını duydum. Sosyal Adalet dergisinde okuyorum," diyor.

Konuşmamızı sürdürüyoruz. Kendisine, Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'ın yaşamını anlatan bir broşur, partinin öteki yayınlarını veriyorum. Alaçam'da partinin şubesini kurmak istediğimi söylüyorum. Ayrıca şubede kurucular arasında yer almasını öneriyorum ve konuşmalarımız sonunda bu öneriyi kabul ediyor ve başından geöen iş kazasını anlatıyor; aradan aylar geötiği halde kendisine hiçbir tazminat ödemediklerini anlatıyor. Ben de kendisine; Samsun'da avukat arkadaşlarımın olduğunu, onlarla konuşarak kendisine hukuk yardımı yapmalarını sağlayacağımı vaat ediyorum.

Süleyman'a, Gümenüz'de kuruculuk görevini üstlenebilecek başka tanıdığı bir arkadaş olup olmadığını soruyorum ve bana:

— *“İleride, bu caddenin sonunda bir kalaycı var. Adı Ahmet'tir, iyi bir insandır, arada sırada konuşuyoruz. Hükümeti ve yöneticileri çok eleştiriyor, kendisiyle bir kez görüşseniz, zannediyorum ki iyi olur,”* diyor ve bana uzaktan Ahmet'in dükkânını gösteriyor.

Gidip dükkânı buluyorum. Kalaycılık yapan Ahmet, benim geldiğimi görünce bir yüzüme, bir de arkama bakıyor. Kalaylanacak kapları getirenler, çoğu kez çuval taşıyorlar ya da arkalarından birisi bu kapkacakları taşıyor. Kendisi, arkamda böyle bir kimse göremeyince, “Buyurun Bey,” diyor ve bana bir hasır tabure gösteriyor. Ben de tabureye oturuyorum ve konuşmaya başlıyoruz. Kendimi tanıttıktan sonra, arkadaş Süleyman'la görüştüğümü, bana kendisinden söz ettiğini ve görüşmek istediğimi söylüyorum. Bana hemen çay söylüyor ve çok memnun olduğunu anlatıyor. Süleyman'ı çok beğendiğini, dost olduklarını, limanda başına gelen kaza nedeniyle çok mağdur olduğunu anlatıyor. Kendisine, “İşçi

Partisini hiç işittin mi?” diye soruyorum. “Evet, bir ara konuşurken Süleyman söz etmişti,” diyor. *Ahmet’e, parti ve yöneticileri hakkında bilgi veriyor, Genel Başkanı anlatıyor, parti yayınlarını veriyorum, parti hakkında da genişçe açıklamalarda bulunuyorum. Kendisi, çok memnun olduğunu söylüyor ve bugüne kadar kendisini hiç kimsenin böyle bir konuda ziyaret etmediğini söylerken, gözlerinin içinin güldüğünü görüyorum.* Sonunda Ahmet de Partinin Alaçam örgütünde kurucu olarak yer almayı kabul ediyor. Kendisine ve Süleyman’a, ertesi gün Alaçam’da arzuhalci Abdülkadir Fırat’ın işyerinde bulunmalarını rica ediyor ve ayrılıyorum. Bu güzel haberleri Abdülkadir arkadaşşıma anlatmak üzere Alaçam’a hareket ediyorum. Ertesi gün erkenden arzuhalci dükkânına gidiyorum, Abdülkadir Fırat da orada. Çayları söylerken; ona, Gümenüz’deki çalışmalarımı anlatıyorum, Süleyman’la Ahmet’in de oraya geleceklerini söylüyorum. Heyecanla, *“Fotoğraf işçisi Fatma hanımı çağırayım,”* diyor. Hemen gidiyor, Fatma Hanım da geliyor ve bana: Dün gece bütün broşür ve yayınları okuduğunu ve partiye kurucu olarak girmeye karar verdiğini söylüyor. Abdülkadir, biraz düşünüyor ve: “Bugün buranın pazarı. Tanıdığım tarım işçileri, rençperler var; kalan bir kişiyi de bugün bulabilirim,” diyor. Az sonra, Gümenüz’den işçi Süleyman’la kalaycı Ahmet geliyor. Biz, çaylarımızı içerken, Abdülkadir arkadaşımız pazar yerine gidiyor ve yaklaşık bir saat kadar sonra, tarım işçisi olduğunu söyleyen 30 yaşlarında Mahmut adında bir kişiyle birlikte geliyor. Üye adaylarını Mahmut’la tanıştırıyor ve sıcak bir söyleşiye başlıyoruz. İşçi ve emekçi genç insanlar; kendi çalıştıkları yerleri, geçim sıkıntılarını, işyeri ve toprak sahiplerinin haksızlıklarını, kazanç hırslarını, baskılarını, işçilerine köle gözüyle baktıklarını, o güne kadar haklarını arayamadıklarını etraflıca anlatıyorlar. Onlara, tüm bu

sorunlarını ancak İşçi Partisinin çözebileceğini, bu partinin kendi partileri olduğunu, öteki partilerin ağa ve bey partileri olduğunu ve bu nedenle sadece kendilerini ve çıkarlarını düşündüklerini, örgütlenmeden tek başlarına haklarını arayamayacaklarını ve örgütlenmenin tek çıkar yol olduğunu ve bu örgütün de Türkiye İşçi Partisi olduğunu anlatıyorum. Bu söyleşi saatlerce sürüyor.

Konuşmalarımız bittikten sonra, Alaçam Kaymakamlığına başvuru dilekçesini yazıyorum. Hepsi imza ediyorlar.

Abdülkadir Fırat arkadaşım ile birlikte Kaymakamlığa gidiyoruz. Kaymakam, genç bir insan, yaklaşık 35 yaşlarında görünüyor. Önce kendimi, daha sonra da arkadaşımı tanıtıyorum. Yerinden kalkarak ellerimizi sıkıyor, yer gösteriyor ve oturuyoruz. Ben, dilekçeyi masanın üzerine, kaymakamın önüne koyuyor ve Alaçam'da Türkiye İşçi Partisinin kuruluşu için başvurduğumuzu anlatıyorum. Masasının üzerinde Cumhuriyet gazetesini görüyorum, bu beni rahatlatıyor. Genç kaymakamın aydın ve demokrat bir kişi olduğu yolunda bir izlenim ediniyorum. Kaymakam, dilekçeyi okuduktan sonra, bana:

— *“Bu başvuru için geç kalmadınız mı? Ben, daha önce başvurursunuz diye beklemiştim. Başarılar diliyorum,”* diyor.

Kaymakamın bu sözleri, bizi sevindiriyor. Partinin örgütlendiğini, birçok il ve ilçede karşılaştığımız zorlukları, yöneticilerin yasadışı olumsuz tutumlarını anımsıyor ve ilçe yönetici arkadaşlarımızın burada çalışmalarını rahatça, yasalar çerçevesinde yapabileceklerini düşünerek yorgunluğumu unutuyorum.

Alaçam'ın ana caddesine çıkarak yürürken, kaymakamı da görüyoruz. Ceketinin sol cebinde Cumhuriyet gazetesi görünüyor.

HAVZA'DA

Örgütlenme çalışmalarımı sürdürürken karşılaştığım olaylardan birisini de Havza ilçesinde yaşıyorum. Samsun'un Havza ilçesinde, parti kurucusu adaylarla görüşme yapıyoruz. Havza, kaplıcalarıyla ünlü bir ilçedir. Kaplıcanın üstünde büyük bir oteli var. Samsun'da avukatlık yaparken, meslektaşlarımızla duruşmalarımızı aynı güne koyduruyor, bir gün önce kiraladığımız bir arabayla Havza'ya geliyor, otele yerleşiyor, kaplıca sularında banyomuzu yaptıktan sonra geceyi otelde geçiriyor, ertesi gün duruşmalara katılıyor ve daha sonra da Samsun'a dönüyorduk. O dönemde daha sonraları olduğu gibi, oralarda otobüs ve benzeri araçlar bulunmuyordu.

Havza duruşmaları, bizim için bir yorgunluk atma olanağı sağlıyordu; ancak bu kez Havza'ya başka bir amaçla, parti kurma amacıyla gitmiştim. Parti kurucu adaylarıyla bir lokantada oturuyor ve konuşmalar yapıyoruz. Yan masada oturan, aldıkları alkolün de etkisiyle taşkınlıklar yapan Demokrat Partili kimi kişiler, "Bunlar komünist" diye bize sözlü sataşmada bulunuyorlar; masamızdaki kurucu üye adayları öfkeleniyorlar, bir kavgayı zor önlüyorum. Terme ilçesi, o yörenin Teksas'ı. Çarşamba, Terme ve Bafra en çok adam öldürme suçlarının işlendiği yerler. Bu ilçelerde davalarına baktığım ailelerin çokluğu ve bunlardan kimilerinin çalışmalarına katılmaları, Adalet Partililerin engellemelerini etkisiz bırakıyor. Sonuçta Samsun'un tüm ilçelerinin kuruluşunu tamamlıyorum; *Genel Başkanlığa bir telgraf çekerek Samsun ilinde il ve ilçelerin tümünün kurulduğunu bildiriyorum*. Ankara'ya dönüyor ve kuruluş belgelerini Parti Genel Merkezine veriyorum.

GİRESUN'DA

Bu kez Merkez yöneticisi arkadaşlar, Giresun ilinin kuruluğu için çalışma yapmamı istiyorlar. Böylece yeni bir görevle Giresun iline gidiyorum. Bana verilen bir adres var; kurucu aday adayı, bir saz şairi. Aradan uzun yıllar geçtiğı için, adını anımsayamadığım bu şairle deniz kenarındaki bir gazinoda tanışıyor ve görüşüyoruz. TİP hakkında saatlerce konuştuktan sonra, partinin amaç ve ilkelerini benimsediğini ve kurucu üye olmayı kabul ettiğini anlıyorum. Bana, Giresun'daki sol eğilimli iki kişinin adlarını veriyor. Bu kişilerle görüşürken, başka isimler de alıyor ve onlarla da görüşmeler yapıyorum. Ancak, ben bu adaylarla görüşüp gazinoya döndüğüm zaman, saz şairini oturduğumuz yerde bulamıyorum. Garsona soruyorum; o da, bana: *“Şairi, polisler karakola götürdü,”* yanıtını veriyor. Karakola giderek komiserle görüşüyorum ve komiser, bana: *“Hakkında bir ihbar vardı, ifadesini aldık,”* yanıtını veriyor. Şairi karakoldan alıp yeniden gazinoya götürüyorum. Şair bana olayı şöyle anlatıyor: *“Ağabey, siz gittikten bir süre sonra iki polis geldi, beni karakola götürdüler. Sizin hakkınızda bilgi istediler, ‘neler konuştunuz?’ diye sordular ve arkasından, ‘rubleler nerede?’ dediler. Sizin bana Rus parası rubleler verdiğinizi sanıyorlardı. Çantamı açtılar, kirli çamaşırlardan başka bir şey bulamadılar. Yabancılarla görüşmememi, başıma dert geleceğini, beni izleyeceklerini söyleyerek tehdit ettiler.”*

Ben kendisine: *“Bu tür engellemelerle başka yerlerde de karşılaşılıyor. Korkma, biz yasalara göre çalışma yapıyoruz; yasadışı bir çalışmamız, bir durumumuz yoktur. Ankara’da resmen kurulmuş bir partinin işlerini yapıyoruz. Benim avukat olduğumu biliyorsun. Bir sorun çıkarsa, bize telefon edersen; parti ve ben, sana yardımcı oluruz. Tehditlere aldırma,”* diye onu teselli ediyorum, rahatlıyor.

Aradan uzun yıllar geçtikten sonra, Türkiye Barolar Birliğinin Genel Kurulu toplantısı Giresun'da yapılıyor. Ben de, başkan adayı ve delege olarak bu toplantıda bulunuyorum. Salonda otururken, TİP ilçe kurucusu bu saz şairi, aradan 30 yılı aşkın bir zaman geçtiği halde gelip beni orada buluyor. Elinde iki karanfil ile yanıma gelerek: “Hoş geldiniz, bu karanfillerin birisi sana, ötekini de (Avukat Necla Fertan’ı göstererek) güzel konuşan şu bayana ver,” diyor, kucaklaşıyoruz ve 1963 yılının parti kurma anıları ve karakol olayı belleğimizde canlanıyor.

ŞEKİBE ÇELENK’İN ÇALIŞMALARI VE 1963 YEREL SEÇİMLERİNDE YAPTIĞI RADYO KONUŞMASI

Eşim ve dava arkadaşım Şekibe Çelenk benimle birlikte TİP’e girdi ve partinin birçok kademesinde çalıştı. Daha sonra ayrıntılı olarak anlatacağım 13’ler Olayı’nı da birlikte yaşadık. Onun parti yaşamına da bu bağlamda değinmeyi yararlı buluyorum.

Avukat Şekibe Çelenk; 1963 yılında Ankara Merkez İlçe Başkanlığına, daha sonra da Merkez Haysiyet Divanı üyeliğine seçiliyor.

Merkez İlçe Başkanlığı süresince Ankara’nın birçok semtinde toplantılar düzenliyor; gerek bu toplantılarda ve gerekse parti tarafından düzenlenen diğer toplantılarda konuşmalar yapıyor.

7 Kasım 1963 Yerel Seçimlerinde, siyasal partiler devlet radyosunda seçim konuşmaları yapıyorlar. Bu konuşmalar; partimizi kamuoyuna tanıtmak, yürürlükteki toplumsal ve ekonomik düzen hakkındaki eleştirilerimizi açıklamak, nasıl bir düzen amaçladığımızı işçi ve emekçi halk yığınlarına anlatmak için büyük bir fırsat oluşturuyor. Partinin Merkez

Yürütme Kurulu; yapılacak 15 konuşmadan 3'ünün Genel Başkan, ikisinin Genel Sekreter Orhan Arsal ve diğerlerinin de Tahir Öztürk, Niyazi Ağırnaslı, Şekibe Çelenk, İbrahim Çetkin, Kemal Sülker, Tarık Ziya Ekinci, Ahmet Top, Rahmi Eşsizhan, Yaşar Kemal ve Esat Çağa tarafından yapılmasına karar veriyor.

1964 yılında parti, bir İşsizlik Sigortası yasa tasarısı hazırlamak üzere bir komisyon oluşturmuş, bu komisyonda sendikacı Rıza Kuas, Kemal Nebioğlu ve Şaban Erik yanında Şekibe Çelenk'e de görev vermiştir. Konunun hukuki yönü ağır bastığından Av. Şekibe Çelenk Türkiye Büyük Millet Meclisi kitaplığında araştırmalar yaparak yasa önerisinin hazırlanmasında önemli katkılarda bulunmuştur.

Aynı yıl Kemal Türkler'in de içinde bulunduğu Türkiye Maden-İş Sendikası ile Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Direktörlüğü arasında yapılan Toplu İş Sözleşmesi anlaşmasında sendika tarafsız aracısı olarak çalışmış, ayrıca Süvari lastik ayakkabı imalathanesi işvereni ile orada çalışan işçileri temsilen Lastik-İş Sendikası arasında yapılan görüşmelerde uzlaştırma kurulu başkanı olarak grev yapmıştır.

Şekibe Çelenk'in 1963 Yerel Seçimlerinde Türkiye Radyolarında Parti Adına Yaptığı Konuşma:

“İşçi,
Köylü,
Esnaf,
Dar gelirli memur yurttaş!
Gerçekçi aydın kardeşlerim, çileli, dertli bacılarım!

Sizlere bu akşam yine kendi sesinizle sesleniyoruz. Plandan bahsedeceğim.

Biz; emeğiyle geçinen insanların yapacağı, yöneteceği ve kontrol edeceği emekten yana planlı bir devletçilik sunuyoruz. Mahalli seçimler için yapılan konuşmalarda iktidar da planlı bir döneme girmekle övünüyor. Övünmeye hakkı var mı? Halktan yana plana gerçekten inanıyor mu? Bu planı kim, kimin için yaptı, kim yürütüyor? Türk halkının planla kalkınacağını gören, Devlet Planlama Teşkilatını kuran ve planı hazırlayan 27 Mayıs devrimcileridir; Cumhuriyet Halk Partisi ve Adalet Partisi karma hükümeti, Planlama Teşkilatını da planı da hazır buldu.

Planı hazır buldu da, bulduğu gibi yürüttü mü? Hayır.

İşçi,

Köylü,

Dar gelirli memur yurttaş!

Gerçekçi aydın kardeş!

Planı yürütenlerin senden yana olmadıklarını, planı sana yarayacak amaçlara yöneltmeyeceklerini her günkü hayatında duyuyor, görüyorsun. Plan senden yana olmazsa bu sefer de gelişigüzel değil, ama planlı bir şekilde sömürüleceksin. Türk toplumunda bütün zenginlikleri emeği ile yaratan senin; iş bulman, milli gelirden payını alman, çocuğunu okutman, hasta olunca bakılman, ışığa, suya, eve kavuşman için işlerimizi planla yürütmemiz elbette şart. Ama bu planı yapanın ve yürütenin senden olması gerekir; plan ancak o zaman sana hizmet eder, senin sırtından geçinenlere değil! Nitekim iktidarın planlı

kalkınma iddiaları şimdiden suya düştü. Örnek mi istiyorsun?

%7 hızla kalkınmak için 1963'te %17 yatırım yapmak gerekiyordu. Bu yapılmadı. 600 milyon gibi önemli bir yatırımın yapılmadığını kim inkâr edebilir? Hükümet bu yatırımı yapmak için çıkarıcı zümrelere kıyacağına; sana kıyıyor. Gene de finansman yolunu bulamıyor. Bulmuş görünmek için de bir program oyunu ile yatırımları düşük tespit ediyor. Türkiye İşçi Partisi araştırma bürolarının incelemelerine göre, yatırımlar 1963'te %14'ü geçmeyecek; acısını da millet çekecek. 50 yıldan beri görülmemiş yağışlı hava şartlarına rağmen bu yıl da %7 kalkınma hızına ulaşamıyor. 1963 gelişme hızı hükümetin açıkladığı %6,4'ün çok altında.

Yani senin işsizliğin, yoksulluğun, evsizliğin, susuzluğun, okulsuzluğun devam ediyor, yüzün gülmüyor. İktidar kalkınma planını yürütmek için gerekli tedbirleri alsaydı, memur ve işçiler haklarına kavuşacaktı; 1963 programında bu vaat edildi ve yapılmadı. Türkiye İşçi Partisi araştırma bürolarının incelemelerine göre, hükümet planı hiç olmazsa halk hizmetlerinde cesaretle uygulasaydı, meselâ öğretmenlerin bu yılki bütün isteklerini karşılayabilirdi. Bu bile olmadı.

İşçi,

Köylü,

Irgat, zanaatkâr, esnaf,

Dar gelirli memur yurttaş!

Gerçekçi aydın kardeş!

İktidar, planı uygulamış olsaydı yalnız Ankara'da 35 bin aile mağaraya benzeyen, ıssız, ışıksız, yolsuz, okulsuz

gecekondularda oturmayacaktı. İktidar, bu 35 bin aileyi sağlık şartları yerinde, belediye hizmetleri tamam çevrelerde yaşatacak tedbirleri alsaydı övünmeye hak kazanabilirdi. Oysa, politikacılar nutuklarında, kurdele kesme merakıyla yapılmış 1.000 kadar evi övüyorlar. Bu evler pahalı olduğu için sen oturamıyorsun. Karda, kışta, soğuk, ışıksız evlerde, yolsuz semtlerde oturanların feryadına, plana rağmen kulak tıkıyor; bir nedeni olsa gerek! Bu yoksul ulusun dışından, tırnağından arttırılan imkânların lüks villalara, yıldızlı parmaklıklara, çiçekli bahçelere, yüzme havuzlarına aktarılmasının hesabını vermeden planlı döneme girmekle övünenlere gülünür ancak.

Planda ilkokul derdimiz 15 yılda çözülecekti. Hükümet bunu 20 yıla çevirdi. İşçi, köylü ve küçük esnaf çocuklarının okumayışından ancak onun bağrından gelenler üzüntü duyar. Türk işçisinin eğitim planı da bu nedenlerle hırpalandı ve kabak gene cefakâr Türk işçisinin başına patladı. Plan, işçinin iş başında eğitimi için 1963-1964 yıllarında 12,5 milyon lira ayrılmasını emrediyor. 2 yıldır bu eğitime tek kuruş ayrılmadı. İşçinin mesleğinde ilerlemesi kösteklendi. Bunu köstekleyenler şimdi de sana planın yürüdüğünü söyleyerek övünüyorlar. Gel de inan!

Planın uygulanması için ne gerekli vergi reformu ne toprak reformu yapıldı ne de iddia edilmesine rağmen iktisadi devlet teşekkülleri yeniden düzenlendi. İktidar, vergi reformundan şunu anlıyor:

Benzine, ithal maddelerine, sigara ve kibrite zam. Yoksul yurttaş fedakârlık! Gene de gerekli geliri elde edemiyor. Plan, iktisadi devlet teşekküllerinin de yeniden düzenlenmesini emrediyordu. Bu da yapılmadı. Zararlı

teşebbüslerin zarar etmesinde hiçbir suçu olmayan işçi ve memurların ikramiye ve primleri kesiliyor ve planın icabı imiş gibi gösteriliyor. Devlet Demiryolları, Azot Sanayii işçileri ve memurları sıkıntıya düşerken iktisadi devlet teşekkülleri yeni zenginler yaratma peşinde.

Toprak reformundan da bir haber yok. Hizmetler yoksul bölgelere kaydırılmıyor. Başkentte gecekondularda çoluk çocuğu ile yazın sıcakta, kışın kar ve buzda su taşıyan yurttaşları kurtarmak için en ucuzundan bir su şebekesi esirgeniyor. Halktan yana bir plan olsaydı böyle mi olurdu?

Doğunun yoksulluktan kıvranan halkına, Diyarbakırlılara, Anteplilere, Bingöllülere, Vanlılara kulakları tıkayıp bütün yatırımları üç büyük şehre yapmak da plan icabı mı?

Hükümet şimdi de, özel sektörün yani sermaye sahibi tüccar ve müteahhidin plana göre değil, istenmeyen alanlara yatırım yaptığından şikâyetçi. Bu şikâyet, planın ne olduğunu unutmak demektir. Oysa plana uygun yatırımı sağlayacak tedbirler gene o planın içinde bulunur. Plan bu demektir. 5 yıllık planda da bu tedbirler pekâlâ mevcuttur. Yalnız varlıklı azınlıktan yana olan hükümet bu tedbirleri almaya yanaşmadığından şikâyete de hakkı yoktur. Şikâyet, bu plandan fayda görmeyen halkın hakkıdır.

Halkın şikâyetlerini durduracak bir planı ancak, halktan yana bir siyasi parti gerçekleştirebilir. Sadece Türkiye İşçi Partisi halka dayanarak emekçi kitleleri, yani işçinin, memurun, bütün aylıklı ve ücretlilerin, köylünün ve esnafın haklarını savunarak iktidara gelecek ve bütün Türk halkının çıkarlarını bir avuç insanın menfaatlerinin üstünde tutarak vergi reformunu, toprak reformunu yapabilecek, devlet gelir, mal ve işletmelerini en iyi yöne

TİP kullanacak ve halkı şevkli bir çaba ile çalışmaya ve fedakârlığa yöneltecek tek partidir.

İktidar %7 kalkınma hedefiyle övünüyor. Türk halkının yoksulluğunu ancak daha hızlı bir kalkınma giderebilir.

Halkın desteğiyle iktidara gelecek olan Türkiye İşçi Partisinin bütün yaptığı işler halkın yararına olacağından, kalkınma hızı, bugün erişilemeyen %7'nin çok üstünde olacaktır.

Yoksa %7 hızla zenginler daha da zenginleşecek, senin sıkıntıların on yıl sonra bile bitmeyecek.

İşçi,
Köylü, ırgat,
Küçük esnaf,
Dar gelirli memur vatandaş!
Gerçekçi aydın kardeşim!

Ölümsüz Atamızın dediği gibi: "Biz, hayatını, bağımsızlığını korumak için çalışan emekçi kişileriz... Çalışmak sayesinde bir hak kazanırız. Arka üstü yatmak ve hayatını çalışmadan geçirmek isteyen insanların toplumumuzda yeri yoktur."

Türkiye'miz çağdaş uygarlık düzeyine, ancak emeğiyle geçinen Türk halkının, gerçek temsilcileriyle iktidara geldiği zaman ulaşacaktır. Nüfusumuzun %98'ini teşkil eden emekçi halkımızın temsil edildiği, gerçek menfaatlerinin savunulduğu tek siyasi parti de, Türkiye İşçi Partisidir.

Onun için sana tekrar sesleniyorum:
Oyunu kendi partine ver!"

39 yıl önce Şekibe Çelenk'in parti adına devlet radyosunda yaptığı bu konuşma akşamı, telefonumuz sabaha kadar susmak bilmedi. Kilitlendi. Türkiye'nin dört yanından bizi arayanların konuşmaları, kutlamaları sevgi ve heyecan doluydu.

*
* *

1963 Yerel Seçimlerinde parti bir savaş alanı görüntüsü veriyordu. Yöneticiler odalarda çalışıyor; parti üyeleri, gençlik kolları üyeleri salonda, koridorlarda heyecanlı bir çalışma içindeler. Masalar, dolapların üstleri, içi ve yerler oy pusulaları, bildiriler, sandık listeleri, seçim kâğıtlarıyla dolu. Kimi gençler, köylere sandık başına koşuyor; gece demiyor, gündüz demiyor, ekmek peynirle ya da simitle açlığını gidermeye çalışıyor; kimileri, onu da bulamıyor, köy sandıklarında seçim sonuçlarını alanlar gece ya da sabah köylerden dönüyor ve büyük bir heyecanla ellerindeki sonuç listelerini partiye teslim ediyorlar. Daha sonra da, görevini yapmış olmanın heyecan ve gururu içinde sigaralarını tütürüyorlar. Bu kadar yıl sonra bunları yazarken, o görüntüler gözlerimin önünde canlanıyor ve aynı heyecanı içimde yaşıyorum.

O günlerde partinin gençlik kollarında çalışan, partide tüm görevlerini özveriyle yapan ve o dönem köy seçim sandıklarında parti temsilcisi görevini üstlenen Tebessüm Sarp'ın gece köy dönüşü geçirdiği bir trafik kazası haberi, herkesi acıya boğuyor. Kazada Tebessüm'ün beli sakatlanmıştır, hastaneye kaldırılıyor, ameliyat ediliyor ve beline madeni bir korse koyuyorlar ve onu yıllarca taşıyor. Kaza, onun için bir seçim anısı olarak kalıyor; ama o, bundan ötürü üzüntü değil büyük onur duyuyor.

NİYAZİ AĞIRNASLI OLAYI

Bu kadar büyük bir coşkuyla yürütülen parti çalışmaları sırasında, birçok parti üyesini rahatsız eden olaylardan birisine burada değinmek istiyorum.

Niyazi Ağırnaslı CKMP’de Senatör iken partisinden ayrılarak Türkiye İşçi Partisine girmişti. Mesleği avukatlık olan Ağırnaslı TİP Ankara İl Başkanlığına getirildi. Partiye girme kararı parti çevrelerinde sevinçle karşılandı. O dönemde yürürlükte bulunan 1961 Anayasası hükümlerine göre parlamentoda temsilcisi bulunmayan siyasal partiler Anayasa Mahkemesine dava açamıyordu. Bu bakımdan parti zor durumdaydı. Niyazi Ağırnaslı’nın partiye üye olmasıyla TİP Anayasa Mahkemesinde dava açma hakkını elde etmiş oluyordu. Böylece parti, Anayasaya aykırı olan antidemokratik birçok yasanın iptali için davalar açtı.

Biz Ağırnaslı ailesiyle dost olmuştuk. Ailecek sık sık görüşüyorduk. O dönemde kurduğumuz Devrimci Avukatlar Derneği ve İlerici Avukatlar Derneği gibi örgütlerde hümanist bir hukuk anlayışını savunma doğrultusunda birçok meslektaşlarımızla birlikte savaşım veriyorduk. Daha sonraları İnsan Hakları Derneğini kurmuştuk.

Niyazi Ağırnaslı 1964 yılı ortalarında bir Avrupa gezisi yapmış, Macaristan’a da gitmiş ve orada eski sosyalist dostlarıyla, kimi sosyalist sendikacılarla görüşmeler yapmış. Niyazi bey Macaristan’da TKP Genel Sekreteri ve aynı zamanda daha önceki yıllarda arkadaşı olan Zeki Baştımar (Yakup Demir) ile de görüşmüş.

İşte bu görüşme nedeniyle; partinin bu konuda Niyazi Ağırnaslı’ya bir talimatı bulunmamasına karşın böyle bir görüşmeyi yapması ve bunun TKP ile partinin bir ilişkisi bulunduğu şeklinde yorumlanabileceği endişesiyle olay

Merkez Yürütme Kurulunda ele alınmış, hakkında soruşturma açılmasına ve bunun kendisine bildirilmesine karar verilmiş.

O tarihte Genel Merkez İstanbul'da olduğundan, Ankara'da bizim bu olaylardan haberimiz olmamıştı. O dönemde Niyazi Ağırnaslı Ankara il başkanı ve ben de il sekreteriydim. O günlerde bir gün evimde hasta yatarken telefon çaldı. Eşim Şekibe Çelenk telefona çıktı ve bana: "Genel Başkan Mehmet Ali Aybar seninle görüşmek istiyor," dedi. Telefonda Aybar bana: "Biz partide toplantı halindeyiz hemen partiye gel," dedi. Ben de: "Sayın Başkanım hastayım, ateşliyim ve ter içindeyim," dedim. Daha sözümü bitirmeden:

"Sarın, sarmalan, bir taksiye atla gel," dedi. Gitmek zorunda kaldım ve gittim.

Salona girdiğimde Niyazi Ağırnaslı'yı orada tek başına oturuyorken gördüm. Partide başka kimseler yoktu. Selam verdim ve il odasına girdim. Genel Başkan il başkanının masasında ve Merkez Yürütme Kurulu üyeleri de sandalyelerde oturuyorlardı. Genel Başkan bana bir sandalye göstererek oturmamı söyledi. Niyazi bey de odaya çağrıldı. Niyazi bey odanın ortasında ayakta duruyordu. Oturması söylenmediği için ayakta bekliyordu.

Bu esnada Genel Başkan Mehmet Ali Aybar, Genel Sekreter Cemal Hakkı Selek'e: "Oku," dedi. Bu, Niyazi Bey hakkında hazırlanmış bir metindi. Cemal Hakkı Bey yürütme kurulunca hazırlandığı anlaşılan yazıyı okumaya başladı. Ama yaşlı olduğu için ağır okuyordu. Genel Başkan başka birisinin okumasını istedi. Adnan Cemgil, metni alarak okudu.

Okuma bitince Mehmet Ali Bey başını kaldırıp Niyazi Ağırnaslı'nın yüzüne bakarak sert bir dille: "Anladınız, değil mi?" anlamında bir şeyler söyledi. Niyazi Ağırnaslı, bu gergin ortamdan etkilenmiş olarak şaşkın bir halde: "Savunma

hakkım var mıdır? Konuşabilir miyim?” deyince Genel Başkan: *“İşte dinlediniz, her şey ortada, neyi savunacaksınız?”* diye yanıtladı. Niyazi Ağırnaslı, titrek bir sesle: *“Yapacak başka bir şey kalmıyor, öyleyse ben istifa edeyim,”* dedi. Mehmet Ali Bey de masanın üzerindeki bir kağıdı uzatarak, *“buyur istifanı yaz,”* dedi. (27.12.1964).

Genel Başkan bana: *“Anahtarları, dolabı, dosyaları teslim alın,”* dedi. Ben de: *“Dolapların anahtarları bende var, gerek yoktur,”* dedim. Niyazi Ağırnaslı odayı terk etti.

Bu olay bende acı bir izlenim bıraktı. Sanki hazırlanmış bir senaryo seyrediyordum. Ağırnaslı, partinin senatörüydü. Partiye yararlı çalışmalarda bulunmuştu. Eğer partiden uzaklaştırılması yönünde bir zorunluluk var idiyse, bunun, parti tüzüğünün hükümleri çerçevesinde ve daha demokratik, daha saygılı ve insanca bir yöntemle yapılması gerekirdi. O günü unutamıyorum.

1966 SENATO SEÇİMLERİ

Adana Adaylığım

1965 yılında Türkiye’de milletvekilliği genel seçimleri yapılmış, bu seçimlerde, seçim yasasının milli bakiye hükümlerine göre Türkiye İşçi Partisi 15 milletvekili ile TBMM’de temsil hakkını elde etmişti. Bu genel seçimlerden bir süre sonra da kısmi senato seçimleri gündeme gelmişti.

5 Haziran 1966 gününde Kısmi Senato seçimleri yapılacak. Türkiye İşçi Partisi Genel Merkezi, senato seçimlerine katılma kararı alıyor. Partide hazırlık çalışmaları başlıyor. Senato seçimlerinin yapılacağı illerde partinin göstereceği adaylar saptanıyor. Parti, Adana ilinin adaylarını belirleyerek, beni liste başına seçiyor. Adana ili adayı

arkadaşlarımla görüştüğten sonra, seçimlerden bir ay önce seçim bölgesine gitmeyi kararlaştırıyoruz.¹

Ben, Adana'nın en büyük alanında bir otele yerleşiyorum. Bu otelin alana bakan geniş balkonunda seçim konuşmaları yapılıyor ve kimi kez de, Ankara'dan gelen başbakan, bakanlar, parti başkanları konuşmalarını buradan yapıyorlar.

Seçim çalışmalarımız 26 gün sürüyor. Partili arkadaşlarla sabahları saat 5.00 sularında arabamıza ekmek, peynir ya da zeytin koyarak yola çıkıyor, kahvaltımızı da dere kenarlarında yapıyor, öğle akşam yemeklerinde yollardan salatalık alarak ağızımıza ekliyoruz. Geceleri saat 23.00-24.00 sularında Adana'ya dönüyoruz. Sabah ve gecenin o saatlerinde lokantalar kapalı olduğu ya da yemek bulunmadığı için, seçim çalışmaları süresince sıcak yemek yeme olanağını bulamıyoruz. 26 günde değişik ilçelerde, 187 köyde propaganda çalışmaları ve konuşmalar yapıyorum. Mevsim

¹ Sayın Nihat Sargın, Anılar kitabının (TİP'li Yıllar) 367. Sayfasında, Ankara'da 966 senato seçimleri aday adaylarının seçimini anlatırken: "Ankaralı iki avukat üyemiz, her ikisi de yalnız Ankara'da değil tüm parti çevrelerinde tanınmış, Çelenk ve Haydaroğlu arkadaşlarımız kıran kırana bir ön seçim yarışına girmişler, o kadar ki önseçim her ikisinin de listenin ilk sırasının altlarına düşmesiyle sonuçlanmış olduğunu ve kendisinin MYK kararıyla Ankara'dan bu listenin başına seçildiğini" yazıyor. Oysa benim senato seçimleri için Ankara'da bir girişimim ya da çalışmam olmamıştır. Kitabımda anlattığım gibi Genel Merkez tarafından Adana aday listesinin başına seçilmiş ve bu ilimizin il ve ilçelerinde yaklaşık yirmi altı gün çalışma yaptıktan sonra Genel Merkez kararı ile radyoda parti adına konuşma yapmak üzere Ankara'ya çağırılmışım. Radyoda yaptığım konuşma bu kitapta okuyucuya sunulmuştur.

gereği, köylüler çoğu kez harmanda, tarlalarda, çiftliklerde çalışıyorlar. Köy kahvelerinde de oturanlar var. Biz her yeri dolaşıyoruz. Yanımızda parti yayınları, kitaplar, bildiriler, parti tüzüğu, program, Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'ın yaşamını anlatan broşürler, “Yönümüz, Yolumuz, Yöntemimiz” adlı kitapçıklar ve başka propaganda yazıları var. Bunları dağıtıyor ve konuşmalar yapıyorum. Kimi kez, köy yollarından geçerken tarlalarda eşı ve çocuklarıyla çift süren ya da harmanda çalışan köylülere, tarım işçilerine rastlıyoruz. Arabayı durduruyor, onların yanına gidiyor, konuşuyor, kendilerine parti yayınları veriyor ve partimizi tanıtmaya çalışıyorum. Geliş nedenlerimizi anlatarak, onlarla söyleşiyorum.

Kimi köy kahvelerinde, başka partilerin çalışmalarımızı sabote etmek istemelerine tanık oluyoruz. Örneğın Akdam köyünde, başka bir partinin üyesi, bize: *“ibneler bir parti kurarsa, bundan hayır gelir mi?”* diye bağıyor. Birlikte olduğumuz partili arkadaşım Şükrü Yıldız da ona: *“Bu partiye ibne diyen, ibnedir,”* diye karşılık veriyor. Bir olay çıkmasını zor önlüyoruz ve konuşmalarımızı yaptıktan sonra köyden ayrılıyoruz.

Köylüoğlu adında bir köyün kahvesine gidiyoruz, kahvede yaklaşık 40 kişı var. Nargileler fıkırdıyor, kimileri oyun oynuyor, kimileri söyleşiyor. Meraklı bakışlar üzerimizde dolaşıyor. Partili iki arkadaşımınla birlikte: *“Merhaba arkadaşlar,”* diyerek bir masaya oturuyoruz. Köylüler, tahta sandalyelerini bize yaklaştırıyolar. Kendimi ve arkadaşlarımı tanıtıyor, köylerine niçin geldiğimizi açıklıyorum. Oyunlarını ve söyleşilerini bırakan köylüler, bizi dikkatle izliyorlar. Bir arkadaşımız, Türkiye İşçi Partisinin broşür, bildiri ve öteki yayınlarını dağıtıyor. Ben de,

partimizin niçin kurulduğunu, amacımızın ne olduğunu kendilerine anlatıyorum. Ağaların, büyük toprak sahiplerinin; çiftlikleri, tarlaları ve fabrikaları ellerinde bulundurduklarını, alabildiğine geniş bu topraklarda kendilerini boğaz tokluğuna çalıştırdıklarını, tüm ürünlere el koyduklarını, servetlerine servet kattıklarını, topraksız köylüleri kendi çıkarları için kullandıklarını; oysa kendilerinin yarattığı bu ürünlerde kendilerinin de hakları bulunduğunu, böylece bir sömürü sisteminin uygulandığını, yarattıkları ürünlerin haksız olarak ellerinden alındığını, Adalet Partisi yöneticilerinin bu tür insanlar olduğunu; bu sömürüden kurtulabilmenin, emeklerinin karşılığını alarak insan gibi yaşayabilmenin tek yolunun Türkiye İşçi Partisi'ne oy vermek olduğunu, partimiz iktidara gelince toprak reformu yaparak topraksız tüm köylüleri toprak sahibi yapacağını, onları sefaletten kurtaracağını anlatıyorum. İlk kez bu tür konuşmalarla karşılaşan köylüler, merak içinde sorular soruyorlar; yanıtlar veriyorum. Adalet Partili olduğu anlaşılan bir iki kişi homurdanıyor ve tartışmalar oluyor. Bu esnada, kahvenin sahibi olduğu anlaşılan, 35-40 yaşlarındaki esmer, yağız bir köylü öfkeler içinde yanıma geliyor, ellerimden tutarak beni içeride çay ocağının bitişiğindeki küçük bir odaya götürüyor. Adının sonradan İbrahim Pehlivanoglu olduğunu öğrendiğim bu kişi, odadaki bir büyük sandığın kapağını açıyor, üstteki kilimleri kaldırıyor ve: "Buraya bak!" diyerek, konulmuş kilimlerin altına sakladığı, kalemle karalanmış, üzerine boydan boya çarpı işareti konulmuş ve yırtılmış bir afiş gösteriyor: Partisinin genel başkanını gösteren bir afiş.

Odada iki kişiyiz, bana şunları söylüyor:

"Sen, bizi aptal mı zannediyorsun. Ben de artık onları tanıdım. Bize ne vaatlerde bulundular; ama hiçbirisini yapmadılar. Onlar köylüyü, fakir fukarayı değil, kendi

çkarlarını düşünüyorlar, biz artık gerçekleri öğrendik. Sandıktaki resmi bu nedenle duvardan indirdim, karalayarak oraya koydum,” diyor ve öfkeli ve anlamlı bir bakışla odadan çıkıyor. İbrahim Pehlivanoğlu’nun öfke ve mimiklerini unutamıyorum.

Seçim çalışmalarımızın 26’ncı gününde radyoda parti adına seçim konuşmamı yapmak üzere Ankara’ya çağrılıyorum. Ankara’ya geliyor ve Parti Genel Merkezine gidiyorum. Seçim konuşmalarını, içinde Aslan Başer Kafaoğlu’nun da bulunduğu bir komisyon hazırlıyor. Partide, arkadaşlar yoğun bir çalışma içinde. Aslan Başer Kafaoğlu, bana: “Bu akşam, radyoda parti adına ve senato adayı olarak konuşmanız var. Şurada oturun, konuşmanızı yazın,” diyor. Ben, oturup konuşmamı yazıyorum.

1966 Senato Seçimlerinde Halit Çelenk’in Radyo Konuşması:

“İşçiler, köylüler, dar gelirliiler

Bütün Türk emekçileri;

Çukurova’dan geliyorum. Bu ovada iki kilo soğan parasına 45 derece güneş altında günde 16 saat çalıştırılan tarım işçileri gördüm. Bu ovada pamukluk, buğdaylık denen usullerle tefeciler tarafından soyulan küçük çiftçiler gördüm. Bu ovada, gece saat ikide yatağından kalkıp saat dörtte ağanın tarlasında işbaşı yapan, akşama kadar emek gücünü pamuk tarlalarına akıtan insanlar gördüm.

Yıllarca bu yoksul insanlar toprak, iş ve geçim beklediler. Bu ümitle birçok partilere oy verdiler. Onları iş başına getirdiler. İktidarlar değişti, ama onlar yine yoksul kaldılar. Durumları hiç değişmedi, hatta daha da kötüye gitti.

Emekçi kardeşim: Bunun sebebini hiç düşündün mü?

Sen şimdiye kadar oyunu ağaya verdin, dönüp ondan toprak istedin. Sen oyunu fabrikatöre verdin, dönüp ondan işçi hakları istedin. Olamaz bu iş emekçi kardeşim olmaz: Kimse bindiği dalı kesmez. Ağa adama toprak vermez.

Çukurovalı emekçiler,

Adalet Partisi, sizin gibi fukara halkımızın oylarını alarak iktidara geldi. Ama iş başına gelince de size sırtını çevirdi. Adalet Partisi Genel Başkanı: “Türkiye’de dağıtılacak toprak yoktur,” diyor ve bunu her yerde tekrar ediyor. Türkiye’de dağıtılacak toprak olduğunu sizler çok iyi bilirsiniz. Bunu gezdiğim köylerimizde bana haykırarak söylediniz. Devletin rakamları da böyle diyor: Çukurova’da sadece 7.800 aile toprakların üçte ikisini elinde tutuyor, yine Amik ve Ceyhan ovalarında her yüz aileden ikisi toprakların her yüz dönümünden 59 dönümünü elinde tutuyor. Buna karşılık Türkiye’de 510 bin köylü ailesinin bir mezar kadar bile toprağı yok. Yine 3 milyon köylü ailesinin de yeteri kadar toprağı yok.

Kardeşlerim,

Seni 16 saat bir kilo vita parasına çalıştıranlar: “Köylü toprak istemiyor,” diyerek, senin adına yalan söylüyorlar. Hiç aç insan ekmek istemez mi? “Toprak reformu komünistliktir!” diyorlar, ama kendileri her gün bin bir dalavereyle kendi topraklarına yeni topraklar katıyor, hazine topraklarımızı talan ediyorlar. Sizler iyi bilirsiniz: Öyle ağalar var ki, elinde 6.000 dönümlük tapu var, ama elinde 35.000 dönüm hazine toprağı tutar. Mercimek harası topraklarının yağması sizlerin gözlerinizin önünde olmadı mı? Bu sadece Çukurova’da değil memleketin her yerinde böyle. Mesela, sadece Ankara’nın Polatlı kazasında 400.000 dönüm hazine toprağı ağaların elindedir.

Emekçi kardeşlerim,

Pamuğun tarladadır, paran yoktur, tefeciden pamukluk istersin, o, daha tarlada iken pamuğunu yok pahasına alır, faizini yükler seni soyar, sen zannedersin ki, tefecinin sana verdiği para kendi parasıdır. Oysa bu para devlet bankalarında birikmiş olan emekçi halkın parasıdır. Bu ne düzendir ki, senin paranla seni soyarlar.

Emekçiler, kardeşlerim,

Adalet Partisi 8 aydan beri iktidarda. Hayat pahalılığı gittikçe artıyor. Senin ekmeğine katık ettiğin soğan 3,5 liraya, vita 7 liraya, sabun 5 liraya, kara zeytin 6 liraya ve yiyemediğin et 12 liraya çıktı. Bunu her gün kendi hayatında böylece duyuyor ve yaşıyorsun. Bir taraftan da gittikçe uyanıyor ve kurtuluş yolunu arıyorsun. Senden yana olmayanlara oy vermenin sana fayda sağlamayacağını artık anlamaya başladın. Gözlerini iyice aç ve gör ki, sana toprak verecek, sana iş verecek, sana geçim sağlayacak ve geleceğini emniyet altına alacak yegâne parti senin gibi emekçilerin kurduğu ve senden yana olan Türkiye İşçi Partisidir.

Türkiye İşçi Partisinde ağa yok, fabrikatör yok, tefeci yok. Senin haklarını sana, bu sebeple, rahatlıkla ve kolayca verecektir. Çünkü bir iş kime fayda verecekse onu o yapar, kime zarar verecekse o yapmaz. İnsanlık tarihi de böyle söylüyor.

Tüm emekçi kardeşlerim,

Türkiye İşçi Partisi köklü bir toprak reformu yapmak azmindedir. “Köklü toprak reformu” dedik... Yapacağımız reform, süs reformu değil, gerçek reform olacaktır. Hazine topraklarını, ağa topraklarının ihtiyaçtan fazlasını, anayasamız uyarınca, bedelini ödemek suretiyle alacağız.

Bu toprakları topraksız ve toprağı yetmeyen yoksul köylüye bedava dağıtacağız. Tapularını ellerine bir kuruş masrafsız teslim edeceğiz. Bu topraklarla beraber köylüye tohumluğunu, gübresini, kredisini de vereceğiz. Artık mahsulünü, pamuğunu, buğdayını, fındığını, üzümünü, etini, sütünü aracıya kaptırmayacaksın. Tefeciliğın ağır ve soyguncu faizin kökünü kazıyacağız. Pamukluk, buğdaylık, fındıklık, usulleriyle tefeciler köylüyü soyamayacaklar. Devletleştirilmiş banka kapıları, güler yüzlü ve halk hizmetinde memurlarıyla yoksul köylülere kapısını açacak. Ona, sadaka gibi değil, yoksulluktan kurtulmaya yetecek krediyi öz hakkı gibi sağlayacak. Köylüyü bizar eden haciz usulleri sona erecek ve köylü kardeşim böylece sen toprağının gerçek efendisi olacaksın!

Kardeşlerim,

Türkiye İşçi Partisi iktidarında, okul kapıları, bütün emekçi çocuklarına ardına kadar açılacak, senin çocukların en yüksek okullarda devlet parasıyla sonuna kadar okuyacaklar. Okuma, sadece şehirdeki varlıklıların çocuklarına mahsus olmayacak. Senin çocuğın da doktor, mühendis, hâkim, kaymakam, mimar, profesör, vali olabilecek. Senin çocukların da dış ülkelerde devlet parasıyla okuyabilecek.

Fukara halkımız, Türkiye İşçi Partisi iktidarında, devlet dairelerinden, hastane kapılarından azarlanıp kovulmayacaklar, hastaneler, sadece arkalıların değil, bütün halkın hastanesi olacaktır. Ayrıca, bugün şehirlerde bin bir şekilde israf olunan paralarla senin köylerine doktoru, ebesi, hemşiresi ile küçük hastaneler kurulacaktır. Bu hastanelerde bedava bakılacak ve ilaçlarını bedava alacaksın.

“Bütün bu işler için gereken parayı nereden bulacaksınız?” diye belki bize soracaksınız. Arkadaşlar, Türkiye İşçi Partisi, doğruluk, hesap ve kitap partisidir. Yapılacak bu işlerin karşılığı, dış ticaret, bankacılık, sigortacılık ve petrollerimiz devletleştirilerek elde edilecektir. Biz bunların hepsinin karşılığını hesapladık. Dış memleketlerle yapılan ticaretin kârı ile, İstanbul’da oturan 35 yüz adam, süs köpeği, apartman, villa, kuyruklu araba, kürk alacağına, bu kârlar devlete mal edilip sana okul, hastane yapılacak, kredi açılacak. Bankaların kârı ile tefeciler, seni soyanlar, her ay Avrupa seyahati yapacaklarına bu paralarla sana traktör, gübre verilecek, toprak ve barınacağın ev, bark sağlanacaktır.

Emekçi kardeşlerim,

Türkiye İşçi Partisi bütün bunları başarmak, topraksız toprak, işsize iş, evsizi ev sahibi etmek için, işçinin köylünün, dar gelirli memurun sömürülmesini önlemek üzere, ikinci bir milli kurtuluş hareketinin öncülüğünü yapıyor. İncirlik’te, Çiğli’de, Haymana’da, Diyarbakır’da ve daha birçok yerlerde kurulmuş olan Amerikan üsleri, bu üslerde yerleşmiş Amerikan askerleri, yurdumuzun içerden ve dışardan sömürüldüğü bugünkü düzeni korumak içindir. Bu üsler, bu askerler, seni dışardan sömüren, Amerikan petrol şirketlerinin, otomobil fabrikalarının menfaatleri korunsun diye buradadırlar: Dış sömürücülerle el ele vermiş toprak ağalığı ve aracı düzeni sürüp gitsin diye buradadırlar:

Bu üsler, bu askerler, Türk Milletinin bağımsız yaşama isteğine ve milli haysiyetimize uzanmış korkunç birer tehdittirler. Bu sebeple sadece bir seçim mücadelesi değil, bir milli bağımsızlık savaşı veriyoruz. Biz Türkiye’imizde

hangi devletin olursa olsun, *yabancı üs istemiyoruz. Yabancı asker istemiyoruz.* Uzman ve barış gönüllüsü adı altında casus istemiyoruz. Sömürücü yabancı sermaye istemiyoruz. Biz yurdumuzda bütün yeraltı ve yerüstü servetlerimizin halk yararına ve Türk halkı tarafından işletilmesini istiyoruz.

Türk emekçisi,

40 yıl önce, seni sömürmeye gelen yabancıları süngülerinle yurdumuzdan sen attın. Şimdi aynı savaşı sen oylarınla yapacaksın. Türkiye İşçi Partisine verilen her oy, dış düşmanlara ve onlarla iş birliği yapanlara karşı kazanılan bir zafer olacaktır.

Kardeşlerim,

Türkiye İşçi Partisinin işareti, dişli bir çarkın içinde eğik bir başaktır. Türkiye İşçi Partisinin Cumartesi günü saat 14.30'da Cebeci'de düzenlediği mitingde, sizlere Genel Başkanımız Mehmet Ali Aybar, Çetin Altan ve diğer sözcülerimiz hitap edeceklerdir. Ankara halkını bu mitinge davet eder, sizleri Türk emekçi halkının tek siyasi temsilcisi Türkiye İşçi Partisi adına saygıyla selamlarım."

Adana'da yapılan bu kısmi senato seçimlerini CHP kazanmıştı. CHP'nin gösterdiği aday daha önce Adana'da vali olarak görev yapmış bir kişiydi. Yaptığı seçim propagandalarında köylere yaptığı yolları, çeşmeleri anlatmış ve seçildiği takdirde köylerin bu tür gereksinimleri üzerinde çalışmalar yapacağını vaat etmişti. Köylerde yaşayan insanların kısa vadeli gereksinimlerini ön plana almaları, toprak reformu ve benzeri uzun vadeli vaatlere göre hareket etmemeleri CHP'nin oylarını artırmıştı.

Bu seçimlerde partimizden tek senatör, başka bir ilden adaylığını koyan Fatma Hikmet İşmen, milli bakiye

sisteminden yararlanarak senatör seçilmişti. Böylece, TİP yeniden senatoda temsil edilme hakkını elde etmişti.

MALATYA KONGRESİ VE SORUŞTIRMALAR

MALATYA KONGRESİNE DOĞRU

Bu Kongre 20-24 Kasım 1966 günlerinde Malatya’da yapılmıştı. Kongre öncesi dönemde, parti içinde ve dışında yaşanan kimi gelişmeler ve olaylar parti üst yönetiminde rahatsızlıklar yaratmıştı. Bu gelişmeler üst yöneticilerde, eski ve yeni sosyalistlerden oluşan bir grubun (hizbin) parti yönetimini eline geçirmek istediği, bunun için hazırlıklar yaptığı kaygısını doğurmuş ve bu kaygı giderek onları tedirgin edici bir düzeye ulaşmıştı. Bu nedenle Merkez Yürütme Kurulu, olaysız ve pürüzsüz bir kongrenin gerçekleşmesi için toplantının İstanbul’dan ve Ankara’dan uzak bir ilde ve Malatya’da yapılmasını kararlaştırmıştı.

Sayın Sadun Aren, bu konuda: *“Parti merkez yönetimi, muhalefetin daha çok İstanbul ve kısmen Ankara’da yerleşmiş olduğunu göz önünde tutarak büyük kongrenin Malatya’da yapılmasını kararlaştırmıştır.”* demektedir.²

Malatya kongresine ön gelen kimi gelişme ve olaylar birkaç noktada toplanabilir:

1- 22-23 Kasım 1966’da yapılan İstanbul İl Kongresinde şöyle bir gelişme olmuştur:

Kongrenin başında divan başkan adayı olarak iki kişi önerilmiştir. Bunlardan birisi partinin MYK üyesi Sadun Aren ve öteki de bir grup delege tarafından aday gösterilen Ümran Baran idi. Yapılan seçimde Sayın Sadun Aren sadece birkaç oy farkla divan başkanlığına seçilmişti.

Genel Sekreter Nihat Sargın “TİP’li Yıllar” adlı kitabındaki anılarında bu olayı şöyle anlatmaktadır:

² Sadun Aren, TİP Olayı, 1961-1971, s. 108.

“Kongre açıldı. Yoklama yapıldı. YÖN’ün rakamlarıyla 157 delegeden 118’inin katıldığı görüldü. Kongre başkanlığı adayları saptandı. Kongrede hazır bulunanlardan MYK üyesi Sadun Aren aday gösterildi (Galiba daha önce il yönetimi kendisi ile görüşmüş ve olurunu almıştı). Bir grup delege de Trabzon üyesi ve daha önce Fatih ilçe kongresini yönetmiş bulunan Ümran Baran’ı aday gösterdi.

İstanbul milletvekilliği dolayısıyla aynı zamanda kongrenin tabii delegesi olan Aren’e karşı, kendisini aday gösteren o delege grubunun dışında İstanbul’da kimsenin tanımadığı Baran’ın aldığı oy şaşkınlık uyandırıcı idi. Aren ancak birkaç oy farkla başkanlığa seçilebilmişti. Daha sonra, divanı oluşturan diğer başkan vekilleri ve sekreter üyelerini de o grubun adayları kazanacaktır.” (TİP’li Yıllar, s. 405)

Sayın Sadun Aren de bu olayı şöyle anlatmış ve değerlendirmiştir:

“Olağanüstü kongreden iki ay kadar sonra 20-24 Kasım 1966’da ikinci büyük kongre Malatya’da toplandı. Bu kongreden önce parti içi muhalefetin yoğunluk kazandığını görüyoruz. Daha önce 1965 seçimlerinden sonra partide merkez yönetimine karşı bir hoşnutsuzluk temeli üzerinde, *başını bir kısım eski-yeni sosyalist aydınların çektiği ciddi bir muhalefet başlamıştı*.³ Bu muhalefet ilk defa 22-23 Ekim 1966’da yapılan İstanbul İl Kongresinde açık bir biçimde kendini dışa vurmuştur.

³ Vurgular bana ait.

Bu kongrede başkanlığa biri merkezden ben, diğeri muhalefetten olmak üzere iki aday gösterilmiş ve ben seçimi ancak birkaç oy farkıyla kazanabilmişim.⁴

Bu olay üzerine Parti Genel Merkezi, 4.2.1966 gününde İstanbul il örgütünden, içlerinde Dr. Sevinç Özgüner, Cemil Ormanlar, Dr. Kemal İşler ve Kumru Gözügeçgil'in de bulunduğu 17 üyeyi partiden çıkarma istemiyle ve (kimi ilçe üyelerinin kendi aralarında kulis çalışmaları ve toplantılar yaparak il yönetim kurulu, il kongresi başkanlık divanı ve büyük kongre delegeleri için ortak liste hazırlayarak, bir hizip oluşturdukları ve partinin bütünlüğünü ve beraberliğini bozmaya çalıştıkları) gerekçesiyle (aralarında il haysiyet kurulu üyesi bulunduğu için) Merkez Haysiyet Divanı Başkanlığına sevk edilmelerine karar vermiştir. (Genel Merkezin 4.2.1966 gün ve 40 sayılı kararı)”

Genel Merkezin bu istemi, ertesi gün, yani bir gün sonra, MHD tarafından yerinde görülmeyerek reddedilmiştir.

Bu olay parti üst yönetimi tarafından önemli ve ciddi bir muhalefetin göstergesi olarak görülmüş ve değerlendirilmiştir.

2- Parti, başından beri Türkiye'nin önündeki devrimci aşamanın sosyalizm olduğunu savuna gelmiştir. Mihri Belli ve çevresi ise bu görüşe karşı çıkarak Türkiye'nin önündeki devrimci aşamanın Milli Demokratik Devrim (MDD) olduğunu ileri sürmüştür. Bu düşüncesini konuşmalarında ve yazılarında açıklamış ve savunmuştur.

⁴ Sadun Aren, TİP Olayı, 1961-1971, s. 108

Yine Mihri Belli, 5.8.1966 günlü YÖN dergisinde “Demokratik Devrim. Kimle Beraber Kime Karşı” başlıklı ve sözü geçen görüşlerini açıklayan bir yazı yazmıştır.

Bu yazıdan sonra Sayın Mehmet Ali Aybar 30.10.1966 tarihinde yapılan Ankara İl Kongresine sert bir mesaj göndermiş ve parti yönetimini ele geçirmek istediklerine inandığı TKP’lileri suçlamıştır.

Sayın Aybar’ın mesajı şöyledir:

“... Bu vesileyle Türkiye İşçi Partisinin yurdumuzdaki sosyalist hareketler karşısındaki durumunu da kesinlikle belirtmek isterim. Bilindiği gibi Türkiye’de ilk sosyalist parti 1910’da kurulmuştur. Şu halde bizde sosyalizmin politik bir hareket olarak 56 yıllık bir mazisi var. Bu 56 yılda sosyalist adlı birçok parti kuruldu. Dünden bugüne uzanan bu yarım yüzyıllık dikenli yolda, Türkiye İşçi Partisinin temsil ettiği sosyalizmi, 56 yıllık mazisi olan Türkiye sosyalizm hareketinin, tarihi planda bir devamı saymak elbet doğrudur. Fakat bu tarihi teselsülü organik bir teselsül şeklinde değerlendirmek ve Türkiye İşçi Partisini Osmanlı Sosyalist Fırkasının ve daha sonraki sosyalist kuruluşların devamı olarak görmek, herhalde yanlıştır. Türkiye İşçi Partisi yepyeni bir kuruluştur. Kuruluş şekli bakımından olsun, kurucuların şahısları bakımından olsun, program ve tüzüğü bakımından olsun, eskiye bağlanması mümkün olmayan bir kuruluştur.

“Bizce eski sosyalist partiler sevap ve hatalarıyla devirlerini kapamışlardır. Bunlar memleketimizin, bugüne göre çok değişik olan şartları içinde faaliyet göstermişlerdir. Başarıları da başarısızlıkları da artık tarihe mal olmuştur.

Türkiye İşçi Partisini bir sosyalist kuruluş olarak maziye organik şekilde bağlamaya çalışmak, nasıl yersiz bir gayretse, partimizi artık maziye mal olmuş hareketlerin yeniden denenebileceği bir ortam saymak da, boş bir hayaldir. Böyle bir hevese kapılanlar olursa, hevesleri kursaklarında kalacaktır. Dostun düşmanın bunu böyle bilmesini isteriz...”⁵

Sayın Sadun Aren bu mesajı şöyle değerlendirmiştir:

“Bu mesajla Aybar, kendisine karşı yükselen muhalefeti açık bir biçimde gizli komünist partisine bağlamıştır. Bu suçlama ile anlaşmazlık platformuna kişisel bir tema da açık biçimde eklenmiştir. İşte Milli Demokratik Devrimcilik, parti üst yönetimine karşı yürütülen bu çok yönlü muhalefetin ortak adıdır.” (TİP Olayı, s. 220)

Yine Aybar’ın mesajı üzerine TKP üyesi Erdoğan Berktaş 10.11.1966 günlü Yön dergisinde Aybar’ın mesajına büyük bir tepki göstermiş, bunun bir suç ihbarı olduğunu ileri sürmüştü, Aybar’ı Cumhuriyet Savcılığına başvurmaya ve elindeki kanıtları teslim etmeye çağırmıştır. Erdoğan Berktaş yazısını şu sözcüklerle bitirmiştir:

“... Bay Mehmet Ali Aybar’ın 1950-1960 arasındaki düzgün ve sakin hayatını ve bugünkü itibarını borçlu bulunduğu bir avuç namuslu insanın siyasi amaçlı, ama ahlaki bakımdan adi bir iftiraya uğradıkları anlaşılır.

Hodri meydan Bay Mehmet Ali Aybar!”

İşte partinin üst yönetimi, bu gelişmeleri eski TKP’lilerin parti yönetimine ağırlıklarını koymak ve yönetimi ellerine

⁵ Vurgular bana ait

geçirmek istedikleri ve bunun tehlikeli bir aşamaya geldiği biçiminde değerlendirdiler.

Sayın Aren'e göre:

“Bu anlaşmazlığın oluşumunda kişisel nedenlerin de payı vardır. Bilindiği gibi Türkiye’de Marksist Komünist hareket 1920’ye hatta daha öncelere kadar giden bir geçmişe uzanır. TİP kurulduğu sıralarda bu harekette fiilen yer almış ya da ondan etkilenmiş, ona bağlı insanlar bulunuyordu. Bunların bir kısmı partiye girmiş, bir kısmı da yasal nedenlerle girmemişlerdi. Mihri Belli bunların önde gelenlerinden biriydi. Bu grupta bulunan bazı kişiler arasında yakın dostluk bağları da vardı. Bu grup doğal olarak, partide yer tutmak ve yönetimde etkin olmak istiyordu.

*“Buna karşılık parti üst yönetimi, özellikle Aybar ve Boran bu gurubu hem kendilerine rakip olarak algılıyor, hem de gizli komünist partisiyle ilişkili olduklarını düşünerek, partinin yasallığını korumak bakımından, tehlikeli görüyorlardı. İşte bu nedenlerle Aybar konu hakkında kesin tavrını açıkça ortaya koyma gereği duymuştur...”*⁶ (TİP Olayı, s. 219)

İşte Parti üst yönetimi açıklanan kuşkular ve özetlemeye çalıştığımız gelişmeler ortamında Malatya Kongresine gitme kararı almıştır.

⁶ Vurgular bana ait

MALATYA KONGRESİ VE SORUŞTURMANIN BAŞLAMASI

Malatya Kongresi, partinin ikinci büyük kongresi idi ve 20-24 Kasım 1967 günlerinde Malatya’da yapıldı. Bu Genel Kurul, tartışmalı ve çalkantılı geçti. Ben, Genel Merkez listesinden GYK için aday gösterildim ve GYK üyeliğine seçildim.

Nihat Sargın, anılarını içeren TİP’li Yıllar adlı kitabında (s. 445) ikinci büyük kongrede Genel Merkezce GYK aday listesi hazırlanırken benim adaylığım ile ilgili şunları anlatmaktadır:

“... Evet, hâlâ bir üye konusunda kesin karara varamamıştık. Bu üye, arkadaşımız H. Çelenk’ti. Çelenk hepimizin oy birliğiyle desteklemekten geri durmayacağı bir arkadaşımızdı. Yalnızca son sıralarda hakkında bir soru işareti belirmişti. Tam olarak hangi olay veya olaylardan yola çıkılarak bu soru işaretinin konduğunu anımsamıyorum, ama Belli grubu ile ilişkili olabileceği şüphesi ortaya atılmıştı.

Bununla birlikte, Genel Merkezin Ankara’ya naklinin gündemde olduğu bir sırada, çok yararlı olabileceğini bildiğimiz arkadaşımızdan, gerçekliği belirsiz bir şüphe uğruna kolayca vazgeçecek de değildik. Görüşmeler bir sonuca bağlanmadan bu minval üzerine sürerken gece yarısı da geçmişti. Sonunda Aybar bir fikir attı ortaya: ‘Ben kendisiyle şahsen görüşecek, bizzat kendisinden sorup öğreneceğim. Ona göre hareket ederiz.’

Kabul ettik. Listenin son biçiminin verilip yayınlanması son güne kaldı. Dağıldık.

Ertesi akşam yaptığımız toplantıda Aybar’ın Çelenk’le yaptığı özel görüşmeyi anlatırken söylediği söz ve söyleyiş biçimi o günden beri belleğimdedir: ‘Konuşurken gözlerine

bakıyordum,' demişti. 'Sözler gerçek olmasa bile gözler yalan söylemez. Gönül rahatlığıyla listemize alabiliriz.'"

Oysa ben, Mehmet Ali Aybar ile böyle özel bir konuşma yaptığımı anımsamıyorum. Yapsaydım anımsardım. Biz Sayın Aybar'la Merkez Haysiyet Divanına sevk kararı verildikten sonra onun isteğiyle eşim Şekibe Çelenk ile birlikte bir kez görüşmüştük. Bu görüşmeyi bu kitapta açıklamış bulunuyorum. Yaptığımız bu görüşmeden sonra Genel Başkan bize: Ben bu konunun Merkez Yürütme Kurulunda yeniden görüşülmesini isteyeceğim. (Kendi deyimiyle tekriri müzakere) demişti. Daha sonra MYK üyesi Ali Karcı bize, Aybar'ın bu öneriyi kurula götürdüğünü ancak Behice Boran'ın buna karşı çıktığını ve görüşmenin yapılamadığını söylemişti. Bunun dışında Sayın Aybar'la bir görüşmemiz olmamıştır.

Daha önce de değindiğim gibi, kongre tartışmalı geçmişti.

Kongreden kısa bir süre sonra Genel Merkez tarafından incelemeler başlatıldı ve Genel Kuruldan yaklaşık 6 ay sonra, 5 Mayıs 1967 gününde Doktor Sevinç Özgüner, Kumru Gözügeçgil, Naci Ormanlar, Rasih Nuri İleri, Ahmet Say, Süleyman Ege, Halit Çelenk, Şekibe Çelenk, Ümrân Baran, Vahap Erdoğan, Necati Aykaş, Tuncer Yanar ve Necip Devecioğlu; yani 13 kişi hakkında soruşturma açıldı. Bu soruşturmada, adı geçen kişilerin *"Partinin kabul edilmiş politik çizgisine aykırı bir tutum izledikleri ve merkez organları aleyhine kışkırtmalarda bulundukları, bir hizip oluşturdıkları"* ileri sürülüyordu.

72 SORU

Bu soruşturmada adları geçen 13 kişiye sorulmak üzere 72 soru hazırlanmıştır. İlgi çekici ve düşündürücü olup onu

hazırlayanların amaçlarını da gösteren bu sorular aşağıya alınmıştır:

1- Malatya Kongresine kongrenin açılmasından kaç gün önce gittiniz?

2- Delegelerin karşılanması ve delegelerle temas kurulması için kendi aranızda bir karar alınmış mıdır?

3- Kongreden önce delegelerin ve delege olmayan bazı kimselerin de katıldığı toplantılar tertiplenmiş midir?

4- Vahap Erdoğan'ın evinde 19 Kasım 1966 günü bir toplantı yapıldı mı?

5- Bu toplantıyı kim tertipleledi? Amaç ne idi?

6- Toplantıya kimler katıldı?

7- Delege olmayanlar, partili olmayanlar da toplantıda bulundu mu?

8- Bu toplantıda toplantıların devamı ve tekrar toplanılması hakkında bir karar alındı mı?

9- Bu ilk toplantıda kimler söz aldı? Neler konuşuldu? Toplantıyı kim yönetti?

10- Aynı gün Cihan Palasta yapılan toplantıya kimler katıldı?

11- Delegeleri toplantıya kimler çağırdı?

12- (?)

13- Toplantıda delege olmayan hatta partili olmayanlar da bulundu mu?

14- Partiden ihraç edilmiş kimseler arasında da toplantıya katılanlar var mı idi?

⁷ Bu sayı atlanmıştır.

15- Sevinç Özgüner'in: "Partili değildir ama arkadaşımızdır, yanında her şey konuşulabilir," dediği ve toplantıda bulunan zat, kimdi?

16- Toplantıyı kim yönetti?

17- Toplantıya bir başkan seçilmesini kim teklif etti? Kimler aday gösterilmiş? Kim seçilmiştir?

18- Kimler söz almış, neler söylemişlerdir?

19- Bu toplantının amacı ne idi? Bu amaç kimler tarafından açıklandı?

20- Sevinç Özgüner, Ümran Baran, Naci Ormanlar, Halit Çelenk konuşma yaptılar mı? Yaptılsa ne dediler?

21- Başka kimler konuştu? Delege olmayanlar, partili olmayanlar da konuştu mu?

22- Mustafa Kutlu, Vahap Erdoğan, Rasih İleri de konuştular mı?

23- *Can Yücel, Balaban, Nejat Tözge, Orhan Aksungur, Attila Aşut, Mehmet Taşkesen, Mukadder Ali Sungur, Necati Aykaş, Tuncer Yanar* da konuştular mı, ne söylediler?

24- Konuşanlar konuşmalarında genel olarak Genel Merkez karşısında bir grup; bir hizip teşkil ettiklerini açığa vuracak şekilde konuşmuşlar, meseleleri "biz ve onlar" şeklinde koymuşlar mıdır? Bazı delegeler Genel Merkezci diye suçlanmış mıdır?

25- Şöyle bir konuşma geçmiş midir? "Onlar kongre başkanlığı için Çetin Altan'ı gösterirlerse biz aday göstermeyelim", böyle bir teklif ileri sürüldü mü?

26- *Sadun Aren'in Amerikan yardımına taraftar olduğu hakkında bir iddiayı ihtiva eden ve Aren'i çürütmek amacı*

güden yazı kimin tarafından hazırlanmıştır? Bu yazının sonradan dağıtılmasından niçin vazgeçilmiştir?

27- Behice Boran'la Sadun Aren arasında Genel Sekreterlik için amansız mücadele olduğuna dair iddialar ileri sürülmüş müdür? Bu hususta ne biliyorsunuz? Bu iddiaları kimler ortaya atmıştır?

28- Malatya Kongresinin Tarık Ziya Ekinci'nin yani Doğuluların kongresi olduğu hakkında bir iddia ortaya atılmış mıdır? Kim tarafından ortaya atılmıştır? Bu hususta ne biliyorsunuz?

29- Partinin bir tekke zihniyeti ile idare edildiği sosyalizm davasının bir adım ileriye götürülemediği Genel Merkezin sosyalizm davasını yozlaştırdığı gerçek sosyalistlerin partiye alınmadığı ve partide bulunan gerçek sosyalistlerin partiden çıkarılmasına çalışıldığı, milletvekillerinin çıkarlarına baktıkları, teşkilatla ilgilenmedikleri, bazı yöneticilerin parti parasını zimmetlerine geçirdikleri ve bugünkü yöneticilerin seçim hilesi ile partiyi ele geçirmiş inançsız fırsatçılar oldukları hakkında aylardır bir propaganda yürütülmüştür. Büyük kongreden önce bazı dergiler ve bu dergilerle yakınlığı bilinen bazı çevreler bu iddiaları ısrarla telkin etmek istemişlerdir. Bu konuda düşünceniz ve bilginiz nedir? Bu iddialara katılıyor musunuz?

30- Kongreden önce illerden gelerek delegelere Genel Merkeze karşı beraberce hareket edilmesi için telkinlerde bulunan mektuplar yazılmış mıdır? Kim yazmıştır, bu konuda ne biliyorsunuz?

31- Aynı maksatla illere adam gönderilmiş midir? Kim göndermiş veya kimler gitmiştir? Bu konuda ne biliyorsunuz?

32- Trabzon, Ordu, Giresun, Samsun, Amasya delegelerinin kongrede beraber hareket etmeleri için telkinde bulunulmuş

mudur? Bu telkinleri kimler yapmıştır? Bu konuda bildikleriniz nedir?

33- Ümran Baran'ı ne zamandan beri tanırırsınız? Sizi kim tanıştırdı? Baran'ı İstanbul İl Kongresi Başkanlığı için kim aday gösterdi?

34- İstanbul İl Kongresine katılanların büyük çoğunluğu Ümran Baran'ı tanımadıkları halde *Sadun Aren gibi tanınmış, muktedir bir yöneticiye karşı bu kadar çok oy almış olmasını ne ile izah edersiniz?*

35- *Bu olay, yani Ümran Baran'ın Sadun Aren'den ancak birkaç oy eksik alacak kadar bir başarıya ulaşması delegelere bu konuda bir direktif verildiğini göstermez mi?*

36- Ümran Baran'ı Konya Kongresine kim başkan adayı göstermiştir?

37- Vahap Erdoğan, kongreden bir süre önce Güney illerimizde bir geziye çıkmış mıdır? Bu geziyi hangi maksatla yapmıştır? Bu konuda ne biliyorsunuz?

38- Malatya'ya gelen delegelerin karşılanması ve otellere tevzi konusunda Genel Merkezin görevlendirdiği arkadaşların dışında bir gayret sarf edilmiş midir? Vahap Erdoğan, Sevinç Özgüner, Mustafa Kutlu delegeleri karşılamışlar, bunları Vahap'ın evinde ve Cihan Palasta yapılacak toplantılara davet etmişler midir? Bu hususta ne biliyorsunuz?

39- Bu toplantılar kongre süresince devam etmiş ve her oturumun kritiği yapılarak bir sonraki oturumda nasıl davranılacağı kararlaştırılmış mıdır? Bu hususta ne biliyorsunuz? Bu ara toplantılara kimler katılmış ve kimler yönetmiştir?

40- Doğu illeri delegeleri ile müşterek liste yapılması için konuşmalar olmuş mudur? Bu konuşmalar kimler arasında olmuştur?

41- Büyük kongreden aylar önce “Genel Yönetim Kuruluna biz Genel Merkezden daha çok arkadaş sokacağız” şeklinde bir propaganda işlenmiştir. Bunun hakkında bildiklerinizi söyleyiniz (özellikle Ümran Baran’a ve Moris Gabay’a tevcih edilecek.)

42- Cihan Palas toplantısında da hatipler meseleleri: “Biz ve onlar,” şeklinde koymuşlardır. Burada “onlar Genel Merkezci, “biz” ise hatiplerin mensup olduğu hizbi işaret etmektedir. Bu hizip kimlerden kuruludur?

43- *Cihan Palas toplantısında Şekibe Çelenk söz almış mıdır?*

44- Aynı toplantıda Süleyman Ege, Erol Ersan, Turgut Kazan bulunmuş ve konuşma yapmışlar mıdır? Yapmışlarsa ne söylemişlerdir?

45- Kongre salonunda aynı hizbe mensup oldukları, sözleri ve bütün davranışlarıyla belli olan bir grup delegenin müdahalelerini Naci Ormanlar’ın yönettiği gözden kaçmamıştır, bu hususta ne biliyorsunuz? Naci Ormanlar’a bu ödev Cihan Palas toplantısında mı verilmiştir? Yoksa özel bir toplantıda mı verilmiştir?

46- Milletvekillerimizin çalışmalarından memnun musunuz? Genel Merkeze verdikleri özel aidatı yeterli buluyor musunuz?

47- Milletvekillerimizin Altındağ gibi gecekondu semtlerinde oturmaları, Genel Merkez binasının da aynı semtlerde olması hakkındaki teklifleri tasvip ediyor musunuz?

48- Milletvekillerinin aylıklarını tüm olarak partiye bırakmaları ve kendilerine partice aylık verilmesi hususundaki görüşe katılıyor musunuz?

49- Normal bir sohbetin sınırlarını aşarak adeta sorumlu parti yöneticileri ile konuşur gibi partiye ait meseleleri partili olmayanlarla tartışır, partiyi eleştirir, partili olmayan arkadaşlarınızın bu konudaki telkinlerini dinler misiniz?

50- 19 Kasım günü Cihan Palasta yapılan toplantıda Sevinç Özgüner, Ümran Baran ve Naci Ormanlar toplantının amacını açıkladıktan sonra Genel Merkezle Meclis Grubunu suçlayarak sosyalist bir (topluluğa) yaraşacak şekilde davranmadıklarını, teşkilatla ilgilenmediklerini ve partiyi geliştirmediklerini ileri sürmüşlerdir. Bunlardan sonra söz alan *Halit Çelenk* uzun ve heyecanlı bir konuşma yaparak o da Genel Merkezi ve Parlamento Grubunu *yermiştir*. Bu konuşmaların gerek muhtevası, gerek eda ve şekli hasımca olmuştur. Konuşmacılar Genel Merkezden “onlar” diye ve adeta hasım bir partiden bahseder gibi konuşmuşlardır. Bu konuşmaları tasvip ediyor musunuz? Bu hususta bildiklerinizi söyler misiniz?

51- Cihan Palas toplantısında *Yılmaz Halkacı da konuşma yapmış mıdır*, yapmışsa ne söylemiştir?

52- Aynı toplantıda *Muvaffak Şeref, Aslan Başer, Sıtkı Eser, Ali Rıza Güney, Ali Yaşar* konuşma yapmışlar mı, yapmışlarsa ne söylemişlerdir?

53- *YÖN dergisinin* partiyi eleştirme kampanyasını tasvip ettiniz mi?

54- *Çaltı dergisinin* eleştirilerini tasvip ettiniz mi?

55- *YÖN*'de çıkan İlhami Soysal'ın eleştirilerini tasvip ettiniz mi?

56- YÖN’de çıkan eleştirilerden *Erdoğan Başar imzalı* ve “Yeter Artık” başlıklı eleştiriyi tasvip ettiniz mi?

57- YÖN’de çıkan *Vahap Erdoğan imzalı* yazıyı tasvip ediyor musunuz?

58- YÖN’de çıkan *E. Tüfekçi imzalı* yazıyı tasvip ediyor musunuz?

59- Türkiye’de Milli Kurtuluş için mücadele ile sosyalizm için mücadelenin birlikte yürütülmesi gereğini kabul ediyor musunuz?

60- *Vahap Erdoğan’nun YÖN’de çıkan yazısını E. Tüfekçi’nin yazdığı doğru mu?*

61- İkinci büyük kongremizdeki konuşmaların ve sesli cereyan eden olayların tümünün dinleyici sıfatıyla orada bulunan bir şahıs tarafından banda alınmakta olduğu fark edilince bazı delegeler müdahale etmişler ve kongre başkanı banda alma işine son vermiştir. Sevinç Özgüner ve Yılmaz Halkacı başta olmak üzere kongrenin başından beri beraber hareket ettikleri görülen bir grup delege bunu protesto etmişler, teypli zatın işine devam etmesini istemişlerdir. Bu olayı kongrenin cereyan tarzının bu zat tarafından banda alınmasına Sevinç Özgüner ve arkadaşlarının özel bir önem verdiklerinin işareti sayar mısınız?

62- Teypli zatı tanıyor musunuz? Tanıyorsanız nereden tanıyorsunuz?

63- Malatya Kongresinden önce parti üyelerine posta ile gönderilen ve Genel Başkan ile diğer bazı yöneticileri hedef tutan imzasız mektup size de geldi mi?

64- Malatya Kongresinden önce parti üyelerine posta ile gönderilen bu mektubun özü ve tavsiye ettiği şeylere, YÖN dergisinde çıkan bazı yazılar ve durumu tahkik konusu

yapılan hizbin söz, tutum ve davranışlarıyla görüşleri arasında bir paralellik göze çarpmaktadır. Bu hususta ne dersiniz?

65- 25 Kasım 1966 tarihli AKŞAM gazetesinin “Kongreden Notlar” başlıklı sütununda partiye alınmayan “eski sosyalistlerin çengel attıkları” ve “eski topçular”, “eski tüfekçiler”, “avcılar” adı altında bir hizbin faaliyet gösterdikleri, ayrıca Sevinç Özgüner’in, eski tüfekçiler hizbinin yöneticisi olduğu yazılmıştır. Aynı mealde bir yazı da 26.11.1966 tarihli MİLLİYET’te yayınlanmıştır. Bu konuda ne dersiniz?

66- Genel Başkanın teşkilata gönderdiği birçok genelgede partiye sızmalar olabileceğini, çeşitli çevrelerden gelebilecek olan bu sızmalarla partinin tüzük ve programında açıklanan ve yetkili organlarda çizilen parti çizgisinden dışarıya çekilmek istenilebileceğini önemle belirtmiş ve bu gibi sızmalara karşı partilileri uyanık olmaya ve sızmalarla mücadele etmeye çağırmıştır. Bu alanda siz ne gibi gayretler gösterdiniz?

67- Partimiz gerek iktidar için mücadelede, gerek teşkilatı ve iç faaliyetleri itibariyle açık ve demokratik bir kuruluştur. Parti organları birbirine kademeli olarak bağlıdır ve Genel Yönetim Kurulu, Merkez Yürütme Kurulu ve Genel Başkan, en yüce parti otoriteleridir. Genel Merkez dışında parti işlerinde son sözü söylemeye yetkili herhangi bir başka makam ve merci, bir şahıs yoktur. Siz partinin bu temel kurallarına sadık mısınız? Genel Merkezi biricik, en yüce yetki merkezi olarak tanır mısınız? Herhangi bir hizip faaliyetinde bulundunuz mu?

68- Genel Başkan 1966 yazında Ankara İl Kongresine gönderdiği mesajda “TİP ile daha önce kurulmuş olan

sosyalist partiler arasında organik bağlar bulunmadığı ve bu gibi bağlar kurulamayacağını” belirtmiştir. Ayrıca aynı mealde olan Malatya Kongresindeki konuşmasında da aynen: “TİP tarih açısından daha önceki sosyalist kuruluşların devamıdır. Ama sadece tarihi gelişmenin bir halkası olarak... Yoksa TİP ile bunlar arasındaki kişisel bağlar kurmaya kalkmak çok yanlış bir davranış olur. TİP kuruluşu, programı, tüzüğü ve bugüne kadar izlediği politika ile bağımsız kişilikte yepyeni bir partidir. Bu noktayı ısrarla belirtmek isterim. Eski sosyalist partiler başka şartlar altında kurulmuş, başka şartlarla çalışmışlardır. Bize göre bunlar başarı ve başarısızlıklarıyla artık tarihe mal olmuşlardır. Şüphesiz bu partileri yeniden kurmakta herkes serbesttir. Fakat herhalde tarihe mal olmuş bu hareketleri yeniden denemek için TİP’in elverişli bir ortam olacağını düşünmek kesin olarak yanlıştır. Bu gibi heveslere kapılanlar varsa hevesleri kursaklarında kalacaktır. Bunun böyle bilinmesini isterim,” demişti. Genel Başkanın direktif mahiyetindeki bu görüş ve yargısına uyuyor musunuz? Bununla bağdaşmayan söz ve davranışlarınız olmuş mudur?

69- Sosyalizmin halkla beraber aşağıdan yukarı kurulacağı hakkındaki parti çizgisi ile mutabık mısınız?

70- “Önce gerçek ve bilinçli yönetici kadrosu ondan sonra mücadele” parolası ile mutabık mısınız?

71- Emperyalizme karşı mücadelenin sosyalizm için mücadele ile birlikte yürütüleceği hakkındaki parti çizgisi ile mutabık mısınız?

72- YÖN’ün ve ÇALTI’nın eleştirileri imzasız mektubun muhteviyatı ile sizin, gerek Malatya Kongresindeki, gerek öncesindeki ve sonrasındaki tutum, davranış ve

konuşmalarınızla tam bir paralellik vardır. Bu mutabakatı nasıl izah edersiniz?

*
* *

Suçlanan kişilere sorulmak üzere hazırlanan ve sorulan bu 72 soru üzerinde burada ayrı ayrı açıklama yapmak istemiyorum. Sorular okununca ne yapılmak, nereye varılmak istendiği anlaşıyor. Ancak hemen söyleyeyim ki yarım yüz yılı aşkın meslek yaşamımda sayısız soruşturma dosyası okudum. Asker, sivil, sıkıyönetim, DGM ve MİT dosyalarında bu tür sorulara rastlamadım. Parti üst yöneticileri ve kimi kişiler hakkında sorulan sorular çok ilgi çekicidir. Parti yöneticilerinden Behice Boran, parti dışından Mihri Belli vb. haklarında sorulan sorular neyi hedeflemektedir? Kimi kişileri beğenmek ya da beğenmemek suç mu sayılacaktır ki bu sorulara yanıt istenmektedir? Kimi sorular da soru değil, belli yanıtları almak için empozelerle doludur. Bir konuşma ya da eylem yapılmış varsayılarak bu konuda ne düşünüldüğü soruluyor. Böylece iddia konusu konuşma soru oyunları ile kabul ettirilmeye çalışılıyor. *Oysa sorgu bir tuzak değildir*, bilgi almak için yapılan bir işlemdir. Kimi kez daha ileri gidilmiş, Adana il başkanı Reşit Güçkıran'ın Yunus Koçak tarafından alınan ifadesinde olduğu gibi tanık tarafından söylenmeyen şeyler söylenmiş gibi *yazılmış, okunmadan imza ettirilmiştir*.

NİHAT SARGIN'IN 72 SORU HAKKINDAKİ AÇIKLAMASI

Ben bu kitabı yazmayı sürdürürken Nisan 2001'de Sayın Nihat Sargın'ın anılarını içeren "TİP'li Yıllar" adına taşıyan

kitabı yayınlandı. Bu kitabın 494, 495. sayfalarında bu konuda Sargın şöyle demektedir:

“...Bu nedenle, arkadaşlarımla da anlayışla karşılaşmaları sonucu bu kez hizip olayının hiçbir yerinde, araştırma, soruşturma, ifade alma, iddiaları derleyip toparlama gibi akla gelebilecek yerlerin hiçbirinde ben yoktum; tabii MYK ve GYK üyeliğimin gerektirdiği oy verme yükümlülükleri dışında; bir de küçük bir istisna ile H. Çelenk’in konuyla kişisel ilişkisi, bu ilişkiyle ilgili görüşü, bilgisi ve olguları nasıl değerlendirdiğini bizzat ben öğrenmek istedim.

Klasikleşmiş ‘ifade’ deyimini kullanmak istemiyorum. Çünkü o adli deyim çok kolaylıkla çağrıştırdığı durum değildi benim için söz konusu olan. Önceden veya mevcut dosyaya göre önceden kesinleşmiş bir tutum yoktu; gerçekten öğrenmek istiyordum, sözcüğün tam anlamı ile gerçeği öğrenmek istiyordum. Diğer yandan, kısa askerlik dönemimden de anımsadığım bir etik sorun olarak bu görevin, şu anda yedek de olsa bir Merkez Yürütme Kurulu üyesiyle ilgili bulunduğuna göre, Genel Başkan, o olmadığı takdirde herhalde Genel Sekreter tarafından yerine getirilmesi gerekir, diye düşünmekteydim.

Neticede bana özel bir görev verilmiş olmamasına karşın bunu kendim üstlendim ve Çelenk için de uygun olan bir gün ve saatte partide bir araya gelmeyi kararlaştırdık.

Ancak o sabah hiç tahmin etmediğim bir durumla karşılaştım. Benim o gün Çelenk’le konuşacağımı bilen Aybar, sabah erken evinde oturmuş, el yazısı ile ve bana yardımcı olacağı düşüncesiyle –öyle demişti–, arka arkaya 60-70 soru sıralamış. ‘Bunları bu sırayla sorarsın; belki

gerçek, daha doğrusu Çelenk'in o toplantılara katılmış olduğu ortaya çıkar,' dedi ve kağıtları elime tutuşturdu.

Sorulara bir göz gezdirdim. 'Doğrusu bunu yapabileceğimi ve bu şekilde gerçeği ortaya çıkarabileceğimi pek sanmıyorum,' dedim. Israr etti. 'Ne kadar olabilirse,' dedi.

Peki, soracağım, dedim. Sordum da. Ama kısa süre sonra Çelenk, haklı olarak 'bu soruyu bana daha önce de sormuştunuz,' dedi. Bu, bir kez daha yinelendi. Ben de soruları atlamaya başladım. Ama artık, ilk büyük kongrede tüzük komisyonundaki tanışıklığımızla başlayan ve gelişerek sürdüğünü düşündüğüm karşılıklı durumumuz, bu sorulardan sonra tümüyle ortadan kalkmıştı. Gitgide sinirlenen Çelenk: 'Bundan sonraki sorulara cevap vermeyeceğim,' dedi. Yazılan tutanağı imzalayıp imzalamadığını bile hatırlamıyorum, çıktı gitti.

Onun yerinde ben bulunsaydım, başka türlü davranabilir miydim acaba? Sanmıyorum.

Ve sonra, işin esası açıklanamayacağı ve bilinemeyeceğinden, tamamıyla benimle Çelenk arasında görünecek bu sorgu faslını anonimleştirmek için soruları daktilo edip konuyla görevli arkadaşlara verdim. Zaten nasılsa soruları öğrenenlerden böyle bir istek de gelmişti. Aybar'a sorduğumda o da uygun gördü.

İleri'nin kitabında 'polisiye sorular' dediği soruların hikayesi işte böyle; ne eksik, ne fazla."

MERKEZ HAYSİYET DİVANINA SEVK SÜRECİ

SEVK İSTEMİ GENEL YÖNETİM KURULUNDA GÖRÜŞÜLÜYOR (15 TEMMUZ 1967)

Toplantı Hazırlıkları

Parti Genel Merkezi, 3 Temmuz 1967 günlü bir yazıyla gündem maddelerini Genel Yönetim Kurulu üyelerine göndermiş ve bu yazının altına şu notu eklemişti: “içinde bulunduğumuz bu nazik dönemde yapılan ve çok önemli sorunların görüşüleceği toplantımızda mutlaka bulunmanızı rica ederim.”

Toplantıdan birkaç gün önce, Ankara ili dışında oturan üyelere telefon ve telgrafla ve kimi kez yıldırım telgrafıyla toplantının önemi yinelenmiş ve mutlaka katılmaları gerektiği bildirilmiş; toplantıdan önce Genel Merkez binasında bulunmaları, Genel Başkan ve Merkez yöneticileriyle görüşmeleri istenmiştir ve randevular da saptanmıştır.

Böylece taşradan Ankara'ya gelen Genel Yönetim Kurulu üyelerinin, Genel Başkan ve Merkez yöneticileriyle özel görüşmeleri sağlanmış, gündemin beşinci maddesini oluşturan Haysiyet Divanına sevk maddesi üzerinde Genel Kurul üyeleri yönlendirilmiş, yapılacak toplantıda 13 kişi aleyhine oy kullanmaları için uyarılmışlardı ve kendilerine parti menfaatinin bunu gerektirdiği de söylenmişti.

Ankara'ya gelen delegeler içinden, Genel Merkeze gidip görüşme yapanlardan kimileri, beni gelip ziyaret ederek yapılan baskıları anlatmışlar; sevk istemi hakkında olumlu oy kullanmaları, “parti menfaatinin bu yolda olduğu” yolunda kendilerine ısrarlı telkinlerde bulunulduğunu söylemişlerdi.

Genel Yönetim Kurulu toplantısından önce yapılan Merkez Yürütme Kurulu toplantısında bir karar alınmıştır. Bu karara

göre, Genel Yönetim Kurulunun benim de içinde bulunduğum asıl ve yedek üyelerinden 19 kişi, Genel Yönetim Kurulu toplantısında, Haysiyet Divanına sevk edilmesi istenen 13 kişi aleyhinde oy kullanacaklar; bu karara uymayanlar, partiden istifa etmiş sayılacaklardır.

Sevk kararının oybirliğiyle çıkması için her türlü önleme başvurulmuş, toplantının birinci gününde hazır bulunmayan Mecit Çakır'a yıldırım telgrafı çekilerek ertesi gün uçakla Ankara'ya gelmesi sağlanmış ve kendisiyle toplantıdan önce görüşülerek uyarılmış ve yönlendirilmiştir.

Genel Yönetim Kurulu toplantısının birinci günü, toplantıya şu üyeler katılmıştır:

Mehmet Ali Aybar, Sadun Aren, Yaşar Kemal, Behice Boran, Yusuf Ziya Bahadınlı, Tarık Ziya Ekinci, Murat Sarıcı, Nihat Sargın, Cemal Hakkı Selek, Yahya Kanbolat, Mehmet Ali Aslan, Hayrettin Abacı, Şinasi Yeldan, Ali Karcı, Burhan Cahit Ünal, Moris Gabay, Minnetullah Haydaroglu, Halit Çelenk, Şaban Erik, Rıza Kuas, Şaban Yıldız, Kemal Nebioğlu, Cemal Kırıl, İbrahim Çetkin, Kemal Türkler, Şevki Erencan, Sait Burçin, Baki Çelik, Mehmet Selik (Canip Yıldırım'ın yerine yedekten gelmiştir), Hüsamettin Güven, Fevzi Kavuk, Rahmi Eşsizhan, Oktay Tokgöz, Kemal Aksoy, Erol Ersan, Mehmet Yılmaz ve yıldırım telgrafıyla çağrılan, ikinci gün toplantıya katılan Mecit Çakır.

Bu toplantıya yedek üye olarak katılanlar da şunlardır:

Kemal Sülker, Yunus Koçak, Turgut Kazan, Ayata Beyansel, Adnan Cemgil, Şükran Kurdakul, Can Yücel, Yalçın Ergönül, Yaşar Saygıner, Aziz Erkmen, Ali Rıza Güney ve üye olarak İbrahim Güzelce de bu toplantıda bulunmuştur.

Toplantı, Genel Başkanın bir açış konuşmasıyla başlamıştır. Gündemin ilk 4 maddesi görüşülmüş, bu

maddelerin görüşülmesi 16 Temmuz 1967 Pazar günü saat 12.00'da sona ermiştir. Toplantı, gündemin 5. maddesi olan (ihraç) maddesinin görüşülmesi için saat 15.00'a bırakılmıştır.

16 Temmuz 1967 Pazar günü saat 15.00'da toplantıya devam edilmiştir. Genel Başkan Mehmet Ali Aybar, 13 partilinin partiden çıkarılması istemini içeren bu gündem maddesi üzerinde bir konuşma yaparak özetle şunları söylemiştir:

“Parti dar bir boğaza girmiştir, hayatının en tehlikeli ve nazik dönemini yaşamaktadır. Partinin dışında ve içinde meydana gelen tehlikeler ciddi bir hal almıştır. Parti içinde bir hizip teşekkül etmiştir. *Bu hizip, dış çevrelerle işbirliği yaparak partiyi ele geçirmeye çalışmaktadır.* Gizli ve maksatlı olarak yapılan bu faaliyeti önlemek, partinin hayatını, varlığını kurtarmak için zaruridir. Bu sebeple, bu hizbi yöneten ve hizbe katılmış olan, isimleri şimdi okunacak olan 13 kişinin partiden çıkarılması zorunludur.

Kurulunuzun bu partilileri Merkez Haysiyet Divanına kesin ihraç isteğiyle sevk kararı vermenizi istiyorum. Şunu açıkça söyleyeyim ki, bu kararı vermediğiniz taktirde, ben bu partiden çekilir giderim.”

Genel Başkanın “bu kararı vermediğiniz taktirde, ben bu partiden çekilir giderim” şeklindeki sözleri, salonda bir şaşkınlık yaratıyor, herkes birbirine bakıyor; böylece Genel Başkan kendini ortaya koyuyordu. Bu, beklenmedik bir durumdu.

Böyle bir istek, Genel Yönetim Kuruluna yönelik bir tehdit anlamını taşıyordu. Kararın oybirliğiyle çıkması amaçlanıyordu. Bu da yapıla gelen baskı ve tehditlerin son halkasıydı. Genel Yönetim Kurulu üyeleri üstünde yapılan ve

sürdürülen baskılar, böylece son bir aşamaya ulaşmıştı. Genel Yönetim Kurulu üyelerinin toplantıdan önce Ankara'ya çağrılmaları, kapalı kapılar arkasında görüşme, yönlendirme ve telkinlerin yapılması, Merkez Yürütme Kurulu tarafından toplantıdan günlerce önce üyelerin sevk kararı lehinde oy kullanacakları, aksi halde istifa etmiş sayılacaklarına ilişkin Genel Merkezce verilen karar, sonunda da Genel Başkanın partiden istifa edeceği tehdidi ve başkaları daha da sürecekti.

Genel Sekreter Nihat Sargın, bu konuşmadan sonra Merkez Yönetim Kurulunun sevk istemini okuyor. Bu istemde de, parti içinde bir hizbin teşekkül ettiği, bu hizbin partinin ana çizgisinden ayrıldığı, *parti yönetimini ele geçirmek istediği*, parti dışı çevrelerle işbirliği yaptığı ve bu nedenle bu hizbi oluşturanların partiden çıkarılmaları gerektiği ileri sürülüyor. *Dış çevreler sözcükleriyle Mihri Belli, Erdoğan Berktaş ve eski komünistler ve de Yön dergisi ile çevresi kastediliyordu.*

Sevk istemi okunduktan sonra Genel Başkan Mehmet Ali Aybar söz alarak şunları söylüyor:

"Bu konuda bir tahkikat dosyası hazırlanmış ve kurulunuza sunulmuştur. Ancak, her üyenin bu dosyayı ayrı ayrı okuması mümkün değildir. Bu itibarla, bir komisyon kuralım, tahkikat dosyasını incelesin, bir rapor hazırlasın. Ben, komisyon için Murat Sarıca'yı teklif ediyorum."

Komisyon üyelikleri için Behice Boran da Kemal Türkler'i teklif ediyor, Minnetullah Haydaroğlu da Şinasi Yeldan'ı öneriyor. Bu kişiler oya sunularak kabul ediliyor ve komisyon çalışmaları için toplantıya bir saat ara veriliyor.

Oysa Murat Sarıca olayda tanık olarak dinlenmiş, aleyhimize ifade vermiş, reyini açığa vurmuştu. Bir olayda tanık olarak ifade veren, itham edilenleri suçlayan, böylece

kendi iradesini ortaya koyan bir kişinin aynı olayda bilirkişi olarak seçilmesi ve görevlendirilmesi mümkün müdür? Elbette mümkün değildir. Özellikle olayın konusu adi bir suç olmayıp ideolojik nitelikte ise buna hangi yasa, yönetmelik ve mantık izin verebilir? Böyle bir çelişki hiçbir soruşturma usulü yasasında görülemez. *Böyle bir bilirkişi, hem davacı hem yargıç konumuna düşmez mi? Böyle bir kişinin yansızlığından söz edilebilir mi? Bu değerlendirmeler Kemal Türkler ile Şinasi Yeldan için de geçerlidir. Bu, bir hukukçu olan Genel Başkan tarafından bilindiği halde bu yola gidilmesi, ortada bir tertibin bulunduğunu ve soruşturma kurallarının açıkça çiğnendiğini gösteriyordu.*

Toplantıya ara verildiğinde, tüm üyeler salonda beklerken, bu tertip ve oyunlardan rahatsız olduğunu algıladığım Avukat Mehmet Ali Aslan yerinden kalkarak toplantıyı ve binayı terk ediyor, seçimlere de katılmıyor.

Genel Merkezin ve özellikle Genel Başkanın, sevk kararının oybirliğiyle çıkmasını istediği ve yine Mehmet Ali Aybar'ın: "Sevk kararı vermezseniz ben bu partiden çekilir giderim," diyerek kendini ortaya koyduğu bir ortamda, avukat olan ve bir süre partinin genel başkanlığını yapan bir GYK üyesinin gerekçe göstermeden ve haber vermeden salonu terk etmesini ve oylamaya da katılmamasını başka türlü açıklayamıyorum.

Bir saat sonra toplantı başlıyor. Murat Sarıca, salonda benim arkamda oturduğu için, dönerek kendisine soruyorum: "Ben, mahkemelerde ve Yargıtay'da bundan daha küçük bir dosyayı bazen yarım günde veya bir günde ancak okuyabiliyorum. Siz, soruşturma dosyasını bir saat içinde hem okudunuz, hem de raporu yazdınız, bu nasıl oldu?" Murat Sarıca, bana şu yanıtı veriyor: "Biz, dosyanın hepsini okumadık.

Sizlerin ve bazı şahitlerin ifadelerini gözden geçirdik ve raporu yazdık.”

Rapor, bir sayfadan ibaretti. İnancıma göre ya dosya okunmadan yazılmıştı ya da daha önceden hazırlanmıştı. Toplantının sürdüğü Pazar günü Genel Başkan, bu kadar önemli olduğu söylenen bu toplantının yönetimini Rıza Kuas’a terk ederek kendi odasına çekilmişti. Bilirkişiler de raporu aynı odada bir araya gelerek yazmışlardı. Bu, dikkat çekiciydi. Anlamlı idi.

Üyeler üzerinde yapılan baskılar, Genel Başkanın istifa tehdidi de bu olasılığı güçlendiriyordu.

Rapor okunduktan sonra Genel Başkan, konuşmak isteyenlere söz vereceğini bildirdi. *Genel Yönetim Kurulu üyesi olduğum için, bu toplantıda ihracı istenen 13 kişiden yalnız ben bulunabiliyordum.* İlk sözü ben istedim; benden sonra Kemal Türkler, Mehmet Yılmaz ve Yaşar Saygıner söz istediler.

Genel Başkan, bana hitaben: “Siz, burada savunma yapamazsınız. Savunmanızı, Haysiyet Divanına sevk edilerseniz, orada yaparsınız. Burada size yalnız okunan rapor üzerinde Genel Yönetim Kurulu üyesi olarak söz veriyorum,” diyor.

Oysa Genel Başkan Mehmet Ali Aybar’ın da komisyona aday önerirken söylediği gibi, Genel Yönetim Kurulu üyeleri olayın gerçek yönünü bilmiyor, dosyayı okumamış bulunuyorlardı. Komisyonun bir sayfalık raporundan da bir şey anlamak, savunmaları, sanık ifadelerini, yazılı kanıtları değerlendirmek olanaksızdı. Ben, toplantıdan önceki günlerde, bu dosyayı okumak için önce sözlü olarak Genel Sekreterliğe başvurmuş ve yanıt alamayınca, 15 Haziran 1967 gününde yazılı olarak dosyayı okumak için istemde bulunmuştum. İstemim yersiz ve hukuksal dayanaktan

yoksun biçimde reddedilmişti. Bu kez üçüncü başvurumu yine yazılı olarak yapmışım, bu talebim de reddedilmişti. Soruşturma dosyasını okuma istemlerimin kabul edilmediği bir durumda, Genel Başkan bana sadece komisyon raporu üzerinde Genel Yönetim Kurulu üyesi olarak konuşmama izin veriyordu. Soruşturma dosyasını okumadan, bu dosyaya ilişkin verilen rapor hakkında konuşulamayacağı, raporun dosyadaki belgelere ve tanık sözlerine uygun olup olmadığının anlaşılamayacağı ve tartışılamayacağı çok açık olduğu için, bana “sadece rapor üzerinde konuşma izni verilmesinin” abesliği de ortadaydı. Böyle bir mantıksızlık yalnız benim için değil, toplantıya katılan tüm Genel Yönetim Kurulu üyeleri için de söz konusuydu. Çünkü, onların da hiçbirisi dosyayı okumamıştı. Onlar, bu konuda bir istemde bulunmuyorlardı. Toplantıdan önce Genel Merkezce kendilerine yapılan ve toplantıdan önce Genel Merkezde bulunma ve yöneticilerle görüşme çağrısı üzerine yaptıkları özel görüşmelerde davacı durumunda bulunan yöneticilerce, partinin tehlikede bulunduğu(!), parti çıkarlarının gerekleri bu yönde olduğu anlatıldığından, artık dosyayı okumalarına, gerçekleri öğrenmelerine de gerek yoktu(!). Kendilerinden istenen, ayağa kalkarak evet oyu kullanmalarıydı, bunu da yapmaya hazır görünüyorlardı.

Yine bir hukukçu olan Genel Başkanın, iddia var olan her yerde bir savunmanın da zorunlu olduğunu, sevk istemi konusunda oy kullanacak insanların savunmayı da dinlemeleri ve ona göre oy kullanmaları gerektiğini düşünmesi ve ona göre konuşması gerekirdi. Her ne kadar Genel Merkezin, Genel Yönetim Kurulu üyelerinden isteği bu olmayıp, sadece evet oyu vermeleri idi ise de, burada hukuk kurallarını, partilerde iç demokrasi ve demokratik

merkeziyetçilik ilkelerini uygulamak parti tüzüğü açısından da bir zorunluluktur.

*
* *

Soruşturmayı yürütenler, gerçekleri gizlemek, ileri sürdükleri savların iç yüzünün anlaşılmasını önlemek için birçok yakışsız yollara da başvurmuşlardı. Soruşturma dosyasını kimsenin incelemesine izin vermeme, 13 kişinin lehinde anlatımda bulunan partililerin ifadelerini dosyadan çıkarma ve komisyon raporunu dosyaya koymama vb. yöntemler uygulamışlardı.

Örneğin Malatya Kongresinden bir gün önce, Cihan Palas Otelinde yapıldığı ileri sürülen konuşmalar ve hizipçilik savıyla ilgili ifadeleri alınan Avukat Yılmaz Halkacı, Mustafa Kutlu, Sıtkı Eser, Can Yücel, Töze Aksungur, Muvaffak Şeref, Aslan Başer Kafaoğlu, A. R. Güney, Erol Ersan ve Şaban Yıldız'ın ifadeleri iddiayı doğrulamadığı ya da yalanladığı için soruşturma dosyasına konulmamıştı. (İleride bu soruşturma oyunları örnekleri ile açıklanacaktır.)

Korku ve Tehdidin Doğurduğu Suskunluk

Soruşturmayı yönetenlerin savları arasında, Malatya Kongresinden bir gün önce Malatya'da bir otelde kimi parti üyelerinin toplandığı, ben ve eşim Şekibe'nin de bu toplantıya katılarak Genel Merkezi eleştiren konuşmalar yaptığımız ileri sürülüyordu. Genel Yönetim Kurulu toplantısında, ben bu sav ile ilgili olarak:

“Bu iddianın hayasızca ve alçakça bir yalan olduğunu, bizim bu toplantıda bulunmadığımızı, o gün yolda olduğumuzu, Kaman'da öğle yemeği yediğimizi, bu yemekte:

Genel Yönetim Kurulu üyelerinden Minnetullah Haydaroğlu, Burhan Cahit Ünal, Suat Aksoy, Aslan Başer Kafaoğlu, Sadık Kayhan,, daha birçok partili bulunduğunu, birlikte yemek yediğimizi, konuşmalar yaptığımızı ve daha sonraları Malatya'ya hareket ettiğimizi, akşam saat 20.00 sularında Malatya'ya vardığımızı, parti il merkezine gittiğimizi, orada Kemal Bilbaşar'ın eşine, İzmir örgütünden Ayten Okan'a rastladığımızı, kendileriyle görüştüktan sonra bir parti üyesinin masanın üstündeki listeye bakarak bizi kalacağımız otele götördüğünü, bavullarımızı otele bıraktıktan sonra lokantaya, yemeğe gittiğimizi," anlatıyor ve şunları söylüyorum:

"Bu olayın tanıkları bu salondadırlar. Anlattıklarım doğru değilse, lütfen kendilerine söz verilsin, durumu açıklasınlar. Bu yalan ortaya çıksın."

Ama, salonda korku ve tehdidin doğurduğu bir sessizlik var. Çıt çıkmıyor. Salondaki bu kişiler ne söz istiyor, ne de Genel Başkan tarafından kendilerine söz verilerek konuşmalarına olanak sağlanıyor. Çünkü, üyeler üzerinde öyle bir baskı oluşmuştur ki, herkes korkuyor. Daha önce verilen Merkez Yürütme Kurulu kararı uyarınca istifa etmiş sayılacaklarını düşünüyorlar.

Ne Bir Ses, Ne Bir Nefes...

Ben, konuşmamı sürdürerek:

"Bizlerin ileri sürüldüğü gibi bu toplantıda bulunduğumuzu söylediğini öğrendiğimiz Amasya İl Başkanı Şerafettin Atalay'a gelince: Bu adamı şu ana kadar tanımıyorum, yüzünü görmedim. Bu adam ya ruhsal olarak hastadır ya da alçak bir müfteridir. Toplantının yapıldığı zaman bizim Malatya'da bulunmadığımıza, yolda

olduğumuza, akşam saat 20.00 sularında Malatya'ya vararak otele yerleştiğimize ilişkin bilgileri olan *Kemal Bilbaşar'ın eşinin, İzmir İl Örgütünden Ayten Okan'ın ve gösterdiğimiz başka tanıkların dinlenmesini istediğimiz halde* bundan neden kaçınılmıştır? Gerçeklerin ortaya çıkmasına neden engel olunmak istenmektedir? Gerçeklerden neden korkulmaktadır? *Genel Yönetim Kurulu üyeleri hakkında her türlü baskıya başvurulmasına karşın, haksız suçlamaların ortaya çıkmasından mı korkulmaktadır?*" diyorum.

Bu noktada, GYK'da yaptığım konuşmaya ara vererek, Turan Danışkan ile ilgili bir anımı burada sizlere sunmak istiyorum. Turan Danışkan'ın ifadesi, soruşturmayı yönetenler tarafından sevk kararına dayanak olarak alındığını da hatırlatmak istiyorum.

Turan Danışkan'ı Samsun ilinin ilk genel kurul toplantısında tanıdım. *Partinin istemi üzerine 1963 Yerel Seçimlerinden önce Samsun ilini tüm ilçeleriyle birlikte kurmuştum. 12 yıl o yörede avukatlık yapmış olmam, çalışmalarımı kolaylaştırmıştı. İl Başkanı değerli dostum Doktor Sulhi Kutucu'nun isteğiyle kongrede Divan Başkanlığını kabul etmiş ve seçilmiştim. Turan Danışkan da söz alan konuşmacılar arasındaydı. Alışılmışın dışında sert bir konuşma yaptı. Konuşmasının sonunda bağırarak: "Arkadaşlar, mavzerleri yağlayın," diyordu.*

Parti yeni kurulmuştu, gözler partinin üzerindeydi. Emniyet görevlileri, konuşmaları banda alıyorlardı. Öküz altında buzağı aranıyordu. Ben, Divan Başkanı olarak şunları söylemek zorunda kalmıştım:

"Arkadaşlar; kimi konuşmacılar konuşurken çok heyecanlanıyorlar, maksatlarını aşan şeyler de söylüyorlar. Konuşmacının 'mavzerleri yağlayın' şeklindeki sözleri de

sembolik olarak söylenmiş sözlerdir. Partimiz, demokratik ve yasal yollarla mücadelesini sürdüren ve iktidara gelmek isteyen bir partidir. Halkın özgür iradesiyle iktidara gelecek, bu iradenin gösterilmediği hallerde iktidardan gidecektir. Konuşmada maksadı aşan sözler yanlış yorumlanmamalıdır.”

Genel Kuruldan sonra Turan Danışkan'ı bu sözlerinden dolayı eleştirmiş ve uyarmıştım.

Yıllar sonra Turan Danışkan ile Şerafettin Atalay'ın neden aleyhimize yalan anlatımda bulundukları anlaşılmıştı. İfadelerini Yunus Koçak almış ve yazdırmıştı. Gaziantep İl Başkanı Reşit Güçkıran'ın sonradan büyük tepki gösterdiği ifadesini de Yunus Koçak almıştı.

Olay şöyle olmuştu:

Mukadder Ali Sungur adındaki bir üye ile Turan Danışkan Ankara'da parti üyeleri çevresinde “MİT'çi” olarak nitelendiriliyorlardı. Ankara İl Başkanı olan Yunus Koçak, Niyazi Ağırnaslı'nın Ankara İl Başkanlığına getirilmesinden sonra Altındağ İlçe Başkanlığı görevine başlamış ve bu olay nedeniyle Niyazi Ağırnaslı'ya karşı düşman bir tutum içine girmiş ve giderek Ankara ilinin çalışmalarını sabote etme ve zorlaştırma yolunu tutmuştu. O yıllarda ben de Ankara İl Sekreterliği görevini yapmaktaydım. Onun bu tutumu nedeniyle aramızda sürtüşmeler oluyordu. 196566 yıllarında Altındağ İlçe Kongresi yapılmış, Yunus Koçak divan başkanı olmuş, Mukadder Ali Sungur da onun desteğiyle yönetim kuruluna seçilmişti. O dönemde Ankara İl Başkanlığı, Altındağ ilçesinin defter ve kayıtlarını inceleme kararı almış ve bunun için Avukat Yusuf Selvi'yi görevlendirmişti. Mukadder Ali Sungur ona hakaret etmiş ve görevini engellemişti. Bu nedenle de disiplin kuruluna verilmiş ve partiden çıkarılmasına karar verilmişti. Mukadder Ali Sungur ve

arkadaşı Turan Danışkan, bu olayda, o tarihte Merkez İlçe Başkanı olan Şekibe Çelenk'in rol oynadığını düşünerek bize karşı bir tutum içine girmişler ve soruşturmada Turan Danışkan aleyhimize anlatımlarda bulunmuştu. O günlerde Turan Danışkan Şekibe Çelenk'e: *"Abla parti hayatında senin bir leken var. O da Mukadder'i partiden ihraç etmendir,"* demişti. Soruşturmalardan sonra bu kişilerin Şerafettin Atalay ile yakın ilişkiler içinde olduklarını öğrenmiştik. Anlatımlarında da bunu söylemişlerdi.

Yunus Koçak'ın Yalan İfade Düzenlemesi

Genel Merkez tarafından soruşturma yapmakla görevlendirilen kimi partililerin yanı sıra hareket ettikleri görülmüştü. Yunus Koçak'ın; yukarıda açıklanan, Ankara il başkanlığı, Niyazi Ağırnaslı'nın onun yerine il başkanlığına getirilmesi, benim de il sekreteri olmam, onun, il çalışmalarına zorluklar çıkarması ve giderek aramızda sürtüşmelerin meydana gelmesi nedeniyle gerçekdışı kimi anlatımlar düzenlediği ve bunları sahibine okumadan ve okutmadan imza ettirdiği anlaşılmıştı.

Örneğin Gaziantep İl Başkanı olan Reşit Güçkiran (Kürt Reşit) ifadesine başvuru sırasında ve ifadesini Yunus Koçak almıştı. Soruşturma bittikten sonra, ifadesinde aleyhimize gerçek dışı anlatımlarda bulunduğu görülmüştü. Oysa Reşit Güçkiran dürüst bir kişiydi, yalan söylemesi beklenemezdi; bu nedenle anlatımını şaşkınlıkla karşılamıştık. Üstelik Gaziantep'te hakkında komünizm propagandası yapmak suçundan ötürü kamu davası açılmış ve tutuklanmıştı. Ankara'dan Gaziantep'e giderek kendisini savunmuş, tahliyesini sağlamıştım ve beraat kararı almıştım. Eşim Şekibe, kendisini partide görünce, birçok partilinin önünde ona: *"Reşit, sen de erkek adamsın, değil mi? Sen, alçak*

yalancının, namussuzun birisin,” diye ona hakaret etmişti. Reşit Güçkıran da Şekibe’ye: “Abla, bunu başka birisi söylese, ona tabancayla cevap verirdim” demiş ve öfkelenmişti. Şekibe, kendisine ifadesinden söz edince: “Ben, böyle bir ifade vermedim; Yunus Koçak yazdı, ben de güvenerek imza attım” diye bağırarak yerinden fırlamış ve Yunus Koçak’ı dövmek için yazıhanesine gitmişti.

Şimdi tekrar, GYK toplantısına dönelim.

GYK’daki Konuşmam

Ben yerimden kalkarak Divanın sağında bulunan konuşma yerine gidip şu konuşmayı yapıyorum:

Sayın Başkan, Sayın Genel Yönetim Kurulu üyeleri,

Sayın Başkan burada benim savunma yapamayacağımı, yalnız rapor üzerine konuşabileceğimi ifade ettiler. Hemen söyleyeyim ki bu hem mümkün değildir hem de hukuk kurallarına aykırıdır. İddia olan yerde daima savunma da vardır. Savunmasız iddia olmaz. Hiçbir organ iki tarafı; yani iddiayı ve savunmayı dinlemeden gerçeğe varamaz. Kaldı ki rapor üzerinde konuşmak fiilen de mümkün değildir. Çünkü yukarıda açıkladığım gibi soruşturma dosyasını okumama izin verilmemiştir. Bu konuşma ister istemez savunma niteliğini de alacaktır. Bu nedenle, ben hem rapor ve hem de esas hakkında düşüncelerimi açıklamaya çalışacağım.

Sayın Genel Başkan konuşmalarında: “Eğer ihraç istemi lehine oy vermezseniz ben bu partiden çekilir giderim,” dediler; yani bu konuda başkan olarak kendilerini ortaya koydular. Biliyorum ki bu durum karşısında hepiniz gerçeği bilmeden, anlamadan, öğrenmeden aleyhte oy

kullanmak zorunda kalacaksınız. Buna rağmen ben burada gerçekleri kurulunuz önüne sereceğim.

Bilmenizi istiyorum ki ben burada huzur içinde bulunuyorum; çünkü ithamların haksızlığına, gerçek dışılığına içtenlikle inanıyorum. İçimde en küçük bir rahatsızlık yok. İnsanlar başkasına yalan söyleyebilirler; ama kendilerine yalan söyleyemezler. Bir sosyalist olarak hayatımda hesabı verilemeyecek bir gün değil, bir saat bile yok. Çocuklarıma bırakacağım en değerli miras, namuslu bir sosyalistin çocukları olma mirasıdır; bu bakımdan çok rahat konuşuyorum.

Önce usul bakımından bir konuya değinmek istiyorum; ben şu ana kadar hakkımdaki ithamların neler olduğunu, bana ne gibi suçlamaların yapıldığını, bunun kanıtlarının ne olduğunu bilmemekteyim. Bu yolda bize bir tebligat yapılmadı, bilgi verilmedi, *soruşturma dosyasını okumamıza izin verilmedi*. Bu konuda yaptığım sözlü başvuruya yanıt alamadım. Daha sonra yazılı olarak soruşturma dosyasını okumak için Genel Başkanlığa başvurdum; yanıt verilmedi. Yanıt için Genel Sekreterliği birkaç kez telefonla aradıktan sonra sonunda bulabildim. Genel Sekreter Nihat Sargın bana telefonla: “Dileğiniz Merkez Yürütme Kurulunda konuşuldu. Dosya Genel Kurula sunulacaktır. *Diğer Genel Yönetim Kurulu üyeleri gibi siz de orada okuyabilirsiniz. Daha önce okumanıza izin verilmedi,*” cevabını verdi.

Bu durum karşısında ikinci kez ve gerekçeli olarak dilekçe ile yeniden başvurdum. Benim itham edilen durumunda bulunduğumu, diğer Yönetim Kurulu üyelerinden farklı bir konumda olduğunu, Genel Kurulda kendimi savunabilmem için hakkımdaki ithamların ve

kanıtlarının neler olduğunu bilmem gerektiğini, soruşturmanın sona ermiş olduğunu, bu açıdan dosyanın incelenmesinde bir sakınca bulunmadığını, Ceza Yargılama Usulü Yasasının 143. maddesinin de bunu gösterdiğini, Genel Yönetim Kurulu toplantılarında dosya okumanın mümkün olmadığını, bir yandan toplantıyı izlemek ve öte yandan dosya incelemenin olanaksız bulunduğunu, kaldı ki bu konunun gündemin beşinci sırasında yer aldığını, bu maddeye sıranın iki günden ibaret olan toplantının ikinci gününde ve geç saatlerde gelebileceğini, böyle bir dar zamanda dosya okumanın mümkün olamayacağını, partinin iç demokrasi kurallarının da bunu gerektirdiğini bildirdim.

Bu toplantıdan (yapılmakta olan Genel Yönetim Kurulu toplantısı) iki gün önce bu dilekçeme yazıyla cevap verildi. 13.07.1967 gün ve 697 sayılı bu cevapta:

“Bugün soruşturma dosyasını okumanız mümkün değildir. Bu, ancak Genel Yönetim Kurulu tarafından Merkez Haysiyet Divanına sevk kararı verildiği takdirde, bu aşamada mümkün olabilir. Bu aşamada savunma yapmanız söz konusu değildir. Eğer Merkez Haysiyet Divanına sevk ediliyorsanız, savunmanızı orada yapabilirsiniz. Sizin bu Genel Yönetim Kurulu toplantısında bulunmanız da doğru değildir. Olayın Ceza Yargılama Usulü Yasası ya da parti içi demokrasi ile de ilgisi yoktur,” deniliyordu.

Sayın Genel Yönetim Kurulu üyeleri,

Önce şu iki cevap arasındaki çelişkiye dikkatinizi çekerim. Birinci cevapta toplantıda bulunup dosyayı okuyabileceğim bildirilirken, ikinci cevapta toplantıda bulunmamın doğru olmadığı ifade edilmiştir. Şu iki cevap

Genel Merkezin, bu konuda objektiflikten ve tutarlılıktan uzak bir durumda olduğunu açıkça göstermektedir. Toplantıda bulunmanın diğer üyelerle eşitliği bozacağı düşüncesi de aynı derecede yersizdir; çünkü benim bu toplantıda bulunmam tüzük hükümlerinden kaynaklanmaktadır. İhracı istenen 13 kişi içinde yalnız ben Genel Yönetim Kurulu üyesi bulunuyorum. Bu toplantı da Genel Yönetim Kurulu toplantısıdır. Genel Yönetim Kurulu üyeliği sıfatı devam eden bir kişiyi, bu toplantıda bulunmaktan alıkoyacak bir hüküm de tüzükte yoktur. Tüzükte açıklık bulunmayan hallerde genel hükümlerin uygulanacağı; yani Ceza Yargılama Usulü Yasasının uygulanacağı açıktır. Bu yasanın 143. maddesi, soruşturma sona erdikten sonra soruşturma dosyasının sanık ve müdafii tarafından her zaman okunabileceğini emreder; partinin iç demokrasi kuralları da bunu gerektirir. Savunma bir insan hakkıdır. *İşte bütün bu gerekçelere rağmen soruşturma dosyasının tarafımızdan incelenmesine engel olunmuştur. Böylece biz karşınıza savunmasız birakılarak çıkarılmış bulunuyoruz.*

Bir sanık, herhangi bir mahkeme huzuruna çıktığı zaman, hâkim onun nasıl bir kişi olduğunu anlamak için sabıkasını sorar; çünkü hayatını inceleme olanağı yoktur. *Burada sabıka sorulmadığına göre, birkaç kelimeyle geçmişimizden söz etmek yararlı olacaktır.*

Biz lise sıralarında, 1936-37 yıllarında sosyalist düşüncüyü benimsedik, sosyalizme inandık. 1939-40 yıllarında İstanbul Hukuk Fakültesine girdik. İstanbul'da bu alandaki bilgilerimizi geliştirmeye çalıştık. Askerlik ve avukatlık stajından sonra Samsun'da 1948 yılı sonunda avukatlığa başladık. 1960 yılı sonuna kadar Samsun'da

kaldık. Samsun'da bulunduğumuz dönemde CHP ve DP tarafından bize karı-koca milletvekilliği teklif edildi, hatta bu konuda ısrar edildi; kabul etmedik. 1960 yılı sonunda Ankara'ya yerleştik. 1962 yılında Türkiye İşçi Partisinin kurulduğunu öğrendik. Önce tereddüt geçirdik. Parti ve kurucuları hakkında bilgi edinmeye çalıştık. Tereddüdümüz geçti. 1962 Ekim ayında partiye üye olduk. Ben, önceleri Ankara İl Sekreterliğine getirildim. İzmir Kongresinde de Genel Yönetim Kurulu üyesi seçildim; bu görevim bugüne kadar süregeldi. Samsun ili örgütünün kurulması ile görevlendirildim. Bu ili tüm ilçeleriyle kurdum. Daha sonra Giresun il örgütünün kurulması için çalışmalar yaptım. Seçimlerde Kızılcahamam ve Adana'da çalıştım. Eşim Şekibe Çelenk, Ankara Merkez İlçe Başkanı ve daha sonra Merkez Haysiyet Divanı üyesi olarak görev yaptı; bugün de bu görevde bulunmaktadır. Seçimlerde; yani senato seçimlerinde Adana iline liste başı olarak konuldum. 26 gün Adana'da çalışarak 187 köyde propaganda çalışmaları yaptım. Ben senato seçimlerinde, Şekibe 1963 Yerel Seçimlerinde köy ve kahvelerde seçim propagandaları yaptık. *Milletvekili seçimlerinde parti ona Yüksek Seçim Kurulunda partiyi temsil görevi vermişti.* Genel Merkez ile Yüksek Seçim Kurulu arasındaki görüşmeleri, başvuruları o yapıyordu. Genel Başkan Mehmet Ali Aybar partinin antetli boş kağıtlarını imza ederek Şekibe'ye vermiş, kendisinin talimatıyla üstünü doldurarak, aday adlarını yazarak Yüksek Seçim Kuruluna vermekle görevlendirmişti. Burada karşılıklı güven kendini gösteriyordu.

Hakkımızdaki ithamlara gelince:

Soruşturma dosyasını okumamıza imkân verilmediği için bu ithamların, isnatların ne olduğunu ve kanıtlarının

nelerden ibaret bulunduğunu bilmiyorum; ancak Merkez Yürütme Kurulundaki konuşmalardan ve Genel Başkanın özel açıklamalarından çıkardığım sonuçlara göre bu ithamlar üzerinde ayrı ayrı duracağım.

1. Önce önemle söyleyeyim ki parti tüzüğünün amaç ve karakter maddeleri üzerinde en küçük bir tereddüdümüz ve değişik bir düşüncemiz yoktur. Demokratik yöntemlerle ve halkın oylarıyla iktidara gelme ve iktidardan gitme, işçi sınıfının öncülüğü gibi tüzüğün temel düşünceleri, bugünkü Türkiye'nin gerçeklerine uygun ilkelerdir. Biz işçi sınıfının öncülüğünden, işçi sınıfının tarihsel ve doktriner öncülüğünü anlıyoruz. Halkın oyları ile iktidara gelme düşüncesinin dışında bir düşünceyi savunmak, Türkiye'nin bugünkü koşulları içinde, gerçekleri yanlış değerlendirmektir. Bu hususu kurula açıkça söylemek isterim.

2. Malatya'da kongreden bir gün önce, öğleden sonra bir otele (Cihan Palas Otel) yapıldığı iddia edilen toplantıda bulunmak ve Genel Merkez aleyhine konuşmalar yapmak iddiasına gelince:

Bu konuda daha önce söylediklerimi, önemi nedeniyle yinelemem hoş görülsün. Bu iddia hayasızca ve alçakça bir yalandır; çünkü o gün biz Malatya'da bulunmuyorduk. Biz; ben ve eşim Şekibe Çelenk, kongreden bir gün önce sabahleyin yola çıktık. Saat 10.30 ila 11.00 arasında Kaman'a varmıştık. Orada yemek molası verdik. Biz Kaman'da iken bir grup partiliyi Malatya'ya götüren bir otobüs de Kaman'a geldi. İçinden birçok partili arasında Minnetullah Haydaroğlu, Burhan Cahit Ünal, Suat Aksoy, Aslan Başer Kafaoğlu, Sadık Kayhan, Tebessüm Sarp ve daha birçok partili orada yemek yediler. Beraberce konuştuk ve

sonra da yola devam edildi. *Akşam saat 20.00 sularında Malatya'ya vardık. İl merkezine gittik. Orada Kemal Bilbaşar beyin eşine, İzmir örgütünden Ayten Okan'a rastladık. Orada oturuyorlardı, görüştük. Bir parti üyesi, masanın üstündeki listeye bakarak bizi bir otele götürdü. Bavullarımızı oraya bırakarak lokantaya gittik. Bu olayın tanıkları uzakta değil; burada, bu salondadırlar. Anlattıklarım doğru değilse söz alıp söylesinler. Kendilerine söz verilsin.*

Bizlerin, ileri sürüldüğü gibi böyle bir toplantıda bulunduğumuzu söylediğini öğrendiğimiz Amasya İl Başkanı Şerafettin'e gelince, daha önce de açıkladığım gibi bu adamı şu ana kadar tanımıyoruz, yüzünü görmedik. Bu adam ya ruhsal açıdan hastadır ya da bir müfteridir. Hayasızca yalan söylemiştir. Toplantı zamanında bizim Malatya'da bulunmadığımıza dair partinin en yüksek kademesinde, Genel Yönetim Kurulunda, Yönetim ve Gençlik Kolları Yönetiminde *gösterdiğimiz tanıklar dinlenmemiş* ve gerçek, her nedense, meydana çıkarılmak istenilmemiştir. Bu durumda sormak gerekiyor; acaba bizim partiden uzaklaştırılmamız, gerçeğin anlaşılmasından daha mı önemlidir?

Sayın Genel Yönetim Kurulu üyeleri:

Bir yanda geçmişi ile ve 5 yıldan beri parti içindeki durumu ve çalışmalarıyla yakından tanınan bir kişi ve bu kişinin gösterdiği, partinin en üst kademesindeki yönetici tanıklar, diğer tarafta, hayasızca yalan söyleyen ve Genel Başkanın anlatımına göre *Partimizden istifa ederek CHP'ye giren bir müfteri...* Kime inanacaksınız?! İnanmada ölçünüz ne olacaktır?!

Gelelim hizip iddiasına:

Partimiz içinde bir hizbin teşekkül ettiği ve bu hizbin, dış çevrelerle de (TKP'lilerle) işbirliği yaparak partinin yönetimini ele geçirmek istediği iddia edilmektedir. Sayın Kurul üyeleri, önce hizip denilen şeyin ne olduğu üzerinde duralım. Bilim ve kitaplar hizbi şöyle tarif ediyorlar: *Hizip, bir parti içinde bir kısım üyelerin, parti tüzüğü'nün temel düşünceleri üzerinde farklı görüşlere sahip olmaları ve bu görüşleri gerçekleştirmek için çalışmalar yapmalarıdır.*

Bu tanımlamanın ışığı altında olaya baktığımız zaman, ortada bir hizbin mevcut olmadığını, bir hizipten söz edilemeyeceğini görüyoruz; *çünkü hizbin varlığının temel koşulu olan parti tüzüğü'nün temel düşüncelerinden farklı bir düşünceye sahip olmak koşulu olayda yoktur. Hizip oluşturdıkları ileri sürülen üyelerden hiçbirisi, bildiğim kadarıyla, tüzüğü'nün temel düşüncelerinin dışında bir düşünceye sahip değildir; tüzüğü'nün temel düşüncelerini benimsemiş insanlardır.*

Bu konuda Sayın Genel Başkanı tanık göstermek mümkündür. Herhalde arkadaşlar hatırlarlar. Sayın Genel Başkan Merkez Yürütme Kurulunda konu üzerinde konuşurken aynen şunu söylemişlerdi: "Bunların bir fikirleri de yoktur. Fikir olarak ortaya bir anti emperyalist cephe meselesi çıkardılar."

Demek ki hizip kurmakla itham edilenlerin bir fikirleri olmadığı, Genel Başkan tarafından kabul edilmektedir. Fikirsiz hizip olamayacağına göre, bir hizbin varlığından bahsedilemeyeceği ortadadır. Anti emperyalist cephe konusuna gelince bu, tüzüğü'nün temel düşünceleriyle ilgili bir düşünce olmayıp bir uygulama konusudur, uygulama sorunudur, bugün Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullara göre emperyalizm ile savaşmak için ileri sürülmüş bir

yöntemdir. Bu yöntem doğru olabilir, olmayabilir ve tartışılabilir. Doğru olduğu takdirde bu cepheye katılacak kuruluşlar ve bu konudaki öncülük meselesi de tartışma konusu olabilir; ama bu konunun partinin tüzüğünün temel düşünceleriyle ilgisi yoktur. Kaldı ki bir üyenin söz veya yazı ile savunduğu bir fikri, öteki 12 kişiye mal etmek, ötekilerin de aynı düşünceyi paylaştığını iddia etmek yanlıştır.

Kulis Yapmak Hizipçilik Değildir.

Sayın Genel Yönetim Kurulu üyeleri, bu hizip konusunda sizlere bir iki örnek vermek isterim:

Arkadaşlar hatırlarlar; Birinci Büyük İzmir Kongresinden önce Genel Merkezin Ankara'ya naklini isteyen ve tüzüğün ilgili maddesinin bu yolla değiştirilmesini öneren üyeler vardı. Bizler, bu önerinin arkasında, Genel Başkanın görevden uzaklaştırılması amacını sezdüğümüz için buna şiddetle karşı çıkmış ve o tarihte, Ankara İl Merkezinde bu alanda yoğun bir çalışmaya girmiştik. Yönetim Kurulunda, evlerde, parti binasında toplantılar yapılıyor ve konuyla ilgili kararlar alınıyordu. Yine İzmir'de, tüzük değişikliği konusunda Genel Merkezin Ankara'ya nakledilmesi ve Genel Yönetim Kurulu üyelerinin sayısı, bu sayının artırılması konusunda birçok toplantılar yapılmıştı. Sayın Tarık Ziya Ekinci, Yahya Kanbolat ve öteki arkadaşlar hatırlarlar; Ankara Palas Otelinde, bizim kaldığımız odada 30'a yakın delege toplanmış ve bu hususta kararlar almıştı.

Acaba bu toplanan gruplar birer hizip miydi? Hayır değildi; çünkü tüzüğün temel düşünceleri üzerinde farklı

bir düşünceyi savunmuyorlar, uygulama ile ilgili düşünceler etrafında çalışmalar yapıyorlardı. Ortada grup halinde çalışan insanlar vardı; ama hizip yoktu. Demek ki “her grup çalışması olan yerde hizip vardır” denilemez. İzmir kongresinden sonra hiç kimse hakkında hizip kurmaktan ötürü bir kovuşturma da yapılmadı.

Yine Malatya Kongresinden önce Ankara’da yapılan Olağanüstü Kongrede, bir grup partili, delege sayısının arttırılmasına karşı olmuşlar ve oylarını da o yolda kullanmışlardı. Ben de bunların içinde yer alıyordum; bu da bir hizip çalışması değildi. Belli bir uygulama konusunda ayrı düşünen insanların bir çabasıydı. Hatırladığıma göre bu arkadaşların içinde Kemal Türkler, Şaban Erik ve Şevki Erencan da bulunuyordu. Burada bir noktaya daha değinmekte yarar görüyorum. Sayın Genel Başkan konuşmalarında, Malatya Kongresinden sonra, 25.11.1967 gününde Akşam gazetesinde çıkan bir haber yazısını, hizbin varlığı için kanıt olarak ileri sürmüştür. Kongre esnasında etrafa yayılan dedikoduları bir araya getiren bir gazete haberine kanıt gözüyle bakmak, inancıma göre, isabetli değildir. Kaldı ki bu yazının emniyet hesabına yazılması da ihtimal içinde olup, gözden uzak tutulmamalıdır.

Görülüyor ki olaya hangi yönden bakılırsa bakılsın bir hizbin varlığından söz edilemez.

Vahap Erdoğan ve Ahmet Say’ı Koruma Savı

Bir iddia da, benim *Vahap Erdoğan* ve *Ahmet Say’ı* himaye ettiğim; yani koruduğum iddiasıdır. Bu iddia da diğerleri gibi gerçek dışıdır. Olay şudur:

Ankara İl Başkanlığına, bu iki üye hakkında tüzüğe aykırı davranışta bulunduklarından söz edilerek ihbar yapılmıştı. Konu Yönetim Kuruluna geldi. Ben de Yönetim Kurulu üyesi olarak bu konunun Ankara il örgütünün görevi dışında olduğunu; çünkü tüzük hükümlerine göre her üye hakkında kayıtlı olduğu örgütün disiplin kurulunca sevk kararı verebileceğini, bu üyeler Ankara’da değil başka illerde kayıtlı olduklarından haklarındaki ihbar yazısının ilgili yönetim kurullarına gönderilmek üzere, Genel Merkeze iade edilmesi gerektiğini söyledim ve istedim. İl Yönetim Kurulu bu isteği tüzüğe uygun görerek kâğıtlar Genel Merkeze gönderildi; olay budur, olayda kimse korunmamış, tüzük hükümleri uygulanmıştır.

Hakkımızda ileri sürülen iddialardan biri de dış çevrelerle bağ kurmak, bu çevrelerden talimat almaktır. Bu iddia da anlaşıldığına göre, kaynağını Amasya İl Başkanı tarafından verildiği söylenen bir ifadeden almaktadır.

Tanımadığımız bu kişi, söylendiğine göre Eski Tüfekçi’nin (Mihri Belli ’nin) “partide talimatı Halit Çelenk’ten alınız” dediğini ifade etmiştir. Yine Sayın Genel Başkanın ifadesine göre bu kişi, bu ifadeyi verdikten sonra partiden istifa etmiş ve CHP’ye girmiştir. Partiye bağlılık derecesi, istifa etmesi olayı ile açıkça anlaşılan böyle bir kişiye nasıl inanılabilir?

Sayın Genel Yönetim Kurulu üyeleri, bu ifade hayasızca bir yalandan ibarettir. Benim kişiliğim partide dışarıdan talimat almaya ve ona göre hareket etmeye müsait değildir. Dışarıda başka, içeride başka türlü hareket edecek ikiyüzlülüğü yapmaya karakterim elverişli değildir. Esasen yağcılık, tezgâhtarlık vb. işleri yapmadığım için bu olaylarla karşılaşmış bulunuyorum. Kaldı ki acaba hangi talimatı

almışım ve kime, hangi talimatı vermişim; buna dair bir kanıt var mıdır?

Bu tür suçlamalar yanında bir de Erdoğan Başar (Berktaş) ile ilişkimiz üzerinde durulmaktadır. Bilindiği gibi, Sayın Genel Başkanın Ankara İl Kongresine gönderdiği mesajdan sonra Erdoğan Başar, Yön dergisinde bir yazı yazarak bu mesajda eski sosyalistlerle ilgili olan düşünceleri yermiştir. Bu yazıdan sonra Erdoğan Başar ile ilişkimizi kesmemiz ve artık ona selam vermememiz istenmiştir. Sayın Genel Başkan, bu isteğini bana Malatya'da özel bir konuşmamızda da söylemiştir.

Önce şunu söyleyeyim ki Erdoğan Başar, yıllardan beri benim komşum ve arkadaşımdır, ailecek de görüşürüz. Sayın Başkan da, Parti Genel Merkezi henüz İstanbul'da iken, Ankara'ya geldiklerinde bizi sık sık ziyaret etmişler, geldiklerinde Erdoğan beyle görüşmüşler, birlikte yenilip içilmiş ve birçok konu üzerinde görüşmelerde bulunulmuştur. İzmir örgütünün kuruluşunda Erdoğan beyin büyük yardımı olmuştur. İşte böyle bir dostluk ve insani ilişki sürerken, bu ilişkiyi birdenbire kesmek benim için bir kişilik ve onur sorunudur. Benim kişiliğim ve onurum böyle bir davranışa elverişli değildir. Eğer bu bir kusur ise ben bu kusuru kabul ediyorum.

Sayın Genel Yönetim Kurulu üyeleri,

Sizlere, bize isnat edildiğini tahmin ettiğim ithamlar hakkında açıklamalarda bulundum. Görülüyor ki bu ithamlar tamamen kanıtsız, dayanaksız, hayasızca verilmiş, tertipli, bir iki yalan ifadeye dayanmaktadır. Bu iddialar en küçük bir incelemede içyüzü ortaya çıkacak sahte iddialardır. Ben; birkaç kez soruşturmanın genişletilmesini, derinleştirilmesini, konunun aydınlığa

ıkarılmasını, Genel Yönetim Kurulu üyesi ya da parti üyesi olan tanıkların dinlenmelerini istedim. Gerçeğın ortaya çıkmasına yardımcı olacak olan bu araştırma, her nedense, yapılmak istenilmedi. Acaba gerçeğın anlaşılmasından neden kaçınılmaktadır? Bizim partiden uzaklaştırılmamız, bu incelemenin yapılmasından daha mı önemlidir? Bu tanıkların dinlenmesi, belki de yapılmış olan soruşturmanın gerçek amaç ve nedenlerini ortaya çıkaracaktır.

Sayın arkadaşlar, dikkat edilirse görülür ki bu geniş soruşturma dosyası içinde, ne idüğü belirsiz iki kişi, ayrı ayrı konularda kimi isnatlarda bulunmuşlardır. Bunlardan birisi, bu ifadeyi verdikten sonra partiden istifa ederek CHP'ye girmiş, ötekinin de hayasızca yalan söylediğı ortaya çıkmıştır. Bu soruşturma durumu karşısında, haftalardan beri düşünüyorum. Ortada tüzüğe, tüzüğün temel düşüncelerine aykırı bir davranış yokken, bu insanlar niçin hayasızca, alçakça yalan söylerler? Biz bu insanları tanımıyoruz, onlar da bizi tanımazlar.

Gerçek şudur arkadaşlar: Partimiz, bugün milli emniyet CIA işbirliğı tarafından hazırlanmış bir tertip karşısındadır. Gizli birtakım eller bu tertibi hazırlamıştır. Bu tertibin amacı partiyi bölmek, parti yöneticilerinin dayanışmasını bozmak ve bu suretle parti çekirdeğini parçalamaktır; oyun budur. Bu yalanlar bu amaca varmak için söylenilmiş ve söylenmiştir. Bugün Yüksek Kurulunuzun tarihsel görevi, bu tertibi meydana çıkarmak, bu oyunun içyüzünü aydınlatmak, bu suretle partinin birliğini korumaktır. Yoksa partiye bağı, dürüst, samimi sosyalistleri partiden uzaklaştırmak değildir.

Bugün biz; ben ve eşim, bu isnatların doğru olduğuna ve bizlerin partide bulunmamızın zararlı olduğuna bir an için inansak, bu partiye bir zarar gelmemesi için derhal partiden istifa ederiz, bunda hiç tereddüt etmeyiz; ama biz, bunu yaptığımız takdirde yalana hizmet etmiş olacak ve gizli ellerin tertibine yardımcı olmuş olacağız.

Birtakım dedikodularla, kişisel etkiler altında insan suçlama ve bu insanları partiden uzaklaştırma, partimizde bir yöntem haline gelmek üzeredir. Bu yöntemin partiye yerleşmesi, partimizin geleceği bakımından büyük zararlar doğurucu niteliktedir. Bu metotla her zaman partimizin en değerli elemanları harcanabilir ve tertip hazırlamakta usta olan çıkarıcılar, partiye egemen olabilir. Bugünden kurulumuzun bu tür yöntemlere karşı çıkması ve bu tertipçilerin içyüzünü meydana çıkarması ve partiyi, karşı karşıya kaldığı ağır tehlikeden kurtarması tarihsel görevidir.

Genel Yönetim Kurulu, bu tertibe göz yumduğu, bu tertibi meydana çıkarmadığı takdirde büyük bir vebal altına girecek, tarihsel sorumluluktan kurtulamayacaktır. *Bu olayı, Türk sosyalizminin tarihi affetmeyecek ve sayfalarına kara bir leke olarak geçirecektir.*

Biz, her namuslu sosyalist gibi hayatımız boyunca tutuklama ve takip bekledik. Bir gün hakkımızda egemen sınıfların temsilcileri tarafından davalar açılsaydı şöyle düşünecek, en küçük üzüntü duymayacaktık: Egemen sınıflar, kendi baskı düzenlerini sürdürmek için halktan yana insanlar hakkında her zaman dava açtırabilirler. Böyle bir davada sanık olarak bulunmak ve kendini savunmak bir onurdur. Böyle bir davada onur duyarak kendimizi savunacak ve herhangi bir üzüntü duymayacaktık.

Ama bu ithamlar, partiye sızmış, durumu kuşkulu ve partiden atılan ya da kendisi partiden çekilen, başka bir partiye giren kimi kişilerin yalan anlatımları sonucu yapılırsa işte bu üzücü ve ibret verici olur.

Oysa yapılacak iş bu tertipçilerin iç yüzlerini ortaya çıkarmak ve partiyi ve namuslu partilileri korumaktır. Sayın kurulunuzun görevi bu olmalıdır.

Kurulunuzu tarihsel sorumluluğu ile baş başa bırakıyorum.

GYK Üyelerinin Konuşmaları

Ben, bu konuşmamı yaparken bir aralık heyecanlanarak, Divanda oturan Genel Başkana doğru yaklaşarak ve elimdeki gözlükle gözlerine işaret ede ede yüksek sesle konuşmaya başlamıştım ki bu esnada Kemal Türkler yerinden kalkarak: “Başkan usulsüzlük var. Kurula karşı konuşsunlar, Genel Başkana hücum eder gibi konuşamazlar,” diye bağırmıştır ve üyelerden Çanakkale delegesi Yaşar Saygıner de, yerinden kalkarak, üzerime doğru yürümüştü. Ben Kemal Türkler’e: “Ben burada hakkımı savunuyorum. Heyecanlı olabilirim. Usulsüzlük de yapmış olabilirim. Toplantıyı Genel Başkan yönetiyor. Bir usulsüzlük varsa uyarırlar, ben de uyarım, siz oturun,” dedim.

Ben konuşmamı bitirdikten sonra *Kemal Türkler söz aldı* ve şunları söyledi:

“Halit beyi şimdiye kadar hiç dinlememiştim. Çok güzel konuşuyor. Vücut yapısı, yüzünün mimikleriyle çok inandırıcı konuşuyor. Gerçekten etkisi altında kaldım; ancak konuşmasını ikiye ayırmak isterim ‘hizip yoktur’ deyinceye kadar olan konuşması çok inandırıcı ve doğrudur. ‘Hizip yoktur’ dediği zaman yine yüzüne dikkatli baktım. Yüzünün

eski mimikleri değişmişti ve artık inandırıcı değildi. Gözlerimizin önünde bir hizip varken Halit bey ‘hizip yoktur’ diyor. Hizip vardı ve hizip çok geniştir. Merkez Yürütme Kurulu pek az bir kısmını buraya getirmiştir, diğerlerini de getirmesi gerekir. Bu hizbin başı dışarıdadır. İçeridekilerin başında Halit Çelenk vardır, diğerleri de hizbin maşasıdır. Bunlar partiyi ele geçirmek ve çökertmek istiyorlar. Partiyi bu tehlikeden kurtarmaktan lazımdır. Halit bey burada savunma yapıyor, burası savunma yeri değildir; savunma Merkez Haysiyet Divanında yapılır. Halit bey CIA’nın tertibinden bahsediyor. Bu ispat edilemez; ama hizip çalışması ispat edilebilir. Dar kadro düşüncesi de yanlış bir düşüncedir. Halit bey olağanüstü kongrede de bu düşüncüyü savunmuştu. Eğer Halit bey: ‘Bir hizip vardır; ama bu hizbin içinde biz bulunmadık, dahil olmadık’ deseydi kendisine inanabilirdik; ama ‘hizip yoktur’ diyerek diğerlerini de savunuyor. Ben, bütün kurul üyelerini, sevk isteminin lehinde oy kullanmaya davet ediyorum.”

Mehmet Yılmaz söz aldı:

“Hizip vardır. Halit bey ‘hizip yoktur’ diyor. Nasıl yokmuş. Kongrede gözümüzün önünde çalıştılar. Bunlar partiyi ellerine geçirmek istiyorlar. Bu tehlikeyi önlemek lazımdır,” dedi.

Hayrettin Abacı söz alarak:

“Kemal Türkler, Halit bey’in konuşmasını mimikleriyle değerlendirdi; yüzdeki mimikler bir kanıt olamaz. Öğrendiğime göre Merkez Yürütme Kurulu, bu kararı çoğunlukla ve bazı üyeler hakkında bir iki oy farkla vermiş; bu da kurulun bazı üyeler hakkında mütereddit olduğunu gösteriyor. Bu itibarla ben, Halit beyle şekibe Hanım hakkında

kesin ihraç değil, geçici ihraç isteği ile sevk kararı alınmasını teklif ediyorum,” dedi.

Yaşar Saygıner söz alarak:

“Halit bey ‘hizip yoktur’ diyor. Nasıl olur; hizip olmaz. Hizip vardır, kongrede çalışmıştır. Bunlar partiyi ele geçirmek istiyorlar. Partiyi korumalıyız, bu hizipçileri partiden ihraç etmeliyiz,” dedi.

Bu arada ben, yeniden söz alarak, bir noktayı açıklamak ihtiyacını duydum ve şunları söyledim:

“Sayın Genel Yönetim Kurulu üyeleri,

Biz aydınların bir kusurumuz da galiba bilimsel terimlerle konuşmak. Benden sonra konuşan arkadaşlar hep ‘hizip yoktur’ sözüm üzerinde durdular. Hatırlarsınız; ben hizbin bilimsel bir tanımlamasını anlattım. Bu tanımlamaya göre hizip kurdukları söylenen bu üyelerin, parti tüzüğünün temel düşünceleri üzerinde ayrı bir görüşleri olmadığını söyledim ve bu nedenle de bir hizipten söz edilemeyeceğini açıkladım. Bu bir grup çalışması yoktur anlamına gelmez. Bir grup çalışması ve kulisler olmuştur. Her dernek ve partide de olması olağandır. Ama bunu hiziple karıştırmamak gerekir; bunu hatırlatmakta yarar görüyorum.”

Yahya Kanbolat söz alarak:

“Halit Çelenk arkadaşım benim hemşehrime. Benden önceki kuşaktır. Kendisi öteden beri sosyalisttir. Hatay’da çok sevilen, sayılan, etki yapmış bir arkadaş. Ben de kendisine saygı duyarım; ama bugün bir hizbin içine girmiştir, bir hizip çalışması yapmaktadır. Adeta parti içinde parti gibi çalışmalar yapılmaktadır. Bu hizip parti için zararlıdır. Anti emperyalizmden söz ediyorlar; bu tutarsız bir düşüncedir. Bunlar (yani bu hizip) bizi, bir milli demokratik devrim masalı

ile Halk Partisinin kuyruğuna takmak istiyorlar. Bu hizip partiden uzaklaştırılmalı, parti kurtarılmalıdır,” dedi.

Şevki Erencan söz alarak:

“Belki ilmen hizip yoktur; ama hizip vardır. Bunlar hizip değil hizbin maşasıdır. Ben kişilerin tümü üzerinde değil kişiler üzerinde konuşacağım. Samsun’da Sadık Göksu ile konuştum, Samsun’da bulundum. Vahap’ı yakından tanımam; ama Halit Çelenk ile Şekibe Çelenk’i iyi tanırım. Ben bu iki kişinin listeden çıkarılmasını ve geri kalanının Haysiyet Divanına sevk edilmesini teklif ediyorum,” dedi.

Yalçın Ergönül söz aldı:

“Genel Başkan, olağanüstü kongrede ilk defa demokratik yolun öneminden bahsetti. Şimdi bu sözleri Halit Çelenk için söylediğini anlıyorum. Halit Çelenk’i çok sever ve sayarım. Hatay’da bizleri sosyalizme o sevk etmiştir. Herkes onu sayar; ama büyük kongrede koridorda bana eski Genel Yönetim Kurulu için: ‘Bunların içinde pırasaya doğranmayacak adamlar var; bunları değiştirmek lâzım,’ dedi. Kendisi pasif duruyordu; ama hizbin içinde olduğunu anladım,” dedi.

Ayata Begensel söz aldı ve:

“Anti emperyalist cephe tüzükle ilgilidir, hizip teşekkül etmiştir,” dedi.

Kemal Aksoy söz alarak:

“Malatya Kongresinden bir gün önce otelde yapılan toplantıda ben de bulundum. Vicdani bir vazife olarak söylemek isterim ki bu toplantıda Halit bey ve Şekibe Hanım yoklardı. Ben, toplantıda konuşulanları beğenmediğim için sonraları toplantıdan ayrıldım,” dedi.

Kemal Sülker söz alarak:

“Yahya Kanbolat’ın düşüncelerine ben de katılıyorum. Partimiz büyük bir tehlike karşısındadır. İstanbul’da ve Ankara’da iki Eski Tüfekçi yoğun bir çalışma halindedir. Bunlar sendikalara da sızmışlardır. Genel Merkez bu konu üzerinde ciddiyetle durmuştur, vardığı sonuç da doğrudur. Bu insanları ben de tanıyorum. Benim de kanaatim, bu üyelerin bir hizip kurduğu ve parti içinde zararlı oldukları merkezindedir. İçlerinde sevdiğim insanlar da vardır; ama bunlar maşa durumuna düşmüşlerdir. Malatya’da benim seçilmemem için Adanalı bir genç bana iftira etmiştir. Kongrede ben Vahap Erdoğan’a söz atmışım. Ben söz atmadım. Bunu söyleyerek, aleyhime propaganda yapıldı ve seçilemedim,” dedi.

Baki Çevikel söz aldı:

“Halit Çelenk güzel konuştu. Biz Gaziantep’lilere çok iyiliği vardır. Arkadaşlarımız tevkif edildiği zaman geldi, onları savundu, tahliye ettirdi. Kendisine saygı ve minnet borcum var. Haysiyet Divanı bu işi halleder. Malatya Kongresinde yöneticileri seçmeyin diye sözler söylendi. Bir genç bize Vatan Partisi Tüzüğünü tavsiye etti. Bir Adanalı genç Behice hanımı seçmeyin dedi.

Rasih Nuri İleri Genel Başkanın salâhiyetlerinin tahdit edilmesini istiyordu. Bir gün Ahmet Say otele geldi. Yönetim Kurulunun yüzde 60-70’inin değişmesi gerektiğini söyledi. Bir gün lokantaya bir genç geldi. Anlaşalım, birleşelim, birlikte oy kullanalım, mevcut heyet dejenere olmuştur dedi. Tekrar tekrar geldi. Kongrede bant olayı olurken ‘Necati Aykaş, Çetin Altan bundan sonra Adana’ya gelemmez,’ dedi. Halit Çelenk bir şey söylemiyordu. Şekibe Çelenk santral vazifesi yapıyordu, gelen gidenlerle konuşuyor, onlara talimat veriyordu. Bir aralık Şekibe Hanım, bir terzi delegeye çıktı; neden böyle oy

kullanıyorsun diye. Benim gördüklerim bunlardır. Gaziantep'e bir de mektup geldi. Bu mektupta Halit ve daha üç kişinin adları geçiyordu. Mektubu Güner Samlı yazmış. Genel Merkezin yanlış yolda olduğunu, bunu düzeltmek gerektiğini, Halit Çelenk ve daha adlarını yazdığı kişilerin de aynı fikirde olduklarını yazıyordu, mektup halen Reşit Güçkıran'dadır," dedi.

Bu arada ben söz aldım ve "Baki Çevikel'in bahsettiği delegeye eşim Şekibe'nin çıktığı doğrudur. Tüzük değişikliği görüşülürken bu delege kendisi esnaf olduğu halde, esnafın da 53. maddeye girmesini teklif eden bir önerinin aleyhine oy kullanmış ve meseleyi anlamamıştı. Şekibe de kendisine konuyu açıklamış, bunun üzerine ayılmış ve bu kez de yakınmaya başlamıştı. Şekibe, bu suretle bir delegeye kendi menfaatini hatırlatmış ve olumlu bir görev yapmıştı," dedim.

Benim bu sözlerim üzerine Başkan:

"Biz size söz verdik. Şimdi siz başkalarının savunmasını yapıyorsunuz," dedi.

Ben de: "O başkası değildir; eşimdir, namuslu bir insandır, elbette savunacağım," dedim.

Yine ben devamla:

"Konuşmacının sözünü ettiği mektuptan haberim yoktur. Böyle bir mektup varsa, bunun soruşturma dosyasına konulması yararlı olacaktır," dedim.

Söz alan *Yunus Koçak*:

"Bir sosyalistin her şeyden önce dürüst olması gerekir, yaptıklarını inkâr etmemesi icap eder. Biz Yusuf Ziya Bahadınlı ile Amasya'ya kongreye gitmiştik. İl Başkanı Şerafettin'i çalışan, dürüst, namuslu bir insan olarak gördük.

Şerafettin doğru söylemiştir. İfadesini de ben aldım. Partide bir hizip teşekkül etmiştir. Bu hizbin tasfiyesi gerekir,” dedi.

Yunus Koçak “bir sosyalistin her şeyden önce dürüst olması gerekir,” deyince ben ayağa kalkarak: “Sataşma vardır, söz istiyorum,” dedim. Genel Başkan bir an tereddütten sonra: “Bitirsin söz vereceğim,” dedi. Salonda bir sessizlik oldu. Başkan bana söz verdi. Ben de şunları söyledim: “Yunus Koçak bana dürüstlük dersi verecek nitelikte bir kişi değildir; bu bir. Bütün Ankara örgütü kimin dürüst olduğunu çok iyi bilir; bu da iki. Üçüncüsüne gelince haftalardan beri bu Şerafettin denilen tanımadığım adamın neden yalan söylediğini düşünüp duruyorum; ama bir neden göremiyordum. Şimdi neden yalan söylediğini anladım; meğer ifadesini Yunus Koçak almış. O Yunus Koçak ki kendisinin yerine Niyazi Ağırnaslı İl Başkanı olunca CKMP’de (Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi) onun şahsına beslediği kini, Ankara örgütüne de beslemeye başlamış, örgütü felce uğratmak için elinden geleni yapmış ve ben de İl Sekreteri olduğum için, ister istemez, karşı karşıya gelmiştik. Nihayet milletvekili seçilince Ankara örgütü Yunus Koçak’ın şerrinden kurtulmuştu. Demek bunu fırsat bilerek bu ifadeyi tezgâhladı. Mesele şimdi aydınlanıyor.”⁸

⁸ GYK üyesi, Hatay Milletvekili ve ekonomi doçenti Yahya Kanbolat 1979 yılında yayımlayacağı anılarında bu konuda şunları söyleyecektir: “... Yunus Koçak Ankara il başkanlığından düştüğü için, Ağırnaslı’ya karşı bir deve kini gütmekteydi. Çünkü Ağırnaslı Koçak’ın yerine il başkanı olmuştu.” Yunus Koçak il başkanlığından düştükten sonra Altındağ ilçesine karargah kurdu. İlçe başkanı oldu. Partice “polis” denen kişileri ilçe yönetimine aldı. Şeytanın dostluğu darağacına kadardır; köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı derler

Söz alan *Adnan Cemgil*:

“Halit beye soruyorum; ben namuslu bir adam mıyım, değil miyim?” Adnan bey bir dakika kadar bekliyor ve bir yanıt alamayınca da: “Sükut ettiklerine göre namuslu olduğumu kabul ediyorlar demektir,” diyerek konuşmasını sürdürüyor: Uzun uzadıya eski sosyalistlerle alay ediyor. Fıkralar anlatarak onları karikatürize ediyor ve yeriyor. Sonra da şöyle diyor: “Bir gün ben Ziya Gökalp hakkında bir yazı yazmıştım. Eskilerden birisine rastladım. Bana ‘senin yazı beğenilmedi’ dedi. Ben de ‘kim beğenmedi’ dedim ‘bizimkiler’ dedi ‘kimdir sizinkiler’ dedim ‘isim veremem’ dedi. Ben de ‘ismi verilmeyen kimselerle benim alışverişim yok’ dedim ve uzaklaştım. Bunlar hep idefiks sahibi insanlardır. Yukarıda bir şefleri vardır. O ne derse hepsi ona inanır, onu kabul eder. Birçokları bu alanda bir şey okumamışlardır, sosyalizmi bilmezler; ama efendilerinin kulaktan dolma sözlerini nas gibi kabul ederek hareket ederler.”⁹

Arkadaşlar, herkes bilmelidir ki bu parti ne komünist ne de sosyalist partisidir; bu parti reformist bir partidir. Beğenen kalır, beğenmeyen çeker gider.

yöntemini kullanmaya başladı. Partiyi ilçe kademesinde yönetmek gibi bir kaygısı yoktu. Aybar için Niyazi Ağırnaslı’nın kişiliği ile uğraşmak tek çabası olmuştu. (Olduğu Gibi, Eski Türkiye İşçi Partisi Üzerine Anılar, cilt 1, s.88)

⁹ Olaydan sonra Adnan Cemgil, İstanbul’da Ruhi Su’nun evinde, oraya ziyarete giden Şekibe Çelenk’ten, Partinin Genel Yönetim Kurulu toplantısında yaptığı konuşmadan ötürü özür dilemiş, hata yapıldığını, bundan büyük üzüntü duyduğunu söylemiş ve bağışlanmasını istemiştir (Bakınız s.248).

İstanbul’da Ran Reklam Şirketi vardır. Biz bu şirkete iş yaptırırız. Bir gün yine bir iş için gitmiştim. Sahibi olan bayanla konuşurken bana Halit beyle Şekibe hanımın İstanbul’a geldiklerini, görüşmeleri esnasında Şekibe hanımın parti oportünist ama ve revizyonizme kaymıştır. Artık partiye yardım edilmemeli; çünkü partiye yapılacak yardımların kişiye yapılmış olacağını söylediğini, Halit beyin de hal ve tavrı ile bunu doğruladığını söyledi. Daha sonra bu tahkikat dolayısıyla bu konuyu Genel Merkeze bildirmeyi düşündüğünü, 1 ay beklediğini, 1 ay sonra şirket sahibi bayana tekrar giderek ikinci bir defa yine sorduğunu, bayanın yine eski sözlerini doğruladığını ve bunun üzerine, bir mektupla, durumu Genel Merkeze ilettiğini söyledi.”

Ben söz alarak: “Bizim İstanbul’a gittiğimizi, o bayanla konuştuğumuzu; ancak kendisine böyle bir şey söylemediğimizi, o sıralarda YÖN dergisinde bazı tenkit yazıları okuduğunu, İstanbul’da ve burada bu tür tenkitleri işittiğini, kendisinin anlattığını, orada bir yanlış anlama olduğunu, kaldı ki benim Ankara iline hâlâ bağışta bulunmakta olduğumu,” söyledim.

Behice Boran’ın Konuşması

Merkez Yürütme Kurulu adına Behice Boran’a söz verildi.
Behice Boran:

“Ben, tahkikat dosyasındaki delileri tarafsız olarak inceleyeceğim. Benim Halit beyle ve Şekibe hanımla münasebetim şimdiye kadar dostluk münasebeti olmuştur.

Halit bey Malatya’daki kongreden 1 gün önce yapılan toplantıda ‘biz bulunmadık’ diyor. Oysa biz bu konuyu çok inceledik, haritayı önümüze serdik, yol uzunluğu, yolun

asfalt ve şose kısımlarını inceledik. Baktık ki Halit beyler otomobille gitmişler, diğer partililer otobüsle gitmişler. Otomobil otobüsten daha süratli gider. Malatya’da toplantı saat 15.00’da olmuş. Halit beyden önce üç kişi konuşmuş. Her biri yarım saat konuşsa 1,5 saat eder. Saat 16.30’da otomobille Halit beyler toplantıya yetişip konuşabilirler. Halit beyler ‘hava karardığı zaman Malatya’ya vardık’ diyorlar. O mevsimde hava erken kararıyor. Vardıkları saatte; yani 16.30’da hava kararmıştır. Yine biz Amasya İl Başkanını yeniden çağırarak dinledik. İfadesini teyit etti. Sonra diğer toplantıda bulunanlar ve hizbin içinde bulunanlardan Rasih Nuri İleri ve Tuncer Yanar da, Halit beyle Şekibe hanımın toplantıda bulunduklarını ve Rasih Nuri İleri’nin, onların konuşmalar yaptıklarını ve Tuncer Yanar’ın da toplantıda bulunduklarını; ancak konuşma yapıp yapmadıklarını hatırlamadığını söylemişlerdir.

Kemal Aksoy’un ifadesine gelince, bu arkadaş doğru söylemiştir; ama Kemal Aksoy toplantının sonuna kadar kalmamış, toplantıyı terk etmiştir. Ondan sonra Halit beyler gelmişlerdir.

Görürsünüz ki toplantıda bulunabilirler; inceleme de bunu gösteriyor.

Diyorlar ki bilimsel anlamda bir hizip yoktur. Hizbin bilimsel olarak yaptıkları tarife biz de katılıyoruz; ancak buna rağmen yine hizip teşekkül etmiştir; çünkü bizce milli demokratik devrim, anti emperyalist cephe veya Genel Başkanın herhangi bir konuşmasında ileri sürdüğü bir görüşten ayrılmak da, buna aykırı düşünce de hizbin teşekkülü için kâfidir. Bu itibarla bir hizip vardır ve dinlenen şahitler de bu hizip içinde Halit beyin ve Şekibe hanımın da bulunduğunu gösteriyor.

Birçok defalar Halit Bey ve Şekibe Hanıma, Erdoğan Başar'la görüşmemelerini (Erdoğan Berktaş) tembih ettik, kendilerini ikaz ettik. Halit bey burada da açıklandığı gibi bunu bir onur meselesi yaptığını, bunun bir kişilik meselesi olduğunu ve bu nedenle münasebetini kesmeyeceğini söyledi. Halbuki burada bir onur ve kişilik meselesi mevzubahis olmamalıdır. Bir adam ki partinin Genel Başkanı hakkında ağır bir yazı yazmıştır. Onunla münasebetin devam ettirilmesi mümkün olamaz. Halit bey diyorlar ki Eski Tüfekçi'nin söylediği sözlerden; yani 'partide talimatı Halit Çelenk'ten veya Şekibe Çelenk'ten alınız' sözlerinden haberim yoktur ve doğru değildir. Halit bey doğru söylüyor; elbette haberi yoktur; çünkü yeraltı faaliyetinde çengel usulü çalışma böyledir. Halit bey, Eski Tüfekçi'yle temas etmez. Halit bey Sevinç hanımı tanır, Sevinç Hanım da Erdoğan Başar'ı tanır, Erdoğan Başar da Eski Tüfekçi'yi (Mihri Belli) tanır, talimatı o verir, Halit beyin haberi olmaz.¹⁰

Yine Halit Beyle Şekibe Hanım, bir şirket sahibi bayana 'parti yöneticileri oportünizme ve revizyonizme kaymışlardır, bugün partiye yapılacak yardım şahıslara yapılmış sayılır' demişler; bu sabittir.

Size son ve yeni bir delil daha vereyim; geçenlerde Erdoğan Başar, bu sevk isteminden dolayı Merkez Haysiyet Divanına gitmiştir, başvurmuştur. Lalettayin bir partiliye değil, Merkez Haysiyet Divanı Başkanına gitmiştir ve 'size İstanbul'dan falan kimseden selam getirdim' demiş ve bu kararın hatalı olduğunu, ihracı istenen bu kimselerin

¹⁰ Sayın Nihat Sargın, "TİP'li Yıllar" adlı anı kitabında,...

namuslu kişiler olduğunu söylemiştir. Haysiyet Divanı Başkanı da İstanbul'daki kişiyi tanımadığını bildirmiştir.

Sayın arkadaşlar, görüyorsunuz ki bir hizip teşekkül etmiştir. Dış çevrelerle münasebet kurmuştur ve bu da parti içi zararlı bir durum yaratmıştır. Bu hizbin tasfiyesi zaruret halini almıştır.

Sonra Şekibe hanıma sorulan bir soruya verdiği cevap enteresandır. Şekibe hanıma 'milli demokratik devrim hakkında ne düşünüyorsunuz' diye soru soruluyor. Şekibe hanım da 'milli demokratik devrim uygulaması zaruri bir safhadır; ancak bu sosyalizmden ayrı, bağımsız bir aşama değil, sosyalizmin ilk bir uygulama safhası olarak kabul edilmelidir' diyor. Görüyorsunuz ki partimizin bu konudaki düşüncesine aykırı düşünüyor.

Yine Şekibe hanımın ifadesiyle Halit Çelenk'in ifadesi arasında mübayanetler var: 'Size kongreden önce imzasız bir mektup geldi mi?' sorusuna Halit Çelenk 'geldi' Şekibe Çelenk 'haberim yok' diye cevap vermişlerdir. Karı-kocanın aynı konudan nasıl haberi olmaz?" diyor. Bu esnada ben yerimden: "O mektup bana, yazıhaneye geldi. Yırtıp çöp sepetine attım. Şekibe'nin haberi olmadı," açıklamasını yaptım.

Behice Boran sözlerini bitirdikten sonra Genel Başkan iddiaların yapılan tahkikatla gerçekleştiğini, partinin nazik bir dönem yaşadığını, son olarak Haysiyet Divanı Başkanı Erdoğan Başar'ın (Berktaş) başvurusunun da delilleri doğruladığını ve tamamladığını ve istemin lehinde oy verilmesi gerektiğini söylüyor.

Yukarıda açıklanan tüm gerçeklere karşın, ağır baskı ve tehditlere muhatap olan Genel Yönetim Kurulu 30.09.1967 gün ve 1001 sayılı kararla ve parti tüzüğü'nün 43. maddesinin

(ç) ve (d) fıkralarına dayanarak Sevinç Özgüner, Kumru Gözügeçgil, Naci Ormanlar, Rasih Nuri İleri, Ahmet Say, Süleyman Ege, GYK üyesi Halit Çelenk, MHD üyesi Şekibe Çelenk, Ümrân Baran, Vahap Erdoğan, Adana İl Başkanı Necati Aykaş, Tuncer Yanar ve Necip Devicioğlu’nu partiden çıkarma istemiyle Merkez Haysiyet Divanına sevk etmiştir.

Behice Boran’ın Konuşması ve MİT Raporu Üzerine Notlar

Sayın Behice Boran’ın bu konuşması hakkında şimdilik şu noktaları anımsatmakta yarar görüyorum:

A. Behice Boran, bu konuşmasıyla bizi ve dışımızdaki 11 kişi; yani Rasih Nuri İleri, Sevinç Özgüner, Vahap Erdoğan, Süleyman Ege, Necati Aykaş ve arkadaşlarını yeraltı faaliyetleri, çengel usulü çalışmalar yapmak ve komünizm suçlamasıyla mahkûm edilmiş Mihri Belli’den talimat almakla suçlamıştı. Bunun açık bir suç ihbarı (suç duyurusu) olduğu kuşkusuzdur ve bu suçlama, TİP Genel Yönetim Kurulunun tüm asıl ve yedek üyeleri önünde yapılmıştır. Bu tür toplantılarda yapılan konuşmaların dışarıya sızacağı ve öğrenileceği de açıktır ve bunu Behice Boran da elbette bilir.

B. Nitekim bu konuşma ve suçlama MİT raporuna girmiştir. Deniz Gezmiş ve arkadaşları davasının toplu savunmasında geçen bir “önyargı” sözcüğü ele alınarak, bunun askeri savcıya hakaret oluşturduğu savı ile benim de içinde bulunduğum 11 avukat arkadaşımız hakkında, Ankara Sıkıyönetim Askeri Mahkemesinde, bir dava açılmıştı. Her davada olduğu gibi bu davada da sanıklar hakkında MİT’ten bilgi istenilmişti.

MİT Müsteşarlığı, bu isteğe verdiği 05.01.1972 günlü yanıtta şöyle demektedir:

“TİP Merkez Yönetim Kurulunun 15 Temmuz 1967 tarihindeki yapılan toplantısında, TİP milletvekillerinden Behice Boran tarafından parti içinde mahkûm komünist Mihri Belli’den emir alarak, hücre usulü komünizan faaliyetlerde bulundukları iddia edilen 13 kişiden biridir.”¹¹

C. Behice Boran’ın bu konuşması, o tarihlerde yayınlanmakta bulunan Politika dergisinin 30.10.1967 tarihli sayısında da yayınlanmıştır. Dergide şöyle denilmektedir: “... Behice Hatko Boran (bu arkadaşlar davamıza ihanet etmişlerdir) diye söze başlamış ve şunları söylemiştir: (Partimizin en güç devrinde 13 arkadaşımız kendi çıkarları için parti tüzük ve kararlarına ihanet etmişlerdir. Bunlar, Türk mahkemelerinde komünizm propagandası yapmaktan mahkûm edilen Mihri Belli’nin hücrelerine dahil olup, ondan emir almaktadırlar. Demin dinlediğiniz arkadaş, Mihri Belli’den emir almadıklarını söyledi. Bu arkadaş elbette direkt olarak Mihri Belli’den emir almaz. Mihri Belli, kendi hücreindeki ilk çengele emir verir, o bir başkasına, o da ötekine. Biz bu taktikleri biliriz. Bunlar komünist taktikleridir. Bu arkadaşlar partiyi yıkmak istemektedirler. Bu sebeple partiden ihraç edilmeleri gerekir).¹²

D. Bir siyasal parti toplantısında, genel yönetim kurulu üyeleri birbirlerini eleştirebilirler, konuşmalara yanıt verebilirler, tartışabilirler; bunları doğal karşılamak gerekir; ancak bu konuşmalar, suç duyurusu niteliğine dönüşürse bunun adı ihbarcılık olur ve bu affedilemez ve tutarlı bir insana

¹¹ MİT raporunun tümü ekte verilmiştir.

¹² R. N. İleri, Türkiye İşçi Partisinde Oportünist Merkezîyetçilik, s.275.

yakışmaz. Kişisel ihtiras, sahibini bu tür ağır hatalara itmemeli ve böyle bir düzeye düşürmemelidir.

Yine Behice Boran, bizim bir otelde yapıldığı söylenen toplantıda bulunduğumuzu ileri sürmektedir. Biz, bu konuda kimi kanıtlar gösterdik ve sunduk. Örneğin, o gün yolda Kaman’da birlikte yemek yediğimiz, konuşmalar yaptığımız, yolculuğumuzu sürdürdüğümüz ve yukarıda adlarını da bildirdiğimiz Genel Yönetim Kurulu üyelerini tanık gösterdik, dinlenmelerini istedik. Bu arkadaşlar, toplantı salonunda hazırıldılar üstelik ve dinlenmeleri dakika meselesiydi; ama buna karşın bu arkadaşların bilgilerine başvurulmadı, dinlenmek istenmediler. Onlara söz verilmedi, kendileri de söz almadılar.

Yine Behice Boran konuşmasında, Rasih Nuri İleri’nin ifadesinde bizlerin bu toplantıya katıldığımızı söylediğini ileri sürmüştü de, Rasih Nuri İleri’nin anlatımında böyle bir görüşe rastlanmamaktadır; kendisi de böyle bir anlatımda bulunmadığını, bizim orada bulunmadığımızı söylemektedir.

Rasih Nuri İleri’nin buna ilişkin söz ve anlatımlarını aşağıda “Dosyayı Okurken Gördüklerim” başlığı altında naklediyorum.

Soruşturma dosyasını okumamış, okumalarına olanak tanınmamış, hatta gerek görülmemiş, böylece verilen anlatımları görmemiş Genel Yönetim Kurulu üyeleri bu tür aldatıcı konuşmalarla yanıltılmışlar, etki altında bırakılmışlar ve bu doğrultuda oy kullanmışlardır.

Yansızlık ve dürüstlük kurallarına uymayan bu tür konuşmalarla GYK üyelerini etkileme ve giderek gerçeğe aykırı oy kullanmalarını sağlamayı partide bir yöntem olarak kullanmanın ne kadar acı ve partinin geleceği bakımından ne kadar zararlı olduğunu açıklamaya gerek yoktur sanıyorum.

DOSYAYI OKURKEN GÖRDÜKLERİM

Sevk isteminin görüşüldüğü GYK toplantısında da açıkladığım gibi parti genel başkanlığına, sözlü ve yazılı olarak tam dört kez soruşturma dosyasını okumak için başvuruda bulunduğum halde dosyayı okumama izin verilmemişti. Bu durum karşısında sözü geçen toplantıda konuşurken sevk istemindeki savlara ve öteki konuşmacıların açıklamalarına göre hakkımda ileri sürülen suçlamalara önceki bölümde aktardığım gibi kısa yanıtlar vermiştim.

Sevk kararından sonra dosyayı okuduğumda şaşırmıştım. İleri sürülen savlar Turan Danişkan'la Şerafettin Atalay'ın yalan anlatımlarına ve Reşit Güçkıran'ın soruşturmayı yapan Yunus Koçak tarafından yazılıp sahibine okunmadan imza ettirilmiş ve sonradan bizzat Reşit Güçkıran tarafından reddedilerek bir skandal ile sonuçlanmış uydurma anlatımına ve bu anlatımlar üzerindeki çarpık yorumlara dayanıyordu. Bizim nerede olduğunu bile bilmediğimiz bir Cihan Palas Oteli toplantısından ve bu toplantıda yapılan konuşmalardan söz ediliyordu. Sözü geçen gerçek dışı anlatımlar; işte bu Cihan Palas Oteline, gündüz biz yoldayken yapılan ve katılmadığımız, katılmamıza maddi olanak bulunmayan bir toplantıda bulunduğumuza ilişkin anlatımlardı. Yapılan bu toplantıda bulunduğumuza ve konuşmalar yaptığımıza ilişkin bu hayali anlatımlar, GYK toplantısında bir hizip çalışmasının kanıtı gibi gösteriliyordu.

Burada hemen anımsatmam gerekir ki, bunlar yanında, soruşturma sırasında sorulan soruların yazılış şeklinde ve verilen yanıtlarında da kimi oyunlara başvurulmuştu.

Örneğin benimle ilgili olarak sorulan ve daha önce de aktardığım 50. soru şöyledir:

“19 Kasım günü Cihan Palasta yapılan toplantıda Sevinç Özgüner, Ümrân Baran ve Naci Ormanlar toplantının amacını açıkladıktan sonra Genel Merkezle Meclis gurubunu suçlayarak sosyalist bir (topluluğa) yaraşacak şekilde davranmadıklarını, teşkilatla ilgilenmediklerini ve partiyi geliştirmediklerini ileri sürmüşlerdir. Bunlardan sonra söz alan Halit Çelenk uzun ve heyecanlı bir konuşma yaparak o da Genel Merkezi ve parlamento gurubunu yermiştir. Bu konuşmacılar Genel Merkezden onlar diye ve adeta hasım bir partiden bahseder gibi konuşmuşlardır. Bu konuşmaları tasvip ediyor musunuz? Bu hususta bildiklerinizi söyler misiniz?”

Bu soruda, önce Cihan Palas Otelinde bir toplantının yapıldığı, Sevinç Özgüner’in, Ümrân Baran’ın ve Naci Ormanlar’ın burada konuşmalar yaptıkları, “dır” gibi haber verme ekleriyle söyleniyor, söylenenler gerçekten kesin söylenmiş gibi gösteriliyor ve yine benim de sözde konuşmalarım “olmuştur” gibi sözcüklerle bir gerçekmiş gibi ifade edildikten sonra tanığa şu soru soruluyor. (Bu konuşmaları tasvip ediyor musunuz?) Tanık tasvip ediyorum, (hatta etmiyorum) yanıtını verince de sanki konuşmaların yapılmış olduğuna tanık olmuş gibi gösterilerek bunlar kanıt gibi ileri sürülüyor. Oysa önce sorudaki konuşmaların yapıp yapılmadığı araştırılmalı, yapıldığı kesin olarak saptandığı takdirde ifade sahibine bunları tasvip edip etmedikleri sorulmalıdır. *Soruların anıtını da soruların içine koyarak soru sorulması ancak bir tuzak olabilir.* Böylece tanığa önce olay olmuş gibi empoze ediliyor sonra da soru soruluyor. Evet bu bir tuzaktır, yansız sorgu ve ahlak kuralları böyle bir soru sorulmasına izin vermez.

Yine sorgulamalarda başka çirkin yöntemler de kullanılmış ve oyunlar oynanmıştır. Bunun bir örneğini de

Rasih Nuri İleri'nin 4 Aralık 1967 tarihli ek savunmasında okuyoruz. Bu savunmada şöyle deniliyor:

“İstemdeki ve tahkikattaki en büyük sahtekârlığa gelelim, yani Tuncer Yanar ile benim Çelenkler hakkındaki ifadelerimize: Tuncer ifadesinde: (Şekibe abla ile konuştuk; oteldeki bulunan arkadaşlarla konuştuk, Rasih, ben, Necati konuştu. Halit'in konuşup konuşmadığını hatırlamıyorum, Can Balaban bu dost toplantısında yoktu) demiştir. Arka arkaya sorulan sorulara cevap teşkil eden, bozuk bir Türkçe ile ifadeye geçen *bu sözler* açıkça benim oturduğum *otelin holündeki bir sohbete aittir. Halit, Can, Balaban isimleri arka arkaya sorulan sorulara cevaptır. Üstüne bir '43' sayı eklenmiş akılları sıra Tuncer oyuna getirilmiştir.* Halbuki ifade çok açıktır. *Cihan Palas ile bunun ilişkisi yoktur.* Benim ifademde ise: (Herhangi bir toplantıdan da haberim olmadı ve böyle bir toplantıda bulunmadım. Vahap Erdoğan'nun evinde bir toplantı yapılacağından haberim olmadı ve böyle bir toplantıda bulunmadım. *Başkanlı, gündemli hiçbir toplantıda bulunmadım.* Ancak gerek kaldığım otelde, gerek lokantada delege arkadaşlarımla devamlı olarak kongre hakkında konuştuk, tartıştık.) denmektedir. Bu kadar açık bir beyandan sonra: '41'inci soru hakkında benim bir bilgim yoktur, olsa idi iştirdim. 42'de 43, 44'de yazılı sorulara şöyle cevap vereceğim: Kongre boyunca devamlı olarak toplantılar yaptık, otelde, lokantalarda bu toplantılar oldu, bu toplantılarda Halit Çelenk, Şekibe Hanım, Şaban Yıldız, Naci Ormanlar, Kemal Türkler, Erol Ersan, Necati Aykaş, Hüseyin (Kiraz olacak RN), Nebil Varoy, Canip Yıldırım, Sevinç Özgüner bulunmuşlardır. Bunlar genellikle bizim otelde kalan arkadaşlardır' denilmektedir.”

Rasih Nuri İleri'nin savunması sürüyor:

“İfademin, biri başında diğeri ortalarında olan bu iki kısmı uzunca naklettim. Birinde sorulan anlamda hiçbir toplantıya gitmediğimi, diğerinde ise otelimizde otel arkadaşlarımızla holde beraberce konuştuğumuzu belirttim. Bize soru sorulurken ısrarla sorular gösterilmediği gibi, cevaplarımızın başına da sorular yazılmadı. Numaralar konup bu yolla ifadeler tahrif edilmek istenmiştir. Bu düpedüz bir sahtekârlıktır. Kaldı ki 41. soruya bambaşka bir cevap vermiş, Genel Merkezin listesini oylama sırasında gördüğümüze göre o listeden daha çok oy alınacağını nasıl iddia edebilirdik demiştim. Bilmiyorum başka bir sorunun cevabıdır. İfadeyi alanlar mesleklerinde çok acemidirler.

8- Sorulara gelince, onları nihayet dosya ile birlikte gördük, üstelik ek Adana soruları dosyada yoktur. 72 sorudan 33'ü iki toplantıya aittir. Bunlar genellikle 10'dan 25'e ve 42'den 52'ye kadar olmak üzere iki ayrı grup halindedir, bu sırf bir şaşırtma taktiğidir. İyi ki cevaplarım çok açıktır. Numaralar kaydırılarak ve sorular ifadede yazılmayarak bir oyun oynanmak istenmiştir. Meğer partimizde *polise ifade verircesine* tedbir almak gerekiyormuş.”¹² (Rasih N. İleri'nin savunması)

Sorgulama sırasında kullanılan bu maksatlı ve çirkin yöntemlere değindikten sonra yukarıda sözü geçen, gerçeğe aykırı iki üç anlatım ile kulis çalışmalarını “hizip” olarak niteleyen kimi konuşmalar üzerinde gerçeği gözler önüne sermek açısından kısaca durmakta yarar görüyorum:

I- GYK toplantısında iki üç üyenin: “Hizip olmaz olur mu genel kurul salonunda konuştuklarını ve çalışmalar yaptıklarını gördük,” şeklindeki konuşmalarına toplantıda

yanıt vermiş, hizbin bilimsel bir tanımını yapmış ve bu tanıma göre bir hizbin varlığından söz edilemeyeceğini, olağan kulis çalışmalarını hizip olarak değerlendirmenin yanlış olduğunu, çünkü bir hizbin varlığından söz edilebilmesi için bir grup üyenin parti tüzüğüne temel hükümlerine aykırı düşünceler savunması ve bunu gerçekleştirmek için çalışmalar yapması gerektiğini, kulis çalışmasının tüm parti ve örgüt çalışmalarında görüldüğünü ve bunun üye ve delegelerin yasal hakkı olduğunu açıklamışım. Yine seçimlere katılan grupların, hazırladıkları aday listelerinin kazanması için yaptıkları çalışmaların hizip olarak nitelenmesinin de yanlış olduğunu eklemişim.

Ancak Cihan Palas Otelinde Genel Kuruldan bir gün önce gündüz yapılan toplantı hakkında özet olarak da olsa kimi değerlendirmelerde bulunmak gerekmektedir:

Boran'ın Akıl Almaz Yorumları ve Savları

Burada okuyucudan özür dileyerek, yukarıda üzerinde kısaca durduğum Cihan Palas Oteli toplantısı konusuna yeniden değinme zorunluluğu doğmuştur. Çünkü Sayın Boran konuşmasında bu asılsız iddiaya yeni öğeler eklemiştir. Bu yinelemenin hoş görülmesini rica ederek Sayın Boran'ın savlarını yanıtlamayı sürdürüyorum.

Daha önce de belirttiğim gibi, Genel Yönetim Kurulu toplantısında sevk istemi konusunda Genel Merkezin sözcülüğünü Behice Boran üstlenmişti. Sayın Boran: “Benim Şekibe hanımla ve Halit beyle münasebetim şimdiye kadar bir dostluk münasebeti olmuştur,” sözleriyle konuşmasına başlamış ve: “Ben tahkikat dosyasını ve delilleri tarafsız bir

şekilde inceleyeceğim,” dedikten sonra Genel Kuruldan bir gün önce bir otelde yapılan toplantıyı ele alarak özetle şunları söylemiştir:

A- “Halit bey ‘biz bu toplantıda bulunmadık’, diyor. Oysa biz bu konuyu inceledik, haritayı önümüze serdik yol uzunluğunu, yolun asfalt ve şose kısımlarını inceledik baktık Halit beyler otomobille gitmişler, otomobil otobüsten süratli gider. Malatya’daki toplantı saat 15.00’da başlamış, Halit beyden önce üç kişi konuşmuş, her biri yarım saat konuşsa bir buçuk saat eder. Saat 16.30’da Halit beyler otomobille oraya yetişip konuşabilirler. Halit beyler hava karardığı zaman Malatya’ya vardık diyorlar. Bu mevsimde hava erken kararıyor, vardıkları saatte yani 16.30’da hava kararmıştır. Sonra toplantıda bulunanlardan hizbin içinde bulunan Rasih Nuri İleri de Halit beyle Şekibe hanımın toplantıda bulunduklarını, konuşmalar yaptıklarını söylemiştir(!) Halit beylerin toplantıda bulunmadığını söyleyen Kemal Aksoy doğru söylemiştir.

Ama Kemal Aksoy toplantının sonuna kadar kalmamış ve toplantıdan ayrılmıştır. Bundan sonra Halit beyler gelmişlerdir.”

Behice Boran’ın bu sözlerinin bir bölümü doğru değildir. Çünkü, örneğin Rasih Nuri İleri, anlatımında ve savunmasında bizim toplantıda bulunduğumuzu söylememiş, aksine:

“... Ancak iyi bildiğim bir şey varsa Halit Çelenk ve Şekibe Çelenk arkadaşlarımın o Cihan Palas Oteli toplantısına katılmalarına maddi imkân olmadığıdır. Çelenkler biz lokantada iken otomobille Malatya’ya geldiler. Yolun tozlarını silmeden il görevlileriyle otele uğrayıp lokantada bizi buldular. Aynı otele inmişiz.

Beraberce lokantaya gittik, bir süre oturup hoşbeş ettik, sonra istirahate çekildiler.

“... Ayrıca benim Halit ve Şekibe Çelenk (aleyhindeki şahadetleri doğrulayacak nitelikte) ifade verdiğim iddiası iğrenç bir iftiradır ve sahtekârlıktır.” demıştır. (Savunma)

B- Malatya’ya varış konusunda biz soruşturma dosyasına Devlet Karayolları Genel Müdürlüğünden aldığımız resmi bir yazıyı sunmuştuk (21.12.1967 gün ve 6831 sayılı yazı). Bu belgeden, bizim, yol durumuna ve mevsim ve hava koşullarına göre gündüz Malatya’ya varamayacağımız açıkça anlaşılmaktadır. Behice Boran, Genel Yönetim Kurulu toplantısında konuşurken bu belgeden söz etmemiş, bunu Genel Yönetim Kurulu üyelerinin bilgisine sunmamış, konuşmasının başında kendisinin soruşturma dosyasını tarafsız inceleyeceğini söylediği halde buna uymamıştır. Dosyayı okumamış olan üyeler, bu resmi belgeyi görmemişler haberdar da olmamışlardır. *Oysa Sayın Boran:* “Biz haritayı önümüze koyduk, inceledik, bu sonuca vardık,” diyerek *hayali varsayımlara dayanarak*, tahminler yürüterek ve kendisini bir harita ve yol mühendisi yerine koyarak değerlendirmeler yapmıştır.

Ben savunmalarında o gün akşam saat yirmide Malatya’ya vardığımızı söylemiştim. Karayolları Genel Müdürlüğünün yazısı da bunu doğrulamıştır. Hava karardığında vardık dediğimizi anımsamıyorum. Saat söylediğime göre havanın kararırma zamanı önemli olamaz. Kaldı ki Temmuz ayının on dördünde hava erken değil geç kararır.

C- Behice Hanım, toplantının saat 15.00’da başladığını, biz gelmeden önce üç kişinin konuşma yaptığını, her biri yarımşar saat konuşsa bir buçuk saat konuşacaklarını, biz (kendi hayali saptamasına göre) oraya saat 16.30’da

vardığımızı göre toplantının bitmesinden önce konuşabileceğimizi söylüyor. *Bunlar baştan sona kadar bir varsayımdır, gerçek dışıdır.* Toplantının saat 15.00'da başladığı kesin midir? Türkiye'de hiçbir toplantı dakikası dakikasına başlamaz. Bunu hep biliriz. Bu kesin(!) iddianın dayanağı var mıdır? Üç konuşmacının her birinin yarım saat konuştuğu nereden bellidir, orada saat mi tutulmuştur. Biz otomobille doğrudan doğruya hiçbir yere uğramadan toplantı yerinin kapısında durup hemen içeriye girerek konuşmaya mı başlamışız? Oysa biz Malatya'da böyle bir otelin bulunduğunu bilmediğimiz gibi, gittiğimiz parti binasında bir partili gencin bizi kalacağımız otele götürdüğü ana kadar bu oteli de görmemiştik. Yoldan gelen, Ankara Malatya yolu gibi uzun bir yolu kateden insanların, dinlenme, yıkanma, üst değiştirme, tuvalet, yemek vb. gereksinimleri yok mudur? Ankara'dan Malatya'ya gelinceye kadar ihtiyaç molası verilmez mi?

Sayın Boran'a göre bütün bu soruların yanıtı olumsuzdur. Biz insan değil makineyiz. O, görmediği ve yaşamadığı bir olayı daha iyi ve kesin olarak bilebilir. Onun tüm tahminleri ve varsayımları gerçektir ve biz yalan söylüyoruz! Böylesine varsayımlarla insanlar mahkûm edilebilir mi? Sayın Boran'ın bir mahkemede savcı ya da yargıçlık yapmamış olması Türkiye'de yargılanan suçsuz insanlar için büyük bir şanstır.

D- Behice Boran bizim toplantıda bulunmadığımızı söyleyen Kemal Aksoy'un anlatımının doğru olduğunu söyledikten sonra ortaya çıkan çelişkiyi gizlemek için hayali bir yöntem bulmuş(!) bu kişinin toplantının sonuna kadar kalmadığını o ayrıldıktan sonra bizim geldiğimizi söylemiştir. Oysa bizim toplantıya saat 16.30'da katıldığımız kendi varsayımdır ve doğru değildir. Behice hanım Kemal Aksoy'un ayrılış saatini nasıl saptamıştır? Önce konuştuğu söylenen üç kişinin yarımşar saat konuştuğunu neye dayanarak

söylemiştir? Bu konuda saat mi tutmuştur? *Böylece bir varsayım diğer bir varsayıma dayandırılmakta, tahminler birbirini izlemektedir.* Bunları hangi mantık kabul edebilir? Toplantıda bütün bunları dinleyen, içinde hukukçuların da bulunduğu GYK üyelerinin böyle bir teori hakkında ne düşündüklerini gerçekten merak ediyorum. Merak ederken de, onlar üzerinde yapılan ve kendilerini suskunluğa mahkûm eden baskıları acı acı düşünüyorum.

Bu mantıksızlıkların ve abes düşüncelerin yanında önemli bir başka nokta daha vardır: Biz Malatya'ya varıp dağıtımın yapıldığı otele indiğimizde otelin salonunda Kemal Bilbaşar'ın eşi (adını anımsamıyorum) ile İzmir örgütünden Ayten Okan oradaydılar. Kendileriyle görüştük. Adını bilmediğimiz bir parti üyesi masanın üzerindeki listeye bakarak bizi bir otele götürdü.

Yine Kemal Aksoy bu konuda verdiği ifadede: (Oteldeki toplantıda Sevinç Özgüner, Can Yücel, Ümran Baran konuştuktan sonra benim canım sıkıldı, çıktım. Benim peşimden Mustafa Oksal, Şansal, Turan Danışkan, Amasya İl Başkanı Şerafettin Atalay, Aramıza Attila ile Oktay Tokgöz'ü de alalım Genel Başkana gidelim, durumu anlatalım, kendisiyle konuşalım dedik ve gittik.) demektedir.¹³ Bu anlatıma göre Kemal Aksoy ile birlikte Turan Danışkan, Şerafettin Atalay ve diğer adları geçenler toplantıdan hep beraber ayrılmışlardır.

O halde Sayın Boran'ın (Kemal Aksoy'un biz gelmeden önce ayrılması ve bizlerin geldiğini ve konuştuğumuzu görememesi mantığı), bu kişiler için de geçerli değil midir? Bu mantığa göre aynı konumda bulunan yani Kemal Aksoy ile toplantıdan

¹³ Anlatım aynen alınmıştır. Düşüklükler tutanağa aittir.

ayrılan Turan Danişkan ve Şerafettin Atalay'ın da bizim geldiğimizi (iddiaya göre) görmemesi gerekmez mi? Ve bu, iki kişinin hakkımızda verdikleri yalan anlatımların da geçersizliğini ortaya koymaz mı? Lehimizde ya da aleyhimizde doğuracağı sonuçlara göre aynı konumdaki kişilerin anlatımlarını değişik biçimde değerlendirmek mantığa aykırı değil midir?

Ve yine Kemal Bilbaşar'ın eşi ile İzmir örgütünden Ayten Okan'ın ve bu konuda gösterdiğimiz GYK üyesi öteki tanıkların da istemimize karşın dinlenmemeleri bir haksızlık değil midir?

Başka önemli bir nokta da şudur:

Bu toplantıyı anlatımlara göre Can Yücel yönetmiştir.

Olayın aydınlanması için öncelikle Can Yücel'in ve orada bulundukları söylenen Attila Aşut, Turgut Kazan, İbrahim Balaban, Nejat Tözge, Mehmet Taşkesen, Orhan Aksungur ve Sıtkı Eser'in de dinlenmeleri gerekmez miydi? Gerçek öğrenilmek isteniliyorsa elbette gerekir. Ama iki yalancı kişinin yalanlarının ortaya çıkmasından korkuluyorsa önyargılı davranmanın sorumluluğuna katlanmak gerekir ki, Merkez Haysiyet Divanının kararı ileride görüleceği gibi, bütün bu yalanları reddetmiş ve bizim bir hizip çalışmasına girdiğimiz savını kabul etmemiştir.

Yine Sayın Boran 13'lerden Tuncer Yanar'ın da bizim bu toplantıda bulunduğumuzu söylediğini ileri sürüyor.

Oysa Tuncer Yanar savunmasında: "... Adana delegesi olarak ikinci büyük kongreye katıldım. 19 Kasım 1967 günü saat 14'te Cihan Palas Otelinde bir toplantı yapıldığı, benim de bu toplantıya katıldığım, ilk ifademde Halit ve Şekibe Çelenk arkadaşların da bu toplantıda bulunduklarını ikrar ettiğim, *Behice Boran tarafından hayasızca yalan söylenilerek Genel*

Yönetim Kuruluna güya bilgi kapsamında olmak üzere intikal ettirilmiştir. Böylece Genel Yönetim Kurulu üyelerinin ihraç lehinde oy kullanmaları sağlanmıştır. Ben Malatya'ya 19 Kasım günü saat yirmide ancak gelebildim. Buna Ankara ili Çankaya üyelerinden kongreye gidenlerden çoğu tanıklırlar. İlk görüştüğüm kimseler olması dolayısıyla bazılarının isimlerini hiç faydası olmayacağına inanmama rağmen bildiriyorum. Ahmet Yürür ve eşi, Gazi Apa, Tebessüm Sarp; ayrıca birlikte geldiğimiz Adana merkez ilçe üyelerinden Şükrü Tekbaş, Necdet Güllüler, kongre delegesi Selahattin Uyar da en yakın tanıklardan bazılarıdır. Olmadığım bir toplantıda olmuş gibi, söylemediğim bir lafı söylemiş gibi gösterip Çelenklerin ve diğer arkadaşların Rasih Nuri ile benim ifademden yeni organlar yaratacak şekilde bir hizbin mevcudiyetine karine olarak kullanılması değil sosyalist ahlaka, burjuva ahlaksızlığına bile yakıştırmazken..." demektedir.

Görülüyor ki Behice Boran'ın anlatımları doğruyu yansıtmıyor ve GYK üyelerini yanlış bilgilendiriyor.

F- Sayın Boran, Genel Merkezin sözcüsü olarak yaptığı konuşmada parti içinde bir hizbin oluştuğunu şu gerekçelere dayandırmıştır:

a- Genel Yönetim Kurulu toplantısında, kimi konuşmacılar; delegelerce yapılan kulis çalışmalarını, kendi aralarındaki konuşmaları, adaylar üzerindeki tartışmaları hizbin kanıtı olarak göstermişlerdi. Ben de, yukarıda açıkladığım gibi hizbin bilimsel bir tanımını yapmış, hizbin oluşması için bir grup üyenin, parti tüzüğü'nün temel düşünceleri üzerinde ayrı görüşlere sahip olması, bunları birlikte savunmaları gerektiğini söylemiştim. Kulis çalışmalarının, görüşmelerinin

her toplantıda yapıldığını, bunun doğal olduğunu, kulissiz genel kurul olamayacağını anlatmışım.

Sayın Boran bana verdiği yanıtta, benim hizip konusunda yaptığım tanımlamanın doğru olduğunu ancak buna karşın hizbin yine de oluştuğunu, çünkü milli demokratik devrim, anti emperyalist cephe *ya da Genel Başkanın herhangi bir konuşmasında ileri sürdüğü bir görüşten ayrılmak da hizbin oluşması için yeterli olduğunu ileri sürmüştür.*

Oysa hizip kavramı; anti emperyalist cephe *ya da Genel Başkanın herhangi bir konuşmasında ileri sürdüğü düşüncelere kadar genişletilirse partide hizipten geçilmez.* Böyle bir anlayış, partide demokratik ve özgür tartışmaları engeller ve bundan parti zarar görür.

G- *Behice Boran diyor ki: “Şekibe hanıma MDD hakkında ne düşünüyorsunuz diye sormuşlar. Bu konuda verdiği cevap enteresandır. Şekibe hanım: MDD, uygulanması zorunlu bir safhadır. Ancak bu safha sosyalizmden bağımsız bir safha değil, sosyalizmin ilk bir uygulama safhası olarak kabul edilmelidir, demiş. Görülüyor ki bu görüş, partinin görüşüne uygun değildir.”*

Böyle bir düşünce karşısında sormak gerekiyor: Parti bu konuyu bir toplantıda tartışmış ve MDD’nin bir tanımını yapmış mıdır? Bunun nasıl bir aşama olduğunu, hatta bir aşama olup olmadığını saptamış mıdır? Hayır böyle bir tanımlama ve saptama olmamıştır. O halde böyle bir düşünce açıklamasını parti görüşünden bir ayrılma olarak nitelemek nasıl mümkün olabilir? O halde partililer, Behice hanımın bu konudaki düşüncesini öğrenmeleri ve konuşmalarını ona göre düzenlemelidirler. İstenen bu mudur?

Sayın Boran’ın konuşmasında söylediklerini irdelemeyi sürdürelim:

Eski Tüfekçilerle ilişki savı:

Hakkımızda ileri sürülen suçlamalardan birisi de dış çevrelerle bağ kurmak, bu çevrelerden talimat almaktır. Bu çevrelerden kastedilen de Mihri Belli, Erdoğan Berktaş ve öteki TKP'lilerdir. Bu sav da anlaşıldığına göre kaynağını Amasya İl Sekreteri *Şerafettin Atalay* tarafından verilen bir ifadeden almaktadır. Biz bu kişi hakkındaki düşüncelerimizi daha önce açıklamıştık.

Tanımadığımız bu kişi, *söylendiğine göre*, Eski Tüfekçinin (Mihri Belli): "Partide talimatı Halit Çelenk'ten alınız," dediğini ifade etmiştir. Yine Sayın Genel Başkanın söylediğine göre *bu kişi, sözü geçen ifadeyi verdikten sonra partiden istifa etmiş ve CHP'ye girmiştir*. Partiyeye bağlılık ve içtenlik derecesi de böylece anlaşılmıştır.

Bu anlatım hayasızca bir yalandan ibarettir. Benimle Mihri Belli arasındaki ilişki, onun böyle bir söz söylemesine olanak sağlayacak nitelikte bir ilişki değildir. Kendisi de bana hiçbir zaman böyle bir talimat vermemiştir. Bizim ilişkimiz bir avukat-müvekkil ilişkisidir. Belli ile benim aramda örgütsel bir ilişki hiçbir zaman olmamıştır. Bu sav, Şerafettin Atalay'ın gerçekte ilgisi olmayan bir uydurması ya da başka birisinin etki ve telkiniyle verdirilmiş ifadesi olabilir.

Biz soruşturmalar sonunda bu kişinin; MİT görevlisi olduğu gerekçesiyle partiden ihraç edilen Mukadder Sungur ile parti üyeleri çevresinde MİT'çi olarak tanınan Turan Danışkan'ın yakın arkadaşı olduğu ve her konuda birlikte hareket ettiklerini de öğrenmiştik.

Yine Behice hanım diyor ki: "Biz Halit beye Erdoğan Başar (Berktaş) ile görüşmemesini tembih ettik, kendilerini ikaz ettik. Halit bey toplantıda da açıkladığı gibi bunun kendisi için bir onur meselesi, bir kişilik meselesi olduğunu, Erdoğan Başar ile

ilişkisini kesemeyeceğini söyledi. Oysa burada bir onur ve kişilik meselesi yoktur. Partinin Genel Başkanı hakkında ağır bir yazı yazan kimse ile bir parti üyesi görüşemez.”

Ben bu teze karşı düşüncelerimi şöyle özetlemiştim:

Erdoğan Berktaş’la uzun süren bir dostluk ilişkimiz olmuştur. Bir sosyalist olarak kendisine saygı duymuşumdur. Kendisi ile dostluğun dışında örgütsel bir ilişkim olmamıştır. Bana bugüne kadar İşçi Partisi ile ilgili herhangi bir öneride de bulunmamıştır. Böyle bir durumda bu insanla ilişkiyi kesmeyi kişiliğime yakıştıramıyorum. Ben bu partinin Genel Yönetim Kurulu, Merkez Yürütme Kurulu üyeliğine seçilmişim, parti tabanı beni buna layık görmüş, *bana güvenmiş. Arkadaşlarımın da bana güvenmesini rica ediyorum.*

Ekleme isterim ki, biz Ankara’da Tandoğan’daki evimizde otururken Genel Başkan Mehmet Ali bey bizi zaman zaman ziyarete gelirdi. Kimi geceler komşumuz olan Erdoğan bey de bize gelir hep birlikte oturur söyledik. Bir dostluk havası içinde toplumsal sorunları konuşurduk. Erdoğan Berktaş, partinin yayınladığı Sosyal Adalet dergisinde sık sık yazılar yazardı ve derginin yazarları arasında bulunuyordu. Kendisinin partiye ve partinin kendisine böyle bir yakınlığı vardı.¹⁴

Parti tarafından uygun bulunmayan “ilişkiler” ile kongrelerde istenen düzeyde oy alınması gibi konuları, Sayın Sadun Aren de şöyle aktarıyor:

“O zaman afroz edilmiş bir adamla konuşmak yasaktı. Örneğin, Mihri ile konuşmak olmazdı. Bir ara Mıhrıcı diye

Halit Çelenk partiden uzaklaştırılmıştı. Onunla ahabplığı devam ettirmek partililikle bağdaşmaz sayılırdı.”¹⁴

“Bir kongrede Parti Genel Başkanına eksik, yani tam sayıdan 34 eksik oy çıktı. Bu münafıklar kimdir gibilerden o üç kişi arandı.”¹⁵

Komünistlik Yeraltı Faaliyeti Suçlaması

b- Sayın Boran konuşmasında, bir üyenin: “Mihri Belli, partide talimatı Halit Çelenk’ten veya Şekibe Çelenk’ten alınız dedi,” şeklindeki sözlerine dayanarak: (ki biz dosyada böyle bir anlatıma rastlayamadık)

“Halit bey diyorlar ki, Eski Tüfekçinin söylediği bu sözlerden haberim yoktur. Halit bey doğru söylüyor, elbette haberi yoktur, çünkü yeraltı faaliyetinde çengel usulü çalışma böyledir. Halit bey Eski Tüfekçi ile (Mihri Belli) temas etmez, Halit bey Sevinç hanımı (Dr. Sevinç Özgüner) tanır, Sevinç hanım da Erdoğan Başar’ı tanır, Erdoğan Başar da Eski Tüfekçi’yi tanır. Talimatı o verir, Halit beyin haberi olmaz,” demiştir.

1951 TKP davasında parti üyeliği savıyla yargılanan ve beraat eden Sayın Boran; kendi bilgileri ışığında yukarıda adları geçen insanları gizli parti faaliyeti yapmakla ve bizi de onlara yardım etmekle suçluyor. Buna göre, sevk isteminde de ileri sürüldüğü gibi dışarıdan kimi TKP’lilerle parti içindeki işbirlikçileri parti yönetimini ele geçirmek için çalışma yapmaktadırlar.

¹⁴ Bedri Baykam, “68’li Yıllar, Tanıklar”, s. 23-24

¹⁵ Bedri Baykam, agy., s. 25

Genel Başkan Mehmet Ali Aybar, konuşmalarında, parti yönetimlerinde, parti üyeleri arasında ajanlar bulunabileceğini sık sık söyler ve buna karşı üyeleri uyarırdı. Bunları Sayın Boran da biliyordu. Buna karşın, bizlere yapılan bu komünist, yeraltı faaliyetinde bulunma suçlamalarını nasıl açıklamalı? Objektif olarak bu bir suç ihbarı değil midir?

Nitekim Sayın Boran'ın bu konuşması MİT raporlarında hemen yerini almıştır. Yukarıda açıklanan bu raporun bir paragrafında benim için şöyle deniyor:

“TİP Merkez Yönetim Kurulunun 15 Temmuz 1967 tarihinde yapılan toplantısında, TİP milletvekillerinden Behice Boran tarafından parti içinde mahkûm komünist Mihri Belli'den emir alarak hücre usulü komünizan faaliyetlerde bulundukları iddia edilen on üç kişiden biridir.”

GKY Üyeleri Yanıltılmıştır

Soruşturma dosyası incelendiği, anlatımlar okunduğu ve bunların Behice Boran'ın GKY toplantısında söyledikleriyle karşılaştırıldığı zaman görülüyor ki:

Sayın Boran, suçlananlar ile tanıklar tarafından söylenmemiş olan şeyleri söylenmiş gibi anlatmış, resmi belgeleri yok sayarak bunların içeriğine ters düşen gerçek dışı açıklamalarda bulunmuş (Ankara Malatya yol durumu gibi), olaylar ve anlatımlar üzerinde hayali varsayımlara başvurmuş ve meşru olmayan yöntemler kullanarak bizim, sözüm ona, bir hizip faaliyeti yaptığımızı ispata gayret etmiştir.

Soruşturma dosyasını okumamış (Genel Başkan toplantıda bu dosyayı üyelerin okumaları olanaksızdır demiştir), suçlananlar ile tanıkların anlatımlarını ve resmi belgeleri

görmemiş, bunları karşılaştırma ve inceleme olanağı verilmemiş GYK üyeleri, Behice Boran'ın gerçek dışı, varsayımlara dayalı ve maksatlı konuşmalarını gerçek sanarak, ona güvenerek oy kullanmışlardır. *Bu koşullarda kullanılan bir oy, özgür irade ürünü, bilinçli bir oy kabul edilemez. Böyle bir oy ifsad edilmiş bir oydur.*

Ben bu olayların içinde bulunmasam, kendi durumumu bilmesem yukarıdan beri açıklamaya çalıştığım baskılar altında kuşkuya kapılabılırdım. (Gerçek şu ki insan başkasına yalan söyleyebilir, ama kendisine yalan söyleyemez.) Boran'ın savlarının konusu ve hedefi ben olduğum için bunların yalan olduğunu bütün çıplaklığıyla biliyordum. (Nasıl bir ceza davasında suçlanan sanık, kendisinin suç işleyip işlemediğini en iyi bilen kimse ise) Bir an için düşündüm: Bu kadar yalan, iftira ve yakıştırmaya niçin yapılıyordu? İnsanlar bu kadar küçülebilirler miydi? Bu nedenle MHD'daki savunmamın sonunda şöyle demiştim: "Büyük görüntülü insanların küçüklüğü de büyük oluyor." Ben gerçekte bu olayın öznesi değil tanığı idim. Onun (Boran'ın) karşısında ben yoktum, Mihri Belli ve öteki TKP'liler vardı. Aralarındaki eski hesaplaşmalar da. Bu inanılmaz ve hırçın savaşım gerçekte onlara karşıydı.

Merkez Haysiyet Divanı Boran'ın savlarını reddediyor.

Merkez Haysiyet Divanı, kararında, Behice Boran'ın hakkımızdaki bütün bu yakıştırmalarını, mantık kurallarını zorlayıcı gerçek dışı savlarını reddetmiştir. *Partinin yargı organı bizi aklamıştır. Daha doğrusu gerçeği görmüş ve saptamıştır.*

İleride Merkez Haysiyet Divanı Başkanı Avukat İsmail Hakkı Balamir'in, karardan önce, Ankara Anafartalar Caddesindeki Adliye binasında, postanenin önünde bana söylediklerini yazmış bulunuyorum. Genel Yönetim Kurulu

toplantısında da anlattığım gibi, Divan Başkanı bizler hakkında gerçek dışı anlatımlarda bulunanları sahtekâr olarak nitelemiş, böylelerinin her partide bulunabileceğini, kendilerinin bu anlatımları reddettiklerini, ancak bize beraat yerine bir UYARI cezası vermeyi uygun bulduklarını, böyle bir cezayı gerektiren bir durum da olmadığını ama Genel Başkanın bu konuda kendini ortaya koyduğunu, beraat kararı verildiği takdirde onun zor durumda kalacağını söylemiştir. (Bak sayfa 195)

KURUNUN ARASINDA YAŞ DA YANAR

Bu konuda son olarak Genel Yönetim Kurulu tarafından Merkez Haysiyet Divanına gönderme kararı alınırken nasıl bir yöntem izlendiğini gösteren bir olaya da değinmekte yarar vardır. *“Kuruların arasında yaşlar da yanar”* değerlendirmesiyle hareket eden üst yöneticilerin bu tutumu hakkında Sayın Nihat Sargın ilgi çekici bir örnek vermektedir.

Nihat Sargın’ın anılarını yazdığı TİP’li Yıllar adlı kitabında (s. 497,498) “MYK ve GYK’da Görüşme ve Oylamalar” başlığı altında şunları okuyoruz:

“Genel hiziple ilgili, bu 13 üye veya daha sonrakiler olacak. Birtakım isimlerden bahsediliyor; içlerinden kimisinin ilgili olmayabileceği ileri sürülüyor; Aybar da ‘hepsini ayrı ayrı dedektif tutup takip ettirecek halimiz yok ya, vicdani kanaatimize göre hareket ederiz’ diyordu. Bu arada çok kullanılan bir mesel de *‘kurunun yanında yaşın da yanabileceği’*, bunu önceden kabul gereği idi. *Aybar gibi Boran da bu görüşteydi.*

O sırada aklıma geldi; Aybar’ın Vietnam’da bizzat tanık olduğu, büyük etkisinde kaldığı, dönüşünde de bizlere aktardığı ve sosyalizm, sosyalizmin nasıl yaşama geçirildiği,

oyşa nasıl geçirilmesi gerektiği konusunda dersler çıkardığı bir olgu.

Olayın, üzerindeki etkisi ne kadar derin olmalıydı ki, bizlere anlatırken dahi büyük heyecan içindeydi Aybar. Olgusu: Aybar'ın Başkanlığındaki araştırma heyeti Kuzey Vietnam'a gittiği sırada Amerika'nın reddetmesine karşın yakıcı Napalm bombasını kullandığını bizzat gözleriyle görmeleri için bu bombanın henüz yaktığı insanlardan birini de Heyete göstermek istemişler. Ancak hangi nedenle olmuşsa, Heyet gecikmiş.

'Zavallı,' diyordu Aybar, 'sedyenin üstünde kıvrılmış, her tarafı yanık, acılar içinde ve de kim bilir ne zamandır orda, o durumda bizim görmemiz için öylece bekletiliyordu. Gerekli tıbbi müdahale biz gördükten sonra yapılacaktı. Bunu kabullenemedim; ilk fırsatta da bizimle birlikte olan üst düzey yöneticilerine düşüncemi aktardım. O zavallı, bizi beklerken kim bilir ne kadar ıstırap çekmişti. Sosyalizm iyi güzel, ama genel bir kazanım için tek tek bireylerin acıları, ıstırapları pahasına değil.'

Herhalde kelimesi kelimesine değil tabii, ama bizlere anlattığı olay buydu. Galiba bir yerlerde de yazdı sonra bu hikâyeyi.

Kurunun yanında yaş da yanar, bizim özel dedektifimiz vb. yok; bir kaniya vardiysak bu yeterlidir, sözleri üzerine bu olguyu hatırladım. Ve hazır bulunanlara hatırlattım. Bir ekleme de yaptım. *Doğrudan Aybar'a dönerek: 'Kendini harekete adanmış ve bu konuyla gerçekten hiçbir ilgisi olmaması bir arkadaşımızı listeye aldığımızı düşünelim. Böyle bir kararla onu harekettan dışlayarak, hakkında bir idam hükmü vermiş olmuyor muyuz? Bir an için siz, kendinizi düşünün, ve kendinizi o arkadaşın yerine koyun, -galiba tam tamına 'kendinizden pay*

biçin' deyimini kullanmıştım-. Ne yapalım, kurunun yanında yaş da yanar, tesellisiyle bunu yapabilir miyiz; haksız yere Parti'den uzaklaştırılmakla idam edilmek arasında ne fark vardır, sizin için?'

Aybar düşündü, düşündü. Sonra başını kaldırdı bizlere baktı, ve '*Nihat haklı,*' dedi. Sanırım ilk kez, o ana kadar dışında saydığı olup biteni kendisini de içine katarak içselleştirmişti kafasında (O yukarda yazdığım gibi '*Nihat*' değil, kısa ve incelmış bir '*a*' sesi ile '*Nahat*' derdi).

Bir suskunluk dönemi oldu.

Sonunda gülümseyerek gene ben sözü aldım: 'Neyse ki, idam ile partiden uzaklaştırma arasında bir fark var; birincinin dönüşü yok; ikincide ise ilgili için çok büyük sıkıntılar pahasına da olsa, yanlış yaptığımız anlaşılınca özür diler, tekrar aramıza katılmaya çağırırız.'

Sözüm herkesi rahatlattı. Yeni bir konuya geçtik."

Buradaki (kurunun arasında yaş da yanar) değerlendirmesi çok açık olduğu için bir şey eklemeye gerek görmüyorum. Bu da, savların, ciddilik oranını göstermektedir.

Bu konudaki düşüncelerimi bitirirken şu noktayı da açıklamak istiyorum.

Mehmet Ali Aybar, Behice Boran, Kemal Türkler, Kemal Sülker ve başka kimi arkadaşların, açıklanan tertip içinde yer almaları ya da baskılara dayanamayarak gerçek dışı anlatımlarda bulunmaları karşısında, ben kendi ilkelerimi koruyarak inandığım dava ve bunun gereklerini yerine getirmeyi sürdürüyorum. Çünkü benim için önemli olan politik oyunlar değil, doğru bildiğim yolda sonuna kadar yürümektir. Bu kitapta yazılı olduğu gibi, Behice Boran'ın Brüksel'de ölümünden sonra cenazesinin Türkiye'ye

getirilmesine izin verilmesi için (çünkü Brüksel Büyükelçiliği, vatandaşlıktan çıkarıldığı gerekçesiyle buna izin vermiyordu) ve partinin isteğine uyarak TBMM'de cenaze töreni yapılması için avukat arkadaşlarım, Erşen Şansal, Nezahat Gündoğmuş ve Vedat Baranoğlu ile birlikte Hükümet ve Meclis Başkanı nezdinde girişimlerde bulunmuş, görüşmeler yapmış ve daha sonra da, eşim Şekibe ile birlikte cenaze törenine katılmışım. Daha sonraları M. Ali Aybar'ın ölümünden sonra, İstanbul'da Bebek camiinde cenaze törenine katılmış, mezarlığa gitmişim. Mehmet Ali bey hakkındaki düşüncelerimi de Cumhuriyet gazetesinin özel ekinde açıklamışım. Bu açıklamam kitapta yer almaktadır. Nihat Sargın'ı (TBKP davasında), Sadun Aren'i (hakkında açılan DGM davasında), Kemal Sülker'i (Yazarlar Sendikası davasında), Kemal Türkler'i (1516 Haziran olaylarında) savunmuşum.

MEHMET ALİ AYBAR TKP'Lİ MİYDİ?

Parti üst yönetiminin, özellikle Boran ve Aybar'ın bizleri suçlama doğrultusunda olağanüstü çaba gösterdikleri, aşırı merkeziyetçi bir tutum takındıkları, bizleri bir yandan hücre usulü yeraltı komünist faaliyetlerinde bulunmak ve öte yandan CIA paralelinde faaliyet göstermekle suçladıkları, tanık sözlerini akıl almaz biçimde yorumlayarak, aleyhimize çevirmeye çalıştıkları, oylamayı, yasa ve tüzüğe aykırı olarak, hiçbir toplantıda görülmemiş biçimde, üyeyi ayağa kaldırıp kendisine gözlerinin içine bakarak: "Lehte misin, aleyhte misin?" sözleriyle soru sorulduğu, duraksama gösterene daha yüksek sesle ve azarlıcasına sorunun tekrarlandığı, soruşturma sırasında lehimizde anlatımda bulunan kişilerin anlatımlarını dosyaya koymadıkları ya da çıkardıkları,

bilirkişi raporunu da her nedense kağıtların arasından kaldırdıkları, *Sayın Aybar'ın GYK toplantısında delegelere: "Bu kişiler hakkında sevk kararı vermezseniz ben bu partiden çekilir giderim,"* diyerek onları tehdit ettiği, GYK üyelerini toplantıdan önce Ankara'ya ve parti binasına çağırarak aleyhimizde oy kullanmaları için uyardıkları, Merkez Yürütme Kurulunca lehimizde oy kullananların partiden istifa etmiş sayılacağı yolunda karar alındığı dosya kapsamı ile ortadadır.

Ben, böylesine önyargılı bir soruşturmaya meslek yaşamımda rastlamadığım, özellikle sosyalist bir parti içinde yer alacağına inanmadığım, gerçeklerin böylesine tersine çevrilmesi çabalarından çok huzursuz olduğum için bir gün Rasih Nuri İleri ile konuşurken, kendisinin bu konuda ne düşündüğünü sorduğumda bana:

"Bunlar Stalinyen yöntemlerdir," yanıtını vermişti.

Ben de kendisine, Behice Boran ile Sadun Aren'in TKP davasında parti üyeliği savıyla suçlandıklarını, açılan dava sonunda beraat ettiklerini bildiğimi, ancak Mehmet Ali Aybar'ın TKP ile ilişkisi konusunda bir bilgim olmadığını söylemiştim. Rasih Nuri de bana:

Mehmet Ali Aybar da TKP üyesi idi ve ben onun hücreseydim, demişti. Bunu bilen başka kimse var mı diye sorunca da evet vardır, Abidin Dino, Şevki Akşit vb. de biliyorlardı, yanıtını almıştım.

Mehmet Ali Aybar'ın TKP üyesi olduğuna ilişkin o güne kadar bir bilgim ve duyumum olmadığı için, ben onun ve Behice Boran'ın, açıklanan tutumlarını onların mizaç ve kişilikleri ile açıklamaya çalışıyordum.

Daha sonra, İstanbul Hukuk Fakültesinde öğrencilik yıllarında tanıdığım, öğrenci olup daha sonra 1951 yılında

TKP davasından yargılanan ve parti üyeliği suçlamasıyla cezalandırılan Şahap Bakırsan'a konuyu sordum. Şahap bana şunları söylemişti:

“Evet. Mehmet Ali Aybar TKP üyesiydi. Partide (Aydınlar grubu) denilen bir grup üye vardı. Partiye üye olurken Genel Sekreter Zeki Baştımar ile konuşmuşlar ve olası bir soruşturmada adlarının açıklanmamasını istemişlerdi. Birçok değerli yazar, sanatçı, siyaset adamı da bu grup içinde yer alıyordu. Mehmet Ali Aybar da bu grup içindeydi. Zeki Baştımar soruşturmada bu kişilerin adlarını açıklamadı. Ben bu konuyu kimi konuşmalarda açıkladım ve dergilerde yazdım, açıklanmasında bir sakınca görmüyorum.”

Geçtiğimiz aylarda da (2001 Temmuz ayı) Burhaniye Ören'de düzenlenen bir söyleşide rastladığım değerli şair *Şükran Kurdakul* ile özel bir konuşmamda, bana Aybar'ın TKP üyesi olduğunu söylemiş ve Rasih Nuri İleri ile Şahap Bakırsan'ın bu konudaki açıklamalarını doğrulamıştı.

MEHMET ALİ AYBAR'LA GÖRÜŞME

Partinin Merkez Yürütme Kurulu, partide bir hizbin oluştuğunu kabul etmiş ve bu konuda yapılacak işlemleri görüşüyordu. Hizbi kimler oluşturmuştu? İçinde kimler vardı? Merkez haysiyet divanına kimlerin sevk edilmesi gerekiyordu? Bu konular tartışılıyordu. Bu toplantıda ben de bulunuyordum. Şaban Erik ile yan yana oturuyorduk. Sadun Aren, hizbin içinde yer alan kişileri burada tespit edelim biçiminde bir öneri getirmişti. Mehmet Ali Aybar buna karşı çıkmış ve bu kişilerin ancak yapılacak bir soruşturma sonunda saptanabileceğini söylemişti. Bu tartışmalarda kimi kişiler hakkında ağır suçlamalar yapılıyordu. Yanımda oturan Şaban

Erik'in üzgün ve sinirli olduğunu görüyordum. Bu tür sert bir suçlama karşısında elindeki kalemi iradesi dışında yere düşürmüştü.

Daha sonra Yürütme Kurulu, soruşturma kurulları oluşturulmasına ve soruşturmaların sonucuna göre Haysiyet Divanına gönderilecek kişilerin saptanmasına karar vermişti. Anımsadığıma göre dört soruşturma kurulu oluşturulmuştu. Kurullar birer kişiden oluşuyordu. Bunlar itham edilen üyelerle tanık olarak gösterilen kişilerin ifadelerini alacaklardı. Karara göre soruşturmalar başlamıştı. Bu kişilere yukarıda açıklanan 72 soru soruluyor, kişiye göre bu sorular değişebiliyordu. Alınan yanıtlar yazılıyordu. Sorgu yapan kişilerin kuşkusuz yan tutmamaları, anlatımda bulunanların sözlerini aynen yazmaları, bunlar okunduktan sonra imzalatmaları gerekiyordu. Ancak Genel Merkez üst yönetimi tarafından yukarıda açıklanan yoğun baskıların sonuçları göz önüne alınırsa, gereken yansız davranışı beklemek olanaksızdı. Kaldı ki sorgu yapacak kişileri de sözü geçen baskıları yapanlar görevlendirmişti ve baskılar görevlendirilenlerle birlikte yapılmıştı. Onlar da merkeziyetçi bir tavır benimsemişler, baskıları da ortaklaşa yapmışlardı. Yansız değil, yanlıydılar.

Ancak bunlardan Yunus Koçak, bu konuda çok ileri gitmiş kişisel husumetlerinin etkisi altında kalmış, sorguya çekilenlerin anlatımlarından, gösterdikleri tepkilerden de anlaşıldığı gibi, kimi tanıkların söylemediği şeyleri yazmış, okumadan ve okutmadan imzalatmıştı. Anlatımları alınanlar, güvene dayanarak okumadan imza etmişlerdi. Reşit Güçkıran'ın (Kürk Reşit) yukarıda açıkladığımız tepkileri bunun ilginç bir örneğiydi. Reşit Güçkıran, anlatımı üzerinde oynanan oyunu öğrenince büyük bir öfke ile partiden çıkarak

Yunus Koçak’tan hesap sormaya gitmişti. (Olay yukarıda anlatıldığı için ayrıntıya girmiyorum.)

İşte bu soruşturmalar sürerken ben ve eşim şekibe elenk Genel Başkan Mehmet Ali Aybar’ın isteğiyle partideki odasında bir görüşme yaptık. Görüşmenin konusu hakkımızda ileri sürülen hizip iddiası ve yapılan soruşturmalarıdır. Yaklaşık iki saat bu konulardaki düşüncelerimizi, ileri sürülen savların asılsızlığını, ayrıntılarıyla Genel Başkana anlattık. Mehmet Ali bey bizleri sabırla dinledi, ara sıra sorular sordu, bunların yanıtlarını dinledi, görüşme ve açıklamalarımızdan etkilendiği izlenimini edinmiştik. Sonunda bize, konuyu Merkez Haysiyet Divanına götüreceğini ve yeniden tartışılmasını isteyeceğini (tekriri müzakere) söyledi ve ayrıldık?

Bu görüşmeden birkaç gün sonra Adana Milletvekili Ali Karcı evimize gelerek; Mehmet Ali beyin Merkez Yürütme Kurulu toplantısında konuyu gündeme getirdiğini, bizlerle görüşmesini anlattığını, olayın yeniden grüşölmesini ve *bir yanlışlık yapılması olasılığının önlenmesi açısından* yeniden incelenmesini istediğini anlattı.

Ancak toplantıda Behice Boran’ın: “Biz bu konuyu görüşüp kararımızı verdik, yeniden bir görüşmeye gerek görmüyorum,” demesi üzerine görüşmenin yapılamadığını bildirdi.

OLAY MERKEZ HAYSİYET DİVANINDA

Daha önceki bölümde ayrıntılı olarak anlattığım soruşturma ve GYK toplantısı süreci sonunda 13 üye partiden çıkarılma istemiyle Merkez Haysiyet Divanına sevk edilmiştir.

Genel Yönetim Kurulundaki sevk kararı sürecinde ve özellikle de oylamada uygulanan baskıya da değinmeden geçemeyeceğim.

Demokratik yönetimlerde oylama gizli olarak yapılır. Bu tür oylamada oy kullanan, özgürce kendi iradesini ortaya koyabilir. Partinin tüzüğünde de “gizli oy açık tasnif” ilkesi kabul edilmiştir. Tüzüğün birçok maddelerinde bu, açıkça yazılıdır. Oysa olayımızda *Genel Kurul üyeleri ayağa kaldırılarak kendilerine Genel Başkan tarafından: “Lehte misin? Aleyhte misin?” diye sorulmuş, duraksama gösteren delegelere daha yüksek sesle soru yinelenmiş ve istenilen yanıt sağlanmıştır.* Kimi delegeler ellerini havaya kaldırarak konuşmak istemişler, ancak soru yinelenerek buna izin verilmemiş ve yanıt istenmiştir.

Bu oylama, başta Meclis İç Tüzüğü olmak üzere tüm usul yasalarına ve partinin tüzüğüne de aykırıdır. O güne kadar partide başka bir olayda da uygulanmamıştır. Uygulanan bu oylama yönteminin amacı GYK üyelerinin parti üst yönetiminin istediği aleyhte Evet oyu vermelerinin sağlanmasıydı. Gerçi partinin üst yönetimi, sevk kararının GYK’dan geçirilmesi ve konunun MHD’na gitmesinin sağlanması için tüm antidemokratik yollara başvurmuş, Genel Kurul toplantısından günlerce önce delegelerin Ankara’ya gelerek Genel Merkez yöneticileriyle görüşmeleri sağlanmış, üzerlerinde tüm baskı yöntemleri uygulanmış, Genel Yönetim Kurulu toplantısında Hayır oyu vereceklerin partiden istifa etmiş sayılacaklarına ilişkin karar almış, Partinin Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar GYK’ndaki konuşmasında: “Bu kişileri Merkez Haysiyet Divanına sevk etmezseniz ben bu

partiden çekilir, giderim,” diyerek delegeleri tehdit etmiş, kendi kişiliğini ortaya koymuşsa da, sonucu garantiye almak için böylesine görülmemiş bir açık oylamaya başvurmuştur. Oylamada, “Açık” oylamaya da güvenilmemiş, yukarıda açıkladığım gibi ayağa kaldırılıp soru sorularak, gereğinde soru daha yüksek sesle yinelenerek yapılmıştır.

Böylece parti üst yönetimi, partide iç demokrasi, delegenin iradesine saygı konularındaki tutumunu bir kez daha ortaya koymuş, merkezietçi yönetimin yeni bir örneğini vermiş ve bütün bunların, kendi kendilerine ve GYK üyelerine saygısızlık olduğunu düşünmeye gerek görmemiştir.

Aynı baskı, bu kez de Merkez Haysiyet Divanında yaşanmıştır. Genel Başkan *Mehmet Ali Aybar*, konunun Merkez Haysiyet Divanında görüşülmesinden önce *Divan Başkan ve üyelerini toplayarak* onlarla bir görüşme yapmış ve kendilerine sevk isteminde adları yazılı kişiler hakkında kesin olarak *ihraç kararı vermelerini istemiştir*. Genel Başkanın bu tavrı, MHD üyelerini tedirgin etmiş, kurul üyelerinde bir huzursuzluk yaratmıştır.¹⁷ Divanın en yaşlı üyesi olan, Mütareke döneminden beri Türkiye’de sendikal haklara öncülük eden, tramvay işçilerinin ve Şark Demiryollarının grevlerinde önemli görevler üstlenen, 1946 yılında Amele Teali Cemiyetinin (İşçiyi Yükseltme Derneği) üyesi, 1953 yılında Demokrat İşçi Partisi Başkanı olan, sonraları TP kurulunca bu partide görev alan, Merkez Haysiyet Divanına seçilen ve *partide Üzeyir baba diye saygıyla anılan Üzeyir Kuran*, 13’lerin ihraç istemini okuduktan sonra hastalanmış, *MHD’na bir mektup göndererek* ihracı istenen kişiler hakkındaki görüş ve düşüncelerini anlatmış, *Genel Başkanın Divan üyeleri üzerindeki baskısını yermiş* ve üyelere uyarıda bulunmuş, ihracı istenenler *lehindeki olumlu oyunu açıklamıştır*.

Bu mektup aşağıdadır.

MERKEZ HAYSİYET DİVANI ÜYESİ ÜZEYİR KURAN'IN PROTESTOSU

Merkez Haysiyet Divanı Üyesi Üzeyir Kuran'ın protestosu şöyledir:

“Çok ağır hasta olarak 1,5 aydan beri yatmakta olduğum için toplantınıza katılamayacağım için üzgünüm.

Ancak toplantı gündemindeki konuya çok önem vermem bu konuda düşündüklerimi size bildirmeye beni mecbur ediyor. Kim bilir sizleri tekrar ne zaman görebileceğim. Bu sebepten tüzüğe tam uymasa bile benim hasta yatağında karaladıklarımı sabırla dinleyeceğinizi umarım.

13 kişinin partimizden çıkarılmasına dair istemi üzümlere okudum. Akıl ve mantıkla hareket edebilmek için bu istemi indi [*özel, dayanaksız*] ve hissi mütalaaları bir kenara atarak tekrar okumanızı tavsiye ederim.

Partiden atılması istenen bu arkadaşların elle tutulur, gözle görülür hiçbir suçları olmadığını siz de göreceksiniz. Bu arkadaşların suçları ne imiş, Büyük Kongre delegeliğine adaylığını koymak, fazla oy almak, kurultayda bazı tenkitlerde bulunmak, kongre başkanlığına aday gösterilen şahıslardan birine değil, öbürüne oy vermek, bazı partili arkadaşlarla bir araya gelip parti meseleleri hakkında dertleşmek, vb.

Bu delillerle, değil Devrimci Demokratik Sosyalist bir parti olan partimizden, faşist bir partiden bile bir üye tart edilemez. Genel Başkan Mehmet Ali Bey'in Ankara'da bizlere verdiği direktifi düşünün. Bize kendilerinin vereceği direktifleri körü körüne tatbik etmemizi söylüyordu ve o

zaman hepimiz bunu şahıslarımıza karşı saygısızlık saymıştık. Sizlere gene böyle telkinlerde bulunulacağından endişeliyim.

Sizlerden, sadece delillere ve vicdanınızın sesine kulak vererek karar vermenizi istiyorum. Bunu da bu yaşlı ve eski mücadele arkadaşınıza çok görmezsiniz sanırım.”

Üzeyir Kuran

Merkez Haysiyet Divanı Üyesi

HALİT ÇELENK VE ŞEKİBE ÇELENK’İN SAVUNMASI

Merkez Haysiyet Divanına sevk edilenler ayrı ayrı savunmalarını yapmışlardır. Biz bu savunmaları, daha önce yayınlandığı için (Aydınlık Sosyalist Dergi ve Rasih N. İleri: TİP’te Oportünist Merkezîyetçilik) bu kitaba koymaya gerek görmedik. Ancak eşim Avukat Şekibe Çelenk ve benim ortaklaşa yaptığımız savunmayı yayınlamayı uygun gördük.

Türkiye İşçi Partisi Merkez Haysiyet Divanı Başkanlığına,

Türkiye İşçi Partisi Genel Yönetim Kurulunun 16.07.1967 günlü kararı ile ve kesin çıkarma istemi ile divanınıza sevk edilmiş bulunuyoruz.

Sevk isteminde hakkımızda ileri sürülen ithamlar şunlardır:

Parti içinde dayanışmayı bozucu, partinin kabul edilmiş politik çizgisine aykırı olan ve parti merkez organlarının

aleyhinde devamlı kışkırtmalarda bulunan bir hizip faaliyetine katılmak.

Bu ithamlar hakkında divanınıza savunmamızı sunmadan önce sözü geçen sevk istemi üzerindeki düşüncelerimizi arz etmek isteriz.

Büyük Kongrenin İradesine Karşı Bir Sevk İstemi

Parti Tüzüğü'nün 10'uncu maddesi: "Büyük Kongre partinin en yüksek organıdır" der. Bu kongre, 2024.11.1966 tarihinde Malatya'da yapılmıştır. Hakkımızdaki sevk istemi bu kongrenin iradesine karşı ve aykırıdır. Şöyle ki:

A- Sevk isteminde, hakkımızda ileri sürülen hizip faaliyetinin öteden beri göze çarptığı, devam ede geldiği ve Malatya Kongresinde bu çalışmaların had safhaya vardığı ileri sürülmekte ve kongrede bulunan delegelerin bunu yakından müşahade ettikleri ifade edilmektedir.

B- Büyük kongre dört gün devam etmiş ve seçimler son gün yapılmıştır.

C- Bu seçimlerde bizlerden *Halit Çelenk Genel Merkezin aday listesinden Genel Yönetim Kurulu üyeliğine ve Şekibe Çelenk de* varlığı iddia olunan hizbin dışındaki Anadolu delegeleri tarafından adaylığı teklif edilmek suretiyle *Merkez Haysiyet Divanına seçilmiştir.*

Ç- Bizlerden *Halit Çelenk* kongreye kadar Genel Yönetim Kurulu üyesi olup bu Büyük Kongre tarafından ibra edilmiştir.

Demek ki, "iddiaya göre" *Büyük Kongre*, sevk isteminde belirtildiği üzere, *bütün bu hizip faaliyetini(!) gördüğü*

halde Halit Çelenk'i ibra eylemiş ve her ikimizi Genel Yönetim Kurulu ve Merkez Haysiyet Divanına seçmekle hizip olarak nitelendirilmiş olan faaliyetlere önem ve değer vermeyerek iradesini bu yolda ve lehimize izhar etmiştir.

Büyük Kongrenin iradesi lehimize tecelli etmiş iken kongreden sonra alt bir organ olan ve Büyük Kongrenin kararlarını uygulamakla görevli bulunan ve Büyük Kongre kararlarına aykırı bir işlem yapmak yetkisinden yoksun olan Genel Yönetim Kurulu, böyle bir karar vermeye kesinlikle yetkisizdir.

Bu itibarla bu sevk istemi Büyük Kongrenin iradesine aykırıdır.

Merkez Yürütme Kurulunun Düştüğü Çelişki

A) Sevk isteminde yukarıda açıklandığı gibi varlığı iddia olunan hizip faaliyetinin(!) yöneticiler tarafından öteden beri bilindiği, gelişmesinin izlendiği ve bu faaliyetin Büyük Kongrede de müşahede edildiği iddia olunmaktadır.

B) Merkez Yürütme Kurulu Büyük Kongreye kongrenin son günü sunduğu Genel Yönetim Kurulu aday listesinde bizlerden Halit Çelenk'i de Genel Yönetim Kurulu üyesi adayı olarak göstermiştir.

Eğer bu yöneticiler sevk istemindeki iddialarında samimi olsalardı, bütün bu hizip faaliyetini gördükleri ve Halit Çelenk'in de içinde bulunduğunu müşahade ettikleri halde onu Büyük Kongrede Genel Yönetim Kurulu üyesi adayı olarak göstermemeleri gerekirdi. Ve yine Halit Çelenk yöneticiler tarafından aday gösterildiğine göre demek ki sevk istemindeki iddialar gayri samimi ve mesnetsizdir.

Aksi halde yöneticilerin içine düştükleri bu çelişkinin başka türlü izahına imkân yoktur.

Sevk İsteminin Niteliği

Parti üst yöneticileri, daha aşağıda açıklayacağımız nedenlerle, kendi açılarından partide bir tasfiye hareketinin gereğine inanmışlar ve bu görüşlerini önce Merkez Yürütme Kuruluna ve daha sonra da Genel Yönetim Kuruluna empoze ederek bu sevk kararını divanınıza getirmişlerdir. *Bu sevk kararı, Genel Yönetim Kurulu üyelerinin bilinçli ve serbest iradeleriyle değil çeşitli yollarla yapılan baskıların sonucu olarak alınmıştır.*

Şöyle ki:

A) Merkez Yürütme Kurulu, Genel Yönetim Kurulu toplantısından kısa bir süre önce yaptığı olağanüstü toplantıda: “Merkez Yürütme Kurulunun asil ve yedek üyelerinin Genel Yönetim Kurulu toplantısında sevk isteminin lehinde, yani bizlerin aleyhinde oy kullanması için prensip kararı” almıştır. Bu suretle Merkez Yürütme Kurulunun asil ve yedek 19 üyesinin aleyhimize oy kullanması peşinen sağlanmıştır.

Bu karar, bir yandan Merkez Yürütme Kurulunun üyeleri üzerinde insan haklarına ve Anayasa hükümlerine aykırı bir baskı niteliğinde olduğu gibi, diğer yandan da tüzük hükümleri ile de taban tabana zıttır. Çünkü, tüzük hükümlerine göre alt bir organ olan Merkez Yürütme Kurulu üst bir organ olan Genel Yönetim Kurulunu bağlayıcı bir karar veremez ve Merkez Yürütme Kurulu, üyelerini Genel Yönetim Kurulundaki görevlerini ifa esnasında baskı altında tutamaz. Maalesef bu kararla, tüzük hükümleri ihlal

edilmiş ve Merkez Yürütme Kurulunun 19 üyesi kaba bir baskı altına alınmış ve Genel Yönetim Kurulunda iradelerini serbestçe kullanma olanağından yoksun bırakılmıştır.

B) Genel Yönetim Kurulunun taşradan gelecek üyelerine başta Genel Başkan olmak üzere üst yöneticiler tarafından telefon ve telgraflarla randevular verilmiş, bu üyelerle toplantıda önce kapalı kapılar ardında görüşülerek bunlar üzerinde teker teker çeşitli baskı metotları uygulanmış ve bu üyeler bu suretle önceden şartlandırılmışlardır.

C) Genel Yönetim Kurulu toplantısında, gündemin beşinci maddesini teşkil eden bu sevk isteminin karara bağlanması konusunda *Genel Başkan* tarafından bir konuşma yapılmış ve şu sözler sarf edilmiştir: *“Kurulunuz bu kişileri Haysiyet Divanına sevk kararını vermezse ben bu partiden çekilir giderim.”* Bu suretle Genel Başkan kendi ağırlığını ortaya koyarak, henüz kurulca olay incelenmeden ve anlaşılmadan Genel Yönetim Kurulunu ağır manevi bir baskı altına almaktan çekinmemiştir.

Ç) *Kurula, tahkikat dosyasının incelenmesi imkânı verilmemiştir.* Daha önceden hazırlandığı, teklif şeklinden belli olan inceleme komisyonunca bir saat gibi kısa bir zamanda hazırlanan sözde rapor da kurula olay hakkında gerekli bilgiyi vermekten uzak kalmıştır. Esasen aylardan beri devam eden bir tahkikat dosyasını bir saat gibi kısa bir zamanda okumak, anlamak ve raporu hazırlamak imkânsızdır. Kurula getirilen rapor Merkez Yürütme Kurulunun yazısını tekrar ediyor ve takdiri kurula bırakıyordu. Oysa kurul tahkikat münderecatını *[içindekileri]* bilmediğinden takdir hakkını –eğer

kullanabilirse- neye dayanarak kullanacaktı? Böylece Genel Yönetim Kurulu ithamların niteliğini, amacını bilmeden, anlamadan, gözü kapalı oy kullanmak durumunda bırakılmıştır.

Nitekim salonda arkamızda oturan komisyon üyesi Murat Sarıca'ya, bir saat gibi kısa bir zamanda dosyayı nasıl okuyup rapor hazırlayabildikleri tarafımızdan sorulmuş ve üzerinde öğretim üyesi titrini taşıyan bu zat bize şu cevabı vermiştir: “Biz dosyayı okumadık, buna imkân da yoktu, bir iki ifadeye göz gezdirip raporu yazdık.”

Görülmemiş Bir Oylama

D) Görülmemiş bir oylama.

Bu toplantıda günümüze kadar hiçbir Genel Kurulda, hiçbir organ seçiminde görülmemiş ve tüzükte de yeri olmayan bir oylama biçimi uygulanmıştır. Genel Sekreter oy kullanacak kişinin adını okuyor, bu kişi ayağa kalkıyor, toplantıyı yöneten Genel Başkan onun gözlerinin içine bakarak otoriter bir tonla: “Lehte misin, aleyhte misin?” diye soruyor, oy sahibi de “Evet” ya da “Hayır” yanıtını veriyor. Toplantıda önce bu üyeler üzerinde uygulanan ve yukarıda anlatılan baskı yöntemleri hatırlanırsa GYK üyelerinin ne kadar zor durumda kaldıkları anlaşılır. Zaten tüm seçim usul yasa ve metinlerinde gizli oyun kabul edilmiş olmasının nedeni de oy sahibini özgür bırakmaktır. Nitekim *parti tüzüğünde* de bu çalışmalara ilişkin maddelerde “*Gizli oy, açık sayım*” yöntemi vurgulanmıştır.

Malatya İl Başkanı ve Delegatesi Avukat Hayrettin Abacı Genel Başkanın sorduğu soruya yanıt verecek iken elini

havaya kaldırmış, bunu gören Genel Başkan daha yüksek bir sesle soruyu yinelemiş ve delegenin eli aşağıya inmişti. İki Genel Yönetim Kurulu üyesi, ertesi gün bana gelerek: “Yapamadım, gerçeği söyleyemedim,” diye ağlamaklı bir sesle yakınmışlardı. Ben toplantıda konuşurken sesimi yükseltmem nedeniyle bir grup delege, yukarıda açıkladığım gibi, üzerime yürümüştü. Sayın Genel Başkan onları: “Oturun yerlerinize,” diyerek oturtmuş, toplantının bittiğini söylemiş ve toplantıyı kapatmıştı.¹⁶

E Esasen usulsüzlükler, savunma hakkımızın kısıtlanması, çok önceden başlamış, gerçekten Merkez Yürütme Kurulunca yapılan tahkikat bittikten sonra tarafımızdan önce sözlü, daha sonra da yazılı olarak Genel Başkanlığa baş vurulmuş ve Genel Yönetim Kurulunda hakkımızdaki ithamlara cevap verebilmek için tahkikat dosyasını okumamıza izin istenmiştir.

Nihat Sargın tarafından tarafımıza verilen birinci cevapta: Yürütme Kurulunda bu konunun görüşüldüğü, dosyayı önceden okumamıza lüzum olmadığı, dosyanın Genel Yönetim Kuruluna sunulacağı ve diğer Genel Yönetim Kurulu üyeleri gibi orada bizim de dosyayı okuyabileceğimiz söylenmişti. Bu cevap üzerine yeniden

¹⁶ Bu olaya, Sayın Nihat Sargın, anılarında şöyle değinmekle yetiniyor: “GYK’daki oylama, her zamankinden farklı olmuştu. Tek tek üyelerin adları okunarak, GYK’nın kurduğu komisyonun MYK’nın önerisini destekleyen karar tasarısı hakkında leh ve aleyhte görüşleri soruldu. Konuyu aktarma sırasında da kimi *dramatik sahneler yaşanmıştı*. Ben anımsamıyorum ama, daha sonraları, Kurulun asil üyesi *Mehmet Ali Aslan*’ın kararın lehinde olmadığı, aleyhte oy vermek istemediği için oy verme öncesinde *toplantıyı terk ettiği yazıldı*.” (TİP’li Yıllar, sf. 499.)

bir dilekçe ile Genel Başkanlığa baş vurarak Genel Yönetim Kurulunda bizim durumumuzun diğer üyelerin durumundan farklı olduğu, bizim itham edilen durumunda bulunduğumuz, zamanın da bu incelemeye müsait bulunmadığını, bu nedenle dosyayı önceden tetkikimiz gerektiği, kaldı ki parti içi demokrasi kuralları ve Ceza Usulü Muhakemeleri Kanununun 143. maddesinin bize bu hakkı tanıdığı ileri sürülmüştür.

Bir sureti ekli olarak sunulan Genel Sekreterlik cevabından anlaşılabacağı gibi, dosyayı okumamıza izin verilmemiş, bu isteğimizin iç demokrasi kuralları ile ilgisi olmadığı ve CMUK'un 143. maddesi ile de ilişkisi bulunmadığı ve esasen Genel Yönetim Kurulunda bu konunun görüşülmesi esnasında hazır bulunmamızın dahi doğru olmadığı bildirilmiştir.

Sevk İsteminin Hukuk Kurallarına Aykırılığı

Şimdi kurulunuza sevk isteminin hukuk kurallarına taban tabana aykırı başka bir yönünü açıklıyoruz.

Hukukçu olanlar bilirler ki, bütün dünya hukukunda ve hukukumuzda, suç, işlendiği tarihten önceki delillere göre tespit edilir. Fiilin işlendiği tarihten sonraki olaylar makale teşmil edilerek suç delili olarak gösterilemez.

Bunu bilmek ve anlamak için hukukçu olmaya da lüzum yoktur. Akli selim de bunu zaten böyle kabul eder. Bu sevk isteminde ise bir hukuk garabetine düşülerek sevk kararından sonraki olaylar suça delil olarak gösterilmiştir.

Örneğin sevk kararında, Ankara teşkilatından 13 üyenin sevk kararını protesto etmesi, Samsun ve Malatya teşkilatlarının aynı yöndeki protestoları ve Mihri Belli'nin

Genel Başkan Mehmet Ali Aybar ile Behice Boran'a noter yoluyla gönderdiği ihtarname, sevk isteminde hizip faaliyetlerine delil olarak gösterilmiştir. Bu da Merkez Yürütme Kurulunun hizbin varlığı konusunda Genel Yönetim Kuruluna sunduğu delillerin yetersiz olduğuna kendisinin de inandığını açıkça göstermektedir.

Sevk İstemi İle Genel Yönetim Kurulunda İleri Sürülen İthamlar Arasında Aykırılık

Hakkımızda sevk kararı verilen Genel Yönetim Kurulu toplantısında bizlere isnat edilen suçlar ve delillerle Divanınıza verilen sevk isteminde ileri sürülen suç ve deliller arasında açık bir aykırılık vardır.

Genel Yönetim Kurulu toplantısında, hizip iddiasının dışında ve bundan ayrı olarak bizlerin parti dışındaki eski sosyalistlerle ve bu arada E. Tüfekçi (Mihri Belli), Erdoğan Başar (Berktaş) ile ilişki kurduğumuz ve bu suretle eski sosyalistlerle birlikte partiyi ele geçirmek isteğimiz iddia edilmiş ve buna delil olarak da Yozgat İl Sekreteri olduğu söylenen bir üyenin ifadesi gösterilmiştir.

Bu iddia, toplantıdan önce, Genel Başkanla kendi isteği üzerine yaptığımız özel bir görüşmede de ileri sürülmüş ve Genel Başkan tarafından sözü geçen kişinin bu ifadeyi verdikten sonra *partiden istifa ederek Halk Partisine geçtiği* bizlere ifade edilmiştir.

Genel Yönetim Kurulu toplantısında hakkımızda bu isnatların yapıldığına toplantıda hazır olan bütün kurul üyeleri tanıklırlar.

Oysa, bu kez, Haysiyet Divanınca verilen karardan sonra *dosyayı okuduğumuzda, tahkikat evrakı arasında böyle bir ifadeye rastlayamadık.*

Yine eski sosyalistlerle ilişkilerimiz konusunda Merkez Haysiyet Divanı Başkanı İsmail Hakkı Balamir'den naklen, Erdoğan Başar'ın bu zatı ziyaret ederek bizleri himaye etmesinin rica edildiği ileri sürülmüştür.

Bu iddialar ve bu konuda Behice Boran ve Genel Başkan Mehmet Ali Aybar tarafından yapılan açıklamalar, kurul üyelerini etkilemiş ve sevk kararının alınmasında başlıca rolü oynamıştır.

Oysa, E. Tüfekçi ile ilişkimize dair dosyada, Genel Kurulda dayanak olarak gösterilen bir ifade ve delil mevcut bulunmamıştır ve Divanınıza verilen sevk isteminde Genel Yönetim Kurulunu etkileyen ve sevk kararının alınmasına başlıca sebep olan bu olaylardan hiç bahsedilmemektedir.

Bu iddialar gerçek ise ve mesnetli ise, niçin bunlar sevk istemine konulmamıştır? Eğer bu iddialar gerçeğe aykırı ve düzmece ise neden bunlar Genel Yönetim Kurulunda ortaya atılarak üyeler etki altında bırakılmışlardır?

Gerçek şudur ki, Genel Yönetim Kurulunda, Haysiyet Divanına sevkimiz hakkında bir karar alabilmek için Genel Merkez tarafından tahkikat dosyasında delil ve dayanağı bulunmayan mürettip iddialar ortaya atılmış, dosyayı okumamış ve okumak imkânı verilmemiş üyeler etkilenmiş ve sevk isteminin lehine oy kullanmaları temin edilmiştir.

Şurası açıktır ki, eğer bu gerçek dışı isnatlar Genel Yönetim Kurulunda ortaya atılmasaydı bu kurul, yapılan bütün baskılara rağmen, belki de sevk kararını vermeyecekti.

Görölüyör ki, *yöneticiler (Gaye vasıtaları meşru kılar) Makyavel prensibini* amaçlarına varabilmek için hiç çekinmeden ve eşsiz bir *maharetle uygulamışlardır*. Bu da Genel Yönetim Kurulu üyeleri üzerinde uygulana gelen baskının diğör bir çeşidini oluşturmuştur.

Sevk İsteminin Cezaların Şahsiliğı Prensibine Aykırılığı

Sevk istemindeki diğör hukuki bir garabet de bu istemin Ceza Hukukundaki cezaların şahsiliğı prensibine aykırılığıdır. Bu prensibe göre, her kişı kendinden sadır olan eylemlerden sorumlu tutulur. Bu sevk isteminde açıkça her kişı hakkında ileri sürölen delillerin o kişı hakkındaki iddiaları ispata yeterli olmadığı kabul ve ikrar edildikten sonra, bir kişinin eylemi diğör bir kişiyö teşmil edilerek bu bir kişı diğör kişinin fiilinden sorumlu tutulmaktadır. Bu hukuki garabet de iddiaların dayanaksızlığını, istemin hukuk kurallarına aykırılığını ve sevk edenlerin bizleri suçlu gösterebilmek için nasıl hazin bir çaba içinde bulunduklarını göstermektedir.

İşte kurulunuza getirilen sevk istemi bu tüzük dışı, insan haklarına, Anayasaya ve savunma haklarına aykırı ve hukuk kurallarının cevaz vermediğı araçlarla alınmış bir fasit karardır.

Haysiyet Divanının Görevi

Genel Başkan Mehmet Ali Aybar, *Genel Yönetim Kurulunun toplantısından bir süre önce 08.07.1967 gününde Ankara'da toplanan Merkez Haysiyet Divanı üyelerini, (Adil Kurtel, İsmail Hakkı Balamir, Üzeyir Kuran,*

İzzet Çilingir, Basri Dede) kurul toplantısından sonra odasına davet ederek kendilerine asabi bir eda ile ve adeta azarlarcasına şunları söylemiştir:

“Kurulunuz bir hukuk kurulu, bir yargı organı değildir. Siz politik bir kurulsunuz, göreviniz Merkez Yürütme Kurulunun sevk istemine uygun karar vermektir, o Merkez Yürütme Kurulu ki bu partinin hayati yükünü taşıyan 13 arkadaşınızdan mürekkeptir, üstelik de bu sevk isteminin altında Genel Başkan olarak benim de imzam bulunmaktadır. Kararınızı buna göre vereceksiniz, dosyayı tetkik ederek, delilleri inceleyerek değil. Tetkik edeceğiniz husus, sadece sevk edilenlerle, sevk eden Merkez Yürütme Kurulu üyeleri arasında şahsi bir husumet var mıdır, yok mudur? Tetkikatınız bu hususta olacaktır, çünkü siz parti içinde başlı başına müstakil bir organ değil, söylediğim gibi politik bir kurulsunuz.”

Kurulunuzun yukarıda adları yazılı üyeleri bu konuşmayı hatırlarlar.¹⁷

Haysiyet Divanının bu biçim telakkisi, ona bir bağımsızlık, bir kişilik tanınmaması, onu, sevk organının isteklerini yerine getirmeye memur ruhsuz bir araç menzilesine indirgemektedir. Bu görüşe göre, kurulunuz delilleri inceleyemeyecek, ithamların doğruluğunu veya yanlışlığını anlamaya çalışamayacak ve bir emir kulu haline gelecektir. Bu düşünce, eşine rastlamadığımız garip bir düşüncedir. Bu anlayışa göre, *Haysiyet Divanının hikmeti vücudu ortadan kalkmaktadır.*

Bu tahkikat olayı ve bizler önemli sayılmayabiliriz. Ama bu metot ve bu zihniyet, yarın Haysiyet Divanına sevk

¹⁷ Yılmaz Halkacı eski GYK üyesi ve İstanbul İl Başkanıdır.

edilecek olan partinin namuslu ve yararlı elemanlarını, bu eleman hangi kademede olursa olsun, belki de haksız olarak, parti saflarından uzaklaştırabilecek ve bu yolda parti için hayırlı olmayan sonuçlar doğuracaktır.

Oysa, Merkez Haysiyet Divanı, niteliği itibariyle bir parti organıdır. Doğru ile eğriyi, haklı ile haksızı ayırt eden bağımsız bir kuruldur. Elbette ki bu organın politik bir yönü de vardır. Ama bu yön, gerçeklerin saklı kalmasına, gizlenmesine sebep olamaz ve bu kurulun yargı organı niteliğini ortadan kaldıramaz. Bu organ, namuslu parti üyelerinin güven kaynağıdır.

Hakkımızdaki ithamlar

1 - *Şunu öncelikle belirtelim ki, sosyalist olmak en yüce onurumuzdur. Partiye bu amaçla girdik. Partiyi hiçbir zaman bir nimet yolu olarak görmedik.* Parti tüzük ve programının Türkiye'nin bugünkü toplumsal ve ekonomik koşulları içinde emekçi halkın uyanması, bilinçlenmesi ve örgütlenmesi yolunda büyük faydalar sağlayacağına inanmaktayız. Hiçbir zaman partinin manevi şahsiyetine, varlığına ve parti tüzüğünün temel düşüncelerine karşı bir davranışımız olmadı, aksine, muhtemel tertiplere karşı partiyi ve tüzüğün temel düşüncelerini korumak için gösterdiğimiz gayret ve titizlik üst yöneticiler tarafından da iyice bilinmektedir.

2 - Sevk isteminde, parti içinde bir hizbin teşekkül ettiği ve bu hizbin dayanışmayı bozucu, merkez organlarının aleyhinde kışkırtıcı faaliyetlerde bulunduğu ve hizbin

partinin kabul edilmiş politik çizgisinin dışında bir tutumu benimsediği ileri sürülmektedir.

Bu ithamın yerinde olup olmadığını anlayabilmek için (hizbin) bilimsel açıdan ne olduğunu saptamalıyız. *Hizip, bilime göre, parti içinde bir kısım üyelerin parti tüzüğünün temel düşünceleri üzerinde ayrı bir fikre sahip olmaları ve bu fikri gerçekleştirmek için çaba göstermeleridir.*

Tüzüğümüzün ve programımızın temel düşünceleri olarak: işçi sınıfının öncülüğü, demokratik yolla iktidara gelme ve kapitalist olmayan kalkınma yolu gösterilebilir.

Şunu hemen açıklayalım ki, bu temel düşünceler üzerinde bizlerin hiçbir zaman karşı bir düşüncemiz olmamış, aksine bu düşüncelerin önemi ve değeri üzerinde devamlı çalışmalarımız ve konuşmalarımız olmuştur.

Yukarıdaki açıklamadan, hizbin varlığının en önemli şartının temel düşüncelerde ayrılık olduğu anlaşılmaktadır. Bu itibarla parti içinde yapıla gelen kulis çalışmalarını hizip kavramından ayırmak ve bunları birbirine karıştırmamak gerekir. Kaldı ki partimizde, birçok çevrelerde İzmir Büyük Kongresinden İkinci Büyük Malatya Kongresine kadar her zaman en kesif kulisler yapılmıştır. İzmir Büyük Kongresinden hemen sonra Genel Merkez tarafından teşkilata gönderilen bir genelgede kulisin olağan bir çalışma tarzı olduğu ifade edilmiştir.

Bu açıklamaların ışığı altında, sevk isteminde hizip olarak nitelendirilen kulis ve grup çalışmalarına baktığımız zaman bu çalışmaları hizip olarak nitelendirmeye imkân olmadığı açıkça görülür. Çünkü bu çalışmaların, parti tüzüğünün yukarıda sayılan temel düşüncelerini değiştirmek veya bunlara karşı çıkmak

amacı olmadığı açıktır. Esasen sevk isteminde de böyle bir iddia ileri sürülmemektedir.

Bu konuda geçmişten de örnekler vermek mümkündür. Birinci Büyük İzmir Kongresinden önce bazı parti üyeleri tarafından Genel Merkezin Ankara'ya nakli ve bu nedenle tüzüğün birinci maddesinin değiştirilmesi teklif edilmişti. Birçok partililer gibi biz de, bu teklifin arkasında Genel Başkanın görevinden uzaklaştırılması art düşüncesini sezdiğimiz için bu teklife karşı olmuştuk. Bu amaçla da Ankara'da gece yarılarında kadar ve İzmir'de Ankara Palas Otelinde kongre delegeleri tarafından yapılan toplantılarda bu konuda kararlar alınmış ve bu kararlar kongrede uygulanmıştı.

Genel Başkan ve Genel Merkez lehine yapılan bu çalışmalar da birer kulis ve grup çalışmaları idi, ama hizip değildi. Çünkü bu grup çalışmasının amacı, tüzüğün temel düşüncelerini değiştirmek ve bunlara karşı olmak değildi. O kongreden sonra da hiçbir üye hakkında hizip kurmak iddiası ile bir kovuşturma yapılmadı.

Kaldı ki, gerek İzmir gerek Malatya Kongrelerinden önce Genel Merkez kulisini hazırlamak için ve özel konuşmalarda Genel Başkan hesabına hareket edildiğini söyleyen hemen hemen bütün teşkilatı bir (Piyer Lermi) gayreti içinde dolaşp en ileri kulis faaliyetinde bulunanlar; ve bu gayreti, seçilmesini istemedikleri kişileri yersiz isnatlar, aşğılık iftiralarla suçlayarak kulis çalışmasını aşan gayri ahlaki davranışlara girenler hakkında bir tahkikat yapılmak şöyle dursun, bu Yarüvefakârlar parti içinde en ileri kademelere getirilmişlerdir. Malatya Kongresinde seçimler esnasında aleyhimize yaptırılan en iğrenç propagandalar ve davranışlar gözlerimizin önünde

cereyan etmiştir. Bu husus birçok partilinin de malumudur.

Görülüyor ki, sevk istemindeki hizip iddiası bilimsel bir temelden yoksun ve gerçeklere tamamen aykırıdır. Kulis yapmak ise, parti görüşüne göre olağandır.

Sevk isteminin bizlerle ilgili bölümünde, bizlerin söz konusu hizbin içinde bulunduğumuza delil olarak şu hususlar ileri sürülmektedir:

- a - Hizbin belli başlı mensupları ile münasebeti olmak,
- b - Genel Yönetim Kurulu toplantısında bu grup mensuplarının tümünü temize çıkarmaya çalışmak,
- c - Kongreden bir gün önce Malatya'da Cihan Palas Otelinde yapıldığı söylenen toplantıya katılmak ve Genel Merkez aleyhine konuşmalar yapmak,
- d - Yaşar Saygıner, Baki Çelikel ve Yalçın Ergönül'ün Genel Yönetim Kurulundaki konuşmaları,
- e - Sevinç Özgüner'in kongre seçimlerinin bir turunda bizlerden Halit Çelenk'e "Şimdi kime oy vereceğiz?" diye sorması,
- f - Bir ifadeye göre bizim partinin oportünizme kaydığını sosyalizmden ayrıldığını, bu nedenle partiye artık para yardımında bulunulmaması gerektiğini söylediğimiz.

Bu iddialar, gerçeklere aykırı olduğu gibi bir hizbin varlığını ve bizlerin de böyle bir hizbin içinde bulunduğumuzu göstermekten uzaktır. Şöyle ki:

- a - Her partili diğer parti üyeleri ile az çok aynı partinin üyesi olmak hasebiyle tanışır ve görüşür, bu münasebet normaldir. Bu münasebet bir hizip çalışmasına delil olamaz.

b - Sevk kararının alındığı Genel Yönetim Kurulu toplantısında bizlerden Halit Çelenk, bu savunmada açıklandığı gibi, bilimsel açıdan hizbin tarifini yapmış ve bu tarife göre bir hizbin mevcut olmadığını ifade etmiştir. Bu açıklama, ister istemez ve dolayısıyla hizbin içinde bulunduğu iddia olunan diğer üyeleri de ilgilendirmiştir. Yoksa bu konuşma başkalarını savunma maksadıyla yapılmamıştır.

c - Malatya’da, kongreden bir gün önce yapıldığı söylenen toplantıda bulunmadık. Buna maddeten imkân yoktu. Çünkü biz o gün Malatya’da bulunmuyorduk. Kongreden bir gün önce sabahleyin Ankara’dan hareket ettik, saat 11 sularında Kaman’a vardık. Birçok parti üyesini Malatya Kongresine götüren bir otobüs de bizimle beraber Kaman’da mola verdi. Orada çay içtik, bazı üyeler yemek yediler, otobüs yolcuları içinde Genel Yönetim Kurulu üyesi *Minnetullah Haydaroğlu*, *Suat Aksoy*, *Burhan Cahit Ünal*, üyelerden *Aslan Başer Kafaoglu*, *Tebessüm Sarp* bulunuyordu. Eski Gençlik Kolu Başkanı *Sadık Kayhan* da bizimle beraberdi. Hep birlikte saat 12 sularında Kaman’dan hareket ettik, yolda bazı yerlerde çay molası vererek akşam saat 89 sularında Malatya’ya vardık. Doğru il merkezine gittik, il merkezinde *Kemal Bilbaşar’ın* eşi ile İzmir teşkilatından *Ayten Okan’ı* gördük, kendileri ile konuştuk. İl merkezinde yapılan bir listeye göre bir parti üyesi bize Coşkun Palas Otelinde yer ayrıldığını söyleyerek alıp otele götürdü, otele bavullarımızı bırakarak lokantaya gittik. Böylece bizim o gün yolda olduğumuza ve Malatya’ya geç vakit vardığımızı adı geçen parti üyeleri tanıtırlar. Bu kişilerin savunma tanığı olarak dinlenmelerini istediğimiz halde bu isteğimiz yerine getirilmemiştir.

Tahkikat dosyasında, bu toplantıda bulunduğunu söyleyen bazı kişilerin ifadeleri vardır. Bunlar da Şerafettin Atalay, Turan Danışkan, Kemal Aksoy ve Mustafa Oksal'dır. Yine bu kişilerin ifadesine göre, toplantıya Can Yücel başkanlık etmiş ve toplantıda Attila Aşut, Turgut Kazan, Sırrı Öztürk, Orhan Aksungur, Vahap Erdoğan, Sevinç Özgüner, Sıtkı Eser ve Tuncer Yanar da bulunmuşlardır.

Dinlenen tanıklardan ikisi, Şerafettin Atalay ile Turan Danışkan bizlerin de toplantıda bulunduğumuzu söylemişlerdir. Dinlenen diğer iki tanık Kemal Aksoy ile Mustafa Oksal da ifadelerinde bizden bahsetmemişlerdir. Bu ifadeler, özellikle bizim bu toplantıda bulunup bulunmadığımızın tahkiki için alındığına göre, acaba bu ifadelerde neden bizden müspet veya menfi hiçbir bahis yoktur? Bu kimselere bizim bu toplantıda bulunup bulunmadığımız sorulmamış mıdır? Eğer sorulmuş ise cevabı niçin yazılmamıştır? Eğer sorulmamışsa niçin sorulmamıştır?

Çünkü bu ifadeleri alan kişi, yani Yunus Koçak bizlere husumeti olan bir kişidir ve bu olayı fırsat bilmiştir. Bunu aşağıda açıklayacağız.

Önce şu ciheti açıklayalım: Hukukçu olarak bu olayı tahkik ederken olay hakkında bilgisi bulunan bütün tanıkların ifadeleri alınır. Hiç olmazsa önemli bir kısmının bilgisine baş vurulur. Hal böyle iken, acaba toplantıya başkanlık ettiği ifade edilen Can Yücel'in ifadesi neden alınmamıştır? Toplantıya başkanlık eden kişinin toplantıda kimlerin bulunduğunu, kimlerin konuştuğunu, kimlere söz verdiğini iyi bilecek durumda olduğu açık iken, niçin bilgisine baş vurulmamıştır? Eskişehir İl Başkanı ve Genel Yönetim Kurulu üyesi *Turgut Kazan*'ın, partice

tanınan ve bir gazetenin sahibi olan *Attila Aşut'un, Ressam İbrahim Balaban'ın, Orhan Aksungur'un, Sırrı Öztürk'ün, Nejat Tözge'nin, Sıtkı Eser'in* ifadeleri niçin alınmamıştır? Bu ifadelerin alınmaması ve Kemal Aksoy ve Mustafa Oksal'ın ifadelerine bizim toplantıda bulunup bulunmadığımızın kaydedilmemesi anlamlı değil midir?

İşte bu anlamı, Şerafettin ile Turan Danıştan'ın bu yalan ifadeyi hangi tesirler altında verdiklerini izah etmek istiyoruz.

Şerafettin Atalay'ı hiç tanımıyoruz ve yüzünü de şu ana kadar görmüş değiliz. Bu adam, hayasızca yalan söylemiştir. Bu kişiden böylesine yalan bir ifadenin nasıl alındığını Genel Yönetim Kurulunun 16.07.1967 günlü toplantısında anlamış bulunuyoruz. Filhakika bu toplantıda bizlerden Halit Çelenk'ten sonra söz alan Yunus Koçak, Amasya İl Başkanı Şerafettin'in kendisince tanındığını, ifadesinin de kendisince alındığını söylemiş ve bu kişiyi büyük bir gayretkeşlikle savunmuştur.

Birçok parti değiştirdikten sonra beşinci parti olarak TİP'e giren ve tek amacı Milletvekilliği olan, eski Demokrat Parti Samanpazarı İlçe Başkanı Yunus Koçak; CKMP'de iken Niyazi Ağırnaslı ile arasındaki husumeti, Niyazi Ağırnaslı partiye girip kendi yerine İl Başkanı olduktan sonra devam ettirmiş ve bu nedenle Ankara ilinin çalışmalarını köstekleyici bir davranış içine girmiştir. Bizlerden Halit Çelenk de Ankara İl Yönetim Kurulunda üye olarak bulunduğundan ister istemez Yunus Koçak'ın bu baltalayıcı çalışmalarına karşı çıkmak zorunda kalmış ve bu karşı çıkış da zaruri olarak, kendisine il tarafından verilen görevleri devamlı olarak *"ben Yemen askeri değilim"* diye reddeden Yunus Koçak'ın husumetine sebep olmuştur.

İşte Yunus Koçak bu devamlı çatışmaların intikamını almak fırsatını bu olayda aleyhimize delil tertip etmekte buldu. Yunus Koçak'ın bu tahkikatta sorgu yaparken takip ettiği aşağılık metoda buracıkta bir örnek vermek isteriz: Bu zat, Ümran Baran'ın ifadesini alırken, ona, Malatya Kongresinden bir gün önceki toplantıda bizlerin de bulunup bulunmadığını sormuş ve bulunmadığımız cevabını alınca *Ümran Baran'a; "Nasıl olur? Kendileri bulunduklarını ifade ettiler,"* diyerek bir birinci şube metoduyla ikrar almaya çalışmıştır.

Genel Yönetim Kurulunda geçen müzakereler esnasında Yunus Koçak ile aramızda geçen sert tartışmayı kurul üyeleri hatırlar. Gerek yukarıda kısaca değinilen eski husumet ve gerekse son açıklamalarla tutumu açıkça belli olan bu kişi de bir tahkikata memur edilmiş, bizim hakkımızda tahkikat yapmış! Yani ciğer kediye emanet edilmiş! Sonra da bu tahkikattan sözüm ona, GERÇEK beklenmiş! Fakat, bu maksatlı kişinin ve kendisine yardım edenlerin ZEKASI, tarafsız kimseler için gerçeği bulmak isteyenler için, en küçük bir incelemeye dayanamayacak niteliktedir! Ve Divan isterse bu kepazeliğin iç yüzünü bir çırpıda meydana çıkarabilir!

Gerek Genel Başkanla yaptığımız özel görüşmede ve gerekse Genel Yönetim Kurulu toplantısında hakkımızda hayasızca yalan söyleyen bu kişi ile yüzleştirmemiz ısrarla istenmiş ve bu hayasızlığın meydana çıkarılmasına çalışılmış ise de, bu haklı isteğimiz her nedense yerine getirilmemiştir. Bu müfteri, ikinci defa ifadeye çağırılmış, ifadesi alınmış, bu defa da birinci ifadesine mübayin beyanlarda bulunmuştur.

Turan Danışkan'a gelince:

1965-1966 yıllarında bizlerden Şekibe Çelenk Ankara İl Haysiyet Divanı Başkanı bulunuyordu. Bu sıralarda Turan Danışkan'ın en yakın arkadaşı Mukadder Ali Sungur adında bir üye de, Yunus Koçak'ın Divan Başkanlığı yaptığı Altındağ İlçe Kongresinde, Altındağ ilçesi üyesi olmadığı halde İlçe Yönetim Kurulu üyeliğine seçtirilmiş ve İlçe Başkanlığına getirilmişti. Mukadder Ali Sungur'un İlçe Başkanlığı esnasında Ankara İl Başkanlığı tarafından ilçenin defter ve hesaplarını denetlemek üzere görevlendirilen ve bu maksatla ilçe binasına giren Avukat Yusuf Selvi ve arkadaşlarına Mukadder tarafından hakaret edilmiş ve Şekibe Çelenk'in başkanlığında toplanan Divan bu üyenin partiden ihracına karar vermiştir. Mukadder Ali Sungur bu olayda savunma tanığı olarak en yakın arkadaşları Turan Danışkan ile Yunus Koçak'ı göstermiş, bunlardan Turan Danışkan da tanık olarak dinlenmişti.

İşte Turan Danışkan, arkadaşı Mukadder'in partiden ihracından dolayı Şekibe Çelenk'e büyük bir iğbîrar duymuş ve bu iğbîrarını birkaç kere bizlere ifade etmiştir. Bizlerin de bulunduğu Samsun İl Kongresine Ordu'dan gelen ve kongrede konuşan Turan Danışkan kongreyi müteakip Şekibe Çelenk'e hitaben: "Abla, parti hayatında senin bir leken vardır, bu da Mukadder'i ihraç etmendir," diyerek bu husumetini ifade etmiştir.

İşte, Yunus Koçak, Şerafettin Atalay ve Turan Danışkan üçlüsünün açıklanan sebeplerle hazırlanan tertibinin iç yüzü budur.

Bu tertibin iç yüzünü ortaya çıkaran önemli bir noktaya burada değinmeden geçemeyeceğiz:

Genel Yönetim Kurulu üyesi *Kemal Aksoy* Genel Yönetim Kurulunda söz alarak: "*Ben bir vicdan borcunu*

yerine getirmek için söz aldım. Sözü geçen toplantıda ben de bulundum. Ama Halit Çelenk ile Şekibe Çelenk o toplantıda yoktular,” demiştir.

Merkez Yürütme Kurulu sözcüsü Behice Boran bu konuda bizleri suçlarken: “Kemal Aksoy arkadaşımız doğru söylüyor, ama kendisi toplantının sonuna kadar kalmamıştır, Halit Çelenk ile Şekibe Çelenk, Kemal Aksoy’un toplantıdan ayrılmasından sonra gelmiş olabilirler,” diyerek, maksatlı suçlamasına devam etmiştir.

Şimdi dosyayı incelemek imkânını bulduğumuz için Behice Boran’ın bu yersiz iddiasının da mesnetsizliğini görmüş bulunuyoruz. Şöyle ki:

Kemal Aksoy dosyadaki ifadesinde: “Oteldeki toplantıda Sevinç Özgüner, Can Yücel ve Ümran Baran konuştuktan sonra, benim canım sıkıldı, çıktım. Benim peşimden Mustafa Özgür, Şansal, Turan Danışkan, Amasya İl Başkanı Şerafettin Atalay, aramıza Atilla ile Oktay Tokgöz’ü de alalım Genel Başkana gidelim, durumu anlatalım, kendisi ile konuşalım dedik, gittik,” demektedir.

Demek ki, Şerafettin’in de ifadesinde anlattığı gibi, Kemal Aksoy, Turan Danışkan, Şerafettin Atalay ve diğer arkadaşları toplantıdan hep beraber ayrılmışlardır. Şerafettin ifadesinde ayrıldıktan sonra tekrar dönmediğini söylemektedir. Bu duruma göre, toplantıda Kemal Aksoy ne görmüş ise, Şerafettin ve Turan’ın da aynı şeyi görmesi ve daha fazla bir bilgiye sahip olmaması gerekir. Çünkü toplantıyı birlikte terk etmişlerdir. Şu halde, Şerafettin ile Turan’ın; Kemal Aksoy’un ifadesine aykırı olan kısımları yalandır.

Böylece, Behice Boran'ın, Genel Yönetim Kurulu toplantısında yaptığı "YAKIŞTIRMA" gerçeğe aykırı ve değersizdir.

Yukarıda bahsi geçen ifadelere göre Can Yücel, toplantıyı idare ettiğine göre, Can Yücel'in, yine toplantıda bulundukları söylenen Atilla Aşut, Turgut Kazan, İbrahim Balaban, Nejat Tözge, Mehmet Taşkesen, Orhan Aksungur ve Sıtkı Eser'in tanık olarak dinlenmeleri ve böylece bu hayasız tertibin iç yüzünün meydana çıkarılması zorunludur. Böylece Divanınız, hem savunmamızı tahkik ederek gerçeği bulacak ve hem de bazı çıkarıcıların "TERTİP" yapmayı partide metot haline getirmelerine engel olacak ve partiyi bu gibi zararlı itiyatlardan kurtaracaktır.

Burada eza duyarak bir noktayı daha açıklamak isteriz:

İncelememize sunulan *dosya içinde birçok kişilerin ifadeleri kaldırılmıştır*. İfade verdiklerini çok iyi bildiğimiz birçok üyenin ifadeleri tahkikat evrakı arasından alınmıştır. *Avukat Yılmaz Halkacı, Sıtkı Eser, Sedat Türkkan* ve daha birçok üye buna örnek gösterilebilir.

Bu da, tahkikat dosyasının istenilen yönde düzenlendiğini, maksada elverişli görülmeyen ifadelerin kaldırıldığını ve maksada elverişli görülenlerin alıkonulduğunu göstermektedir ki, bu metoda verilecek adı Divanınıza bırakıyoruz.

Yine Genel Yönetim Kurulu toplantısından üç kişinin, aleyhimize kabulü yek nazarda mümkün görülen ikiye, üçer satırlık ifadelerinin daha doğrusu konuşmalarının (hepsi neden değil bilinmez) suretleri çıkarılarak dosyaya konmuş, fakat diğer kurul üyelerinin konuşmaları alınmamıştır. Örneğin Kemal Aksoy'un konuşması

lehimizde olduğu ve tertibin iç yüzünü açıklayıcı nitelikte bulunduğu için dosyaya konulmamıştır. Bu da, ne kadar tek taraflı hareket edildiğinin açık örneğidir.

Sevk isteminde, ifadeleri bu iddiaları doğruladığı söylenen Tuncer Yanar ile Rasih Nuri İleri'ye tarafımızdan bu cihet sorulmuş ve bu kişiler kesinlikle böyle bir beyanda bulunmadıklarını söylemişlerdir. Kurulunuzdan bu ifadelerin incelenmesini ve Rasih Nuri İleri ile Tuncer Yanar'a bu cihetin sorulmasını özellikle rica ediyoruz. Ne gariptir ki!.. bu ifadeleri hep Yunus Koçak almış bulunmaktadır.

Normal bir otomobil ile Kaman'dan Malatya'ya 9-10 saatten önce varmak mümkün değildir. Devlet Kara Yollarından aldığımız ve eklice sunulan cevabi yazıya göre (21.12.1967 gün ve 6831 sayılı) Kaman-Malatya arası 544 kilometredir ve takriben 8 saatte gidilebilir. Biz yolda birçok çay molası vererek gittik. Bu cevaba göre bile Malatya'ya saat 20.00'dan önce varmamız imkânsızdır. Saat 15.00'da Malatya'da yapılan bir toplantının sonuna bile yetişmek fiilen mümkün değildir. Yukarıda adları yazılı tanıklar dinlendiği takdirde bu hayasızlığın, alçakça iftiranın ve tertibin iç yüzü meydana çıkacaktır.

Daha önceden bu tertibin meydana çıkarılması istenseydi, devamlı ve ısrarlı taleplerimizin sonunda bu müfteri ile yüzleştirilirdik. *Ama haklı çıkmamızdan nedense o derece kaçınılmıştır ki*, bu müfteri ile karşılaştırılmak şöyle dursun, *Genel Yönetim Kurulu toplantısında Behice Boran, Kaman Malatya arasındaki 810 saatlik mesafeyi 3 saate indirerek imkânsızı mümkün kılmak yolundaki çabası ile kendine özgü kabiliyetinin yeni bir örneğini vermiştir.*

ç - Yaşar Saygıner, Yalçın Ergönül ve Baki Çevikel'in Genel Yönetim Kurulundaki konuşmalarına gelince:

Yaşar Saygıner, Çanakkale'de oturan Ankara'daki olaylara uzak bir kişidir. Bizlerden Halit Çelenk ile Genel Yönetim Kurulu toplantısından önce yaptığı özel konuşmada: "Diğerleri grup halinde çalışıyorlardı, ama siz bu olaylara hiç karışmadınız," demiş ve fakat Genel Yönetim Kurulunda Genel Başkanın tutumunu ve kendi ağırlığını ortaya koyduğunu görünce tutumunu değiştirmiş ve bizlerden Halit Çelenk bilimsel olarak hizbin tarifini yapıp bu açıdan bir hizip mevcut olmadığını ifade edince, konunun bilimsel yönünü anlayamamış, grup çalışmasının yapılmadığını söylediğimizi zannederek söz almış ve hizbin varlığını iddia etmiştir. Bu nedenlerle Yaşar Saygıner'in sözü geçen iddialarının gerçek bir değer taşımayacağı açıktır.

Yalçın Ergönül de Hatay'dan gelmiş, kendi ifadesine göre geceyi Yunus Koçak'ın evinde geçirmiş, niteliği yukarıda izah edilen bu kişinin telkini altında kalarak ancak şunu söyleyebilmiştir: "Kongrede seçimler sırasında Halit bey bana, eski Genel Yönetim Kurulunda değişiklik lazımdır, içlerinde pırasaya doğranmayacak kişiler var," dedi. Bu ifade gerçeğe aykırıdır. Kaldı ki bu sözler söylenmiş dahi olsa bu sözlerin hizbin mevcudiyeti ile ne ilgisi vardır?

Baki Çelikel Genel Yönetim Kurulundaki konuşmasında tüzük tadil müzakeresi devam ederken bizlerden Şekibe Çelenk'in bir delegeye çıktığını gördüğünü ifade etmiş ve bu olaydan hizip faaliyeti anlamı çıkarmıştır. Gerçekten, Tüzük Tadil Komisyonu, tüzüğün 53. maddesinin tadili teklifinde topraksız köylü ve esnafın da bu madde

kapsamına alınmasını öngörmüştü. Sendikacıların, bu teklife karşı çıkmaları ve başka bazı sebeplerle Genel Merkez sözcüleri tüzük tadil tekliflerinin toptan reddini isteyen konuşmalar yapıyorlardı. Kendisi esnaf kesiminden olduğu için bu konuşmaların etkisi altında kalan ve komisyonun tadil teklifinin kendi lehinde olduğunu anlamayan ve bu nedenle de teklifin aleyhinde oy kullanan bir üyeyi uyarmak en azından bir insanlık görevidir.

İşte Baki Çelikel'in anlattığı olay bu olup hizip iddiasıyla uzaktan yakından hiçbir ilgisi bulunmamaktadır.

Yine bu şahıs, Genel Yönetim Kurulu toplantısındaki konuşmasında tamamen gerçeklere aykırı olarak bizlerden Şekibe Çelenk'in yanına hizip olarak nitelendirilen gruptan bazı kişilerin geldiğini ve Şekibe Çelenk'in bunlara talimat verdiğini anlatmış ve fakat ne verilen talimatı ve ne de gelen kişilerin kimler olduğunu söylememiştir.

Kongre salonunda Şekibe Çelenk devamlı olarak Samsun delegelerinden Dr. Sulhi Kutucu, Orhan Kayhan, Mümin Ali Ergin ve bir süre Şaban Erik, Çetin Altan, Cahit Tanör, İsmail Hakkı Balamir, Murat Sarıca, Şükran Kurdakul, Canip Yıldırım ve başka kişilerle beraber oturmuş ve konuşmuştur. Böyle bir talimat alışverişi olsaydı bu kimselerin görmeleri ve duymaları tabii olduğundan kendilerinin bu yolda tanıklıklarına başvurulmasını, bu yalan iddianın açıklanması bakımından divandan rica ediyoruz.

Görülüyor ki bu konuşmalar (Baki Çelikel'in yaptığı konuşma) bir hizbin varlığına delil olamayacağı gibi en basit mantıktan da yoksundur.

d - Sevinç Özgüner'in seçimler esnasında bizlerden Halit Çelenk'e: "Şimdi kime oy vereceğiz?" diye sorduğunu hatırlamıyoruz. Bir an için böyle bir soru sorulmuş olsa bile bu sorunun hizipçilikle ne ilgisi olabilir? Anlamak mümkün değildir.

e - Bizlerin, partinin sosyalizmden ayrıldığı, oportünizme kaydığı, partiye maddi yardım yapılmamasını söylediğimiz iddiasına gelince:

Bu nasıl bir zihniyettir ki bizlere oy verilmemesi için yapılan en çirkin ve seviyesiz propagandaların üzerinde durmaz da, bir üyenin sorduğu böyle basit bir soruyu bir günahı kebir gibi aleyhimize delil olarak kullanılır?

Yönetim Kurulunda, Adnan Cemgil'in bu konuda yazdığı bir mektup okunmuş ve mektup kendisi tarafından da izah edilmiştir. Bu ifadeye göre, Ran reklam şirketinin sahibi Muzaffer Şahinuçtu, Adnan Cemgil'e bizimle görüştüğünü ve bizlerden Şekibe Çelenk'in kendisine: "Partinin revizyonizme kaydığını ve bundan böyle partiye yapılacak yardımın kişilere yapılmış sayılacağını, Halit Çelenk'in söze katılmamakla beraber yüz mimikleriyle söylenenleri tasvip eder görüldüğünü söylediğini," bildirmiştir.

Bu olay tamamen yanlış aksettirilmiştir. Biz her ikimiz Devlet Denizyollarından eski bir arkadaşımız olan Muzaffer hanım ile Malatya Kongresinden sonra İstanbul'da görüşmüştük. O sıralarda Yön dergisinde TİP tartışmaları başlığı altında partiyi eleştiren yazılar yayınlanmış ve sevk isteminde de yazılı olduğu üzere bu yazılarda partinin oportünizme ve revizyonizme yöneldiği ileri sürülmüştü. Görüşmemiz esnasında Muzaffer hanım bir aralık bu yazılardan bahsederek dergideki yazıları

okuduğunu ve İstanbul'da çevrede de aynı istikametteki söylentilerin yayılmış olduğunu söylemişti. Bu görüşme esnasında kendisine bu yayınları doğrular nitelikte hiçbir beyanda bulunulmadığı gibi maddi yardım meselesi de kesinlikle söz konusu olmamıştır. Kanaatımızca Adnan Cemgil, Muzaffer hanımın sözlerini ya yanlış anlamış, ya yanlış nakletmiş veya böyle nakletmekte henüz sebebini anlayamadığımız bir fayda ummuştur.

Kaldı ki yanlış nakledilen bu konuşmaların da hizip iddiası ile hiçbir ilgisi yoktur.

Şekibe Çelenk'in Delegeliği

Sevk isteminde bizlerden Şekibe Çelenk hakkında Büyük Kongreye Samsun'dan delege seçilmiş olmak konusu üzerinde durulmakta ve bunun tüzüğe aykırılığı iddia edilmektedir. Bu iddia iki yönden ciddiyetten uzaktır:

a - Şekibe Çelenk'in delegeliği Büyük Kongrece kabul edilmiş ve kongre tarafından Merkez Haysiyet Divanına seçilmiştir. Bu iddia ciddi bir iddia olsaydı Merkez Yürütme Kurulu tarafından Büyük Kongreye sunulur, itiraz kabule şayan bulunursa delegeliği iptal edilirdi. Nitekim Ressam Balaban'ın delegeliği Büyük Kongrede iptal edilmiştir.

b - Şekibe Çelenk tüzüğe aykırı olarak delege seçilmiş ise kongre de tüzüğe aykırı olarak yapılmış olur ki, bu iddia hukuken kongrenin iptalini gerektirir.

c - Bu iddia ile Merkez Yürütme Kurulu tüzük hükümlerine aykırı bir olayı kabul etmiş ve tüzük dışına düşmüş sayılır.

d - Merkez Yürütme Kurulu eğer bu iddiasında samimi ise niçin ikametgâhı ve işyeri Ankara'da olduğu halde

Siirt'ten delege seçtirilen Burhan Cahit Ünal, Mardin'den Suat Aksoy, Hakkari'den Dr. Naci Kutlay ve Van'dan delege seçtirilen Hakkı Erolcay üzerinde durmamıştır?

Kaldı ki Şekibe Çelenk 13 yıl devamlı Samsun'da oturmuş, Samsun teşkilatının kurulmasına emeği geçmiş, Samsun'dan ayrıldığı süreden beri de ilişkisi devam etmiş, kaydını Samsun'a nakletmiş ve Samsun teşkilatının talebi ile Samsun Kongresinde oybirliğiyle delegeliğe seçilmiş ve delegeliğine de bir itiraz yapılmamıştır.

Bunlar o kadar küçük hesaplar ki bu sevk isteminde bunlara değinilmesi iddiaların ciddiyetsizliğine açık delildir.

Gazetelerin Delil Niteliği

Sevk isteminde hizbe delil olarak bir de gazete havadisleri gösterilmektedir. Gazete haberlerinin suç delili olarak kabul edildiğini ilk defa bu olayda görmekteyiz. Kimi gazete muhabirlerinin niteliği, patronlarının politik eğilimlerine bağlılıkları ve bu eğilimlere göre tek taraflı hareket edebildikleri bilinen gerçeklerdir. Bu itibarla gazete haberlerine bir delil değeri vermek akıl ve mantıkla bağdaşmaz.

Eğer gazete haberleri ve fıkraları bir delil ise:

a - İlhami Soysal'ın Yön dergisinde parti yöneticilerini takkcecilikle suçlayan yazısı da,

b - Akşam gazetesinde Genel Başkanla ilgili (Snobizm) başlığı altında çıkan yorum da,

c - İlhan Selçuk'un 04/10/1967 tarihli Cumhuriyet gazetesinde çıkan (kesin ve açık) başlıklı fıkrası da,

d - Son Havadis gazetesinin 14/08/1967 gün ve 2502 sayılı nüshasında ve birinci sayfada (TİP'liler birbirine düştü, tasfiyeye gidiliyor) başlıklı yazı da,

e - Son Baskı gazetesinin Genel Yönetim Kurulu toplantısından bir gün sonra çıkan 19/08/1967 gün ve 1268 sayılı nüshasında birinci sayfada yayınlanan (TİP aşırı solcuları tasfiye kararı aldı) başlıklı yazısı da,

f - Haftalık Politika gazetesinin 09/10/1967 gün ve 66 sayılı nüshasının ikinci sayfasında (TİP'te İç Savaş) başlıklı yazısı da,

g - Haftalık Politika gazetesinin 16/10/1967 gün ve 67 sayılı nüshasının 6'ncı sayfasında (TİP'teki çekişme) başlıklı yazı da,

h - Ve buna benzer konu ile ilgili Akşam, Cumhuriyet ve Haber gazetelerinde yayınlanan yazılar da bu düşünceye göre bir delildir.

i - Akis dergisinin 16/10/1967 tarih ve 1 sayılı nüshasında 14'üncü sayfada (Türkiye İşçi Partisi) başlığı altındaki yazı da delil sayılmak gerekecektir.

Görülüyor ki gazete haber ve yorumları bu konularda delil olamaz.

Partinin Politik Çizgisi

Sevk isteminin giriş kısmında varlığı iddia olunan hizbe dahil kişilerin partinin kabul edilmiş politik çizgisinin dışındaki tutumlarından bahsedilmekte ve fakat suçlanan kişilerin en küçük davranışlarına ve kişisel ilişkilerine varıncaya kadar üzerinde durulduğu halde partinin politik çizgisinin neden ibaret olduğu ve ne suretle bunun dışına çıkıldığı izahsız bırakılmaktadır. Sevk isteminde bizlere

ayrılan bölümlerde de bu konuya ait hiçbir açıklama yapılmamakta ve delil gösterilmemektedir.

Partimizin politik çizgisi, tüzük hükümlerince tespit edilmiştir. İşçi sınıfının öncülüğü, demokratik yolla iktidara gelme ve programımızda gösterilen kapitalist olmayan kalkınma yolu bu ana çizgileri gösterir. Son zamanlarda tartışma konusu olan antiemperyalist cephe birliği vb. konularında partinin görüşleri de bu politik çizgiye örnek olarak gösterilebilir.

Acaba bizler hangi yazımız, konuşma ve davranışlarımızla yukarıda gösterilen bu politik çizginin dışına düştük?

Sevk organı buna bir delil gösterebilir mi?

Tahkikat dosyasında görüleceği üzere ve yukarıda da bir vesile ile değindiğimiz gibi hakkımızda ileri sürülen isnatlardan biri de dışardan talimat almak ve parti dışı bazı eski sosyalistlerle ilişki kurmaktır.

Hemen peşinen söyleyelim ki bu iddia eşine ender rastlanan cinsten bir namussuzluk örneğidir. Bu iddiaya göre Eski Tüfekçi (Mihri Belli) dosyada tanık olarak dinlenen ve Eski Amasya İl Başkanı olan bir şahsa: "Partide talimatı Halit Çelenk'ten veya Şekibe Çelenk'ten alınız," demişmiş. Genel Başkan Mehmet Ali Aybar ile isteği üzerine yaptığımız özel bir konuşmada Genel Başkan, bu şahsın sözü geçen ifadeyi verdikten sonra partiden istifa ederek Halk Partisine girdiğini söylemiştir.

Biz bu adamı şu ana kadar tanımak ve görmek şöyle dursun ismini dahi bilmiyoruz. Kaldı ki Eski Tüfekçi denilen kişi partililere böyle bir talimat verecek nitelikte bir kişi değildir ve biz dışardan talimat alarak içerde bu talimata göre hareket edecek ikiyüzlü kimseler değiliz.

Bizim böylesine ikili oyunlara alet olacak nitelikte kişiler olmadığımızı bizleri tanıyan teşkilat çevreleri iyi bilir.

Kaldı ki hangi talimatı almışız ve kime vermişiz? Buna dair bir cevap ve tek delil yok... Bu nitelikte bir kişinin kavli mücerrette kalan ifadesine nasıl değer verilebilir? Tek bir kişi tarafından olsun teyit edilmeyen böyle bir iddiaya nasıl delil değeri verilebilir? Bu iddiaya delil olarak değer verilirse tek kişi tarafından yapılan her ihbar, isnat, iftira ispat sayılır ki hukukta bunun yeri olmadığı gibi aklı selim de bunu kesinlikle reddeder. Ve toplum içinde böyle bir delil ikamesi ile mahkûm edilemeyecek tek kişi kalmaz.

Ama gel gör ki Parti Genel Sekreterinin, dolıştığı Malatya köylerinde köylülere: *“Onların suçlarını söylersek ipe giderler,”* dediğı ve Ankara’da bir genel sekreter yardımcısından naklen silah depo ettiğimizin söylendiğı kulaklarımıza kadar gelmektedir. Eğer bu haberler doğru ise partinin en yüksek kademesine gelmiş bu kişilerin bildikleri bu suçları ve delillerini savcıya vermek namus borçlarıdır. Aksi halde ömürleri boyunca adi bir müfteri olmaktan kurtulamazlar.

Yine yukarıda bizim Malatya Kongresinden bir gün önce yapıldığı söylenen toplantıda bulunduğumuzu söyleyen Amasya İl Başkanı Şerafettin’in nasıl hayasızca yalan söylediğini ve bu ifadenin nasıl “istihsal” !.. edildiğini (üretildiğini) izah etmiş ve bu konuda savunma tanıkları göstermiştik.

Ancak bizi hayretler içinde bırakan, Behice Boran’ın Genel Yönetim Kurulunda, Merkez Yürütme Kurulu sözcüsü olarak yaptığı konuşma olmuştur.

Gerçekten Behice Boran Genel yönetim Kurulu toplantısında akıl ve izanla bağdaşmayacak bir ithamlar

silsilesini savunarak 19 yıllık avukatlık hayatımızda hiçbir mahkemede görmediğimiz bir savcı rolüne girmiştir.

Malatya Kongresinden bir gün önce yapıldığı söylenen bir toplantıda bulunmadığımız halde ve bunun başlıca tanıkları Merkez Yürütme Kurulunda ve Genel Yönetim Kurulunda olmasına rağmen ve bizim gecedен önce Malatya'ya varmamız fiilen imkânsız olduğu halde; o mevsimde havanın erken karardığından, toplantının saat 15.00'da başladığından ve toplantıda bizden önce üç kişinin konuştuğundan ve bunlar yarımşar saatten bir buçuk saat konuşsalar, saat 16.30'da Malatya'ya varabileceğimizden ve derhal toplantıya katılabileceğimizden ve her ne kadar Genel Yönetim Kurulunda, kurul üyesi Kemal Aksoy kendisinin o toplantıda bulunduğunu ve fakat bizim bulunmadığımızı *“burada bir vicdan borcumu yerine getirmek zorundayım, Şekibe Çelenk ve Halit Çelenk o toplantıda yoktular”* diyerek ifade etmiş ise de, Kemal Aksoy ayrıldıktan sonra bizim gelebileceğimizden bahsedip ve daha sonra sözü E. Tüfekçi tarafından verildiği iddia olunan talimat konusuna getirerek *“Halit bey doğru söylüyor, elbette E. Tüfekçi'nin talimatından haberi yoktur, çengel usulü çalışma yeraltı faaliyeti böyle olur. Halit bey Sevinç hanımı tanır, Sevinç hanım Erdoğan beyi tanır, o da Eski Tüfekçi'yi tanır ve E. Tüfekçi de talimat verir,”* diyerek en iğrenç suçlamayı yapmak küçüklüğünü göstermiştir.

Partimizin en yüksek organında polis bulunduğu Genel Başkan tarafından bir evvelki Genel Yönetim Kurulu toplantısında ifade edildiğine göre, Behice Boran tarafından yapılan bu suçlamaların ne gibi sonuçlar doğuracağını ve kime delil hazırlayacağını yöneticiler elbette müdriktirler.

Büyük görüntülü insanların küçüklüğü de büyük oluyor. Bu görev Behice Boran için hayatının en yüz kızartıcı olayı olarak kalacak ve tarih sahnesinde bir müfteri olmaktan kurtulamayacaktır. Böylesine pis politika oyunları içinde yuvarlanabilmek istidadını göstermek her kula müyesser olmaz...

Biz bu partiye ak alnımızla ve namusumuzla girdik. Her türlü art düşünce, hile, hud'a ve desiselere karşı idik. Kitabımızda bunlar yazmazdı. Ama bu olayda bunların daniskasını gördük. Küçüklük bize düşmemektedir. Yine ak alnımız ve namusumuzla sosyalizm davasındaki görevimize devam edeceğiz.

Ak koyun kara koyun geçitte belli olacak.

Bu çirkin oyun partide bir metot haline getirildi. Bu çirkin oyun, Genel Yönetim Kurulundaki insanları vicdanları ile karşı karşıya getirdi. Orada susmak zorunda kalanlar dışarıda boşaldılar. Kimisi gece evimize gelerek "bana namussuz deyin, bana alçak deyin, baskılara dayanamadım, kanaatime aykırı oy kullandım" dedi. Kimisi meyhanede ağlayarak içini döktü. Kimisi, toplantıdan önce "böyle bir tertibe oy vermektense istifa ederim" dediği halde baskılara direnemeyerek oyunu kullandıktan sonra yerlere baka baka iline döndü.

Bütün bunlar ne için yapılmıştı? Aybar'ın dediği gibi partiyi kurtarmak için mi? Hayır? Bunların parti ve dava ile hiç ilgisi yoktu.

Düşünüyoruz: Koskoca tahkikat dosyasında iki tane ne idüğü belirsiz ifade sahibi var. Kimdir bu adamlar?

Gerçek şu: Parti, Milli Emniyet CIA işbirliğinin tertibi karşısındadır. Hakim sınıfların bu araçları parti çekirdeğini parçalamak için bir tertip hazırlamıştır.

Yapılacak şey bu tertibi meydana çıkarmaktır. Parti içinde, doğan tenkit havasından rahatsız olarak, partinin namuslu, devrimci ve partiye yararlı, bağlı elemanlarını temizlemek değil! Bunu yapmakla kime hizmet ettiğimizi iyice bilelim...

Bütün hayatımızca her namuslu sosyalist gibi dava ve takip bekledik. Hakkımızda bir gün böyle bir dava açılsaydı halktan yana birer insan olarak göğsümüzü gere gere ve iftiharla hakim sınıflar karşısında kendimizi savunacak, sosyalist görevimizi yapacak ve bundan en küçük bir üzüntü duymayacaktık. Ama bu tertipler böyle bir partiden gelirse üzüntü ve utanç kime düşer, düşünmek gerek.

Kurulunuz bizi partiden ihraç edebilir. Ama davadan ihraç etmeye kimsenin gücü yetmeyecektir. Çünkü sosyalizm kimsenin tekelinde değildir.

Sizleri tarihsel sorumluluğunuzla baş başa bırakıyoruz.

Avukat

Halit Çelenk

Avukat

Şekibe Çelenk

Dinlenmesini İstedığımız Tanıklar

1 - Malatya Kongresinden bir gün önce yapıldığı iddia olunan toplantıda bulunmadığımıza dair yukarıda adları yazılı tanıklarla ayrıca Can Yücel, Attila Aşut, Turgut Kazan, Sıtkı Eser, İbrahim Balaban, Orhan Aksungur, Sırrı Öztürk, Nejat Tözge ve Mehmet Taşkesen.

2 - Kongre esnasında bizlerden Şekibe Çelenk tarafından kimseye talimat verilmediğine dair Dr. Sulhi

Kutucu, Orhan Kayhan, Mümin Ali Ergin, Cahit Tanr, İsmail Hakkı Balamir, Canip Yıldırım, Şaban Erik'in dinlenmelerini,

3 - Rasih Nuri İleri ve Tuncer Yanar'dan Malatya'da yapıldığı ileri sürülen toplantıda bulunup bulunmadığımızın sorulmasını ve Ümran Baran'dan, yukarıda izah edildiği gibi, bizlerle ilgili soru biçiminin sorulmasını,

4 - Tahkikat esnasında ifadeleri alınıp da ifadeleri dosyada bulunmayan üyelerin ifadelerinin dosyaya konulmasını,

5 - Güner Samlı ile ilgili olarak Reşit Güçkıran'ın ifadesinde bahsi geçen hususlar hakkında, bunların doğru olup olmadığının tespiti için Güner Samlı'nın tanık olarak dinlenmesini rica ediyoruz.

6 - Malatya Kongresinde bulunduğumuzu söyleyen Şerafettin Atalay ve Turan Danışkan ile *yüzleştirilmemizi* de ayrıca rica ediyoruz.

EKLER:

1. Devlet Kara Yolları Genel Müdürlüğünün 21/12/1967 gün ve 6831 sayılı cevabi yazısı,

2. TİP Genel Sekreterliğinin 13/07/1967 günlü ve 697 sayılı yazısı sureti,

3. Akis dergisinin 13/11/1967 gün ve 5 sayılı nüshası (Bu dergideki yazı, resimler, hakkımızdaki ithamların sonuçlarını göstermesi bakımından ibret vericidir).

MERKEZ HAYSIYET DİVANI KARARINI VERİYOR

Partinin Merkez Haysiyet Divanına verdiğimiz yazılı savunma yukarıya alınmıştır. Bu savunmalardan sonra TİP Merkez Haysiyet Divanı, 23.12.1967 gününde kararını vermiştir.

Buna göre:

1. Dr. Sevinç Özgüner
2. Kumru Gözügeçgil
3. Rasih Nuri İleri
4. Ahmet Say
5. Süleyman Ege
6. Ümrân Baran
7. Vahap Erdoğdu
8. Tuncer Yanar
9. Necip Devecioğlu'nun

Partiden kesin olarak ihraçlarına

10. Naci Ormanlar
11. Necati Aykaş'ın

İkişer yıl süre ile geçici ihraçlarına

12. Halit Çelenk
13. Şekibe Çelenk'in

Uyarı cezasıyla cezalandırılmalarına karar verilmiştir.

Bu karar; Merkez Haysiyet Divanı Başkanı İsmail Hakkı Balamir, üye Adil Kurtel, üye Basri Dede, üye Mirza Doğan ve üye Salih Özkarabay tarafından verilmiştir.

YENİDEN MERKEZ HAYSİYET DİVANINDA

20-24 Kasım 1966 günlü Malatya Kongresinden sonra yukarıda da açıklandığı gibi on üç kişi parti içinde bir hizip oluşturmak, parti yönetimini ele geçirmek vb. iddialarla ve partiden çıkarılma istemiyle Merkez Haysiyet Divanına gönderilmiştir. Haysiyet Divanı, yaptığı inceleme ve yargılama sonunda Şekibe Çelenk ile benim hakkımda ileri sürülen tüm iddiaları haksız ve yersiz bulmuş, bunları reddetmiş ve ancak bizlere bir uyarı cezası vermişti. *Uyarı cezasının verilme nedeni yukarıda açıklanmıştır.* Bu karar, günümüze kadar tarafımıza tebliğ edilmemiştir; ancak bu karar partinin 6 Sayılı Haber Bülteninde, yayınlanmıştır. Aynı yazıda kararla ilgili bir de yorum yapılmış ve:

“Hakim Sınıflar partimizi önceleri taşlı sopalı saldırılarla çökertmeye çalıştılar, başarı sağlayamadılar. Aksine parti daha çok gelişme gösterdi. Bu yoldan sonuç alamayan burjuvazi, *hakim çevreler ve Amerikan emperyalizmi partiye kendi adamlarını soktular*; bunlar partide bir araya geldiler, kenetlendiler, *bir hizip kurdular* ve partiyi içeriden yıkmaya çalıştılar; fakat .. düşürüldü, Haysiyet Divanına verildiler ve muhtelif cezalara çarptırıldılar.”

denilmiştir.

Aynı sayılı Haber Bülteninde de partililere yılbaşı mesajında Genel Başkan Mehmet Ali Aybar bu olaya değinerek, Haysiyet Divanına verilen kişileri *CIA Ajanlığı* ile suçlamıştır.

3-4 ŞUBAT 1968 GÜNLÜ GENEL YÖNETİM KURULU TOPLANTISI

Bu gelişmelerden sonra 3-4 Şubat 1968 günlerinde, Genel Yönetim Kurulu Ankara’da Genel Merkez binasında toplandı.

Gündem daha önce davetiye ile birlikte üyelere gönderilmişti. Gerek gündemde ve gerekse, Çalışma Raporunda Haysiyet Divanı olayları ile ilgili bir konu yoktu ve bu mesele, Divanın kararı ile zaten bitmiş ve kapanmış olduğundan gündeme ve Çalışma Raporuna girmemesi gerekiyordu. Toplantı bu koşullar altında ve Genel Başkanın bir açış konuşması ile 03.02.1968 Cumartesi günü saat 10.00’da başladı. *Genel Başkan açış konuşmasında* yurt ve dünya olaylarına dair kendi görüş ve düşüncelerini açıkladı. Konuşmasının sonlarına doğru *sözü partideki son Haysiyet Divanı olaylarına getirerek*, 6 sayılı Haber Bülteninde yayınlanan yılbaşı mesajında olduğu gibi, *beni ve Haysiyet Divanına verilen diğer üyeleri CIA’ye hizmet etmekle suçladı*.

Genel Başkan konuşmasının bu noktasında CIA’den bahsedince, ben yerimden sert bir şekilde kalkarak, dışarı çıktım ve kapıyı yine sert bir şekilde kapadım. Bu bir protesto idi ve bunun bir protesto olduğunu Genel Başkan ve üyeler de anladılar. Dışarı çıktıktan sonra koridorda bekledim, konuşma bitince tekrar yerime gidip oturdum. Öğle olmuştu, oturum öğleden sonra saat 14.00’a bırakılmıştı, öğleden sonra Çalışma Raporu okundu ve bu rapor üzerine üyelere söz verildi. Çalışma Raporu üzerinde birçok üyeler söz alarak düşüncelerini bildirdiler. Bu arada *Adnan Cemgil*, sözü Haysiyet Divanı olaylarına getirerek, Haysiyet Divanına verilenlerin ve verilmeyen bazı partililerin hizip kurduklarını, *hakim sınıflara ve Amerikan emperyalizmine ve CIA’ye hizmet ettiklerini*, bu kişilerin Haysiyet Divanına sevk edildikleri tarihte kendisinin yedek üye olduğunu, bu nedenle oy kullanmadığını, bundan dolayı üzüntü içinde bulunduğunu vb. söyledi. Adlarını hatırlayamadığım bir iki üye de benzer sözler söylediler.

Benim bu toplantıda olup bitenlerden, yapılan haksızlıklardan, tertiplerden üzüntülü olduğum için hiç konuşmak niyetim yoktu, fakat gündemde ve Çalışma Raporunda böyle bir konu yokken konu üzerinde yeniden durulması, olayın tazelenmesi adeta “pişmiş aşı soğuk su dökülmesi”, beni konuşmaya itmiş ve savunma durumunda bırakmıştı. Bu nedenle, “söz istedim”; henüz söz sıram gelmemişti ki toplantıya başkanlık eden Genel Başkan toplantının yönetimini Genel Sekreter Rıza Kuas’a bırakarak salondan çıkıp, kendi odasına geçti, biraz sonra bana söz verildi. Ben yüksekçe bir sesle şunları söyledim:

“Bugün burada söz almaya niyetim yoktu; fakat bazı üyeler ve bu arada Adnan Cemgil konuşmalarında gündemin ve Çalışma Raporunun dışına çıkarak, şahsım ve eşim Şekibe Çelenk ile ilgili konuşmalar yaptılar ve son Haysiyet Divanı olaylarına değinerek bizi suçladılar ve CIA paralelinde çalışmalar yaptığımızı ileri sürdüler. Genel Başkan da sabahki konuşmasında aynı suçlamada bulundu. Biz meseleye kapanmış gözüyle bakıyorduk, Haysiyet Divanı da bu iddiaları haksız bularak reddettiği hizip kurma, parti yönetimini ele geçirme, parti üyesi olmayan kişilerle ilişki kurma iddialarını kabul etmeyerek bizi akladığı için artık bu konu üzerinde durmaya lüzum da yoktu; ama öyle olmadı ve bu konuşmalar karşısında kendimizi savunmak gereği ortaya çıktı, işte bu nedenle söz almak zorunda kaldım.

Sayın Genel Yönetim Kurulu Üyeleri,

Önce Çalışma Raporundaki iki eksikliğe değinmek istiyorum:

Son zamanlarda TBMM’de önemli olaylar ve görüşmeler cereyan etmişti. Çalışma Raporunda da bunlardan söz edilmektedir. Kurulun bu konularda aydınlatılması faydalı olur diye düşünüyor ve bu eksikliğe değinmek istiyorum.

Çalışma Raporunda üç kelime ile ve büyük bir cümle içinde “olaylı bir mitingden” söz edilmektedir.

Gerçekten Ankara’da üniversite öğrenci birlikleri, fikir kulüpleri Mart ayında NATO’ya karşı bir miting düzenlemişler ve partiden Çetin Altan’ı konuşmacı olarak davet etmişlerdi. Partimiz bu mitinge katılmamış ve konuşmacı da göndermemiştir.

Partimiz NATO aleyhtarıdır, anti emperyalisttir. NATO’dan çıkma taraftarıdır. Parti bu düşüncelerinde haklıdır ve doğru yoldadır. Sosyalizmin ana kurallarından birisi de teori ile eylemin birliğidir. Bu düşünceyi benimseyen partimizin eylemde de bunu desteklemesi gerekirdi, eğer mitinge katılmamak için gerçekten haklı nedenler varsa, Merkez Yönetim Kurulunun bu nedenleri Genel Yönetim Kuruluna açıklaması ve kurulu tatmin etmesi gerekir.

Eğer haklı nedenler yoksa, Yürütme Kurulu bu mitinge katılmamakla yanlış bir yola girmiş sayılır.

Ben bu mitinge katılmamak ve istenen konuşmacıyı vermemek suretiyle mitinge karşı tavır alan partinin hata ettiğine inanıyorum. Partimizin bu davranışı gençlik arasında olumsuz etki bırakmıştır.

Sayın Genel Yönetim Kurulu üyeleri, Kurulunuz bizi Merkez Yürütme Kurulunun isteği üzerine Haysiyet Divanına sevk etmişti. Hakkımızdaki itham, *“parti içinde bir hizip kurmak, çengel usulü yeraltı faaliyetleri yapmak, eski*

sosyalistlerle işbirliği ederek parti yönetimini ele geçirmek” idi. Yine Behice Boran’ın, sevk kararının alındığı toplantıda iddia ettiği gibi yeraltı faaliyeti çengel usulü çalışma yaptığımız ve komünist yöntemleri kullandığımız ileri sürülmüştü. Hakkımızdaki bu iddialar propaganda biçiminde geçtiğimiz büyük kongrede de seçimler esnasında ileri sürülmüş ve yayılmıştı. Bu iddialarla sevk edildiğimiz Merkez Haysiyet Divanı ben ve eşim Şekibe hakkında ileri sürülen bütün iddiaları reddetmiş, bu iddiaların gerçeklere uymadığına kanaat getirmiş, *bu isnatlardan beraatımıza karar vermişti*. Buna rağmen, Merkez Haysiyet Divanı benim ve eşim Şekibe hakkında bir uyarma cezası vermiştir. Bu uyarma cezasının nedenini Divan Başkanı Avukat İsmail Hakkı Balamir bana sözlü olarak açıklamıştır. Özel olarak bana söylediklerini burada sizlere nakletmemden dolayı beni affetsinler. Konu bizler için hayati önemde olduğundan, bunu kuruluza açıklamak istiyorum. *İsmail Hakkı Balamir’in bana söyledikleri şunlardır:*

“Haysiyet Divanı olarak iddiaları etraflı şekilde inceledik, sizin ve Şekibe Hanım hakkındaki ithamları yersiz ve gerçeğe aykırı görerek reddettik; her partide sahtekârlar bulunur, bu partide de vardır, bir iki kişi hakkınızda bazı ifadeler vermiş, biz bunların yalan olduğunu anladık ve iddiaları reddettik; ancak arkadaşlar size beraat kararı da vermeyi uygun görmediler; çünkü Genel Başkan bu işe ağırlığını koymuş ve Genel Yönetim Kurulu sevk kararı vermiştir. Beraat kararı verilse, Genel Başkan küçük düşer, onuru kırılır, bu nedenle ikinize bir uyarı cezası vermeyi uygun bulduk, gerçi, bu ceza görevini savsaklayanlara verilir, sizin böyle bir durumunuz da

yoktur; ama ne yapalım bu ceza tüzüğümüzün en hafif cezasıdır, göreve de engel olmaz, başka yol bulamadık.”

Görülüyor ki, hakkımızdaki ithamların gerçeğe aykırı olduğu divanca anlaşılmış ve beraat etmemiz gerekmiştir. Ancak Genel Yönetim Kurulunda oy kullanacak üyelere: *“Eğer Divana sevk kararı vermezseniz ben bu partiden çekilir giderim,”* diyen Genel Başkanın, onurunun kırılmaması için bize uyarma cezası verilmiştir.

Bir kere hakkımızdaki ithamlar divanca reddedildiğine göre kurulunuzun ve üyelerinin partinin en yüksek Haysiyet Divanının Kararına saygılı olması ve artık hakkımızda bu yolda ithamlar ileri sürmemesi gerekir; bu bir.

Partide hiçbir kurulun başka bir kimsenin onurunu kırmamak için, onuru korunan kişi Genel Başkan dahi olsa, bir partiliye en küçük bir ceza vermeye hakkı yoktur; bu iki.

Sayın Kurul Üyeleri; biz kurulunuzda Behice Boran tarafından Merkez Yönetim Kurulu sözcüsü olarak, Çengel Usulü Çalışma ile yani komünistlikle itham edildik. Behice Boran o günkü konuşmasında, Amasya üyesi bir tanığın ifadesinden bahsetmiş ve bu tanığın ifadesinde (Mihri bey bana partide talimatı Halit Çelenk’ten veya Şekibe Çelenk’ten alınız) dediğini ileri sürmüş ve böylece bizim eski sosyalistlerle ilişkilerimiz olduğunu ve onlarla birlikte parti yönetimini ele geçirmek istediğimizi iddia etmişti. Kurulunuz tahkikat dosyasını okumamış, Behice Boran’a itimat ederek bu iddialara göre, bizi Haysiyet Divanına sevk kararı almıştı.

Oysa, dosyada Behice Boran’ın bahsettiği gibi bir ifade yoktu. Biz bunu Haysiyet Divanında dosyayı incelediğimiz zaman gördük. Demek ki Behice Boran dosyada

bulunmayan bir tanık ifadesini varmış gibi göstermiştir. Kurulunuz da dosyayı incelememiş olduğundan etki altında kalarak sevk kararı vermiştir. Yani Başkanlık Divanı tarafından kurulunuzun iradesi ifsât edilmiştir.

(Konuşmamın burasında salonda Adnan Cemgil, Kemal Türkler, Kemal Sülker, Şinasi Yeldan, Yaşar Saygıner ve daha birkaç kişi ayağa kalkmışlar, Rıza Kuas’a hitaben: “Kurula hakaret ediyor, nasıl konuşturuyorsunuz, susturun,” diye bağırılmışlar. Bunlardan Yaşar Saygıner de üzerime yürümüştür, bu arada Nihat Sargın ve Behice Boran dışarı çıkarak, Genel Başkanı çağırmışlar, biraz sonra da Genel Başkan gelerek, yerine oturmuştur, bu esnada ben ayağa kalkıp, bana saldıranlara dönerek)

– Oturun yerinize, Kurulun iradesinin nasıl ifsaat edildiğini delilleri ile ispat edeceğim. Burada bu toplantıyı idare edenler var, usulsüzlük yaparsam, toplantıyı yönetenler uyarırlar, usule uyarım.

(Tekrar kurula dönerek:)

Kurulun iradesinin ifsaat edildiği mücerret (soyut) bir iddia değildir. Bunun kesin delilleri vardır. Haysiyet Divanının kararı, dosyada mevcut olmayan tanık sözlerinin mevcutmuş gibi gösterilerek, kurulun oylarının sağlanması, olayda tanıklık yapan ve tavrını belli eden Murat Sarıca’nın komisyon üyesi ve başkanı seçilerek, kendisinden rapor alınması ve bu raporun kurula delil olarak sunulması, bunu ispatladığı gibi ayrıca Genel Yönetim Kurulu toplantısından önce, Genel Merkezden Anadolu’daki üyelerin çoğuna telefonla randevu verilip, toplantıdan bir gün önce Genel Merkezde ve evlerde, Genel Başkan ve başkaları tarafından bunların baskı altına alınmaları ve kapalı kapılar arkasında şartlandırılmaları, oylamanın tüzüğe aykırı olarak, üyelerin

ayağa kaldırılıp, Genel Başkan tarafından gözünün içine bakılarak, “lehte misin, aleyhte misin?” diye sorulması ve nihayet Genel Başkanın yaptığı konuşmada: “Eğer sevk kararı vermezseniz ben bu partiden çekilir, giderim,” demesi ve böylece bu sözlerle üyeleri baskı ve tehdit altında bırakması da kurulun iradesinin ifsaat edildiğini göstermektedir; bu da üç.

Hem Komünist Hem CIA Hizmetinde

Dördüncüye gelince: O toplantıda kimi yöneticiler bizi yeraltı faaliyeti, yani komünistlikle suçlamışlardı. Merkez Yürütme Kurulu adına Behice Boran’ın konuşmasını kurul herhalde hatırlar. Aradan birkaç ay geçtikten ve Haysiyet Divanı o iddiaları reddettikten sonra partinin Haber Bülteninde bir yazı yayınlanmış (6 sayılı Haber Bülteni) ve bizim hakim sınıflara ve CIA’ye hizmet ettiğimiz ileri sürülmüştür. CIA’nin en büyük düşmanı komünistlerdir. Komünistlerin de en büyük düşmanı CIA’dir. Aynı insanların, birkaç ay önce komünist ve birkaç ay sonra da CIA ajanı olması mümkün değildir. İddialarda bir çelişki var gibi görünmekte ise de bu bir çelişki değil maksatlı bir tertiptir. Haysiyet Divanından sonuç alınamayınca ve ilk itham parti çevresinde hoş karşılanmayınca bu yola gidilmiştir.

(Bu esnada Genel Başkana dönerek:)

“Konuşmamın başında bulunmadığınıza üzüldüm. Özellikle beni dinlemenizi isterdim. Bununla beraber Kurulu rahatsız etmemek için tekrar etmek istemiyorum; ama özetlemekte fayda görüyorum,” dedim ve

konuşmanın başını özetledim, daha sonra da *Genel Başkana hitap ederek:*

“Bizi CIA ajanlığı ile itham ediyorsunuz. Bu itham, bırakınız bir sosyalisti herhangi bir vatandaş için bile bir hakarettir. Hele bir sosyalist için en ağır bir hakarettir. Bizi değil Türkiye’de, yeryüzünde CIA ajanlığı ile suçlayacak adamın biz alnını karışlarız.

Bu sözleri size şiddetle ve nefretle ret ve iade ediyorum,” dedim.¹⁸

¹⁸ Sayın Nihat Sargın “TİP’li Yıllar” adlı kitabının birinci cildinin 501. sayfasında 3-4 Şubat 1968 günlü toplantıyı anlatırken şöyle demektedir: “Ama bu kararlar konu kapanmış olmadı. Uyarı kararı alan Halit Çelenk, bu karar GYK üyeliğine dokunmadığı için ilk toplantıya geldi. Söz aldı. Başlangıçta dikkatlice konuşurken giderek artan sinirliliği sonucu kendine hâkim olamadı. Kurulun diğer üyeleri hakkında söylediği sözler yeni bir tutanakla yeniden MHD’na sevkine yol açtı.”

Yukarıda Nihat Sargın’ın, anılarında bizimle ilgili olayları anlatırken yansız hareket etmediğini, birçok olayları ve konuşmaları (Özellikle M.A. Aybar’ın ve Behice Boran’ın kimi sözlerini) gizlediğini, kimi konuşmalarda kendi anlatımını desteklemek amacıyla değişiklikler yaptığını açıklamıştım. Partinin Genel Sekreteri olarak, (üst yönetim) içinde yer alan, üst yönetim ile birlikte demokratik merkezîyetçilik ilkesini bir kenara bırakan Nihat Sargın’dan başka türlü bir tutum beklenemezdi. Konuşma tutanaklarının böyle bir peşin hükümle belli bir hedefe ulaşmak için hazırlanmış olması da bu tutanakların kanıt niteliği kazanmasını engellemiştir. Kitapta bunun örnekleri verilmiştir... Nihat Sargın’ın bu konuda sözünü ettiği tutanak da bu nitelikte gerçek dışı tutanaklardan birisidir.

Nihat Bey, ben konuşurken sinirlendiğimden ve kendime hâkim olamadığımdan söz etmektedir. Bu da bir yakıştırmadır. Gerçek şudur

2-4 Mart 1968 günlü toplantının açış konuşmasını yapan Genel Başkan Mehmet Ali Aybar, bu konuşmasında, yurt ve dünya olaylarına ilişkin görüşlerini açıkladıktan sonra, sözü Merkez Haysiyet Divanı kararlarına getirerek, partinin 6 sayılı Haber Bülteninde ve yılbaşı mesajında da ileri sürdükleri gibi beni, eşimi ve Haysiyet Divanı'na verilen kişileri CIA'ya hizmet etmekle suçlamışlardı. Çalışma Raporu üzerine söz alan Adnan Cemgil de bizim Amerikan emperyalizmine ve CIA'ya hizmet ettiğimizi söylemişti. (Bu kitapta daha ayrıntılarla anlatıldığı gibi Adnan Cemgil, bu olaylar sonra erdikten sonra, İstanbul'da Ruhi Su ve Sıdika Su'nun evlerine ziyarete giden eşim Şekibe Çelenk'ten, toplantıdaki bu konuşmasından ötürü özür dilemiş ve olayda hata ettiklerini söylemiştir.)

Partide insanları gelişi güzel CIA'ya hizmet etmek ve benzeri şekillerde suçlamak sık sık rastlanan olaylar hâline gelmişti. Nitekim kitapta yazıldığı gibi, GYK üyesi Erol Ersan'ın Türk Solu Dergisinde bir eleştiri yazısı yazdığı için partiden ihraç isteminin görüşüldüğü toplantıda, Türk Solu Dergisinin partiye düşman bir dergi olduğu, burada yazı yazan kişinin CIA'ya hizmet etmiş olacağı konuşmacılar tarafından dile getirilmiş ve Erol Ersan partiden ihraç edilmiştir. Sözü edilen konuşmacılardan kimilerinin konuşmaları bu kitapta yer almıştır. *13 kişi hakkında açılan soruşturmada CIA'ya hizmet şeklinde bir suçlama ileri sürülmemiş iken, MHD, hakkımızda verdiği kararda hizip savını reddettikten sonra 2-4 Mart 1968 günlü toplantıda bu kez böyle bir savın ileri sürülmesi, bunun, yeni yeni suçlamalar üreterek MHD ile parti üyelerini etki altında bırakmak amacına yönelik bir çaba olduğunu açıkça göstermektedir.*

İşte Nihat Sargın bütün bunları gizleyerek ya da gözardı ederek (Halit Bey sinirlendi, kendine hâkim olamadı) demekte ve kurulun

Bu konuşmamdan sonra Genel Başkan “toplantı bitmiştir” demiş ve toplantı ertelenmiş ve Pazar günü saat 10.00’a bırakılmıştır.

04.02.1968 Pazar günü saat 10.00’da Genel Sekreter Nihat Sargın, Çalışma Raporu üzerinde konuşmuş olan üyelere cevap verdi; fakat bu cevabında, benim yaptığım konuşmaya hiç değinmedi, daha sonra anlaşıldığına göre bu konuda Genel Başkanın konuşması ve cevap vermesi uygun görülmüştü.

Erol Ersan ve Türk Solu Dergisi Tartışmaları

Genel Sekreterin cevapları bittikten sonra 13 kişi tarafından imzalı bir takrir verildi. Bu takrir Adnan Cemgil, Kemal Türkler, Kemal Sülker, Yaşar Saygıner, Şinasi Yeldan, Mehmet Yılmaz, Cemal Hakkı Selek ve başkaları tarafından imzalanmıştı ve Erol Ersan’ın Türk Solu dergisinde İstanbul İl Kongresini eleştiren bir yazı yazdığından dolayı kesin çıkarma isteğiyle, Merkez Haysiyet Divanına verilmesi istemini içeriyordu. Başkan Erol Ersan’a söz verdi. Erol Ersan: “Bu yazıyı Türk Solu dergisinde ben yazdım, amacım, tüzüğe ve hukuka aykırı olan işlemleri ve davranışları eleştirmektir, partiye içtenlikle bağlıyım, partiyi yıkmak ve bölmek gibi bir amacım yoktu, parti içinde iç demokrasi gereği bu gibi eleştirilerin yapılmasının, partiye fayda sağlayacağına inanıyorum. Türk Solu dergisi, Türkiye’de sosyalizmin yerleşmesine, yayılmasına hizmet eden bir

diğer üyeleri hakkında kimi sözler söylediğimi ileri sürmekte ama bu sözleri açıklamamaktadır. Ben bütün bu inanılmaz, ağır suçlamalar karşısında, bunlara gereken yanıtları vermek ve de CIA’ya hizmet etme savını sahiplerine iade ettiğimi söylemekle yetinmişimdir.

dergidir, yıkıcı ve bölücü değildir. Bu dergide yazı yazmanın suç olduğuna inanmıyorum, davranışım tüzüğe aykırı değildir, karar kurulundur,” dedi.

Takririn lehinde 20 kadar üye söz aldılar, bunlar genellikle: “Türk Solu dergisi düşman, CIA paralelinde yıkıcı bir dergidir. Böyle bir dergide, bir partili ve özellikle bir Genel Yönetim Kurulu üyesi yazı yazamaz. Yazarsa partiden çıkarılması gerekir,” dediler.

Bu konuşmalardan ilginç olanlarının, bazılarını özet olarak buraya aktarıyorum.

Yaşar Kemal’in, Kemal Sülker’in, Kemal Türkler’in ve Şinasi Yeldan’ın Sözleri

Yaşar Kemal:

Ben yazarlık şöhretimi kapitalist gazetelerde yazarak, sağladım. *Tercüman*, *Zafer*, *Son Havadis* gibi gazetelerde yazı yazdım. Bu gazetelerde yazı yazmanın bir sakıncası yoktur; çünkü, halk oyu bu gazetelerin hakim sınıfların yayın organı olduklarını bilir. Yazım da ona göre değerlendirilir. Oysa, bir sosyalist ve işçi partili *Türk Solu*’nda yazamaz, yazarsa zararı olur; çünkü, halk oyu *Türk Solu*’nun zararlı, yıkıcı ve bölücü niteliğini bilmez, bilmediği için etkisi altında kalır. Bana bu dergide yazı yazma teklifi geldi, kabul etmedim, yazmayı reddettim. Bu nedenle, Erol Ersan büyük suç işlemiştir. Partiden çıkarılması gerekir.

Kemal Sülker:

Erol Ersan İstanbul’da parti çevrelerinde, terbiyeli, büyüklerine saygılı olarak tanınmış bir arkadaştır. Kendisinden bir yaş büyüğüne bile Sayın Ağabey diye hitap eder. Böyle bir kimsenin, partiyi eleştiren böyle bir yazıyı yazması mümkün değildir. Bu yazıyı Erol Ersan yazmamıştır

inancındayım, yazıyı yazanı açıklamasını Erol Ersan'dan rica ediyorum. Gerçek anlaşılsın ve kendisi de ithamlardan böylece kurtulmuş olsun.

Kemal Türkler:

Türk Solu dergisi, partiyi yıkıcı, bölücü bir dergidir. Böyle bir dergide yazı yazmanın suç olduğunu, yazanın partiden ihraç edileceğini, Erol Ersan da bilir. Buna rağmen bu yazıyı yazması maksatlıdır. Maksat, yazı nedeniyle Haysiyet Divanına verilsin ve *Türk Solu* dergisinde de efendim görüyorsunuz ki İşçi Partisinin en yüksek organında bile söz ve eleştiri özgürlüğü yoktur, yolunda parti aleyhinde propaganda imkânı sağlansın, yazı bu amaçla yazılmıştır, Erol Ersan partiden ihraç edilmelidir.

Şinasi Yeldan:

Türk Solu, yıkıcı, düşman bir dergidir. CIA'nin paralelinde çalışmaktadır. Böyle bir dergide partinin Genel Yönetim Kuruluna kadar yükselmiş bir üyemizin yazı yazması affedilemez, dedikten sonra, sözü sol yayınlara getirerek, son yıllarda sol yayınlar çok artmıştır, her gün çeşitli sol kitaplar yayınlanmaktadır. Bu kitapları okuyan partililer okuduklarını hazmedemiyorlar, çok şey öğrendiklerini sanarak partiyi ve parti yöneticilerini eleştirmeye, beğenmemeye başlıyorlar. Bu yönden bu yayınlar zararlı oluyor. Partililerin parti tüzüğünü ve programını ve bir de haber bültenini okumaları yeter inancındayım.

Bundan sonra birkaç üye söz aldı ve aynı anlamda konuşmalar yaptılar.

Bu arada, Adnan Cemgil de söz aldı, aynı iddiaları tekrarladı ve burada söz almayan üyeler de var, onlar da söz alsınlar, ne düşündüklerini, kimden yana olduklarını anlayalım, dedi. Bu sözlerden beni kastettiği anlaşılıyordu; çünkü bu konuda ben söz almamıştım.

Cemgil'in duygusal, tutarlılıktan uzak, tahrik edici ve kişiliğine yakıştıramadığım bu sözlerini yanıtlamaya değer bulmuyorum.

Partinin Genel Başkanı ve partinin Genel Yönetim Kurulu üyeleri Yaşar Kemal, Adnan Cemgil, Kemal Türkler, Kemal Sülker, Şinasi Yeldan ve başkaları tarafından yıkıcı ve düşman bir dergi olduğu, CIA paralelinde çalışmalar yaptığı ileri sürülen *Türk Solu* dergisinde, yazı yazan, yazar, bilim insanı, ressam, eğitimci, şair, siyasetçi, 27 Mayısçı, siyasal parti başkanı, romancı, vb. kişilerden kimilerinin adları şöyledir:

İlhan Selçuk, İlhami Soysal, Aziz Nesin, Zihni Anadol, Mümtaz Soysal, Hikmet Kıvılcımlı, Doğu Perinçek, Haydar Tunçkanat, Suphi Karaman, Uğur Mumcu, Muzaffer İlhan Erdost, Rıfat Ilgaz, İsmet Sungurbey, Şerif Tekben, Reşat Özarda, Aslan Başer Kafaoğlu, Demir Özlü, Nusret Otyam, Talip Apaydın, Dursun Akçam, Osman Nuri Koçtürk, ömer ağın Akol, Arif Damar, Ressam Balaban, Sami Küçük, Hürrem Arman, Mucip Ataklı, Ömer Faruk Toprak, Adnan Özyalçiner, Bülent Habora, Ahmet Yıldız, Ekrem Acuner, Oral Çalışlar, Zühtü Bayar, Hulusi Dosdoğru, Şaban Erik, Hamdi Konur, Uluç Gürkan, Türkkteori ve pratikaya Ataöv, Şiar Yalçın, vb.

Acaba bu saygın isimler de CIA doğrultusunda partiyi yıkmaya mı çalışıyorlardı?

Mehmet Ali Aybar'ın Konuşması

Daha sonra Genel Başkan, Aybar konuştu. Bu konuşmasında sık sık “Sayın Halit Çelenk dediler ki” demek suretiyle konuşmasını benim üzerimde yoğunlaştırdı. Özellikle şunları söyledi:

“Erol Ersan olayı pek önemli değildir; çünkü açık ve ortadadır. *Türk Solu* denilen derginin niteliğini de konuşan arkadaşlar belirttiler. Böyle bir dergide, yazı yazmanın partiden ihracı gerektireceğini Erol Ersan da gayet iyi bilir, Kemal Türker arkadaşımızın da işaret ettiği gibi bu yazı bile yazılmıştır. *Türk Solu* dergisine “partide düşünce özgürlüğü yoktur” yolunda propaganda yapmak imkânını vermek için. Bu itibarla bu olay önemli değildir. Kurulumuz gerekli kararı versin, mesele kalmaz, asıl önemli olan teşekkül etmiş hiziptir. Bunun üzerinde önemle durmak lazımdır.

Sayın Halit Çelenk buradaki konuşmasında demişlerdir ki parti neden NATO aleyhtarı mitinge katılmadı, sebebi nedir? diye sormuşlar, cevabını veriyorum: O mitingi hizipçiler hazırlamışlar da ondan katılmadık. Sayın Halit Çelenk’inde konuşmacılar arasına alınması bunu ispatlamaktadır. Hizipçilerin hazırladıkları bir mitinge biz katılmayız.”

Aybar Merkez Haysiyet Divanı Kararını Tanımıyor:

“Sayın Halit Çelenk diyorlar ki partinin her şeyden önce kendi Merkez Haysiyet Divanının kararlarına saygılı olması gerekir.

Haysiyet divanı kendileri hakkında ne karar verirse versin, isterse beraat kararı versin, bunun bizim için önemi yoktur. Partiyi yönetenlerin kararı önemlidir. Biz Sayın Halit Çelenk’in teşekkül eden hizbe dahil olduğuna

inanıyoruz ve bu inancımız bugün de devam etmektedir. Kendileri gelip burada oturabilirler. Biz tüzük hükümlerine saygılıyız ama kendileri hakkındaki kanaatimiz devam etmektedir.”

Bu yanıtlar karşısında şunları söylemek ve şu soruları sormak gerekiyor:

1 - Böyle bir yanıtı, özellikle hukukçu olan bir Genel Başkan için olağan kabul etmek olanaksızdır.

2 - Eğer Merkez Haysiyet Divanlarının kararlarının bir değeri yoksa parti tüzüğünde böyle bir organa neden yer verilmiştir, kaldırılması gerekir.

3 - Birçok parti üyesi niçin Haysiyet Divanına gönderilmiş ve yargılanmıştır? Ve bu kararlar uygulanmıştır?

4 - Eğer MHK'nın kararlarının bir değeri yoksa, mahkûmiyet kararlarının da bir değeri yok demektir, ve bunların da uygulanmaması gerekir.

Bütün bunlar hukuk tanımazlık değil midir? Parti için demokrasi kurallarının hiçe sayılması demek değil midir?

Bu konuşmalar, tutum ve görüşler hakkında daha geniş bir değerlendirme yapmama gereksinme duymuyorum, değerlendirmeyi okuyucuya bırakıyorum.

YENİDEN M. H. DİVANINA GÖNDERME

Yukarıda açıkladığım görüşmeler ve konuşmalardan ve benim Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'a verdiğim yanıtlardan sonra toplantıyı yöneten *Genel Başkan*: “Toplantı bitmiştir.” sözleriyle toplantıyı kapatmış ve üyeler dağılmaya başlamıştır. Ben de toplantının sona erdiğini düşünerek evime

dönmüştüm. Oysa ben ayrıldıktan sonra dağılan üyelerden henüz partiyi terk etmemiş bulunan kimi üyelerle toplantı yeniden başlatılmış, gündeme yeni maddeler eklenmiş ve benim yokluğumda hakkımda MH Divanına gönderme kararı verilmiştir. Bu bir komlodur.

Oysa, yukarıda açıkladığım gibi, MHD'nin bizim hakkımızdaki beraat kararından sonra 2.3.1968 günlü Genel Kurul toplantısında Sayın Aybar'ın, Divanın aklama kararını tanımadıklarını, bunun önemli olmadığını, önemli olanın kendilerinin düşüncesi olduğunu söylemeleri karşısında yeniden MHD'na gönderme kararı bir çelişki değil midir? Divanın kararı tanınmadığına göre yeniden aynı Divana gönderme kararı alınması anlamsız olmuyor mu?

Bu görülmemiş olayın adını koymakta zorlanıyorum. Tüzüğe aykırılığı bir yana, demokratik ilkelere ve savunma hakkına da ters düşen ve benim yokluğumda yapılan böyle bir uygulama, yöneticilerin yönetim ve iç demokrasi anlayışları hakkında ilginç bir örnek oluşturmuştur.

HALİT ÇELENK'İN SAVUNMASI

TİP Merkez Haysiyet Divanı Başkanlığına

14.9.1968

Özet: Yazılı savunmadır.

Parti genel sekreterliğinin 20/2/1968 günlü ve 95 sayılı sevk isteminde: 34 Şubat 1968 günlü Genel Yönetim Kurulu toplantısında yaptığım bir konuşmanın Genel Yönetim Kurulunu, Genel Başkanı, Başkanlık Divanını tahkir ve tezyif edici nitelik taşıdığı ve Merkez Haysiyet Divanı kararını da alenen istihfaf eylediği iddia edilmekte ve konuşmanın maksatlı ve evvelden tasarlanmış olduğu da ileri sürülerek Tüzüğün 43'üncü maddesinin (a) ve (ç) bentleri gereğince partiden kesin çıkarılmam istenmektedir.

Bu sevk isteminde ileri sürülen iddialar tamamen gerçeklere aykırıdır. Şöyle ki:

1 - Sevk isteminin dayanağı olarak gösterilen ve toplantı tutanak suretinden alındığı söylenen *“Halit Çelenk’in konuşmasından” başlıklı konuşma metni gerçek dışıdır. Bu metindeki “arkadaşlar, şimdi Genel Başkan parti içinde Amerikan ajanlarının bulunduğunu kabul etmek gereklidir, diyor” sözleri tarafımdan söylenmemiş, diğer bazı cümleler değiştirilerek yazılmış ve anlamları da değişmiş ve söylediğim bazı sözler de hiç yazılmamıştır.*

2 - Olay şöyle olmuştur:

A - 16/7/1967 gününde, Parti içinde dayanışmayı bozucu, partinin kabul edilmiş politik çizgisine aykırı olan ve parti merkez organlarının aleyhine devamlı kışkırtmalarda bulunan bir hizip faaliyetine katılmak eyleminden ötürü kesin çıkarma isteği ile Divanınıza sevk edilmiştim.

Divanınızın eşim Şekibe Çelenk ile benim hakkımda uyurma cezası verdiğini sözlü olarak Sayın İsmail Hakkı Balamir'den öğrendim. Daha sonra da partinin 4 sayılı Haber Bülteninde yayınlanmış bir yazıda okudum. Bu karar bugüne kadar yazılı isteklerimize rağmen tarafımıza tebliğ edilmemiştir.

B - Sözü geçen 4 sayılı Haber Bülteninde “13 kişi muhtelif cezalara çarptırıldı” başlıklı bir yazıda Divanınızın kararı bildirilmiş ve emperyalist çevrelerin ve içerdeki işbirlikçilerinin partiyi çökertmek için parti içine adamlarını soktuğu, bunların önce kendi aralarında kenetlendiği ve sonradan bir hizip kurdukları ve parti yönetimini ele geçirmek için çalıştıkları ve ancak partiyi çökertmek için çalışan bu hizbin maskesinin düşürüldüğü ve hizip mensuplarının cezalandırıldığı ileri sürülmüş ve bu kişilerin Amerikan emperyalizminin ve yerli hakim sınıfların paralelinde oldukları iddia edilmiştir.

Aynı sayılı Haber Bülteninde Genel Başkan tarafından yayınlanan yılbaşı mesajında yine aynı konuya değinilerek bu kişilerin CIA paraleline düştükleri ve partiden ihraç edildikleri ileri sürülmüştür.

C - Haksız ve maksatlı olarak hakkımızda ileri sürülen, parti içinde dayanışmayı bozacak şekilde bir hizbe katılmak iddiasının yanında bir de ayrıca Amerikan emperyalizmi, yerli egemen sınıfların adamı olmak, CIA paralelinde çalışmak iddiaları, ne kadar tutarsız olursa olsun, beni derinden üzmüştür. Yetkili ağız ve organların bu iddialarda bulunması, bazı çevrelerde alay konusu olmuş, bazı çevrelerde dehşet uyandırmış ve birçok kimseleri de acı acı düşündürmüştür.

İşte böyle bir ortam içinde ve aldığımız davetiye üzerine 3 Şubat 1968 günü Genel Yönetim Kurulu toplantısına katıldık.

3 - Toplantının gündeminde ve dağıtılan çalışma raporunda bu konu ile ilgili herhangi bir madde veya açıklama yoktu. Bu da normaldi, çünkü bu konu Divanınızın kararı ile kapanmıştı.

Hal böyle iken, 3/2/1968 gününde, Genel Yönetim Kurulu toplantısında açış konuşması yapan Genel Başkan tarafından her nedense bu konuya değinilmek gereği duyulmuş,

yukarıda sözü geçen yılbaşı mesajında ileri sürülen ve benim dahil olduğum iddia olunan hizip mensuplarının CIA paralelinde çalışmalar yaptıkları vesaire ileri sürülmüştür. Kapanmış bulunan bu konuya tekrar dönülmesi ve benim ve eşimin Genel Yönetim Kurulunda alenen CIA paralelinde gösterilmesi hayretimizi mucip olmuş ve bu ithamın bizde uyandırdığı üzüntü ve nefreti tazelemiştir.

Diğer taraftan çalışma raporu üzerinde söz alan üyelerden *Adnan Cemgil* ve başkalarının, çalışma raporunda Haysiyet Divanı olayları ile ilgili bir husus ve madde yokken, geçmiş bu olaylara değinmeleri bizi Amerikan emperyalizminin, CIA'nin ve egemen sınıfların hizmetinde göstermeleri, *bizde haklı olarak hayret ve nefret uyandırmıştır.*

Bu ağır ithamlar ve hakaretler karşısında, kendimizi savunmak bir zorunluluk haline gelmiştir. Her insanın kendisine yapılan ithamlar karşısında savunma hakkı vardır ve bu hak, bilindiği gibi, kutsal bir haktır. Aynı zamanda bu ithamlar sataşma niteliğinde olup B. M. Meclisi iç tüzüğüne göre ilgiliye cevap hakkı verir:*

İşte biz bu haklı nedenlerle ve gerek çalışma raporu üzerindeki düşüncelerimizi açıklamak ve gerekse bu ithamlara cevap vermek amacı ile söz aldık. Yoksa, sevk isteminde gerçek dışı olarak ileri sürüldüğü gibi, maksatlı ve evvelden tasarlanmış olarak söz almadık. Konuşmamızın maksatlı ve evvelden tasarlanmış olduğu iddiası o kadar dayanaksız ve hatta gülünçtür ki, bunu kabul edebilmek için, bizim önceden, toplantıda bu konu ile ilgili düşünceler ortaya konacağını, CIA ajanlığı ile itham edileceğimizi bilmemiz gerekirdi ki, bu, akla aykırıdır. Sonra bir insanın sebepsiz olarak kendi aleyhine bir hava yaratmak istemesi de aklın kabul edebileceği bir şey değildir. *Divanınıza sevk edildiğimiz*

zaman, egemen sınıfların, Amerikan emperyalizminin ve CIA'nin hizmetinde olduğumuz iddiaları ortada yokken, Divanınınız kararından sonra ve toplantının gündeminde ve çalışma raporunda böyle bir konu mevcut değilken, bu yeni ithamların ortaya atılması maksatlı hareket etmenin bize yükletilemeyeceğinin açık delilidir.

4 - Yukarıdaki şu kısa açıklama göstermektedir ki, yaptığımız konuşma, herhangi bir kişiye veya kurula hakaret amacı ile değil hakkımızda yapılan gerçek dışı, maksatlı ithamların iç yüzünü ortaya koymak, gerçeği açıklamak ve kendimizi savunmak amacı ile yapılmıştır.

Bu konuşmamızda özetle şunlar söylenmiştir: (3.2.1968 günlü konuşma)

“Bugün burada söz almaya niyetim yoktu, fakat bazı üyeler ve bu arada Adnan Cemgil konuşmalarında, gündemin ve çalışma raporunun dışına çıkarak, şahsım ve eşim Şekibe Çelenk ile ilgili konuşmalar yaptılar ve son Haysiyet Divanı olaylarına değinerek bizi suçladılar, bizim CIA paralelinde çalışmalar yaptığımızı ileri sürdüler. Genel Başkan da sabahki konuşmasında aynı suçlamada bulundu. Biz meseleye kapanmış gözü ile bakıyorduk, Haysiyet Divanı da kararını verdiği için artık bu konu üzerinde durmaya da lüzum yoktu. Ama böyle olmadı, bu konuşmalar karşısında kendimizi savunma gereği ortaya çıktı. İşte bu nedenle söz almak zorunda kaldım.

Sayın Genel Yönetim Kurulu üyeleri,

Önce çalışma raporundaki iki eksikliğe değinmek istiyorum:

A - Son zamanlarda Büyük Millet Meclisinde önemli olaylar ve görüşmeler olmuştur. Bunlar basına yansımıştır. Çalışma Raporunda bunlardan söz edilmektedir. Kurulun bu

konularda aydınlatılması faydalı olurdu, düşüncesi ile bu eksikliğe değiniyorum.

B - Çalışma Raporunda, büyük bir cümle içinde, son üç ayın olaylarından bahsedilirken, "...ve NATO aleyhtarı mitingler..."den bahsedilmiştir.

Gerçekten geçtiğimiz Aralık ayının sonlarında Ankara'da üniversite öğrenci birlikleri, fikir kulüpleri NATO aleyhtarı bir miting düzenlemişler ve partiden de Çetin Altan'ı konuşmacı olarak davet etmişlerdir. Partimiz bu mitinge katılmamış ve konuşmacı da göndermemiştir.

Partimiz, NATO aleyhtarıdır, NATO'dan çıkma taraftarıdır ve anti emperyalisttir. Parti, bu düşüncelerinde haklıdır ve doğru yoldadır. Ancak sosyalizmin kurallarından birisi de teori ile eylemin beraberliği kuralıdır. Teorisiz eylem ve eylemsiz teori olumlu sonuç vermez. Düşünceyi ortaya atan partimizin eylemde de bunu desteklemesi gerekirdi. Eğer mitinge katılmamak için gerçekten haklı nedenler varsa Merkez Yürütme Kurulunun bunları Genel Yönetim Kuruluna açıklaması ve kurulunuzu tatmin etmesi gerekir. Eğer haklı nedenler yoksa, yürütme kurulu bu mitinge atılmamakla yanlış bir yola girmiş sayılır.

Partinin bu mitinge katılmaması, gençlik arasında olumsuz etkiler yapmıştır, görüştüğüm birçok kimseler bunu ifade etmişlerdir. Ben, bu mitinge katılmamak için konuşmacı vermemek suretiyle mitinge karşı bir duruma yönelen parti yürütme kurulunun hata ettiğine inanıyorum.

Haysiyet Divanı olayları ile ilgili olarak hakkımızda yapılan ithamlara gelince:

Kurulunuz bizi, Merkez Yürütme Kurulunun isteği üzerine Merkez Haysiyet Divanına sevk etmişti. Hakkımızdaki itham: *“Parti içinde bir hizip kurmak, çengel usulü yeraltı faaliyeti yapmak, eski sosyalistlerle işbirliği ederek parti yönetimini ele geçirmek istemek,”* idi. Merkez Yürütme Kurulu adına, sevk kararının alındığı toplantıda konuşan *Behice Boran, yeraltı faaliyeti, çengel usulü çalışma yaptığımızı, yani komünist olduğumuzu ileri sürmüştü.*¹⁹ Hakkımızdaki bu iddialar, propaganda biçiminde, geçtiğimiz Malatya Genel Kongresinde, seçimler esnasında da ileri sürülmüş ve yayılmıştı. Kurul üyeleri bunu hatırlarlar. Sevk edildiğimiz *Merkez Haysiyet Divanı*, sevk isteminde hakkımızda ileri sürülen, yani benim ve eşim hakkında ileri sürülen *bütün iddiaları reddetmiş*, bu iddiaların gerçeğe uymadığına kanaat getirmiştir. Buna rağmen Divan, ben ve eşim Şekibe Çelenk hakkında bir “uyarma” cezası vermiştir. Divan Başkanı Avukat İsmail Hakkı Balamir bana sözlü olarak bu cezanın nedenini özel bir biçimde açıklamıştır. Bu açıklamayı burada sizlere nakletmemden dolayı beni affetsinler. Konu bizler için hayati önem taşıdığından bunu kuruluza açıklamak zorunda kalıyorum. *Divan Başkanı bana: (Haysiyet Divanı tahkikat dosyasını ve olayı etraflı şekilde inceledi. Sizin ve Şekibe Hanım hakkındaki ithamları yersiz ve gerçeğe aykırı görerek reddetti. Her yerde birtakım sahtekâr insanlar bulunur. Bir iki kişi hakkınızda bazı ifadeler vermiş, biz bunların yalan olduğunu anladık ve reddettik. Ancak, arkadaşlar size beraat kararı vermeyi de uygun görmediler. Çünkü Genel Yönetim Kurulu bir sevk kararı vermiş, Genel Başkan bu işe ağırlığını koymuş, olay yayılmıştır. Bu bakımdan ikinize birer uyarma cezası*

¹⁹ Bu konudaki MİT Raporu yukarıda sunulmuştur.

vermeyi uygun bulduk, gerçi bu ceza da tüzüğe uymuyor, çünkü bu ceza görevini savsaklayanlara verilir, sizin hakkınızda böyle bir iddia ve delil de yoktur, ama ne yapalım, bu ceza tüzüğün en hafif cezasıdır, göreve de engel olmaz, başka yol bulamadık) dedi.²⁰

Görülüyor ki hakkımızdaki ithamların gerçeğe aykırı olduğu Divanca anlaşılmış ve beraat etmemiz gerekmiştir. Ancak, Genel Yönetim Kurulu böyle bir sevk kararı verdiği ve Genel Başkan işe ağırlığını koyduğu için, beraat kararı verilmesi sakıncalı görülmüş ve uyarma cezası verilmiştir.

Bir kere, hakkımızdaki ithamlar Divanca reddedildiğine göre kurulunuzun ve üyelerinin, partinin en yüksek Haysiyet Divanının kararına saygılı olması ve artık hakkımızda bu yolda ithamlar ileri sürmemesi gerekir. Bu bir.

Partide hiçbir kurulun, başka bir kurulu veya kişiyi tatmin için bir üyeye ceza vermeye hakkı yoktur. Bu iki.

Biz, kurulunuzda, Behice Boran tarafından, Yürütme Kurulu sözcüsü olarak, çengel usulü çalışma ile, yani komünistlikle itham edildik. Behice Boran o günkü konuşmasında, Amasya üyesi bir tanığın ifadesinden bahsetmiş ve bu tanığın, ifadesinde: (Mihri Belli bana partide talimatı Halit Çelenk'ten veya Şekibe Çelenk'ten alınız) dediğini ileri sürmüş ve böylece bizim eski sosyalistlerle ilişkilerimiz olduğunu ve onlarla birlikte parti yönetimini ele geçirmek istediğimizi iddia etmiştir. *Kurulunuz tahkikat dosyasını okumamış olduğundan, Behice Boran'a itimat ederek, bu iddialara göre, bizi Haysiyet Divanına sevk kararı almıştı.*

²⁰ Burada bir yineleme görülmektedir. Ancak konuşmalar ayrı kurullarda (GYK ve MHK'da) yapılmış ve belge niteliğinde olduğundan hoş görülmelidir.

Oysa, tahkikat dosyasında böyle bir ifade yoktu. Biz, Haysiyet Divanında dosyayı incelediğimiz zaman bunu gördük. Demek ki Behice Boran, dosyada bulunmayan bir tanık ifadesini varmış gibi göstermiş, kurulunuzu etki altında bırakmış ve sevk kararının alınmasını sağlamıştı. Yani Başkanlık Divanı tarafından kurulunuzun iradesi bu suretle ifsad edilmiştir.

Kurulunuzun iradesinin ifsad edildiği, mücerret bir iddia değildir. Bunun delilleri vardır. Merkez Haysiyet Divanının kararı, dosyada bulunmayan tanık ifadelerinin mevcutmuş gibi gösterilerek kurulun oylarının sağlanması, olayda tanıklık yapan Murat Sarıca'nın komisyon üyesi ve başkan seçilerek kendisinden rapor alınması ve bu raporun kurulunuza delil olarak sunulması bunu ispatladığı gibi, ayrıca, Genel Yönetim Kurulu toplantısından önce Genel Merkezden Anadolu üyelerinin bir kısmına telefonla randevu verilip Genel Merkezde ve evlerde telkin ve tesir altına alınmaları, oylamanın tüzüğe aykırı olarak, üyeler ayağa kaldırılıp Genel Başkan tarafından gözlerinin içine bakılarak (Lehte misin, aleyhte misin?) diye sorulması ve *nihayet Genel Başkanın yaptığı konuşmada: (Eğer kurulunuz bu sevk kararını vermezse ben bu partiden çekilir giderim.) demesi ve böylece bu sözlerle üyeleri baskı altına alması da kurulunuzun iradesinin ifsad edildiğini göstermektedir.*

Dördüncüsüne gelince:

O toplantıda bizi yeraltı faaliyeti, yani komünistlikle suçlamışlardı. Merkez Yürütme Kurulu adına Behice Boran'ın konuşmasını kurul herhalde hatırlar. Aradan birkaç ay geçtikten sonra, partinin Haber Bülteninde, 4'üncü sayıda bir yazı yayınlanmış ve bizim hakim sınıflara ve CIA'ye hizmet ettiğimiz ileri sürülmüştür.

CIA'nin en büyük düşmanı komünistlerdir, komünistlerin de en büyük düşmanı CIA'dir. Aynı insanların birkaç ay önce komünist ve birkaç ay sonra da CIA ajanı olması mümkün değildir. Bu iki iddiada bir çelişki var gibi görünmekte ise de, bu bir çelişki değildir, maksatlı bir davranıştır. Merkez Haysiyet Divanından sonuç alınamayınca ve birinci itham parti çevrelerinde hoş karşılanmayınca, bu yola gidilmiştir.

(Genel Başkana hitaben:)

Bizi CIA ajanlığı ile itham ediyorsunuz. Bu itham bırakınız bir sosyalisti, herhangi bir vatandaş için bile ağır bir hakarettir. Hele bir sosyalist için en ağır bir hakarettir. Bizi değil Türkiye'de, yeryüzünde, CIA ajanlığı ile itham edecek adamın biz alnını karışlarız. Bu sözleri, size, şiddetle ve nefretle ret ve iade ediyorum.

İşte benim Genel Yönetim Kurulunda yaptığım konuşmanın özeti budur.

Kurulunuza bir noktayı açıklamakta fayda görmekteyim:

3-4 Şubat 1968 gününde yapılan bu Genel Yönetim Kurulu toplantısı, *Pazar günü akşamı bitmiş*, kabul edilen gündemdeki maddelerin görüşmeleri sona ermiş ve toplantı dağılmaya başlamıştır. Biz de gündem sona erdiğinde toplantıdan ayrılmıştık. Ben toplantıdan ayrıldıktan sonra, gece, gündeme yeni madde ilave ederek, önergeler verilerek toplantı devam ettirilmiş ve işbu sevk kararı alınmıştır. Bu sevk kararının alındığını ertesi günü bir telefon haberinden öğrendim. Bu kararın alınış biçimindeki özelliği de dikkatinize sunmak isterim.

Hakkımda uygulanması istenen Tüzük maddelerine gelince:

Sevk isteminde, Genel Başkanı, Genel Yönetim Kurulunu, Başkanlık Divanını tahkir ve tezyif edici sözler sarf ettiğim ve

Divanınızın kararını da alenen istihfaf ettiğim ileri sürülmüş ve hakkımda Tüzüğün 43'üncü maddesinin a ve ç bentlerinin uygulanması istenmiştir.

Tüzüğün 43/a maddesi şöyledir: “Parti programına, tüzük ve yönetmelik hükümlerine ve bunları açıklayan parti yorumları ile parti organları tarafından verilen kararlara karşı cephe almak veya bunların uygulanmasını engellemek.”

Açıktır ki, şu madde ile benim konuşmamın uzaktan yakından hiçbir ilgisi yoktur. Ne parti programına, tüzüğüne, yönetmeliğine ve ne de kararına cephe alınmamış, uygulanması engellenmemiştir. Aksine, yukarıda da açıkladığım gibi, ben, kurulda yaptığım konuşmada: “Haysiyet Divanı bu ithamları reddetmiştir, parti organlarının ve bütün üyelerinin her şeyden önce partinin Haysiyet Divanının kararlarına karşı saygılı olmaları gerekir.” dedim. Bu sözlerime cevap veren Genel Başkan: *“Sayın Halit Çelenk, Merkez Haysiyet Divanının kararına saygılı olmak gerekir diyor, Merkez Haysiyet Divanı kendileri hakkında beraat kararı da verebilir, bu, bizim için önemli değildir. Haysiyet divanı ne karar verirse versin, bizim Halit Çelenk’in bir hizip faaliyetine katıldığı yolundaki düşünce ve inancımız devam etmektedir. Tüzük icabı burada oturabilirler, ama bu, bizim inancımızı değiştirmez”* demiştir.

Bu sözler, tüzük maddesinde yazılı (parti organları tarafından verilen kararlara cephe almak) eyleminin kimler tarafından meydana getirildiğini göstermektedir, zannederim.

Tüzüğün 43/ç maddesi şöyledir: “Parti teşkilatının birliğini veya parti içindeki dayanışmayı bozacak şekilde davranmak veya parti organlarından gizli ve parti aleyhinde maksatlı faaliyetleri sabit olmak.”

Yukarıda da açıkladığım gibi, ben genel kuruldaki konuşmamda, hakkımda yapılan ithamlara cevap verdim ve kendimi savundum. Bu konuşmanın amacı, ithamların gerçek yönünü ortaya koymaktır. Konuşmanın, parti teşkilatının birliğini bozmakla uzaktan yakından hiçbir ilgisi yoktur. Haksız ithamlar karşısındaki bir savunmayı, teşkilatın birliğini bozucu olarak kabul etmek, mantıktan yoksun ve iyi niyetten uzak bir düşünce biçimidir.

Kaldı ki, bu konuşma, partinin bir organında ve gizli bir toplantıda yapılmıştır. Gizli bir toplantıda* yapılan bir konuşmanın partinin birliğini, dayanışmasını bozmakla ne ilgisi olabilir? Bu konuşmayı teşkilat duymadığına, konuşmalar gizli olup teşkilata yayılmadığına göre hangi teşkilatın birliği bozulmaktadır?

Konuşmamın bir savunma niteliğinde olması bir yana, Partinin en yüksek sevk ve idare organı olan Genel Yönetim Kurulunda bir üye, düşünce özgürlüğü içinde fikirlerini söyleyemezse, partide iç demokrasinin varlığından bahsedilebilir mi? Partinin en yüksek karar organında her üyenin düşüncelerini serbestçe söylemesi en doğal hakkıdır. Bu hakkı kısıtlamak, parti yararına doğru kararların alınmasını engeller ve bundan parti zarar görür.

Görülüyor ki, hakkımda uygulanması istenen Tüzük maddelerinin, konuşmamla uzaktan yakından hiçbir ilgisi bulunmamaktadır.

Bu nedenlerle, sevk istemindeki ithamların reddine ve sonuç olarak beraatıma karar verilmesini saygılarımla rica ederim.²²

14.9.1968

TİP Genel Yönetim Kurulu üyesi

BEKLENEN KARAR

Bu savunmadan sonra, savunmanın yapıldığı gün MHD benim hakkımda partiden çıkarma kararı vermişti. Bu kararın önceden verildiği anlaşıyordu. Daha önceki MHD kararında hakkımızdaki savların doğru olmadığı kabul edilerek istem reddedilmişti. O karardan sonra Genel Başkan, Divan üyelerini toplayarak onları kınamıştı. Çünkü *Genel Başkana göre* MHD bir yargı organı değildi, Genel Merkezin talimat ve isteklerini yerine getiren göstermelik bir kuruldu. Genel Başkan, yukarıda da yazıldığı gibi bunları Divan üyelerine açıklamıştı. Artık hakkımızda başka bir karar verilemezdi. Bu, beklenen bir karardı.

GERÇEK DIŞI TUTANAKLAR

İkinci kez MHD'na gönderilme, buna dayanak olarak gösterilen konuşmam ve verilen karar hakkında kimi noktaları açıklamakta yarar görüyorum.

1 - 13'ler Olayı' nda, yukarıda açıklandığı gibi Behice Boran ile Mehmet Ali Aybar ve onlarla birlikte hareket eden Sadun Aren, Birinci İzmir Kongresinden beri, kendileri için önemli olan bu tür konularda merkezîyetçi, "Amaç araçları meşru kılar" yöntemini uygulaya gelmişlerdir. Malatya Kongresinden sonra, yukarıda özetlediğimiz ve Merkez Yürütme Kurulunda alınan kararlar, Genel Yönetim Kuruluna katılacak üyelerle kapalı kapılar arasında yapılan görüşmeler,

baskılarla yönlendirmeler, Genel Başkan M. Ali Aybar'ın anılan toplantıda (Bu sevk kararını vermezseniz ben bu partiden çekilir giderim) açıklamasıyla kurul üyelerini baskı altına alması, soruşturmayla görevlendirilen kişilerin yanlış tutumları, kimi tanıkların söylemedikleri şeylerin tutanağa yazılarak okutulmadan imzalanması, beğenilmeyen anlatımların ya da kimi belgelerin dosyaya konulmaması, genel kurulda, oylamaların, dosyayı ve savunmayı bilmeyen üyelere gerçeğe aykırı biçimde anlatılarak, onları etki altında bırakarak istenilen oy' un sağlanması çabaları, tüzüğe aykırı olarak açık ve ayağa kaldırılarak oylama yapılması ve benzeri hukuka ve etik kurallarına aykırı yöntemler kullanılması bunun kimi örneklerini oluşturmuştur.

Üst yöneticilerin bu baskı yöntemleri, onları genel kurullarda, organ toplantılarında ölçülü biçimde de olsa eleştiren tüm yönetici ve üyeler (genel yönetim kurulu üyeleri, il başkanları, ilçe yöneticileri, senatörler, ünlü yazar ve sanatçılar vb.) hakkında uygulanmıştır. *Bu tutum ve yöntemlerin bir uzantısı olarak, MHD'na gönderme kararına dayanak olarak gösterilen 34 Şubat 1968 günlü GYK toplantısında yaptığım konuşma tutanağında da konuşmam tahrif edilmiştir.* Bu toplantıda benim: "... Şimdi Genel Başkan parti içinde Amerikan ajanlarının bulunduğunu kabul etmek gereklidir, diyor. Parti üyelerini böyle ağır bir töhmet altında bırakmak suçtur ve buna kimsenin hakkı yoktur," dediğim yazılmıştır.

Bu sözler tarafımdan söylenmemiştir. Olay şudur: Genel Merkezin sözcüsü olarak toplantıda konuşan Sayın Behice Boran, MİT raporlarına da geçen konuşmasında, bizim, Eski Tüfekçi Mihri Belli'den talimat alarak parti içinde çalışmalar yaptığımızı, çengel usulü yeraltı faaliyeti içinde bulunduğumuzu, partiyi ele geçirmeye çalıştığımızı ileri

sürmüştü. Ben buna verdiğim yanıtta, bu sözlerin bir suç ihbarı niteliğinde olduğunu, Genel Başkanın birçok konuşmalarında parti içinde ajanların bulunabileceğini söyleyerek üyeleri buna karşı sık sık uyardığını, Behice Boran'ın da bunları bildiğini söylemiştim. Yani Sayın Boran'ı eleştirmiştim. Benim konuşmam hazırladıkları tutanağa değişik ve başka anlamlara gelebilecek biçimde yazılarak konulmuştur.

Yine tutanak özetinde “Genel Yönetim Kurulu ifsad olundu, oylar bu şekilde temin edildi,” sözlerine yer verilmiş, ama bu konuda yaptığım açıklamalar ve dayandığım gerekçeler tutanağa yazılmamıştır. İslamiyette “Sarhoş iken namazdan uzak durunuz” örneğinde olduğu gibi, “Namazdan uzak durunuz” sözcükleri alınmış ve “sarhoş iken” sözcüğü atılmıştır. Ayrıca ben “partide ajanlar bulunabilir” sözcükleri için “parti üyelerini böyle bir töhmet altında bırakmak suçtur ve buna kimsenin hakkı yoktur” tümcesini söylemedim. Çünkü ajan her yerde bulunabilir. Soruşturmada başka bir konuda söylenen “Bu bir suçtur, buna kimsenin hakkı yoktur” tümcesi kullanıldığı yerden alınarak, ilgisi olmayan bir yere oturtularak tahrifat sürdürülmüştür. Bundan başka ben “uyarı cezası tutarsızdır” biçiminde bir tümce de kullanmış değilim. Bir ceza yanlış olabilir, tüzüğe aykırı olabilir. Ama “tutarsız” sözcüğü buraya uygun düşmez. Hukukta böyle bir niteleme yanlıştır. Ben de bir hukukçuyum. Böyle bir sözcüğü kullanmam. Ben uyarı cezasını eleştirirken MHD başkanının bana söylediği sözleri anlatmış ve bana: “Size uyarı cezası da verilemez, çünkü bunun hukuksal nedenleri de dosyada yoktur,” dediğini söyledim, ve bu cezanın, Genel Başkanın: “Bu kararı vermezseniz ben bu partiden çekilir giderim,” demesi karşısında onu zor durumda bırakmamak için bu yola

gidildiğini sözlerine eklediğini anlattım. MHD'na verdiğim yazılı savunmada da bunları açıklamıştım.

Gelişmeler bu aşamaya geldikten sonra verilen ve *savunmamla aynı tarihi taşıyan ihraç kararı* da aynı yanlışlıklar ve çelişkilerle doludur. Merkez Haysiyet Divanı Başkanı Sayın İsmail Hakkı Balamir bu duruşmada bulunmamalı ve karara katılmamalıydı. Hukuka saygı bunu gerektirirdi. Çünkü bana Mehmet Ali Aybar ve olayla ilgili söylediği sözlerle kendisi olayın tanığı olmuş ve GYK toplantısında tarafımdan tanık gösterilmiştir. Olayın tanığının yargılamada divan başkanı olarak bulunması hukukça olanaksızdır. Kaldı ki kararda Sayın Balamir'in bu sözleri bana söylediği inkâr edilmemiş, kabul edilmiş ancak bunun bir özür dileme (kendi ifadelerince itizar) anlamında söylenmediği yazılmıştır.

Yine kararda; benim divandaki savunmamda Genel Başkanın “Sevk kararı vermezseniz ben bu partiden çekilir giderim” sözlerini söylemesinin nedeni olarak onun GYK'ca işgal ve ifsad edildiği yolunda sözler söylediğim de *gerçek dışıdır*, uydurmadır. Tüm konuşmalarım okunduğunda bu açıkça anlaşılır. Genel Başkan ile GYK'nun birbirlerini karşılıklı ifsad etmeleri akıl dışıdır. Bu, abes bir yakıştırmadır. *Özetlemek gerekirse, benim konuşmamın özeti olduğu savlanan tutanak tahrif edilmiş yanlış bir metin olduğu gibi buna dayanılarak verilen karar da gerçek dışı bir tutanağa dayanması, baskılar altında verilmiş olması ve Sayın İsmail Hakkı Balamir'in olayın tanığı olduğu halde, yargıç olarak karara katılması nedenleriyle hukukça geçersiz bir karardır.*

Olayın daha acı olan yönü, bunları yapanlar arasında MHD üyeleri içinde hukukçuların bulunması ve yine bir hukukçu olan Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'ın böyle bir hukuksuzluğa

öncülük etmesidir. O Genel Başkan ki, yukarıda açıklandığı gibi, MHD başkan ve üyelerini toplayarak onlara: Siz bir yargı organı değilsiniz, bir siyasal kurulsunuz, bağımsız değilsiniz, partiye bağlısınız, biz parti olarak nasıl bir karar verilmesini istiyorsak öyle karar vermek zorundasınız, diyebilmiştir. Yine o Genel Başkan ki 2-4 Mart 1968 günlü Genel Yönetim Kurulu toplantısında ben, MHD konuyu karara bağladığına ve hizip kurma savını kabul etmeyerek hakkımızda beraat kararı verdiğine göre, toplantının gündeminde de bulunmayan bir konunun yeniden buraya getirilmesi yanlıştır, deyince bana: Merkez Haysiyet Divanı sizin hakkınızda ne karar verirse versin, bunun bir değeri yoktur, sizin hakkınızdaki kanaatımız sürmektedir, diyebilmiştir.

13'LER OLAYI'NIN YANKILARI

Yukarıda özet olarak açıklanan bu soruşturmalar, parti üst yönetiminin (Aybar, Boran, Aren) uyguladığı merkeziyetçi ve baskıcı yöntemler, siyasal partilerde iç demokrasi kurallarına aykırı tutumlar; parti üyeleri, il ilçe yöneticileri, haysiyet divanı üyeleri arasında tepki ile karşılanmıştır. Başta İstanbul, Ankara olmak üzere Adana, Malatya, Mersin, Samsun, Maraş, Silifke, Alaçam, Yalova ve birçok il ve ilçe örgütünden Genel Merkeze çok imzalı protesto ve eleştiri yazıları gönderilmiş, açıklama istenilmiştir.

Bunlara karşı Genel Merkez, kitle halinde ihraç yoluna başvurmuş, yalnız İstanbul'dan örgütte önemli yerleri olan 67 kişi partiden çıkarılmıştır. Ankara'dan, içinde Mehdi Beşpınar, Atilla Sarp, Tebessüm Sarp gibi partiye çok yararlı çalışmaları olan gençlik kolları başkan ve üyelerinin de bulunduğu protestocular hakkında ihraç kararları verilmiştir.

Bu protestolardan bazılarını buraya aktarıyorum.

İstanbul'un Protestosu

TİP Genel Başkanlığına İstanbul İlinden

Gönderilen ve 76 Partili Üyenin

İmzaladığı Başvurma Yazısı

TİP Genel Başkanlığına,

Aşağıda imzaları bulunan biz parti üyeleri, partimiz 15-16 Temmuz 1967 tarihli Genel Yönetim Kurulu toplantısında 13 partili arkadaşımızın kesin çıkarma istemi ile Merkez

Haysiyet Divanına sevk edilmelerine karar verildiğini öğrenmiş bulunuyoruz.

Hemen, şunu belirtelim ki, parti disiplini anlayışımız bu karar üzerinde tartışma ve eleştiri yapmaya engeldir. Ancak, kararın hazırlanması, toplantının yönetimi, oylama biçimi vs. hakkında öğrendiklerimiz bizleri endişeye sevk etmiş ve bu konuda Parti Genel Başkanlığına başvurmak zorunda bırakmıştır. Şöyle ki:

1 - Genel Yönetim Kurulunda kesin çıkarma istemine ilişkin gündem maddesi görüşülmeye başlanırken Genel Başkanımızın kurula hitaben: “Bu 13 kişiyi Merkez Haysiyet Divanına sevk etmediğimiz takdirde ben bu partiden çekilir giderim,” diyerek ağırlığını koyduğunu,

2 - Ayrıca adı geçen toplantıdan önce Genel Başkanımızın ve bazı Merkez Yürütme Kurulu üyelerinin Genel Yönetim Kurulu üyelerinin hemen hemen hepsiyle özel görüşmeler yaptıklarını,

3 - İhracı istenilenlerden biri Genel Yönetim Kurulu, diğeri de Merkez Haysiyet Divanı üyesi olduklarından tüzük gereğince GYK’nun 2/3’ünün –yani 28 üyenin– olumlu oyları gerektiğinden, üst organ GYK’nda alt organ olan MYK’nun disiplini söz konusu olamayacağı halde, adı geçen toplantıda Merkez Yürütme Kurulu üyelerinin –yedekleriyle birlikte– 19’unun toptan olumlu oylarını sağlamak üzere istem aleyhinde oy kullanacak MYK üyelerinin kuruldan istifa etmiş sayılacaklarına daha önceki MYK toplantısında karar verildiğini,

4 - GYK toplantısında ihraçlarla ilgili tahkikat dosyasını incelemek üzere seçilen komisyonun bir saat gibi çok kısa bir süre içinde kabarık bir dosyayı inceleyerek, olayı aydınlatmaktan uzak ve MYK’nun istemini tekrarlar nitelikte,

gerekçesiz bir sayfalık rapor hazırladığı ve bu arada komisyon üyelerinden birinin “dosyayı tamamen okumadıklarını, esasen bu kadar kısa bir zamanda bunun imkânsız olduğunu, sadece bir iki ifadeyi okumakla yetindiklerini” ifade ettiğini,

5 - GYK’nun adı geçen toplantısında sevk istemine ilişkin oylamanın parti tüzüğü, GYK iç yönetmenliği ve bugüne kadarki uygulamalara aykırı olarak, GYK üyelerinin alfabe sırasına göre teker teker isimlerinin Genel Sekreterce okunduğunu ve Genel Başkan tarafından “lehte misiniz, aleyhte mi?” diye sorularak yapıldığını,

6 - Görüşmeler sırasında bir üyenin: “Bu parti sosyalist değil, reformist bir partidir. Beğenen beğenir, beğenmeyen çekilir gider,” demesine rağmen hiç kimsenin buna tepki göstermediğini,

7 - Adı geçen toplantıdan bir hafta kadar önce, Genel Başkanın kendi odasına davet ettiği Merkez Haysiyet Divanı üyelerine: “Merkez Haysiyet Divanı bağımsız bir yargı organı değil politik bir organdır, içinde benim de bulunduğum partinin en sorumlu organı olan MYK’nun benim imzamlı MHD’na göndereceği sevk istemlerinde olayı ve delilleri incelemeyeceksiniz. Tetkiklerinizi sadece sevk edenle edilenler arasında şahsî husumet bulunup bulunmadığına hasredecek, parti selameti bakımından sevk istemine uygun karar vereceksiniz,” dediğini,

8 - GYK’nda ihraç istemi yolunda karar alındıktan sonra bazı üyelerin oylarından pişmanlık ve utanç duyduklarını ve baskı altında kalarak kanaatlerinin hilafına oy kullanma durumunda bırakıldıklarını ve bu sebeple de vicdan azabı içinde bulunduklarını açıkça ifade ettiklerini üzülenek öğrenmiş bulunuyoruz.

Yukarda sıraladığımız olayların gerçeklere uygun olup olmadığını ya da ne derecede uygun olduklarını elbette ki kesinlikle bilemiyoruz. Eğer bunlar gerçek ise bu durumun bizleri partimizin geleceği bakımından ciddi endişelere sevk edeceği, ayrıca bunları öğrenen partililer arasında da huzursuzluk yaratacağı şüphesizdir. Böyle bir geleneğin yerleşmesinin partimiz için vahim sonuçlar doğuracağı da açıktır.

Sonuç olarak: Bu olayların doğru olup olmadığının başkanlıkça açıklanmasını, açıklama yapılmadığı takdirde doğru oldukları kanısına varacağımızı bilgilerinize arz ederiz.

Saygılarımızla.

Dr. Kemal İşler	Av. Remzi Çaybaşı
Sıtkı Eser	Muammer Öztuksavul
Kadri Taylan	Burhan İde
Abdullah Konya	Necla Omay
Ahmet Yılmaz	Mehmet Bülbün
Cemil Ormanlar	İhsan Memoğlu
Şaban Yıldız	Tansel İlter
Nejat Tözge	Saadet Ormanlar
Turhan Zeren	Halil Sevinç Oyman
Kemal Ulus	Nurettin Özgür
Leman Özgür	Av. Muvaffak Şeref
Av. Abidin Özkan	Av. Yılmaz Halkacı
İhsan Hasırcı	Dr. Serol Teber
Günnur Ormanlar	Dr. Gencay Gürsoy
Mustafa Özgür	Büknettin Vural

Ahat Yegena	Cemal Güner
Mehmet Ülker	Arif Damar
Gül Sevim Yabas	Ali Aksoy
Hikmet Gürdağ	Naciye Oyman
Gülseren Pehlivan	Namık Ormanlar
Ülkü Beriker	Artin İda
Oktay Dedeoğlu	Cumhur Aksel
Kutber Akalın	İsmail İşçi
Haluk Barutçuoğlu	Vural Dalar
Mehmet Köseoğlu	İzzet Bali
Nişan Tıraş	Sedat Eryol
Necati Altay	Zeki Gezgin
Mehmet Gezgin	Recep Doğruiyol
Halil Budak	Dursun Yorulmaz
Terfik Yurtsu	Şefik Alazan
Halife Oynargül	Halide Aksoy
Sevim Ormanlar ²¹	

²¹ Bu kişilerden Sıtkı Eser MHD Üyesi, Yılmaz Halkacı İstanbul İl Başkanı ve GYK Üyesi, Muvaffak Şeref GYK Üyesi, İhsan Hasırcı İstanbul İl Başkanı, Dr. Kemal İşler, Nejat Tözge, Halil Oyman, Ali Aksoy İlçe Başkanı idiler.

İSTANBUL İL KONGRESİ İÇİN YAYINLANAN BİLDİRİ

İstanbul, 9 Kasım 1967

12 Kasım 1967 günü Spor ve Sergi Sarayında yapılacak TİP İstanbul İl Kongresine katılacak delegelere ve bütün İstanbullu TİP üyelerine;

1 - Bilindiği gibi çeşitli illere mensup 13 partili arkadaşımız 16 Temmuz 1967 tarihinde Genel Yönetim Kurulu kararıyla Merkez Haysiyet Divanına kesin çıkarma istemi ile sevk edildiler. Sevk tarihinden bu yana 4 ay gibi uzun bir zaman geçtiği halde bu arkadaşlarımız hâlâ Merkez Haysiyet Divanı önüne çıkarılmadılar. Bu olayla ilgili olarak: Tebliğ edilen sevk isteminin suretini ilişik olarak sunuyoruz. Bütün üye arkadaşlarımızın bu istemi büyük bir dikkatle okumalarını rica ederiz.

2 - 13 arkadaşımızın Merkez Haysiyet Divanına sevk edilmelerinden sonra bu konuda parti içinde yayılan dedikodular ve yapılan baskıların doğru olup olmadığını Genel Başkanlıktan sormak isteyen 76 üye arkadaşımız hazırladıkları bir metni Genel Merkeze yolladılar. Bu arkadaşlarımız da geçen hafta içinde Merkez Yürütme Kurulu kararıyla yine kesin çıkarma istemiyle Merkez Haysiyet Divanına sevk edildiler. Bu metni de ekli olarak dikkatinize sunuyoruz. Ayrıca şunu da belirtmek isteriz; İstanbul'dan başka Ankara, Adana, İçel, Malatya, Samsun, Maraş İl Örgütlerinden de yüzlerce protesto ve telgraflar Genel Merkeze gönderilmiş bulunmaktadır.

3 - Son olarak 22 Ekim 1967 Pazar günü yapılan Şişli İlçe Kongresi tüzük ve kanunlara uygun, çok olumlu bir hava içinde ve parti sorunları açısından örnek bir kongre olarak cereyan etmiştir. Yeni seçilen yönetim kurulu arkadaşlarımız yedi aydır çalışmaz durumda bırakılan Şişli ilçesini canlandırmışlar ve derhal parti yararına uygun eylemlere girişmişlerdir. Fakat 29 Ekim 1967 Pazar günü sabahı Genel Merkezin gönderdiği acele telgraf emriyle yukarıda adı geçen ilçe kongresi bütün neticeleriyle iptal edilmiş ve ilçe yönetimi, hiçbir Şişli üyesi olmayan (Kemal Türkler, Talât Kılıç ve Ali Savaşer)den kurulu müteşebbis heyet tarafından devralınmıştır. Ayrıca meşru kongrenin başkanlık divanı da toplam kesin çıkarma istemi ile Haysiyet Divanına sevk edilmiştir.

4 - Müteşebbis kurul Genel Merkezin talimatıyla yeni bir ilçe kongresi hazırlığına girişti. Diğer ilçelerden üye nakilleri yapıldı. Şişli bölgesinde oturmayan vatandaşlar yeni üye olarak partiye kaydedildiler. Duyduğumuza göre, tüzükte 6 ay olan aday üyelik süresi, bu üyelerin yenilenecek olan kongreye delege olarak katılmalarını sağlamak için, Genel Merkez tarafından kısaltılacaktır. Ayrıca müteşebbis kurul yenilenecek kongre için ön hazırlık niteliğinde olmak üzere 5.11.1967 Pazar günü saat 13.00'da ilçe lokalinde üyelerle bir toplantı düzenledi. Hayretle gördük ki bu toplantı davetiyesi üyelerin bir kısmına gönderilmiş, bir kısmına ise gönderilmemişti. Toplantı saatinde ilçede bulunan üyeler, başka ilçelerden gelmiş misafir üyelerin yanı sıra hiçbir ilçede kayıtlı olmayan 1520 kadar iri yarı vatandaşın mevcudiyetini fark ettiler. Sonradan bunların genellikle Maden-iş Sendikasından Kemal Türkler tarafından getirilmiş görevli sendikacılar olduğu anlaşıldı. Yoklama yapıldıktan sonra Kemal Türkler bazı üyelerin isimlerini okumuş ve: "Adlarını

okuduğum bu üyeler Merkez Haysiyet Divanına verilmişlerdir. Şimdi ilçeyi terk etsinler. Burada kendisine davetiye yolladığım üyelerle özel(!) misafirlerim kalsınlar, yenilenecek ilçe kongresi için gizli bir toplantı yapacağız, SİRLARIMIZI görüşeceğiz,” demiştir.

Üyelerin itirazı üzerine Kemal Türkler ilişik sevk istemindeki Genel Yönetim Kurulunun mesnetsiz suçlamalarına benzer suçlamalarda bulunmuş ve: “Gerekirse bu arkadaşları buradan çıkarmak için ölümü dahi göze alıp dövüşeceğiz,” diyebilmiş ve getirdiği sendikacıları üyelerin üzerine saldırtmak istemiştir.

Kadınlı erkekli bütün üyeler bilinçli bir direniş göstermişler, ilçeyi terk etmeyerek Kemal Türkler’in bu saldırganlığını neticesiz bırakmışlardır. Bunun üzerine adı geçen şahıs yönetim kurulu toplantı odasına çekilerek, aralarında 2 yıl geçici çıkarma cezası almış bulunan 2 üyenin de bulunduğu 2025 üye ile toplantı yapmış ve yenilenecek kongre için tertip hazırlığına girişmiştir. Öğrendiğimize göre bu toplantıda üyelerden, 22.10.1967 tarihli Şişli İlçe Kongresinde Aslan Başer Kafaoglu karşısında kongre başkanlığı seçimini kaybeden Rıza Kuas’ın kongre başkanlığına seçtirilerek “sarsılan prestijinin düzeltilmesi” istenmiş, 11 Kasım 1967 günü saat 12.00’da Dolapdere Çit İki Düşün Salonunda yapılacak yeni ilçe kongresine Merkez Haysiyet Divanına sevk edilen 49 Şişli üyesinin dinleyici olarak dahi alınmaması için kapıların tutulup gerekirse zor kullanılacağı ifade edilmiştir.

Üyeler bu olayları bir zabıtla tespit etmişler ve ilişik olarak suretini sunduğumuz bir telgrafı İstanbul İl Başkanlığına ve Genel Başkanlığa yollamışlardır.

Üye Kardeşlerimiz,

— Meşru bir kongre iptal edilmiştir. Kongre iptal yetkisi tüzükte hiçbir organa tanınmamakta, yürürlükteki kanunlara göre de kongreleri ancak mahkemeler iptal edebilmektedir. Bu sebeple 22.10.1967 tarihli Şişli İlçe Kongresi ve sonuçları geçerlidir. Yapılması istenen 11.11.1967 tarihli kongre gayrı meşrudur.

— Merkez Haysiyet Divanına görevlerinden alınarak sevk edilen 76 üye arasında 30 kadar İstanbul il delegesi bulunmaktadır. Bu arkadaşlar tüzük hükümlerinin belirli amaçlar için hatalı yorumu sonucunda seçme ve seçilme haklarından mahrum edilmek istenmektedir. Tüzükteki “Görevlerinden alınmak” tabirinin bu hatalı yorumu, yöneticilere, kongrelerden önce istemedikleri üyeleri Haysiyet Divanlarına görevden uzaklaştırarak sevk etmek suretiyle yöneticilik durumlarını sürdürmek ve eleştiriyi önlemek yolunu açmış bulunmaktadır. İl kongresinde bu yanlış yorum ve uygulamanın düzeltilmesi için delege arkadaşlarımızın çaba sarf edeceğine inanıyoruz.

Partili Kardeşlerimiz,

Düşünce ve isteklerini organlar içinde söylemek hakkından çeşitli taktiklerle mahrum bırakılan bizler bildiri yayınlamak suretiyle size seslenmek zorunda kaldık. Gerici güçlere karşı en çetin mücadeleleri cesaretle göze almış sosyalistler olarak parti yönetiminin sosyalist bir örgüte yakışır düzeye ulaşması için aynı cesaret ve güçle savaşaçağınıza inanıyoruz.

Başarı dileklerimizle...

Arif DAMAR Sedat DÜZKAN

Sıtkı ESER

Bora GÖZEN

Hikmet GÜRDAĞ Kemal İŞLER
İhsan MEMOĞU Halil OYMAN

ADANA’NIN PROTESTOSU

7/10/1967

TİP Genel Başkanlığına
Ankara

Aşağıda imzaları bulunan arkadaşlarımız, aralarında il başkanımız, il sekreterimiz, il saymanımızın da bulunduğu 13 partili arkadaşımızın kesin çıkarma istemiyle Merkez Haysiyet Divanına sevk edildiklerini öğrenmiş bulunuyoruz. Bu haberin, Genel Başkanımızın ağzından Ant dergisinde gizli faaliyet suçlamasıyla halkoyuna sunulmuş bulunması, biz partilileri yurttaşlarımıza karşı çok güç durumda bırakmaktadır. Bu arada görüştüğümüz yetkili arkadaşların ağzından ve onlardan naklen, bu sevk isteminin Genel Yönetim Kurulundan çıkışı hakkında parti tüzüğüne ve sosyalist ahlaka aykırı baskı ve telkinlerle elde edildiği ortaya atılmaktadır. Hatta Genel Başkanımızın Merkez Yürütme Kurulunun toplantılarından bir tanesinde “bu dosyayla hiçbir arkadaşı Haysiyet Divanına sevk edemeyiz,” dediklerini ve Behice Boran ile Sadun Aren arkadaşımızın “mesele duyulduğu takdirde teşkilata karşı rezil oluruz, ya biz ya onlar,” demeleri üzerine kararın Merkez Yürütme Kurulundan çıktığını,

Genel Yönetim Kurulunda ise, Genel Başkanımızın bu 13 kişi lehinde oy veren çıkarsa onlarla birlik olduklarını ve o şekilde haklarında muamele yapılacağını söylediğini “bu 13 kişi Merkez Haysiyet Divanına sevk edilmezlerse ben partiden çekilirim” dediklerini, Merkez Yürütme Kurulunda işçi kontenjanından seçilmiş üyenin bu sevk kararına karşı geldikleri halde bu kanaatlarını ve oylarını Genel Yönetim Kurulunda tekrarlayamayacaklarını, aksi halde müstafi sayılacakları ve bunun bir disiplin kararı olduğu söylendiğini ve böylece tüzüğün ve sosyalist kuralların gereğince disiplinin sadece alt kurulları bağlayacağı ilkesi unutulur ve tüzüğe aykırı olarak 19 Merkez Yürütme Kurulu yedek ve asil oylarının sağlandığını,

Genel Yönetim Kurulunda komisyona havale edilen tahkikat dosyasının yüzlerce sayfadan ibaret olduğu halde komisyonca bir saat gibi kısa bir zamanda hem tetkik edildiğini hem de rapor yazıldığını, bunun ise hesaben imkânsız olduğunu, Genel Yönetim Kuruluna Genel Başkanımız başkanlık ettiği halde, komisyonun seçilmesinden önceki sabah oturumunda Genel Başkanın bir odaya çekilip raporu hazırladığını, Merkez Haysiyet Divanı Başkanı Balamir arkadaşımızın Malatya Kongresinde birçok üyenin huzurunda “benim vazife, almam çok güç, ancak muhalefeti ihraç etmek için bu görevi kabul ediyorum,” dediğini,

İstifa eden bir Merkez Haysiyet Divanı üyesinin istifa mektubunun Genel Başkan tarafından hasıraltı edildiğini,

Genel Başkanın, Haysiyet Divanı üyelerini yanına çağırıp “siz bir yargı organı değil, politik bir organsınız, karar verirken yapacağınız iş sevk isteminin altındaki imzaya bakmaktır. Şayet benim ya da Merkez Yürütme Kurulunun imzaları varsa sadece isteme uyararak ona göre bir karar

yazarsınız” dediğini üzülerək öğrenmiş bulunuyoruz. Tüzüğümüze ve sosyalist ahlaka aykırı olan bu olayların doğru olup olmadığını resmi ağızlardan öğrenmek istiyoruz.

Saygılarımızla.

Şükrü Tekbaş (İl Sekreteri),
Rafet Güllüler (İl Y. K. Üyesi),
Selahattin Uyar (İl Başkanı),
İhsan Aydın Yılmaz (Merkez İlçe Başkanı),
Nafiz Kaçmaz (İl Haysiyet D. Raportörü),
Hacı Mehmet Karaçorlu (Ceyhan İlçe Başkanı),
Mustafa Kızılay (Ceyhan İlçe Üyesi),
Adnan Eryüksel (Ceyhan İlçe Sekreteri),
Ahmet Dokur (İl Haysiyet D. Başkanı),
Turan Taşıyan (İl Y. K. üyesi Sayman),
İbrahim Son (Eski M. Üçe Y. K. Üyesi),
Abdulgafur Demir (Eski GYK Üyesi),
Burhan Kara (Eski M. İlçe Y. K. Üyesi).

ANKARA’NIN PROTESTOSU

TİP MERKEZ YÜRÜTME KURULU BAŞKANLIĞINA
Ankara

Biz aşağıda imzaları bulunan Ankara ili üyeleri, 15.7.1967 tarihinde yapılan Genel Yönetim Kurulu toplantısında parti yöneticilerinin had safhaya varan yanlış tutumlarına ve buna paralel olarak 13 kişinin Merkez Haysiyet Divanına sevkine ilişkin uyarmalarımızı tarihi sorumluluğumuzun bir gereğı olarak bildiririz.

I - PARTİ ANLAYIşIMIZ

A — İşçi sınıfının öncüsü olarak parti: Parti her şeyden önce işçi sınıfının öncüsü olmalıdır. Parti, işçi sınıfının bütün niteliklerini, tecrübelerini, devrimci ruhunu, proletarya davasına sadakatini içinde toplamalıdır. Fakat partinin gerçekten öncü olabilmesi için eylem ve devrim bilgisiyle donatılmış olması gerekir. Bu olmadan parti, proletarya mücadelesinin yürütülmesinde, emperyalizme karşı savaşta ve yığınlara yol göstermede başarısız kalacaktır. Parti işçi sınıfının duygu ve düşüncelerini dikkate almazsa, kendiliğindenliğin peşinde olursa, kendiliğindenliğin durgunluğunu ve politik kayıtsızlığını yenmede yetersizse, proletaryanın geçici çıkarlarının üstünde olmada yetersizse, kitleleri proletaryanın sınıf çıkarları için sürüklemeye yetersizse, o parti gerçek bir parti olamaz. Bundan dolayı, devrimci militan, güçlenmek için proletaryayı yönetmek cesaretine sahip, emperyalist dönemin karışık koşulları altında yönünü bulacak kadar tecrübeli ve gerektiğinde tehlikeli yollarda doğru rota tutacak kadar esnekliğı olması gereken bir partiye ihtiyaç vardır. Böyle bir parti olmadan, emperyalizmi yıkmak, emekçi halkımızın iktidarını sağlamak mümkün değildir. Parti proletaryanın beynidir. Böylesine gerçekten devrimci bir parti olmadan işçi sınıfı beyinden

yoksun bir gövde haline gelir. Proletarya, partisinin, oluşumdaki bütün niteliklere sıkı sıkıya bağlı olmalıdır. Parti ile işçi sınıfının tümü ve parti üyeleriyle parti dışındakiler arasındaki fark, sınıflar ortadan kalkıncaya kadar ortadan kaybolmaz. Eğer bu farklılık bir gedik şeklinde gittikçe büyüyerek gelişirse ve parti kendi kabuğuna çekilip partili olmayan yığınlardan kendini tecrit ederse, o parti, parti olmaktan çıkar. Parti, partili olmayanlarla ilişki kurmadıysa ve partili olmayan yığınlarla arasında bağ yoksa, bu yığınlar partinin liderliğini kabul etmiyorsa, geniş kitlelere politik nüfuz ve moral veremiyorsa, parti işçi sınıfının öncülüğünü yürütemez.

Parti sadece işçi sınıfının öncüsü değildir. Parti gerçekten işçi sınıfının mücadelesini yürütmek istiyorsa, aynı zamanda temsil ettiği sınıfın örgütlü gücü olmalıdır. Emperyalizmin ve kapitalizmin ağır koşulları altında partinin görevi son derece ciddi ve kapsamı geniştir. Parti, parti dışındaki örgütsüz yığınlara disiplin, mücadele metodu, örgüt ve direnme ruhunu aşılmalıdır. Fakat parti kendisi ancak disiplin ve örgütle ortaya çıkarsa ve yine kendisi proletaryanın örgütlü gücü olursa bu görevi yerine getirebilir. Bunlar gerçekleşmeden partinin yığınları yönetmesi söz konusu olamaz.

B — Parti içi disiplin: Kuvvetli bir birliği, sağlam ve disiplini olan bir parti olmadan antiemperyalist savaşta başarı kazanmak, emekçi halkın iktidarına erişmek ve onu sürdürmek imkânsızdır. Ama dilek birliği olmadan ve partinin bütün üyelerinin davranışlarında bir birlik ve beraberlik olmadan parti içinde sağlam bir disiplin gerçekleştirilemez. Elbette ki bu, parti içinde bir düşünce çatışmasının çıkma ihtimalinin bu şekilde hesaba alınmayacağı anlamına gelmez. Tersine sağlam bir disiplin parti içinde düşünce çatışmalarını

önceden yasaklamaz, öngörür. Bu, disiplinin kör bir disiplin olduğu anlamına gelmez. Tersine sağlam bir disiplin bilinçle vs. isteyerek bağlanmayı öngörür. Çünkü ancak bilinçli disiplin gerçekten sağlam bir disiplin olabilir.

Parti içinde demokrasi, merkezîyetçilikle, özgürlük disipliniyle bir arada gider, uyuşur. Parti içinde özgürlükten vazgeçilemez ama disiplinden de vazgeçilemez. Merkezîyetçilikten vazgeçilemez ama demokrasiden de vazgeçilemez.

Demokrasi, partinin sağlam bir stratejiyi çizip ortaya koyabilmek için, merkezîyetçilik ise bu stratejinin tam anlamıyla uygulanması için gereklidir.

C — Kritik ve otokritik müessesesinin varlığı: Bizi başka partilerden ayıran taraflarımızdan biri de kritik ve otokritiği bilinçli bir şekilde uygulamamız olmalıdır. Stratejik ve taktik yanlışlıklarına düşmemek için bu en etkin bir silahtır. Parti içinde farklı görüşlerin çatışması, partide mevcut sınıf çelişkilerinin, toplumda mevcut eskiyen çelişkilerin parti içinde yankılarıdır. Eğer böyle bir zıtlasma ve bu zıtlasmaları çözmek için ideolojik mücadeleler olmazsa partinin hayatîyeti sona erer,

2 - STRATEJİ ANLAYIŞIMIZ:

Antiemperyalist mücadele ve demokratik devrim: Bütün savaş ve bütün uğraşlarımız şüphesiz sosyalizm içindir. Ve ancak sosyalizm, Türk halkına gerçek mutluluğu tattıracaktır. Ne var ki Türk toplumunu sosyalist bir düzene götürmek, toplumumuzun hangi aşamada bulunduğunu, önümüzdeki ilk devrimci görevin ne olduğunu ve bu toplumda devrimci sınıf, zümre ve kurumları doğru tahlil etmekle ve bunun mücadelesini başarıyla yürütmekle mümkündür. Türk

toplumunu doğru tahlil etmeden, genel burjuva proleter edebiyatıyla vakit geçiren sol gevezeliklerin partiyi kısır döngülere sürükleyeceği şüphesizdir.

Türkiye bugün tanı anlamıyla emperyalizmin ağına düşürülmüş yarı feodal ve yarı sömürge bir tarım ülkesidir. Demokrasi diye halka sunulan emperyalizmin ve yerli ortaklarının sadece bir yutturmacasıdır. Emperyalizmin ülkemizde varlığını sürdürebilmesi, ancak onun direkt ortağı ve uşağı komprador burjuvazinin varlığı ile mümkündür!.. Emperyalizm hegemonyasını sürdürebilmek için, bir de girdiği ülkede en geri sistemi savunur. Türk toplumunda en geri düzen feodal ağalık düzenidir. Feodal ağa ile emperyalizm arasında bir çeşit üstü örtülü ittifak mevcuttur. Türk toplumunun demokratik ve bağımsız bir toplum olabilmesi ile bir avuç sömürücünün çıkarı çelişki halinde olduğu için biz komprador burjuvaziye ve feodal ağayı ulusal toplumumuzun dışında sayıyoruz.

En bilinçli devrimciler olarak görevimiz, Türkiye’de sosyalist bir düzeni kurmaktır. Fakat bundan önce bu düzenin kurma mücadelesinin en etkin bir biçimde yürüyebileceği tam bağımsız ve demokratik bir Türkiye’yi kurmaktır. Biz emperyalist sistem içerisinde yarı bağımsız Türkiye’de sosyalizmin bir aldatmacadan öteye gideceğine inananlardan değiliz. Biz, önümüzdeki ilk devrimci görevin tüm millici güçlerin omuz omuza vereceği antiemperyalist ve anti feodal bir savaş olduğuna inanıyoruz. Yani Türkiye’yi tam bağımsız bir hale getirip, feodalizmin bütün kalıntılarını temizlemenin toplumumuzun ilk ve ana sorunu olduğuna inanıyor ve buna MİLLÎ DEMOKRATİK DEVRİM diyoruz. Demokratik devrim bizi sosyalist Türkiye’ye götüren geçilmesi zorunlu bir aşama ve ilk ana görevimizdir. Demokratik devrim sadece sosyalistlerin başaracağı bir iş değildir. Sosyalizm, bir sınıf

ideolojisi'dir. Bu sınıf işçi sınıfı'dır. Bu sınıfın politik örgütü partimizin olması gerekir. Oysaki demokratik devrim politik eğilimleri ve inançları ne olursa olsun, her yurtseverin seve seve katılacağı antiemperyalist ve anti feodal ulusal bir cephenin başaracağı bir iştir. Kim ki bu cepheyi kurmayı ciddiye almıyor ve baltalıyorsa, o en azından emperyalizme kur yapıyor ve sosyalizmin bilimine ihanet ediyor demektir.

Gerek demokratik devrimde, gerekse sosyalist devrimde güçler meselesi çok önemli bir sorundur. Ülkemizin bağımsızlık ve özgürlük savaşına katılan herkes demokratik devrim aşamasında HALK 'tır, buna katılmayan ve baltalayan herkes HALK DÜŞMANI' dır. Halkın sınırları kesin olarak sınıfların sınırlarıyla karışmaz.

Türkiye'de geniş halk kitleleriyle, emperyalizm komprador ağa arasında uzlaşmaz bir çelişki vardır. Demokratik devrimde milli burjuvaziyle proletarya, bürokrasiyle emekçi halk arasındaki çelişki ve halk arasındaki öteki çelişkiler düşmanca olmayan -Non Antagonist- çelişkilerdir.

Proletarya ve onun partisi, işçi köylü beraberliği temeli üzerinde birleşmeli ve mümkün olduğu kadar bütün öteki tabakalarla bağ kurma yolları aramalı, emperyalizme ve onun uşaklarına karşı geniş bir ulusal cephe kurmalıdır. Bu birleşik cepheyi sağlamlaştırmak ve genişletmek için proletarya partisnin kendi ideolojisi, politikası bakımından bağımsızlığın koruması ve devrimin öncülüğünü kaybetmemesi gerekir. Bu da ancak o partinin sağlam bir dayanışma ve disiplin anlayışı, içerisinde bulunduğu dönemin doğru yorumlanarak sağlam bir strateji ve taktikler kullanmasıyla mümkündür. Yoksa, "Bağımsızlıktan yana olan herkes bize gelsin," sözü boş bir demagojiden öteye geçemez.

Eğer proletarya devrim içerisinde feodalizm güçlerinin ve burjuvazinin kuyruğu olursa ve eğer onun partisi olmak iddiasındaki bir parti oy kaygısı ile gerici güçlere taviz vermek durumuna düşerse elbette bu cephe kurulamadığı gibi cephenin de dışında kalması kaçınılmazdır.

Ezilen ulusların ve halkların devrimci mücadelelerinin gidişi içinde, proletarya partisi emperyalizme ve yurtiçi gericiliğe sert biçimde karşı olan, ulusal bağımsızlıktan ve halkın demokrasisinden yana olan kendi programını ortaya koymalı, halk yığınları arasında bağımsız alarak çalışmalı, ilerici güçleri sürekli olarak genişletmeli, orta yolcu güçleri kendi saflarına kazanmalı, gerici güçleri tecrit etmelidir. Ancak bu yolla ulusal demokratik devrim sonuna kadar yürütülebilir ve devrim sosyalizm yoluna yöneltilebilir.

3 - TİP YÖNETİCİLERİNİN YANLIŞ TUTUMLARI ÜZERİNE

Yukarıda sıralanan görüşlere bağlı olarak en doğru açıdan parti çalışmalarını, parti içindeki davranış ve tutumları eleştiren güçlü bir parti içi muhalefet var bugün. Bu muhalefet ilk kez sesini ikinci Büyük Kongrede duyurdu. Ve bugüne kadar da parti üst yöneticilerine karşı en tutarlı tenkitleri yapmanın tarihi ve mutlu görevini yürütmektedirler. Fakat, parti üst yöneticileri bu muhalefete karşı tamamen sosyalist ahlaka aykırı, parti bütünlüğünü yıkıcı tutarsız hücumlarla çıkıyor. Parti tüzük ve programına aykırı, sosyalist anlayıştan uzak olarak bu muhalefeti susturmak istiyor. Parti içi ispiyonlarıyla, topladığı yalan, yanlış bilgilerle bu arkadaşları onur kurullarına veriyor, çirkin kulis faaliyetleriyle yönetim kademelerine geçmelerini önüyor, üyeliklerini kabul etmiyor. Evini Amerikalılara kiraya veren ve böylelikle

Amerikalılarla menfaat ilişkisi kuran parti üyesini tenkit eden parti üyelerini hem de genelge ile Amerikan ajanı, 15.000 lira alan milletvekillerini tenkit eden parti üyelerini bozguncu, seçildiği bölgeye uğramayan milletvekillerinden hesap soranları yıkıcı diye ucuzca suçluyorlar.

Bu örnekler beş-on değil, yüzlercedir.

Bu kadarla da yetinmeyen bu klik Malatya Kongresi ve sonrası, gerici Amerikan emperyalistlerinin ihraç malı antikomünizm silahından komprador ağa partisi AP'den sonra en çok yararlanmak durumuna düşmüş ve yaptığı ihbarlarla gerici gazetelere manşet, karikatürlere konu olmayı başarmıştır.

Elbette, yöneticilerin bu davranışları, parti içi muhalefete karşı ters tutumları altı yıllık işçi partisine en büyük darbeyi vurmuştur. Parti örgütlerinde şevk, inanç bırakmamış, partinin en aktif, en birleştirici üyelerinin çalışmaları önlenmiştir. Parti örgütlerinde menfaat hesapları içinde bulunan, yeri ancak bir burjuva partisi olan kişilerin sızması sağlanmıştır. Muhalefeti gizli faaliyetle suçlama üzerinde fazla durmayı gereksiz buluyoruz. Parti yöneticileri böyle bir suçlamayı yaparken gerçekten tarihi yanlışlıklar içinde ve tenkit anlayışından uzak olduklarını ortaya koymuşlardır.

Çabamız doğrudur, üst yöneticiler ya enine boyuna bu yanlış tutumlarını derin derin düşünecekler, ya da hatalı tutumlarına devam edeceklerdir.

Sosyalist örgütte en doğru olan gerçekçi tenkitlerinden dolayı tutarsız suçlamalarla onur kuruluna verilen 13 arkadaşımız üzerine düşüncelerimizi açıkladık.

Merkez Yürütme Kurulunu tarihi sorumluluklarıyla baş başa bırakırız.

Saygılarımızla.

İbrahim Seven	Kudret Asma	Cevdet Sezer
Mehdi Beşpınar	Tümer Önder	Filiz Sezer
Selçuk Özdemir	Tebessüm Sarp	Ersen Olgaç
Tahsin Konur	H. Gazi Apa	Orhan Aydın
Atilla Sarp	İbrahim Kapağan	Ahmet Camuşçuoğlu

11 Ağustos 1967, Cuma

İHRAÇ KARARLARI İPTAL EDİLİYOR

13'ler hakkında verilen ihraç kararlarının parti içinde ve dışında eleştirilmesi, büyük kentlerden Genel Merkeze iletilen yoğun protestolar sonunda 28.12.1968 günü yapılan İkinci Olağanüstü Kongrede, iktidar mücadelesi veren iki gurubun da verdikleri önerilerle bu kararların iptal edilmesi gündeme gelmiş ve parti tüzüğünün 43. maddesinde bir değişiklik yapılarak sorunun çözümü yoluna gidilmiştir.

Yapılan tüzük değişikliği şöyledir:

"MADDE 46. Geçici fıkra:

Tüzüğün kırk üçüncü maddesinin (b), (c), (e) fıkraları saklı kalmak kaydıyla, 28.12.1968 tarihinden önce disiplin kurullarınca haklarında ihraç kararı verilenlere bir yıl süre ile yukarıdaki hüküm uygulanmaz. Söz konusu üyeler daha önce

bağlı oldukları ilçe yönetim kurullarına başvururlar. Bu başvurma üzerine kendileri yeni üye işlemine tabi olurlar.”

Bu tüzük değişikliğine göre, disiplin kurulu kararları bir yıl süre ile uygulanmayacak, ihraç edilen üyeler yeniden üye kaydedilmek için bağlı oldukları il ya da ilçelerin yönetim kurullarına başvuracaklar ve üyelikleri kabul edilecektir.

SONRAKİ GÖRÜŞMELER GELİŞMELER

AYBAR'IN ÖZELEŞTİRİSİ

Türkiye İşçi Partisindeki olaylardan sonra yıllar geçmişti. Gününü anımsayamıyorum. Mehmet Ali Aybar Ankara'ya gelmişti. Telefon ederek evimize ziyarete geldi. Güncel konular ve siyasal gelişmeler üzerinde görüşüyor, parti yıllarında, yaz tatillerinde kimi partililerle hep birlikte olduğumuz Marmara Adası günlerini, anılarını konuşuyoruz. Bu konuşmalar sırasında *Mehmet Ali Aybar sözü partideki olaylara getirdikten sonra: "O olayda biz hata ettik. Bunun üzüntüsünü içimde hâlâ taşıyorum,"* diyerek adeta özür dilemişti. Eşim Şekibe ve ben konu üzerinde fazla durmadan başka konulara geçmeyi yeğlemiştik. Daha sonraları Ankara'ya geldiğinde yine bizi görmeye gelmişti.

1975 yılında Uğur Mumcu, Mehmet Ali Aybar ile bir söyleşi yapmıştı. Sosyalizm, Marksizm ve bağımsızlık üzerine yapılan bu söyleşide Aybar şunları söylüyordu: *"...Halit Çelenk ile eş hakkında soruşturma açılmış ve uyarı cezası almışlardı Malatya Kongresinden sonra. Bu benim için acılı ve acıklı ayrı bir olaydır. Genel Yönetim Kurulunda Malatya Kongresindeki fraksiyonlara karşı sert kararlar alınmıştı. Kurunun yanında yaş da yanmıştı. Halit Çelenk ve Şekibe hanımla konuşma görevi bana verilmişti. Her ikisini de fakülte'deki öğrencilik yıllarımdan tanırdım. Sevdığım ve saydığım insanlar. O karşılaşmanın hüznü, acısı bunca yıl sonra hâlâ yüreğimdedir."* (Aybar ile Söyleşi. 6. basım, sf. 59)

Mehmet Ali Aybar tarafından kurulan Sosyalist Devrim Partisinin (SDP) son genel başkanlığını yapan *Cenan Bıçakçı* ile Ankara'da, Mülkiyeliler Birliği bahçesinde tarihini anımsayamadığım bir gün söyleşiyorduk. Konu yukarıda sözü geçen röportaja gelmişti. *Cenan Bıçakçı* bana röportaj hakkında geniş bilgi verdikten sonra şunları söylemişti:

“Mehmet Ali Bey Uğur Mumcu ile o röportajı yaparken ben de oradaydım. Aybar konuşmasında sözü size ve Şekibe hanıma getirerek: ‘Biz bu konuda hataya düştük. Bunun acısını bugüne kadar içimde taşıyorum, unutamadım’ demişti. Daha sonraları da konu açıldıkça bana aynı şeyleri söylemiş ve üzüntüsünü anlatmıştı,” demişti.

Mehmet Ali Aybar, namuslu ve ilkeli bir insandı. Dik bir kişiliği vardı. Ancak yakın çevresinde güvendiği kişilerin etkisi altında kalabiliyordu. Kimi olaylarda bu izlenimi edinmiştik. Onun bu tarafı kimi partililerce eleştiri konusu oluyordu. Bir olayda yanıldığını anladığı zaman bunu kabul ve ifade etmek de özelliklerinden biriydi. 10 Temmuz 1995 gününde yaşamını yitirmişti. İstanbul Bebek Caminde cenaze töreninde bulunmuştum. Cumhuriyet gazetesi onun için özel bir ek hazırlamıştı. Onu yakından tanıyanlar arasında ben de kişiliği hakkında düşüncelerimi bildirmiştim. (Özel ek: 21.07.1995)

SOSYALİSTLER BİRLEŞMELİ

“Sosyalistler Birleşmeli” başlığı ile yayımlanan bu açıklamamda şunları söylemişim:

“Mehmet Ali Aybar’ı, 1939-40 ders döneminde İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesindeki öğrencilik yıllarımda tanıdım. O günlerde fakültede asistandı, sonra doçent oldu. Aradan yıllar geçti. O, 1962 yılı başlarında Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanlığını üstlendi. Eşim Şekibe ve ben, aynı yılın ekim ayında partiye üye olduk. Daha sonra ben Genel Yönetim Kurulu üyesi, Ankara İl Sekreteri; eşim Şekibe de Ankara

Merkez İlçe Başkanı ve Merkez Haysiyet Divanı üyesi olarak görev yaptık.

Mehmet Ali Aybar, ilkeli, namuslu ve dürüst bir insandı. İlkelerinden ödün vermeyen, bunun yanında, yanıldığını gördüğü zaman bunu kabul ve ifade etme erdemini de gösterebilecek bir kişiliğe sahipti.

Geçen yıllarda, Türkiye’de solun dağınıklığından yakınıyordu. Bu dağınıklık, solun siyasal yelpazede ağırlığını duyurmasını engelliyordu. Solun birliği, bu dağınıklığı ortadan kaldıracak ve onu bir güç haline getirecekti. Özellikle geçen yıl sağlığı bozulmuş, birkaç kez kalp krizi geçirmiş ve fiziksel olarak zayıf düşmüştü. Bir kez, değerli arkadaşım Naci Ormanlar’la birlikte ikinci kez yalnız ve üçüncü kez de eski *DİSK Genel Başkanı Kemal Nebioğlu ile birlikte* geçmiş olsun ziyaretine gitmiştim.

Bu ziyaretlerimizde bize sosyalist partilerin dağınıklığından yakınmalarını anlatmış, bu partilerin birleşmesinin zorunluluğunu açıklamaya çalışmıştı. Bu konuda daha önce bir girişimde bulunduğunu, ancak bu tür girişimlerin sürdürülmesi gerektiğini söylemişti. Bu açıklamalara göre; kurulu sosyalist partiler ve hatta yeni kuruluş çalışmaları yaptıkları anlaşılan sosyalist gruplar kendi içlerinden seçecekleri temsilciler aracılığıyla toplantılar düzenlemeli, ayrıntıları şimdilik bir kenara bırakarak, ülkemizin güncel önemli ekonomik ve siyasal sorunlarını görüşmeli, tartışmalı ve bu asgari müşterekler etrafında birleşmelidirler. Günümüzde sosyalistlerin temel görevi, bu birliği sağlamaya yardımcı olmak ve bu konuda başarıya ulaşmaktır.

Ben de bu konuda yıllardan beri düşünüyor ve sosyalistlerin birleşerek bir güç haline gelmesinin zorunlu

olduğuna inanıyordum. Bu nedenle birçok arkadaşımla birlikte SBP'nin kuruluş çalışmalarını başlatmış, sonuna kadar bu çalışmaların içinde bulunmuş, hazırlanan programın giriş bölümüne katılmadığım için, bunca emek verdiğim bu girişimden ayrılmıştım.

Mehmet Ali Aybar da bu çalışmalara katılmış, ancak kimi benzer nedenlerle ekilmışti.

Türkiye'deki sosyalist partilerin ve kuruluş çalışmaları yapmakta olan öteki partilerin birleşme çalışmalarına Mehmet Ali Aybar'ın, Aziz Nesin'in ve benim yardımcı olarak katılmamız konusunda görüşmelerimiz de olmuştu. Geçtiğimiz günlerde Aziz Nesin'i ve Mehmet Ali Aybar'ı peş peşe kaybetmemiz bu açıdan da bir talihsizlik oluşturmuştur. Sosyalistlerin birliği konusunun, günümüzde, Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullar açısından ivediliği kuşkusuzdur. Bu nedenle hepimizin bu doğrultuda çaba harcaması ve bu çabaları sürdürmesi gerektiğine inanıyorum." (Cumhuriyet. 21.07.1995 zel ek)

ADNAN CEMGİL'İN ÖZÜR DİLEMESİ

şekibe elenk anlatıyor:

Bu olaylardan birak yıl sonra kimi işlerim için İstanbül'a gitmiştim. Eski dostlarımız Ruhi Su ve Sıdık Su'yu, Pangaltı'daki evlerinde ziyaret ettim. Evde syleşirken, benim oraya gideceğimi daha önce ğrenen Adnan Cemgil de oraya geldi. Beni orada görünce bana: "Sizi burada gördüğüme çok memnun oldum. Ben bugün buraya sizlerden (Halit'i ve beni kastederek) zr dilemek için

geldim. Partide hakkınızda *bir hata yapıldı*. Ben de Genel Yönetim Kurulu toplantısında *bir konuşma yapmıştım*. Bu yanışımdan ötürü *beni bağıslamanızı rica ediyorum*.” Bunları söylerken üzüntülü bir hali vardı.

BEHİCE BORAN’IN CENAZESİ

Behice Boran 10.10.1987 gününde Brüksel’de yaşamını yitirmişti. Dönemin siyasal iktidarı ve Türkiye’nin Brüksel Büyükelçiliği, Behice Boran’ın yurttaşlıktan çıkarıldığı gerekçesiyle cenazesinin Türkiye’ye getirilmesine izin vermiyorlardı. Bu açıdan Belçika’da ailesi zor bir durumda bulunuyordu. Avukat Erşen Şansal bana durumu anlatmış, Behice Boran’ın cenazesinin Brüksel’de ailesine teslim edilmesi, cenazenin Türkiye’ye getirilmesi ve TBMM’de resmi tören yapılması için yetkililerle ve TBMM Başkanı ile konuyu görüşmek üzere birlikte gitmemizi önermişti. Ben, Avukat Erşen Şansal, Nezahat Gündoğmuş ve Vedat Baranoğlu bakanlığa giderek o günlerde Devlet Bakanı olan Hasan Celal Güzel ile odasında görüşmüş ve konuyu hukuksal yönleriyle açıklayarak Boran’ın cenazesinin Türkiye’ye getirilmesine izin verilmesini istemiştik.

Hasan Celal Güzel, Boran’ın yurttaşlıktan çıkarıldığını bu nedenle Türkiye’ye getirilmesine izin verilemeyeceğini düşünüyordu. Biz de kendisine, ölüm olayının idam cezasını bile ortadan kaldırdığını anlatarak böyle bir kararın verilmiş olmasının cenazenin Türkiye’ye getirilmesine engel olamayacağını anlatmaya çalıştık. Bakan, bu konuyu danışmanlarıyla görüşmek istediğini söyleyerek odadan ayrıldı ve görüşmelerini yaptıktan sonra dönerek Boran’ın

cenazesinin Türkiye'ye getirilmesine izin verdiklerini söyleyerek sekreterine: "Bana Ecmel beyi bağlayın," dedi.

O dönemde Ecmel Barutçu Türkiye'nin Brüksel Büyükelçisi idi. Hasan Celal Güzel telefonda Ecmel Barutçu'ya özetle:

"Biz hükümet olarak Behice Boran'ın cenazesinin Türkiye'ye getirilmesine izin veriyoruz. Cenazenin Brüksel'deki ailesine teslim edilmesini rica ediyorum," dedi.

Avukat arkadaşlarımızla birlikte kendilerine teşekkür ederek ayrıldık. Daha sonra dönemin TBMM Başkanı Mehmet Karaduman ile bir görüşme yaparak milletvekili olan Boran için Meclis'te bir tören düzenlenmesini istedik. Gerekli hazırlıklar yapıldı. Cenaze getirildi ve TBMM'de resmi bir tören düzenlendi. Bu törene ben de katılmıştım.

TÜRKİYE BİRLEŞİK KOMÜNİST PARTİSİ DAVASI

Avrupa'da İkinci TİP Genel Başkanı Behice Boran ile Türkiye Komünist Partisi Genel Başkanı/Sekreteri Nabi Yağcı (Haydar Kutlu) iki partinin birleşmesi konusunda anlaşmaya varıyorlar. Brüksel'e yerleşmiş olan Behice Boran ölümünden iki-üç gün önce Haydar Kutlu'yla birlikte buna ilişkin protokolü imza ediyor. Böylece yeni partinin adı TBKP (Türkiye Birleşik Komünist Partisi) oluyor.

Behice Boran yaşamını yitirdikten bir süre sonra TBKP'nin üst yönetiminde bulunan Haydar Kutlu ile Nihat Sargın Türkiye'ye dönmeye karar veriyorlar. Bu haber Türkiye'deki partililere ulaştıktan sonra bu konuda hazırlıklara başlanıyor ve bir karşılama programı üzerinde çalışmalar yapılıyor. Öte yandan Haydar Kutlu ve Nihat Sargın'ın kötü ve haksız işlemlere muhatap olmalarını önlemek amacı ile olayın

hukuksal yönleri üzerinde de toplantılar ve tartışmalar yapılıyor.

Bu görüşmelere göre Esenboğa Havaalanında büyük bir karşılama töreni yapılacak, konuklar Ankara'ya gelecekler oteline inecekler. Bu otelin salonunda bir de resepsiyon düzenlenecek, yabancı ülkelerin büyükelçileri, siyasal parti başkanları, milletvekilleri, sendika başkanları, basın mensupları davet edilecek, Haydar Kutlu ile Nihat Sargın bir basın açıklaması yaparak Türkiye'ye niçin geldiklerini, amaçlarının ne olduğunu, hangi konularda ve ne tür çalışmalar yapacaklarını anlatacaklardır. Ankara'da Avukat Erşen Şansal'ın bürosunda avukat arkadaşlarımızla yaptığımız bir toplantıda ben söz alarak:

"Arkadaşlar, bu söylenenler ve düşünülenler çok güzel ve uygarca şeyler. Hepimiz böyle bir karşılamayı isteriz. Ancak bizlerin Türkiye'de ve avukatlık yaşamımızda edindiğimiz deneyler, işlerin böyle gelişmeyeceği olasılığını da bize öğretmiştir. Bu arkadaşlar geldikleri gün emniyet güçleri ve görevlileri havaalanını kapatabilir, içeriye yolcular dışında kimseyi bırakmayabilirler. Haydar Kutlu ile Nihat Sargın'ı gözaltına alarak emniyete götürebilirler. Buna kimse engel olamaz. Basın açıklaması ve benzeri hazırlıklar da gerçekleşmeyebilir. Bizler bu olasılığı şimdiden düşünmeli ve buna hazırlıklı olmalıyız."

Toplantıda bulunan Avukat Veli Devocioğlu da bu düşüncelere katılıyor ve aynı doğrultuda açıklamalar yapıyor. Konu tartışıldıktan sonra her olasılığa karşı hazırlıkların yapılması ve gelişmelere göre hareket edilmesi uygun görülüyor.

Konukların geldiği gün Ankara Emniyet Müdürü ve güvenlik görevlileri havaalanına yolculardan başka kimseyi

almıyorlar, Haydar Kutlu ile Nihat Sargın'ı uçaktan inerken gözaltına alarak emniyet müdürlüğüne götürüyorlar.

Biz avukatlar da kendi aramızda bir toplantı düzenleyerek emniyette müvekkillerimize baskı ve işkence yapılmaması için başvurularda bulunuyor, bu konuda her türlü çabayı gösteriyoruz.

Haydar Kutlu ve Nihat Sargın sorgu ifadeleri alındıktan sonra tutuklama isteğiyle hâkime gönderiliyorlar, hakimlikçe haklarında tutuklama kararı verilerek Ankara Merkez Cezaevine konuluyorlar.

Haydar Kutlu, Nihat Sargın ve bir kısım parti üyeleri hakkında Türk Ceza Yasasının 141142 vb. maddelerine göre Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesinde dava açılıyor. Türkiye'nin her yöresinden çok sayıda avukat (sanıyorum bine yakın) vekaletname alıyor ve savunman olarak görev yapmak istiyorlar. Duruşma gününde duruşma salonu avukatları almıyor, meslektaşlarımızın çoğu koridorlarda ve merdivenlerde kalıyorlar.

Avukat arkadaşlar kendi aramızda bir toplantı yaparak İstanbul ve Ankara barolarından beş kişilik bir sözcü grubu seçiyoruz. Gruba seçilenler duruşmada tüm avukatlar adına konuşabilecekler ve istek ve itirazlarda bulunabilecekler ve savunma yapabileceklerdir. Gruba şu arkadaşlar seçiliyor: İstanbul'dan Avukat Necla Fertan, Bahri Belen, Halit Çelenk, Veli Devecioğlu ve Erşen Şansal. Bu beş arkadaşımız da kendi aralarından sözcü olarak beni görevlendiriyorlar.

Avukat arkadaşlarımız davayı sonuna kadar savunuyor, dosya üzerinde çalışmalar yapıyor, cezaevi görüşmelerinde bulunuyor ve Yargıtay aşamasında da savunmalara büyük bir titizlikle katılıyor ve savunma görevini yerine getiriyorlar.

TİP SONRASI ÇALIŞMALARIM

HUKUK MÜCADELESİ SÜRÜYOR

Türkiye İşçi Partisinde meydana gelen gelişmelerden ve Merkez Haysiyet Divanının ihraç kararından sonra, bu kitabın ilk bölümlerinde düşün dünyamız ve dünya görüşümüzle ilgili açıklamalarımın anlaşıldığı gibi, Türkiye’de sosyalist bir düzenin kurulması hedefine yönelik çalışmalarımı sürdürüyorum.

Böyle bir düzenin gerçekleşmesi için uğraş veren sosyalist, demokrat, hakça toplumsal bir düzenden yana kişi ve kuruluşları, yani parti, vakıf, dernek ve sendikaları ve de kişileri savunma uğraşıma da devam ediyorum. “12 Eylül Ve Hukuk” adlı kitabımda açıkladığım gibi, 12 Mart döneminde olsun, 12 Eylül döneminde olsun on binlerce insan gözaltına alınmış, cunta yönetimince onlara en ağır işkenceler yapılmış, tutuklanmış, yargılanmış, çoğu kez haksız cezalara çarptırılmış ve idam edilmişlerdi. Bunun yanında sol siyasal partilerin yöneticileri de aynı işlem ve uygulamalara tabi tutularak yargılanmış ve partileri kapatılmıştır.

Savunduğum ve davalarını izlediğim bu çok sayıda insanla ilgili anılarımin kimi bölümlerini daha önce yayınlanan kitaplarımda anlatmış bulunuyorum. Bu konuda okuyucuya ara başlıklar halinde bir bilgi verebilmek için sadece adları ile kimi örnekler vermek istiyorum:

1. 15-16 Haziran olaylarında Kemal Türkler ve arkadaşları ve işçilerle gençler hakkında İstanbul sıkıyönetim askeri mahkemelerinde açılan davalar.

2. Commer davası adıyla anılan ve Vietnam Kasabı olarak ünlü Amerika’nın Ankara büyükelçisinin Orta Doğu Teknik Üniversitesinde arabasının yakılması davası. (Taylan Özgür, İbrahim Seven, Yusuf Aslan, Hüseyin İnanc ve arkadaşları)

3. THKO (Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu) davası. Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan, Yusuf Aslan ve arkadaşları davası. “İdam Gecesi Anıları” kitabı. bak.

4. Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) Genel Başkan Fakir Baykurt ve arkadaşları hakkında açılan dava.

5. DEV GENÇ davası.

6. Başta Genel Başkan Gültekin Gazioğlu olmak üzere TÖBDER ve yöneticileri hakkında açılan dava.

7. TKP davası, DİSK davası, Barış davası (Bu davada önce savunman sonra sanık olmuştum), TSİP (Türkiye Sosyalist İşçi Partisi) davası (Çağatay Anadolu ve arkadaşları). 66 Subay davası, TBKP davası (Nihat Sargın, Nabi Yağcı yani Haydar Kutlu ve arkadaşları).

8. Ana DEV-YOL davası (Oğuzhan Müftüoğlu ve arkadaşları).

Ayrıca TİP (Türkiye İşçi Partisi), KÖYKOP, Halkevleri, Türkiye Yazarlar Sendikası (Aziz Nesin, Vedat Türkali, Adnan Özyalçın, Asım Bezirci, Kemal Sülker ve arkadaşlarının davası), Nâzım Hikmet’in hemşiresi Samiye Yaltırım adına avukat arkadaşlarım Metin Şekercioğlu, Atilla Coşkun, Bilgin İnanç ile birlikte büyük Türk şairi Nâzım Hikmet’e hakaret eden milletvekili Mustafa Taşar hakkında açtığımız hakaret ve tazminat davaları, İHD (İnsan Hakları Derneği) hakkında açılan davalar, Yeşilyurt köyünde köy muhtarına ve köylülere işkence yaparak bok yediren binbaşı hakkında açılan davada birçok savunman arkadaşım ile birlikte müdahil olarak izlediğimiz dava, Alpaslan Türkeş ve arkadaşları hakkında açılan davada öldürülenlerin ailelerinin müdahil olarak savunmanlığı.

Ve yine kişi olarak savunmalarını yaptığımız ve katıldığımız Muzaffer İlhan Erdost, Süleyman Ege, Vahap Erdoğan, Akın Birdal, Mümtaz Soysal, İlhami Soysal, Sadun Aren, Hüsnü Öndül, M. Emin Değer, Erbil Tuşalp, Talip Apaydın, Remzi İnanç haklarında açılan davalar, 12 Mart döneminde İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom'un kaçırılması olayında, birçok bilim insanı, sanatçı, yazar, sendikacı ve öğrenci ile birlikte Ankara Yıldırım Bölgede bir ay gözaltına alınmamız, yazdığımız yazılardan ötürü gece yarılarında DAL'ın (Ankara'nın ünlü işkence yeri) başındaki baş komiser tarafından evimizden alınarak DAL'a götürölmemiz ve hakkımızda TCY'nin 141142. maddelerine göre dava açılması, Deniz Gezmiş ve arkadaşları davasında askeri savcıya hakaret iddiası ile on bir avukat arkadaşım ile birlikte hakkımızda açılan dava ve verilen mahkûmiyet kararı. (Niyazi Ağırnaslı, Orhan İzzet Kök, Erşen Şansal, Refik Ergün, Mükerrrem Erdoğan, Zeki Oruç Erel, Halit Çelenk, vb.)

Aziz Nesin'in öncölüğünde hazırlanan, benim de yazı kurulunda görev yaptığım *Aydınlar Dilekçesi* ile ilgili benim de içinde bulunduğum kırk yedi kişi hakkında sıkıyönetim askeri mahkemesinde açılan dava ve yine Aziz Nesin'in girişimi ile hazırlanan ve çalışmalarına katıldığımız *Emek ve Hak Dilekçesi*, *Anayasa Kurultayı* ve benzeri dava ve çalışmalarını burada anımsatmakta yarar görüyorum.

TSİP'İN KURULUŞU ÖNCESİNDE BİR GÖRÜŞME

12 Mart döneminin sonuna doğru yeniden bir sosyalist partinin kurulması konusunda girişimler başlıyor.

Ahmet Kaçmaz ile Oya Baydar, Ankara'da hukuk danışmanlığını yaptığım TÖBDER binasındaki odama

gelerek beni ziyaret ediyorlar. Yeni bir sosyalist işçi partisi (TSİP) kurmak istediklerini, böyle bir partinin kuruluşunun yararlı ve zorunlu olduğunu anlatıyor, bana da bu kuruluştaki beraber olmamızı ve benim yönetici olmamı öneriyorlar. Ben de öteden beri tanıdığım ve değer verdiğim Oya Baydar'a ve Ahmet Kaçmaz'a:

“Sosyalist bir partiye gerçekten gereksinme vardır. Ben de buna inanıyorum. Ancak şimdi TİP yöneticilerinden bir bölümü tutuklu olup yargılanmaktadırlar. Böyle bir parti kurulurken bu arkadaşların da düşüncelerinin alınması, konunun daha geniş bir çerçevede tartışılması gerekir diye düşünüyorum. Sağlıklı bir kuruluş için cezaevindeki arkadaşların çıkmalarını beklemek gerektiğine de inanıyorum,” diyorum.

Ama kısa bir süre sonra TSİP Ahmet Kaçmaz'ın başkanlığında kuruluyor.

ABDULLAH BAŞTÜRK'ÜN PARTİ KURMA GİRİŞİMİ

DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) 13 Şubat 1967'de beş sendika tarafından kurulmuş ve Maden-iş Sendikası Genel Başkanı Kemal Türkler başkanlığa seçilmişti. Kemal Türkler TİP'in de kurucuları arasındaydı. 15-16 Haziran Büyük İşçi Direnişinden sonra işçi ve üniversite gençleri hakkında İstanbul sıkıyönetim askeri mahkemesinde açılan davalardan yukarıda söz etmiştim. Daha sonra DİSK'in İstanbul'da Harbiye'de adını anımsayamadığım bir salonda genel kurulu yapıldı. Bu genel kurulda DİSK'e bağlı Genel-iş Sendikasının başkanı Abdullah Baştürk de başkan adayı olmuştu. Yapılan

seçimler sonunda Abdullah Baştrkn başını çektiği liste seçimleri kazandı ve Baştürk Genel Başkanlığa getirildi.

*
* *

Biz yaz tatillerinde rene gidiyorduk. rende Körfez Sahil Evleri Yapı Kooperatifinde Abdullah Baştrkle evlerimiz karşı karşıyaydı. Sıdık Su, Fakir Baykurt, Talip Apaydın, İlhami Soysal, Mehmet Ali şengül, Bahri Savcı, Asım Bezirci, Nurer Uğurlu ve Milli Birlikçi Kamil Karavelioğlu da kooperatifin yesi idiler. Yazları birlikte oluyorduk.

12 Eylül müdahalesinde Abdullah Baştürk Burhaniye ren sitesindeki evinde gözaltına alındı ve daha sonra yönetici arkadaşları ile birlikte tutuklandılar. Haklarında TCYnin 146. maddesine dayanılarak dava açıldı. Bu davada idamları isteniyordu. İstanbul Metris sıkıyönetim askeri mahkemesinde görülen davayı bir grup avukat arkadaşımızla birlikte savunuyorduk. Savunmanlar arasında Orhan Apaydın, Mehmet Ali Aybar, Ercüment Tahiroğlu, Ahmet Ketenci, Erşen şansal, Nezahat Gündoğmuş, Turgut Kazan ve çok sayıda meslektaşımız vardı.

12 Eylül müdahalesinden önce, anımsadığıma göre 1979 yılında Abdullah Baştürk siyasal bir parti kurmanın hazırlıkları içindeydi. Bu parti işçi sınıfına ve DİSKe dayalı olarak kurulacaktı. rende bana bu düşüncesini açmış ve benim çalışmalara katılmamı istemişti. O bu amaçla DİSKin rendeki dinlenme yerinde güvendiği dostlarıyla toplantılar yapıyor ve konuyu tartışıyordu. Bu toplantılara değerli yazar İlhami Soysal, kimi sendikacılar ve ben de

katılıyordum. Daha sonra bu toplantılar Ankara'da Cinnah Caddesindeki bir büroda sürmüştü. Ancak 12 Eylül müdahalesi başlayınca bu girişimler sonuçsuz kalmıştı.

SOSYALİST BİRLİK PARTİSİ (SBP) GİRİŞİMİ

1985-1986 yılları. Yakın dostlar, kendi aramızda sık sık Türkiye solunu konuşuyoruz. Muzaffer İlhan Erdost, Akın Birdal, Nevzat Helvacı, hep birlikte solun dağınıklığı ve parçalanmışlığı üzerinde tartışıyoruz. Hepimiz Türkiye solunun birleşmesi, siyasal arenada bir güç oluşturması konusunda birleşiyoruz. Bu dağınıklığın nedenleri üzerinde duruyor, Türkiye solunda yer alan değişik grupların görüşlerine saygı duymakla beraber, siyasal partiler yelpazesinde bir güç haline gelebilmek için asgari müşterekler üzerinde anlaşmanın ve böylece bir birlik oluşturarak bir parti çatısı altında toplanmanın zorunluluğu sonucuna ulaşıyoruz. Asgari müşterek bir program üzerinde birleşenler, kendi farklı görüşlerini koruyacaklar; ancak parti konusunda, üzerinde anlaşılan asgari müşterek ilke ve kurallara saygı gösterecek ve o doğrultuda çalışacaklardır. Partinin kurucuları ve katılımcılar, partiye hamama girer gibi gireceklerdir. Daha önce bir partide ya da örgütte bulunanlar, partisel ve örgütsel düşüncelerini geçici olarak bir kenara bırakarak, asgari müşterekler çizgisinde ortak bir çalışma yapacaklardır.

Bu görüşmeler aylarca sürdükten sonra, böyle bir tasarının ve oluşacak partinin kamuoyunda, aydın çevrelerde nasıl karşılanacağını öğrenme gereksinmesi kendini gösteriyor. Böyle bir gereksinme karşısında arkadaşlar, benim İstanbul'a giderek ilk planda yazar İlhan Selçuk, Aziz Nesin, Şaban Ormanlar ve Ankara'da Sadun Aren'le

görüşmemi, bu konudaki düşüncelerini öğrenmemi, böylece bir tür yoklama yapmamı uygun görüyorlar.

Böyle bir amaçla İstanbul'a gidiyor ve İlhan Selçuk'la evinde, Aziz Nesin ile Nesin Vakfında, Şaban Ormanlar'la Kadıköy'deki işyerinde ayrı ayrı görüşüyorum. Bir arkadaşla görüştükten sonra, ikinci arkadaşla görüşürken, birincinin düşüncelerini ona anlatmayı görevimin bir gereği olarak görüyor ve uyguluyorum. İlk görüşmeyi Sayın İlhan Selçuk'la evinde yapıyorum. Konuşmaya Ankara'daki arkadaşlarımın düşünce ve görüşlerini özetleyerek başlıyor ve görüşlerini soruyorum. İlhan Selçuk beni dikkatle dinledikten sonra, özetle şunları söylüyor:

"Yeni bir parti kurmak kolay değildir. Böyle bir girişim, yeterli bir kadroyu ve büyük parayı gerektirir. Görgü ve deneyimlerimiz bunu göstermiştir. Öte yandan bugün ülkemizde Cumhuriyet Halk Partisi vardır, İnsan Hakları Derneği vardır, bu kuruluşlar demokrasi açısından önemli mücadele alanlarıdır. Bu koşullarda yeni bir parti kurulması düşüncesine olumlu bakamıyorum ve size önermiyorum."

Sayın İlhan Selçuk'a, görüşlerini arkadaşlarıma anlatacağımı söyleyerek teşekkür ediyor ve ayrılıyorum.

Sayın Aziz Nesin'le, Çatalca'ya giderek, kurduğu Nesin Vakfında görüşüyorum. Önce bana, Vakfı, Vakfın çalışma yerlerini, orada kalan çocukların yatak odalarını, dersliklerini, salonları gezdiriyor, ayrıntılı bilgi veriyor. Daha sonra balık ve çeşitli yemekler bulunan büyük bir masada öğle yemeğini birlikte yiyor ve konuşuyoruz. Arkadaşlarımın düşüncelerini ve İlhan Selçuk'un görüşlerini kendisine özetleyerek, bu konuda ne düşündüğünü soruyorum. Sayın Nesin, bana özetle şunları söylüyor:

“Türkiye solunu birleştirmek amacıyla kurulmak istenen böyle bir partiyi olumlu karşılıyorum. Ülkemizde solun birleşmesine büyük bir gereksinme vardır. Ancak ben, bir yazarım; partinin yönetiminde, organlarında görev alamam, buna zaman ayıramam,” diyor.

Ben, Sayın Nesin’e: “Bu konuda haklısınız; ancak yapılacak toplantılar sonunda parti kurmak kararı alınırsa, toplantılarına katılarak, yazılar yazarak, doğru gördüğünüz bu çalışmaları destekleyebilirsiniz, bu da kuruluşa büyük yarar sağlayacaktır,” diyorum.

Aziz Nesin, bana:

“Ben, yönetimde ve parti organlarında görev alamam; ama örgütlenmeyi destekler, çalışmalara katılır ve yardımcı olurum,” diyor.

Ben, Aziz Nesin’e teşekkür ediyor, düşüncelerini arkadaşlara anlatacağımı söylüyorum ve ayrılıyorum.

Daha sonra Şaban Ormanlar’ı bürosunda ziyaret ederek, konuyla ilgili yaptığım görüşmeleri anlatıyorum ve bu konudaki görüşlerini rica ediyorum. Şaban Ormanlar da bana özetle şunları söylüyor:

“Türkiye’de solun birliğini amaçlayan böyle bir parti çalışması çok doğrudur, ben de böyle bir birlikten yanayım ve bu çalışmayı desteklemeye hazırım. Ancak bunun için solun tüm kesimlerinin bu harekete katılması gerekir, katılımı birlik sağlanmazsa hedefe ulaşılamaz. Birliğin sağlanması halinde bu çalışmalara katılmaya hazırım.”

İstanbul’da yaptığım bu görüşmeler bittikten sonra Ankara’ya geliyor ve Sayın Sadun Aren’i evinde ziyaret ediyorum, eşi Sayın Munise Hanım da görüşmede hazır bulunuyor. Ben, görüşme isteğimin nedenini açıklıyor ve

İstanbul’da yaptığım görüşmeleri ve aldığım yanıtları anlattıktan sonra, bu konudaki görüşlerini soruyorum. Saden Aren, bana özetle şunları söylüyor:

“Türk Ceza Yasasının 141. ve 142. maddeleri yürürlükte. Bu maddeler yürürlükte kaldıkça, böyle bir partinin kurulması olanaksızdır; kurulduğu takdirde, bu maddelere göre her zaman kapatılabilir.” Sayın Aren, bunları söylerken, o günlerde Cumhuriyet gazetesinde aynı düşünceleri savunan bir yazısını okuduğumu anımsıyorum.

Yukarıdaki düşüncelerini açıkladıktan sonra Sayın Aren, böyle bir çalışmaya katılamayacağını açıklıyor. Ben, bu görüşlerini arkadaşlarıma ileteceğimi söylüyor, teşekkür ederek ayrılıyorum.

Ancak ben, kapıya doğru yürürken, Aren bana:

“Ben, böyle düşünüyorum, partinin kurulamayacağı inancındayım, 141, 142. maddeler yürürlükte kaldıkça; ama buna rağmen parti kurulursa, ben bunun dışında kalmak da istemem,” diyor. Teşekkür ederek ayrılıyorum.

İstanbul’da ve Ankara’da İlhan Selçuk, Aziz Nesin, Şaban Ormanlar ve Sadun Aren’le yaptığım bu görüşmeleri ve aldığım bu yanıtları Ankara’ya dönerek Muzaffer İlhan Erdost, Akın Birdal, Nevzat Helvacı arkadaşlarıma anlatıyorum. Bunları hep birlikte değerlendiriyor ve çalışmalarımızı sürdürmeye karar veriyoruz.

Ankara’da çalışmalarımızı genişletiyoruz. Solda konuyla ilgilenen ve tanıdığımız arkadaşlarla toplantılar yapıyoruz. Bu toplantılar büyük ilgi topluyor, katılanların sayısı gittikçe artıyor. İstanbul’da da büyük toplantılar düzenleniyor. Sonunda çalışmalar ve “İstanbul Kuruçeşme Toplantıları” adıyla Mülkiyeliler Birliği İstanbul Şubesinin Kuruçeşme’deki binasında yıllarca sürecektir çalışmalarına dönüşüyor.

Biz bu hazırlık çalışmalarını yürütürken, soldan kişi ve örgütler arasında hiçbir ayırım yapmadan, yasal olarak kurulmuş partilerle yasal gerekleri henüz yerine getirmemiş örgütlerde çalışan kişileri de davet etmeyi ilke olarak benimsiyoruz. Bu çalışmaları yapmak üzere kurulan üç kişilik komisyondaki arkadaşlarımıza bu noktayı önemle anımsatıyoruz. Ancak daha sonra bu arkadaşların toplantılara katılmadıklarını görünce, komisyon üyelerine bunun nedenini soruyorum. Genel olarak çağrılar yazıyla yaptıkları, kimi kez de telefonla davet ettiklerini ya da not bıraktıklarını söylüyorlar.

1985 yılı sonu ve 1986 yılı başlarında başlayan, daha sonraları İstanbul Kuruçeşme’de süren çalışmalarda, sosyalistlerin birliği konusu her yönüyle tartışılmış, toplantılara katılan Türkiye solunun büyük kesiminin temsilcileri birlik konusunda anlaşmaya varmış ve bu iradesini 15 Nisan 1990 gününde kamuoyuna açıklamıştır. Açıklama şöyledir:

KAMUOYUNA AÇIKLAMA

Halkımızın çözümsüzlüğe ve umarsızlığa mahkûm edilmek, bu yolla ülkemizin dönüşü olmayan karanlıklara sürüklenmek istendiği bu bunalımlı dönemeçte toplanan biz Marksistler, bu gidişe aşılmaz engeller oluşturmak ve sorunların gerçekçi çözümlerini içeren bir iktidar seçeneği sunmak üzere birleşerek bir sosyalist parti kurulması sürecini başlatma kararı aldığımızı kamuoyuna duyururuz.

Bizler, dünyadaki gelişmelerden, ülkemiz koşullarından ve ülkemiz Marksist hareketinin deneyimlerinden hareketle yaşamı iyileştirme çabalarımızla birlikte, yeni bir toplum yaratma amacı için köktenci toplumsal dönüşümleri zorunlu görüyor, bunları sınıfsız bir topluma doğru yürüyüşümüzün vazgeçilmez kilometre taşları olarak kabul ediyoruz.

Bu anlayışla kuruluş sürecinin başlatılması yönündeki politik irademizi oluşturduğumuz partinin, sömürüye, her tür baskı ve eşitsizliğe son vermeyi ve özgür insanlar toplumunu amaçlayacağını, bunun için de doğrudan emekçilerin demokratik iktidarına dayanacağını, bütün çalışmalarında her zaman insanı merkez alacağını ilan ediyoruz.

Ülkemizin çağdaşlaşmasının, demokrasinin kazanılıp derinleştirilmesine bağlı olduğuna inanıyor, partimizin kuruluş sürecinden, yani bugünden başlayarak, bu yönde savaşım vereceğini, bu bağlamda yasalardan ve toplumsal yaşamdan antidemokratik kalıpların silinmesini, Kürt sorununun özgürce tartışılabilmesinin ve demokratik, adil bir çözümün gerçekleştirilmesinin koşullarının yaratılmasını, 141. ve 142. maddelerin kaldırılmasını acil taleplerimiz olarak bir kez daha açıklıyoruz.

Cins ayrımcılığının kaldırılması, doğal ve kültürel çevrenin korunması, toplumun, kurumların, devletin ve uluslararası ilişkilerin demokratikleştirilmesi, bağımsızlık, adil ve kalıcı bir barış mücadelesinin desteklenmesi, şiddetin toplumsal yaşamın her alanından dışlanması partinin öncelikli hedefleri olacaktır.

Görüşlerimizi paylaşmayı, yaymayı, zenginleştirmeyi, isteyen herkese, demokratlara, devrimcilere, sosyalist ve komünistlere; kurulacak partinin asıl sahibi olarak kabul ve ilan ettiğimiz işçilere, emekçi halka; kadınlara, gençlere,

aydınlara birliğin bir aşaması olarak başlayan sürecin katkılarına, aktif katılımlarına açık olduğunu duyuruyor, ülkemizin yaratıcı insan birikiminin, bilgi ve yürek gücünün partimizin gerçek zenginliği olduğuna olan inancımızı belirtiyoruz.

Parti kurma sürecini başlatmış olan bizler, önümüzdeki süreci aşağıdaki biçimde yürütmeyi düşündüğümüzü kamuoyunun bilgisine sunuyoruz:

1. Bu toplantıya katılan ve sonuç bildirgesini imzalayan herkes, girişim komitesi olarak belirlenmiştir.

2. Girişim komitesi içinden bir yürütme komitesi görevlendirilmiştir. Bu komite gereksinim duyması durumunda kendisini genişletebilecek, ve çalışma biçimini kendisi belirleyecektir.

3. Bu komite, Haziran ayı içinde toplanacak ilk kurultayı hazırlamakla görevlidir.

4. Bu komite, aynı zamanda politik yaşama müdahale edecek çalışmaların ve girişimlerin koordinasyonunu sağlayacak, sürece ilişkin politik açıklamalar yapmaya yetkili olacaktır.

5. Gerek ilk kurultayın oluşması, gerekse partinin kuruluş süreci ilçe ve il düzeyinde yerel girişimlere dayanacaktır.

6. Gerek girişim komitesinin çalışmalarında, gerekse yerel girişimler düzeyinde oydaşma temel çalışma anlayışı olacaktır.

7. Girişim komitesinin görevleri, ilk kurultayda sona erecektir. İlk kurultay, politik, programatik ve tüzüksel belge taslaklarını hazırlayacak, komisyonları seçecek, ikinci kurultaya kadar koordinasyonu sağlayacak komiteyi seçecektir.

8. İkinci kurultay, partinin tüzük, program, isim ve kurucularını saptayarak kuruluş tarihini belirleyecektir.

Girişimciler Kurulu: Aydın Köymen, Haluk Gerger, Zihni Anadol, Nedim Tarhan, Gencay Gürsoy, Ayhan Çelik, Emin Turan, Halil Cesur, Peyami Arıurk, Seher Pozan, Hasan Algül, Hüseyin İmİK, Doğan Selimoğlu, Özcan Kesgeç, Yusuf Işık, Aysun Umay, Turgut Gökdere, Mv. Hüsnü Okçuoğlu, İlhan Okçu, Mv. Ekin Dikmen, Ayhan Rona, Faruk Üstün, Veli Gürcan, Hasan Hayri Alkan, Beykan Askan, H. Ali Tuncel, Mustafa Karayünlü, Ayhan Demir, Yaşar Yiğit, Arif Gülöksüz, Zafer Yılmaz, Erdinç Çakır, Hakkı Asan, Nurettin Prim, Cenar Küçükbüce Toksöz, Oğuz Atabek, Vural Erkilic, Kaya Güvenç, Kenan Somer, Halit Çelenk, Cenar Bıçakçı, Erdal Genç, Naci Ormanlar, Celal A. Kanat, Hakkı Kılıç, Mustafa ÖZtaşkın, M. Salih Şimşek, Serhat Salihoğlu, Enver Sezgin, Şahabettin Bakırsan, Akın Birdal, Mete Akalın, Refik ÖZgar, Selçuk Çalhan, Sadun Aren, Varlık Özmenek, Yılmaz Şentürk, Aziz Nesin, Ahmet Bilge, Rasih Nuri İleri, Münir Derçin, Fehmi Enginalp, Tayyar Elmas, Selahattin Uyar, Ergun Uğur, Çağatay Anadol, Mv. Kemal Anadol, Şefik Mas, Vedat Pekel, İlhan Alkan, Mehmet Özşuca, Nurettin Özşuca, Umur Coşkun, Nazik Işık, Kamil Ateşoğulları, Tektaş Ağaoğlu, Selma Atabek, Şaban Yıldız, Oral Çalışlar, Celal Özdoğan, Haluk Tan İpekçi, Günseli Andaç, Füsün Öztürk Baysan, Aziz Aşan, Ömer Ağın, Semih Gümüş, Zülfü Dicleli, Atilla Coşkun, Şeref Yıldız, Türker Selbaş, Erdal Talu, Hürriyet Karadeniz, Doğan Ekmekçioğlu, M. Şerif Felekoğlu, Haydar Yiğit, Sıdika Su, Yıldırım Sayita, Atilla Aytemur, Gürbüz Özaltın, Mahmut Balpetek, Kutlukhan Kaynakçioğlu, Elif Gönül Tolon, Nurten Tunç, Merih Sezen, Hasan Yalçın, Abdullah Yurdağül, Necdet Okcan, Ahmet Bahtiyaroğlu, Fiket Koçyiğit, Yaşar Avcı, Uğur Canköçak, Müşfik Eren.”

Kuruesme'den önce ve Kuruesme'de toplantı ve çalışmalara katılan sosyalist arkadaşlarla birlik konusundaki yoğun istek ve kararlılık kendini açıkça gösteriyordu. Bu istek ve heyecan, yurt düzeyinde oluşturulan yerel inisiyatiflerin kuruluşunda kendini göstermiş ve büyük rol oynamıştır. Bu inisiyatiflerin nc ve yöneticileri ve bunlar dışında sosyalizme inanan, sosyalistlerin birliğinden yana olan insanlar, partinin amaçları ve programı üzerinde düşünmüşler, öneriler hazırlayarak 23 Haziran 1990 gününde Ankara'da Atatürk Spor Salonunda yapılan Hazırlık Kurultayına göndermiş ya da şahsen gelip vermişlerdir. Anılan günde Atatürk Spor Salonu, Anadolu'nun tüm vrelerinden gelen ve kurultaya katılan delege ve dinleyicilerle tamamen dolmuştu. Kapılar, merdivenler, koridorlar ayakta kalanlarla doluydu.

Toplantı başlamış ve yerel girişim temsilcilerinin Divan için verdikleri bir önergeyle Divan seçilmiş ve ben de Divan Başkanı olarak grevlendirilmiştim.

Halit elenk'in Hazırlık Kurultayını Açış Konuşması

Divan Başkanı olarak bir konuşma yapıyor ve şunları söylüyordum:

“Türkiye sosyalist hareketinin değerli temsilcileri, değerli dostlar, arkadaşlar, basınıımızın değerli yeleri; delege

arkadaşlarımın bana ve Divan üyelerine gösterdikleri güvenden ötürü teşekkür ederim.

Dostlar; biz burada niçin toplandık? Geçmişe ve bugüne kısa bir göz atalım:

Siyasal iktidarlar bugüne değin işçi sınıfımız ve emekçiler üzerinde, kırsal alanda yaşayan emekçiler üzerinde, tüm çalışanlarımız, eğitim emekçilerimiz ve gençlerimiz üzerinde, yani halkımız üzerinde bir baskı politikası uyguladılar.

Temelinde sömürü mekanizması bulunan bu baskı politikası değişik adlar altında ve demokrasi teraneleriyle günümüze kadar sürdürüldü. İktidarlar değişti, ama baskı politikası hiç değişmedi.

Ülkemize, dışa bağımlı, tekelci kapitalist bir sistem bütün acımasızlığıyla egemendir.

Bu baskı ve sömürüye karşı çıkan, demokrasi, insan hakları ve bağımsızlık isteyen insanlarımız izlendi, fişlendi, işkence tezgâhlarından geçirildi. Siyasal iktidara bağımlı, siyasal etkilere açık mahkemelerde yargılanarak ölüm cezasına varan, hak etmedikleri ağır cezalara çarptırıldılar. İşkencehanelerde, darağaçlarında, yaşamlarını yitirdiler. Çifte standart uygulamalarıyla, sol dünya görüşünü benimseyen gençlerimiz en ağır cezalara mahkûm edildiler.

Demokrasiden, insan haklarından, hakça bir düzenden yana insanlarımıza yaşam hakkı tanınmadı. 12 Mart ve 12 Eylül faşist dönemleri bunun su yüzüne çıkan örnekleridir.

50 yılı aşkın bir mücadeleye karşın düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü yasaklayan, egemen ideolojinin ve baskı düzeninin bekçileri 141, 142. maddeler hâlâ yürürlükte.

Ekonomik, toplumsal ve siyasal alanlardaki baskılar acımasızca sürüyor. Baskı rejimi kurumsallaştı. Türkiye

solunun dağınıklığı, siyaset sahnesinde yerini almayışı bu baskıları daha da pervasızlaştırdı.

Ülkemizin, insanlarımızın bu durumdan kurtulmaları, insanca bir yaşama, hakça bir düzene kavuşabilmeleri, uygulanan baskı rejimine karşı çıkmaktan, ona karşı örgütlü siyasal bir mücadele vermekten geçmektedir. Burada bunun için toplandık.

Dostlar; yaklaşık 5 yıl süren birlik çalışmaları sürecinden geçerek bugüne geldik. Bir dağınıklık içinde bulunan Türkiye solunun, bu dağınıklıktan kurtularak birliğe kavuşması, tüm sol kişi, çevre ve eğilimlerin bir araya gelerek Türkiye solunun siyaset sahnesinde yerini alması, bu çalışmaların temel amacı oldu.

Bugün için birlik çalışmalarının dışında kalan çevre ve geleneklerin bu yeni oluşum içinde yer almalarını hepimizin ortak umudu, beklentisi olarak değerlendiriyor ve diliyoruz.

Kurulması düşünölen ve hazırlık çalışmaları yapılan sosyalist parti, bilimsel bir dünya görüşünü benimseyen, ölkede sorunlarının çözümünde çağdaş ölçöleri temel alan insanların gerçekleştireceğı yeni bir yapılanma ile oluşacaktır.

Türkiye insanının tarihine, geleneklerine, demokrasi, bağımsızlık, mücadele ve istencine ön planda yer vermesi gereken bu örgütlenme, ancak sosyalizmin Türkiye gerçeklerine ve koşullarına uygulanması ile işlevini yerine getirebilir. Amaç, her türlü sömörüye, baskıya, eşitsizliğe son vermek ve özgür insanlar toplumunu gerçekleştirmektir. Bu bağlamda işçi sınıfımızın, emekçilerimizin söz, karar ve denetim hakkını kullanacağı toplumsal bir düzeni amaçlıyoruz.

Kürt sorununun özgürce tartışılması, bu konuda uluslararası antlaşmalara dayalı adil bir çözümün bulunması ve uygulanması da gündemde olacaktır.

Gençlik sorunlarının çağdaş bir anlayışla çözümü, gençliğe bu yeni yapılanma içinde aktif görevler verilmesi, cins ayrımcılığının kaldırılması, toplum yaşamının her alanında şiddete son verilmesi, kurulması düşünülen partinin hedefleri arasında olmalıdır.

Dostlar; bu parti iç işleyişinde demokratik ilkelere ve hukuk kurallarına saygılı bir parti olmalıdır. Hiç kimse dışlanmamalıdır. Herkes bu sürece kendisinden bir şeyler katmalıdır. Oluşturulması düşünülen bu yapılanma, var olan yapıların damgasını taşımamalı, mücadele geleneğimizden yararlanmalıdır.

Bu süreç ve ulaşılan aşama kutlu olsun.

Sağ olun.”

Hazırlık Kurultayının açılışında, Aziz Nesin şu konuşmayı yapıyor.

Aziz Nesin’in Hazırlık Kurultayını Açış Konuşması

“Merhaba,

Bu tarihsel Kurultayımızın delege ve konukları, hepinizi saygı ve sevgilerimle selamlıyorum. Türkiye insanlığının büyük bir kesiminin yıllardan ve yıllardan beri özlemle, umutla ve coşkuyla kurulmasını bekledikleri Türkiye’nin birleşik sol partisinin kurulma girişiminin son aşamasına

geldik. Aklımızın rehberliğinde çok coşkuluyuz, çok sevinçliyiz. Sanırım ki böyle bir partinin girişimcilerinden biri olduğum ve hiçbir siyasal örgütten de olmadığım için olacak arkadaşlarım kurultayın açılış konuşmasını yapma görevini bana verdiler. Nitel ve nicel olarak Türkiye'deki bağımsız Marksistlerin bir örgütü olmadığından, burada bir örgütü temsil ederek konuşmuyorum. Konuşmanın sorumluluğu yalnız beni bağlamaktadır.

Bu kurultayda Türkiye'nin solu tarihinin, dolayısıyla Türkiye tarihinin yeni bir sayfası açılıyor. Elbette coşkuluyuz, ama salt bir duygusal coşkuyla değil, sorunlarımıza akılcılıkla yaklaşmak zorundayız. Bu partinin, ya da böyle bir partinin kurulması için girişim 1986 yılında başlamıştır. Bu girişim sırasında arka arkaya beklenmedik yeni siyasal durumlar ortaya çıkınca, bu yeni durumların değerlendirilmesi partinin kurulmasını doğal olarak bugüne dek geciktirmiştir.

Bu gecikme, bir yandan da parti oluşumunun olgunlaşmasını da sağlamıştır. Ancak bundan sonra bu partinin gecikmeye dayancası yoktur. Bu kurultayda şu üç işi yapmamız gerektiği kanısındayım:

1. Partinin kesin kuruluş takvimi yapılmalıdır.
2. Parti izlence ve tüzük tasarılarını hazırlamak üzere "izlence ve Tüzük kurulları" oluşturulmalıdır. (Program yerine izlenceyi yeğliyorum, uygun buluyorum.)
3. Partinin kurucu adaylarını saptayıp, gelecek toplantıya sunmak üzere bir kurul oluşturulmalıdır.

Bu üç işi bugün burada yapmalıyız.

Partinin en kısa zamanda kurulması göz önünde tutularak geçmişteki yanlışlardan korkulanmış bütün kuşkuların da giderilmesi için bu kurultayda her türlü tartışmanın açıkça ve

özgürce yapılması gerektiği kanısındayım. Çünkü buradaki konuşmalarımız ve tartışmalarımız izlenice ve tüzük kurullarının çalışmalarına ışık tutacak, dolayısıyla parti kuruluşuna rehber olacaktır. Bu bağlamda bu birleşikliği bozacak her türlü söz ve eylemden de kaçınmamız gerektiğine inanıyorum. Başından beri örgütlerin önce özeleştirileri yapmaları gerektiğini savlayanlardan biriydim. Bugünkü tarihsel koşullarda geçmişe dönük eleştiri ve özeleştirilerin yapılmasından yana değilim. Çünkü değişen bu tarihsel koşullarda eleştiri ve özeleştiriler bizi birleşmeye değil ayrılığa ve ayrışmaya götürebilir. Bu eleştiriden kaçmak anlamına gelmez. Elbette eleştiriler yapılacaktır. Yayınlanan anılar, romanlar, kitaplar ve yazılarla yapılmaktadır da. Ve daha pek çok eleştiri yapılacaktır. Ancak bu eleştiri ve özeleştiriler bugünkü koşullarda birleşikliği bozmamak için örgütlerce ve örgütler adına değil kişilerce ve kişilerin bireysel sorumluluğu altında yapılmalıdır. Asıl eleştiriye ve değerlendirmeye de elbette tarih, zaman içinde tarih yapacaktır. Her birleşmede birleşenlerin bir oranda karşılıklı olarak ödünlerde bulunmaması olanaksızdır. Birleşme bir anlamda da ödünleşme demektir. Elbette birleşenlerin ilkesel ön koşulları olabilir. Ama ön yargıyla ön koşulları dayatmadan ortak paydamızı bulmak zorundayız. Başka türlü birleşmeyi sağlayamayız. Gerçekten çok önemli bir tarihsel dönemi başlatmış bulunuyoruz. Başarırsak –ki başaracağız– tarihsel görevimizi yapmış olacağız. Yoksa tarihsel sorumluluğumuzu bilmemiz gerekir.

Bu girişimin başından beri her aşamada ve bu kurultayımızda da çok geniş bir katılımın sağlanmasına da çalışıldığını biliyoruz. Buna karşın yine katılımdaki eksiklikler partinin kuruluş aşamasında da, parti kurulduktan sonra da giderilmeye çalışılmalıdır. Şu ya da bu nedenle birleşmenin

dışında kalmış, ama aynı ana ilkeleri benimsediği gerek örgüt gerek kişilere birleşme önerilerimiz sürmelidir.

Geçmişten ders alıyorsak, gelin bize katılın değil demeli, birleşelim demelidir. Katılmak bir yanlıdır, birleşmek ise iki yanlı eşit ve karşılıklı bir edimdir.

Tarih gösteriyor ki, birbirine yakın görünen aynı sol partilerin görüş açılarındaki ayrılık zamanla daha da artıyor. Aynı genel doğrultuda olduğuna inanılan örgüt ve kişilerle bütün çabalara karşın yine de birleşme olanağı bulunamazsa hiç olmazsa gelecekteki olası çatışmaları önlemek, uzlaşma ve zaman zaman da işbirliği sağlamak için onlarla sürekli değini içinde ve görüşmelerde bulunmak ve bütün bu görüşmeleri tarihsel belge olabilmesi için yazılı olarak saptamak gereklidir.

Kurulacak olan partinin hedefi nedir? Nerede ne zaman olursa olsun doğası gereği her partinin hedefi iktidar olmaktır. Parti yakın gelecekte de uzak gelecekte de, ama kesinkes iktidar olmak için kurulur. Üç kişi bir araya gelip parti kurmaya karar verdiklerinde iktidarı hedeflemişler demektir. Bir partinin görevi hep muhalefette kalıp iktidarın yanlışlarını düzelterek, iktidara yol gösterip akıllar vererek, bir anlamda iktidarın gönüllü danışmanlığını yapmak değildir. Bu gerçek, Türkiye'deki yasal ve yasa dışı sol partiler içinde bulundukları koşullardan ötürü ne yazık ki dir. Buna karşılık cumhuriyet tarihimizde nice ilerici devinimler olmuşsa, nice çağcıl atılımlar olmuşsa ve bunlar gerçekleşmişse, bunlar hepsi ama hepsi solcu örgüt ve kişilerin önerileri ve savaşimleri ile olmuştur. Türkiye'de hiçbir demokratik kurum gösterilemez ki, bunu ilk kez solcular önermiş ya da kurulması için savaşımını vermemiş olsunlar. Bütün bu az ya da çok demokratik oluşumların

bedelini Türkiye solcuları ve sol örgütleri büyük özverilerle ağır biçimde ödemişlerdir.

Bu partinin hedefi kesinkes iktidar olmalıdır. Burada birleşme sürerse ve buna ek olarak daha başka birleşmeler de sağlanabilirse bu parti için iktidar bir düş değil bir gerçek olabilir. Hedefe ulaşmak için yol, yöntem nedir? Çok açıktır ki yığın partisi olmak gerekir. Hedef olarak iktidara seçim yoluyla er geç varabilmek için amaç yığinsal parti kurmak olmalıdır. Ancak bu bugün parlamentodaki ve parlamento dışındaki partilerin yığinsallığı değildir. Bu partinin yığinsallığı solda birleşen, birleşmesi gereken bütün sömürülenlerle, bütün ezilenlerle bir tek kendileri ezilmiyor ve sömürülmüyorken insanlarımızın sömürülüp ezilmelerinden tedirgin olanlardan oluşuyor. İşçi sınıfımız, bütün emekçi halkımız, ezilen bölge halklarımız, dar gelirlilerimiz, köylümüz, esnafımız, zanaatçımız. Türkiye’de demokratik bir sınıfın öbür sınıflar üzerinde yasalarla yasaklanmıştır. Ancak bildiği açık gerçek şudur ki, bugün sayısal olarak çok azınlıktaki bir sınıf, bütün öteki sınıflara egemendir ve bu egemenliği yürütecek örgütleri de vardır.

Durum böyleyken o yasa maddeleri bu sınıfa işletilmez. Türkiye’de işte bu azınlık sınıfın dışında kalmış bütün insanlarımız değişik oranlarda sömürülmektedir ve bizim partimizin insanları olmalıdırlar. Böyle bir yığinsal sol partinin alabildiğine açılıp genişlemesinin ölçütü nedir? Ölçütümüz Marksizm olmalıdır çünkü her türlü sömürüyü gerek ekonomik, gerek toplumsal, gerek kültürel sömürüyü ancak Marksizm’in önleyebileceğine inanıyoruz.

Demek Marksist yönetime dayanan yığinsal bir sol parti kurulacak. Dünyanın bugünkü konjonktürüne bakarak, sosyalist ülkelerdeki değişim ve gelişimlerden sonra hem

Marksist, hem yığınsal sol partinin kurulamayacağına, Marksizm ile yığınsallığın çelişkili olduğunu söyleyenler var.

Değerli arkadaşlarım, her konuda açık olmalıyız ve açığız. Sömürüyü tam önlemenin Marksizm'den başka yolu bulunamamıştır. Elbette Marksizm'i göksel dinlerin ayetleri gibi katı, donuk, değişmez, yenilemez kurallar toplamı olarak anlamıyoruz. Marksizm'in bilimsel ana ilkelerine bağlı kalınarak, her yerde geçerli ve zorunlu olan ilkelerine bağlı kalınarak, Türkiye'nin bugünkü koşullarına uygun yeni yorumlarla, yeni değerlendirmeler üretmek partinin kuramcılarının görevi olmalıdır. Bir partinin Marksist olması, tabelası veya Marksist'im demesiyle değil, o partinin izlencesiyle belirlenir. İlle de Marksist olmak partinin üyesi olmanın koşulu değildir. Partinin izlencesini kendi ve ülke çıkarlarına uygun bulanlar anti Marksist değillerse Marksist olmasalar da partinin üyesi olabilmelidirler.

İktidar hedefine ulaşabilmek için yığınsal sol partiyi amaçlamalıyız. Partinin izlencesini, tüzüğünü hazırlarken ve kurulduktan sonra parti eylemlerinde hep yığınsallık göz önünde tutulmalıdır. Yığınsallığı önleyecek hiçbir örgütlenme, edim ve eylem yapılmamalıdır. Yığınsallığı önleyici olduğunu sandığım iki örnek olay göstermek istiyorum: Bunlardan biri partinin yönetim kadrosunun oluşmasıdır. Bu partinin birleşen örgüt ve kişilerin özgür istençleriyle kurulmuş yepyeni bir parti olduğu hiç unutulmamalıdır. Her ne olursa olsun bu yepyeni partinin birleşen partilerden birinin hegemonyası altına girdiği, onun süreği olduğu izleniminin uyanması partinin yığınsal olmasını kesinlikle önler. Bunu önlemenin söyleyeceğim iki koşulu şudur:

1. Önder yöneticilerden sürekli ve değişmez yönetici olan tek kişilerden vazgeçmek. Bunun yerine kolektif önderliği getirmek ve benimsemek. Geniş tabanlı bir önderler kolektifinden seçilecek yöneticilerin belli süreler için dönüşümlü olarak yönetimde bulunmasını sağlamak.

2. Hiçbir eski yöneticiye, onların bunca emek ve çalışmalarının yok sayıp da yönetimde baş yerlerde görev almamalarını salık vermeye hakkımız yok. Bunu istemek onları suçlayan yargıç ve savcılarla aynı düzeye düşmek olur. Ama sanırım ki kendilerinden şunu rica edebiliriz: Partinin yığınsallaşması ve sağlıklı gelişmesi için kendiliklerinden özveride bulunarak kolektif önderlik kadrosunda bulunsalar bile en uçtaki yöneticiler olmamalarını dileriz.

Bugün Türkiye’de eskiden olduğu gibi böyle bir partiyi yöneteceklerin sıkıntısı çekilmiyor. Burada söylediklerimin ileriki aşamanın işleri olduğunu biliyorum. Ancak bu birleşikliğin sürmesi ileriki aşamalarda bir toplumsal hastalığımız olan ayrılmalara, parçalanmalara neden olmaması için bu kolektif önderlik kadrosu üzerinde özellikle durmak gerektiğini duydum.

3. Partinin yığınsal olmasını sağlayacak, ilerideki olası parçalanmaları önleyecek önlemlerden biri de kurulacak bu siyasal partinin hangi siyasal kalıpların sahibi olduğunun bilinmesidir. Bu konuda önerim şudur: Benim istediğim ya da istemediğim geçmişteki bütün sol örgütlerin olumlu ve olumsuz olarak değerlendirilebilecek bütün deneyimlerinden yararlanmalıdır. Ancak eski sol örgütlerden birinin tek başına kalıpcısı olamamalıdır. Çünkü eski tek örgütün kalıpcısı olmak; bir, o örgütün sorunlarını, o örgütün eski örgüt ve sorunlarını yüklenmek olur; iki, bu eleştiri ve özeleştiriye neden olacağından tartışmalar sonucu birleşmeyi bozabilir,

parçalanmalara yol açabilir. Daha da genişleterek bu birleşmeyi sağlamaya çalışırken, gelecekteki olası parçalanmaların olmaması için gereken önlemlerin şimdiden düşünülmesi gerekir.

Parti İzlenesi

Parti izlencesinin kısa olmasını isteyen arkadaşlar var. Ben bu düşüncede değilim. Bu birleşmenin hep sürekli olmasını istiyorum çünkü. Çok kısa izlenecilerde anlaşmazlıklara neden olabilir. Bir önerim de var: Her izlenecinin gerekçeleri de geniş olarak yazılmalıdır. Ve bu gerekçeler izlenceden ayrı olarak derlenmelidir.

İzlencenin amaç maddesinde Türkiye'nin adaletsiz toplum yapısının değiştirilmek istendiği, bunun için devlet yapısının çağcıl ve demokratik biçimde yeniden yapılanmasının gerektiği, sözde ve kağıt üzerinde değil, gerçekte de çoğulcu ve katılımcı demokrasinin gerçekleştirildiği, açık olarak belirtilmelidir.

Uygulama İzlenesi

Parti izlencesinden ayrı olarak parti izlencesinin doğrultusunda bir uygulama izlencesinin yapılması gerektiğine inanıyorum. Geniş halk tabakalarıyla, yığınla ilişki ve iletişim kurmak bakımından uygulama izlencesi parti izlencesinden çok daha önemlidir. Uygulama izlencesinde Türkiye'nin güncel ve ivedi sorunlarının nasıl çözüleceği somut olarak gösterilip açıklanmalıdır. Örneğin bu parti, başka hiçbir partinin düşünmediği ve izlencesini almadığı Türkiye'nin 60 milyar dolarlık borcu için ne düşünüyor? Bu uygulama izlencesinde yer almalıdır. Çünkü 60 milyar dolar dış borcu olan herhangi bir

ülkenin tam bağımsızlığı olanaksızdır. Bu dış borç sorununa çözüm bulunmadıkça Türkiye'nin buna bağlı pek çok sorununa çözüm getirilemeyecektir. Bu borç ödenecek mi? Nasıl ödenecek? Kalacak mı? Dondurulacak mı? Bunlar nasıl yapılacaktır?

Türkiye'nin gücü olan değil, olması gereken değişik halkların varlığının neden tehlike durumuna getirildiği bu uygulama izlencesinde anlatılmalıdır. Kürt sorununun çözümü için partinin somut önerisi bulunmalıdır.

Türkiye'nin tam bağımsızlığını önleyen bütün engeller ve sorunlar bu uygulama izlencesinde yer almalıdır. Türkiye'nin tabuları sorunu örneğin MİT gibi, bu konuda nasıl çözüm getirileceği yeniden yapılanacağı, nasıl olacağı yine uygulama izlencesinde yer almalıdır.

Uygulama izlencesinde yine yıllardan beri bilinen, acısı çekilen ama açıklanamayan bütün bu tür sorunların üzerine yürekliçe gitmek gerekir. Bu parti Türkiye'deki bütün partilerin bir seçeneği olmalıdır. Bir seçenek olmanın başlıca iki koşulu vardır:

1. Her konuda ve yapısında gerek biçimde gerek biçimde yeni olmak, değişik olmak,

2. Yine her konuda sözde ve eylemde özgür olmak.

Bu bakımdan partinin tüzüğü de parti yapılanmasındaki kolektif önderlik gibi yenilikleri benimsemek gerekir.

Partinin kısa zamanda kurulup yurdumuza ve halkımıza borcu olan büyük görevi yerine getirmesini dilerim.

Teşekkür eder saygılarımı sunarım.”

Kurultay Böylece Çalışmalarına Başlıyor

Anadolu'nun her yöresinden gelen delegelere söz veriyoruz. Delegeler, kurulması için çalışılan birleşik parti üzerine (SBP) konuşmalar yapıyorlar ve hazırladıkları önerileri Divan Başkanlığına veriyorlar. 10-20, kimi kez 30 daktilo sayfası tutan bu öneriler okunduğu zaman ve dinlendiği zaman, partinin amacı, yönetim tarzı, programı, tüzüğü ve bunların içermesi gereken ilkeler üzerinde ciddiyetle çalışıldığı, değerli düşünceler üretildiği açıkça görülüyor. Delegelerin ciddiyeti, heyecanı ve önerileri, ülkemizde sosyalist parti ve örgütlerin birleşmesinin, sosyalist demokrasi doğrultusunda ortak bir savaşım vermelerinin ne kadar yakıcı bir gereksinme ve istek olduğunu gösteriyor.

Yukarıya alınan 15 Nisan 1990 günlü basın açıklamasında yazılı olduğu gibi, bu Hazırlık Kurultayı; gerekli tüm hazırlıkları yapıyor ve ikinci kurultayda partinin tüzük, program ve kurucularını saptamak ve bu amaçlarla Kasım ayında yeniden toplanmak üzere çalışmalarına son veriyor.

Hazırlık Kurultayının kararıyla seçilen 213 kişilik Hazırlık Kurulu tarafından 15 kişilik bir Program Kurulu ve yine 15 kişilik bir Tüzük Komisyonu oluşturularak çalışmalara başlanıyor. Görevlendirilen kurullar, 24 Kasım 1990 gününde yapılacak kuruluş kurultayına kadar partinin program ve tüzük taslağını hazırlamak amacıyla yoğun bir çalışma içerisine giriyor. 15 kişiden oluşan Program Kurulundaki arkadaşlar, kurul sayısının artırılarak 15'ten 21'e çıkarılmasını istiyorlar. Böylece anımsadığım kadarıyla Halil Berktaş ile Çağatay Anadol'un da içinde bulunduğu 6 arkadaş da kurula üye olarak alınıyor.²³ Yapılan görüşmeler sonunda, bir arkadaşın bir taslak hazırlaması ve sonra da bu taslak

üzerinde çalışılması öneriliyor. Halil Berktaş, görev verilirse böyle bir taslağı hazırlayabileceğini söylüyor. Ben de bu taslağın 3 kişilik bir grup tarafından hazırlanmasının daha sağlıklı olacağını ileri sürüyorum. Böylece Halil Berktaş ile Çağatay Anadol'un bu hazırlığı yapması kararlaştırılıyor.

Çağatay Anadol ile Halil Berktaş, birlikte bir program taslağı hazırlıyorlar. Bu taslak program, bir giriş ve gerekçe bölümü ile başlıyor ve programın öteki bölümleriyle sona eriyor.

Program Taslağına Neden Karşı Çıktık?

Bu program taslağının gerekçe ve giriş bölümlerinde, "Dünyaya ve Türkiye'ye Bakış" başlığı altında özetle:

— Dünyanın bir bunalım içine girdiği, bu krizin sosyalizmi, kapitalizmi ve az gelişmiş ülkeleri toptan etki altına aldığı, her şeyden önce sosyalizm alanına vurduğu, geçmişin teori ve sosyal sistemlerinin bu bunalımdan etkilendiği,

— 1917 Devrimi, insanlığın ücret köleliğinden kurtulma özlem ve atılımının ilk dalgasını başlatmış ise de, bu denemenin istibdat altında ezilen, demokratik geleneği olmayan bir ülkede patlak vermesinin otoriter devletçi bir yönetime yol açtığı, Stalin'in başta olduğu bu dönemde "Hiçbir anlamda karşı devrimci sayılamayacak olan milyonlarca insan, isimsiz işçi ve köylüler, sıradan vatandaşlar, yaratıcı sanatçılar, bilim adamları, bizzat devrimci önderler yeni devlete kurban edilmişlerdir. Bu yönetim, halka yabancılaştığı, ilerlemenin yolunu tıkayan bir kabuk haline geldiği, insanlığın kapitalizmden de sosyalizmden de yüz çevirdiği ve yeni çözümler aradığı görülmektedir. Devletçi sosyalizm, kapitalizmden daha az acılı, daha demokratik bir

yol bulamamıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra dışarıdan dayatılan ülkelerde de Stalinist model 1980'lerden sonra reddedilmiş, yeni bir arayış içerisine girilmiştir.”

— ABD'nin 1990'ların politika sahnesine elinde toplanan büyük güçlerle girmesi, ciddi tehlikeler yaratmıştır. Bu tehlike, bir oranda ABD'deki militarist güçlerin amaç ve etkileriyle bağlantılıdır. Körfez krizi, militarist güçlerin istem ve etkilerinin ortadan kalkmadığını göstermiştir. Dünyada emperyalist hegemonyacılık eğilimleri sürüyor...

Kurulacak parti, Marksist olan olmayan bütün demokratik, çağdaşlaşmacıların partisidir.

Yukarıda özet olarak ve kalın çizgileriyle verilmeye çalışılan giriş ve gerekçe bölümü, partiyi kuranların dünya görüşlerini, dünyaya bakışlarını göstermesi açısından önem taşımaktadır. Yine bu görüşler, programın diğer bölümlerine de ışık tutmaktadır.

Bu nedenle bu bölümler üzerinde değişik açılardan durmak gerekir:

1. Özetlemeye çalışılan bölüm, program taslağının yaklaşık 10 sayfasını kapsamaktadır. Ara başlıkta “Türkiye ve Dünyaya Bakış” denilmişse de burada Türkiye’den söz edilmemiş, dünya olarak da sadece Sovyetler Birliği’ne yer verilmiştir. Oysa Türkiye’de kurulacak bir partinin programında, Türkiye’nin tarihi, sınıf mücadeleleri, bağımsızlığı, ikili anlaşmalar, Amerikan üsleri, baskıcı politikalar, antiemperyalist mücadeleler, faşist faaliyetler, komandolar ve işlediği cinayetler, faili meçhul cinayetler, işkenceler, kayıplar, sol örgütlenmeler üzerindeki baskılar ön planda ele alınmalı ve buna karşı alınması gereken önlemler, yapılacak savaşım yöntemleri gösterilmelidir.

2. Yukarıda özetlenen düşünceler, bir gazetede, dergide ya da kitapta inceleme yazısı olarak yazılabilir. Bu, düşünce açıklama özgürlüğünün bir gereğidir. Ancak bir parti programında bunlara bu genişlikte yer vermek gereksizdir. Bu konu üzerinde durmakta yarar görülebilir; ama program girişinin yaklaşık 10 sayfa kaplayan bölümünün tümünü bu konuya ayırmak gereksiz ve yanlıştır.

3. Yukarıda özetlenen bu düşünce ve değerlendirmelerin hemen tümü tartışma konusu yapılabilir ve tartışılabilir. Parti kurucu ve üyeleri arasında bu düşünce ve değerlendirmelere katılmayan ya da tersini düşünenler bulunabilir. Taslakta kurulacak partinin Marksist olan ya da olmayan kişilere açık olduğu yazılıdır; yani değişik düşünceye sahip insanların partide yer alabilecekleri kabul edilmiştir. Böyle bir yelpazede sözü geçen konular daha da çok tartışmalara yol açacaktır. Bu da daha başında ayrılıklara ortam hazırlayacaktır.

4. Öte yandan devletçi sosyalist olarak nitelenen uygulamalar eleştirilirken düşünmek gerekir: Türkiye insanı, devletçi bir sosyalizmin mi baskısı altında inlemektedir, yoksa kendi ülkesinin emperyalist-faşist baskıları altında mı? Bu açıdan da böyle bir programda Türkiye'deki baskıcı uygulamalara daha geniş yer verilmesi gerektiği açıktır.

5. Program taslağında emperyalizme yer verilmemiş, ona tüm giriş bölümünde bir tek tümceyle utangaç bir biçimde değinilmiştir. Oysa emperyalizm, Türkiye'de askeri personeliyle, İMF'siyle, Dünya Bankasıyla ülkemizin bağımsızlığını ortadan kaldıran bir olgudur. Taslakta emperyalist saldırıların militarist güçler tarafından düzenlendiği gibi bir değerlendirme dikkat çekiyor. Militarist güçler, emperyalizmin emrinde olan bir parçası değil midir?

6. Bu taslakta Marksizm'in ve sosyalizmin, geçmişin tüm teorilerinin bunalım içinde olduğu ileri sürülmektedir. Oysa taslağı yazanlar tarafından bunalım içinde olduğu açıklanan şeyler, Marksizm ya da sosyalizm değil, uygulamalardır. Marksist ve sosyalist teorilerin bunalım içinde olduklarına ilişkin doyurucu kanıtlar, açıklama ve değerlendirmeler gösterilmemiştir; aksine kurulacak partinin Marksist ve sosyalist bir parti olacağı sık sık açıklanmıştır.

7. Taslağın "hukuk bölümünü" ben yazmıştım. Ancak bu bölümde kimi değişiklikler yapılmış, kaldırılması gereken 141, 142. maddelere 163. madde de eklenmiştir. Oysa 141, 142. maddeler, tutucu, gerici, karşı devrimci maddeler olduğu halde, 163. madde ilerici, devrimci atılımlara açık bir maddedir ve şeriat devletini önleyici nitelikte bir hüküm getirmiştir, kaldırılmaması gerekir. Unutulmamalıdır ki şeriat devleti, demokrasiyle, düşünce açıklama özgürlüğüyle ve bilimle bağdaşmayan ve bunları reddeden bir dünya görüşünün ürünüdür.

İşte ben, yukarıda açıkladığım gerekçelerle program taslağını eleştiriyorum, tartışmalar oluyor ve eleştirilerimiz göz önüne alınarak gereken değişiklikler ve düzeltmeler yapılmak üzere toplantı erteleniyor. Ancak daha sonraki toplantılarda bu eleştiri ve tartışmalar sürdüğü ve yinelenildiği halde, kimi anlatım değişiklikleri dışında, öze ilişkin bir değişiklik yapılmıyor. Aradan haftalar geçiyor, ikinci kurultay yaklaşıyor, artık bu kurultayda program son şeklini alacak, oylanacak ve partinin kurucuları belirlenecektir.

O günlerde bir akşam Nedim Tarhan, telefonla beni arıyor ve bana:

— "Ben matbaadan telefon ediyorum, yanımda Akın Birdal da var, programı bastırıyoruz, kurultaydan önce taslağı

Anadolu’da ve Türkiye’nin her yerindeki delegelere, inisiyatiflere postalayacağız. Ne diyorsunuz?” diye düşüncemi soruyor.

Ben de kendisine: “Benim program taslağının giriş ve gerekçe bölümü hakkındaki itirazlarımı biliyorsunuz, bu haliyle program taslağını onaylamam ve imzalamam olanaksızdır.” Bu durumda ve şu anda ayrıntılı bir ayrışık oy yazma olanağım bulunmadığından, taslağın altına bir not yazılmasını rica ediyorum ve şu notu yazdırıyorum:

“Program taslağının ‘Giriş, Gerekçe, Dünya ve Türkiye’ye Bakış’ bölümlerinde yer alan ... paragraflarına ve bu paragraflarda yazılı düşünce, değerlendirme ve açıklamalara karşıyım, Program Kurulundan da çekiliyorum.”

Nedim Tarhan, bana şunları söylüyor:

— “Biz, basılan taslağı Anadolu’ya, inisiyatiflere ve delegelere göndereceğiz. Böyle bir not ve açıklama, delegelerde tereddütler ve tartışmalar yaratabilir. Bu nedenle birisi dipnotlu, öteki dipnotsuz olmak üzere iki baskı yapalım. Notsuz baskıyı delegelere postalayalım, notlu olan baskıyı Ankara’da Kurultayda dağıtalım.”

Böylesine bir öneri karşısında ben de kendisine: “Nasıl isterseniz öyle yapabilirsiniz,” diyorum.

24.11.1990 gününde Ankara’da 2. Kurultay toplanıyor. Aziz Nesin ve adlarını anımsayamadığım kimi delegeler, yine Divan Başkanı olmamı öneriyorlar. Aziz Nesin’e ve öneriyi yapan arkadaşlara, Divan Başkanlığı görevini yapmak istemediğimi söylüyor ve özür diliyorum.

Program taslağının notunu içeren baskılar kurultayda dağıtılıyor. Notu okuyan İstanbul, Ankara, Eskişehir, Adana, İzmir, Diyarbakır ve birçok illerin delegeleri, bana gelerek,

Program Kurulundan neden çekildiğimi, taslağa itirazlarımın neler olduğunu soruyorlar. Kısaca anlatıyorum. Bu düşünce ve itirazlarımı kurultay delegelerine açıklamamı, delegelerin bunları öğrenmesini istiyorlar, bu konuda yoğun istekler geliyor ve ben, Divan Başkanından söz istiyorum.

Divan Başkanı Nedim Tarhan:

— “Şu ana kadar 56 kişi söz almıştır, sizi de 57. olarak yazayım, sıranız gelince konuşursunuz,” diyor.

— Ben de kendisine: “Ben konuşmayı düşünmüyordum; ama delegelerden çok istek geldiği için konuşmaya karar verdim. Konuşmam, taslaktaki dipnotunu açıklamakla ilgili olacaktır; yani usule ilişkin bir açıklamadır. Usule ilişkin konuşmaların öncelik hakkı vardır. Kaldı ki 56 kişi konuşuncaya kadar yapılacak bir ‘görüşmelerin yeterliliği’ önerisi, konuşmamı olanaksız hale getirebilir,” diyorum. Divan Başkanı Nedim Tarhan bana söz veriyor. Ben, yukarıda özetlediğim eleştirilerimi açıklamaya çalışıyorum.

Benim konuşmamdan sonra Divan Başkanı Nedim Tarhan, daha önceleri Program Kurulu toplantılarında olduğu gibi, taslağın komisyona gönderileceğini, eleştirilerimin inceleneyeceğini ve değerlendirileceğini söylüyor. Daha önce de program konusunda yaptığım itiraz ve eleştirilerimin komisyonca eleştirileceği ifade edilmiş olduğu halde, kimi anlatım değişiklikleriyle yetinilerek öze ilişkin bir değişiklik yapılmadığından bu sözler beni tatmin etmiyor. Kaldı ki kurultay sonuna kadar da yapılacağı ifade edilen değişiklik toplantıya getirilmiyor.

Nitekim programın giriş ve gerekçe bölümlerinde, önerilerim doğrultusunda bir değişiklik ve düzeltme yapılmadığından, partinin kuruluş ve çalışmalarını yukarıda da açıkladığım gibi üç arkadaşla başlattığım ve 56 yıl

alışmalara sürekli katıldığım halde kurucu ye olmayı kabul etmiyorum. Burada, o tarihlerde bir dergi ile yapılan syleşimi de buraya aktarmakta yarar görüyorum.

Sosyalist Birlik Partisi Konusunda Halit elenk’le Söyleşi

SBP’nin kuruluş çalışmalarına başından beri katılmıştınız. Bu çalışmaların hedefi neydi?

Hedefimiz, Türkiye’deki emekçi sınıfların acil talebi olan demokrasi için mücadeleyi sosyalist bir toplum hedefine bağlı olarak yürütebilecek, sosyalistler arasında birliği sağlayabilecek bir partinin kurulmasıydı.

23 Haziran Kurultayında Divan Başkanı, daha sonra oluşturulan program kurulunda ye olarak görev yaptınız. Program kurulundan çekilme ve kurucu olmayı kabul etmeme nedenlerinizi açıklar mısınız?

Bu sorunuzun yanıtını verirken, hareket noktamızın temel erevesinin 15 Nisan deklarasyonu ile belirlenmiş olduğunun anımsanmasında yarar görüyorum. Daha sonra program çalışmalarında bu deklarasyon çerçevesinden uzaklaşan bir taslak hazırlandı. Bu taslağın başında yer alan gerekçe ve giriş bölümünde Türkiye’den yetersiz bir paragrafla söz ediliyor ve sayfalarca “geçmişin teorileri (Marksizm) ve sistemleri” ele alınıyor, bunların “kriz içinde oldukları”, insanlığın “devlet sosyalizminden yüz çevirdiği ve yeni bir çözüm aradığı” anlatılıyordu. Devleti sosyalizm adı altında yabancı ülkelerin uygulamalarına ayrıntılı geniş bir yer veriliyor ve uygulamalar sonuçta bir trajedi olarak nitelendiriliyordu.

Ben ve kimi başka arkadaşlar programın giriş bölümünün bu içeriğine karşı çıktık. Çünkü bu ve benzeri düşünce ve

değerlendirmeler, onu benimseyenler için bir inceleme konusu olabilir, toplantılarda açıklanabilir, tartışılabilir ama bir parti programında yer almamalıdır.

Bir parti, programında neleri yapmayacağını değil, neleri yapacağını açıklamalıdır.

Bu haliyle program, dünya sosyalist uygulamalarına bir tepki niteliği kazanır ki bu yanlıştır. Çünkü programlar tepkilere değil, olayların, gerçeklerin nesnel tahliline dayanmalıdır. Tepkiler geçici, gerçekler kalıcıdır. Kaldı ki tepki gösterilen uygulamalar henüz bir sonuca da ulaşmamıştır.

Türkiye’de kurulacak bir partinin programı açıktır ki ağırlığı Türkiye’ye verilmelidir. Türkiye’nin ekonomik, sosyal ve siyasal tahlili yapılmalı, toplumun yapısı ortaya konulmalı, ülkemizin emperyalizmin etki alanında bulunduğu, bunu denetim mekanizmaları, sömürü ve baskı araçları, üsleri, ikili anlaşmaları ve kontrgerillası ile ortaya konmalı, 12 Eylül faşizminin kurum ve kuralları açıklanmalı, temelde 24 Ocak kararlarının uygulanması amacına yönelik bu darbenin içyüzü, insan haklarına aykırı uygulamaları ve hukuk alanına getirdikleri, SS kararnameleleri irdelenmelidir.

Hazırlık Kurulunda ve Kasım Kurultayında bu konudaki düşüncemi anlatabilmek için şu soruyu sormuştum: “Türkiye insanı programda sözü edilen devletçi sosyalizmin pençesinde mi inlemektedir, yoksa emperyalizmin ve 12 Eylül faşizminin pençesinde mi inlemektedir?” Bu sorunun yanıtı programda devlet sosyalizminin mi yoksa emperyalizmin ve 12 Eylül faşizminin mi ağırlıklı biçimde yer alması gerektiğini açıklayacaktır.

Bu eleştirilere karşı kurultaya sunulan program taslağında Türkiye iki paragraf halinde ve yetersiz biçimde yer aldı.

Temel görüş korundu, 12 Eylül faşizminin “faşizm” olarak nitelenmesi bile uygun görülmedi.

Eleştirilerimde giriş ve gerekçe bölümlerinin programdan çıkarılmasını ve bunun yerine Türkiye’nin geniş bilimsel tahliline yer veren bir bölümün konulmasını istedim. Ancak programın temel düşünce ve esprisine bir değişiklik getirmeyen ufak tefek ek ve değişiklikler dışında eleştirilerimiz göz önüne alınmadı.

Her şeye rağmen parti değil, sağlıklı parti gerekliydi. Program bu ve benzer yönleriyle düşüncelerime ve Türkiye’nin gerçeklerine uygun düşmediği için program kurulundan çekildim, aynı nedenle de kuruculuğu kabul etmedim.

Programla ilgili başka eleştirileriniz oldu mu?

Program taslağında emperyalizme yer verilmiyor, bundan utangaç bir ifade ile söz ediliyordu. Çünkü emperyalizmin bittiğine inanılıyordu. Eleştiriler sonunda “emperyalizmin insanlık için bir tehlike olmaya devam ettiği” şeklinde bir cümle kurultaya sunulan program taslağına eklendi. Ama bu ekleme yetersizdi. Emperyalizmin ekonomik temelleri, siyasal hedefleri ve özellikle 3. dünya için doğurduğu tehlikeler ciddi bir biçimde açıklanmalıydı. *Program taslağında, Körfez krizi, emperyalizmin değil militarist güçlerin istem ve etkileriyle ortaya çıkmış bir olay olarak yer alıyor ve niteleniyordu. Oysa Irak’ın Kuveyt’i işgal ve ilhakıyla ortaya çıkan bu olay başlı başına, emperyalizmin varlığını, saldırganlığını ve gücünü ortaya koymaktadır.*

Bilimsel ve teknolojik devrim nedeniyle sınıf mücadelesinin, emek sermaye çelişkilerinin değerini yitirdiği düşünülerek, sınıf mücadelesine, emek sermaye çelişkisine

programda yer verilmemiştir. Oysa sınıf ve sınıf mücadelesi, emek sermaye çelişkisi, artı değer teorisi Marksizm'in ana öğeleridir. Topluma ve dünyaya bu açıdan bakılmadan sosyalist bir toplum inşası çalışmalarının hedefine ulaşabileceği söylenemez.

Program sizin ayrılmanızdan sonra tekrar ele alındı. Bu programın son şekli sizin eleştirilerinize cevap vermiyor mu?

Programın son şeklinde benim ve başka girişimci arkadaşların eleştirileri çerçevesinde bazı değişiklikler yapıldığını gördüm. Ancak bunlar biraz önce ifade etmeye çalıştığım konularda, esas ve genel yaklaşımda bir değişiklik sağlamıyor.

SBP sözcüleri partide farklı görüşlerin olabileceğini, hatta olması gerektiğini söylüyorlar. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Bir parti içinde, hatta sosyalist bir parti içinde de farklı görüşler olabilir. Gerek ülkemizde gerekse dünyada Marksizmi farklı yorumlayanlar her zaman olmuş ve olacaktır. Ancak bir partinin kimliğini belirleyen programın genel yaklaşımı ve bakış açısı tek bir anlayışa açık ise, orada farklı görüşlerden söz etme olanağı kalmaz.

Marksizmi farklı yorumlamaktan söz ettiniz. Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?

Son zamanlarda sık sık "Marksizmin revize edilmesi" nden söz ediliyor. Marksizm dünyayı yorumlama ve değiştirme yöntemidir, bir yönetim biçimi değildir ve kendi niteliğinin gereği olarak gelişmeye açıktır, hatta gelişmeyi zorunlu kılar. Bu nedenle de Marksizmi revize etmekten söz edenler ya da

Marksizmin geçersizliğini iddia edenler bu iddialarını kanıtlamakla yükümlüdürler.

Marksizmin yöntemi mi geçersizdir? Değer teorisi mi revize edilmelidir? Emegın tüm zenginliklerin tek kaynağı olduğu ve insanlığın bu zenginliği hakça paylaşabilmesi için sömürünün ortadan kalkması gerektiğı mi artık geçerli değildir?

Ben Marksizmi, doğa ve toplum olaylarını ve tarihi açıklamada ve dünyayı değiştirmede geçerli dünya görüşü olarak kabul etmeye devam ediyorum.

SBP Programında yer alan Kürt sorunu hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bu konuda programda yer alan düşünce ve değerlendirmelere katıldığımı belirtmek istiyorum.

SBP'yi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Parti hazırlık çalışmalarına başlarken değişik görüşteki sosyalistlerin temel bazı ilkeler etrafında birliği ilkesini hedef olarak kabul etmiştik. Katılanlar, eski partisel, örgütsel kimliklerini ve alışkanlıklarını bir kenara bırakarak bu hedef doğrultusunda birleşeceklerdi. Oysa son aşamada belli bir görüş oluşum içinde ağırlık kazanmıştır. Hareket başlangıç noktasından uzaklaşmıştır. Bunun olumlu sonuçlar doğuracağına inanmıyorum.

SON SÖZ YERİNE

Birbiriyle iç içe geçmiş siyasi mücadele ve hukuk mücadelesinde bunları yaşadım.

Bugün de koruduğum bu düşünce ve duygularımı şöyle anlatmıştım:

Yaşayan Sosyalizm

Geçtiğimiz on yıla yakın bir süreden beri, özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra sosyalizm üzerine tartışmalar giderek yoğunlaştı. Kimileri sosyalizmin bittiğini, kapitalist sosyalist sistem savaşımında sosyalizmin yenik düştüğünü ileri sürerken, kimileri de sosyalizmin, insanoğlunun tarih boyunca özlem duyduğu ve ulaşmak istediği ideal bir toplum düzeni ve insana mutluluk sağlayabilecek tek sistem olduğunu, başarısızlıkta yanlışlığın, sistemden değil amaca ulaşmak için kullanılan yönetim tarzından ve uygulamalardan kaynaklandığını söylemektedirler.

Bu alandaki tartışmaları ve araştırmaları iki sayfalık bir dergi yazısında açıklamanın ve değerlendirmenin olanaksızlığı açıktır. Ancak biz burada birkaç nokta üzerinde durmak ve konunun kimi yönleriyle ilgili düşüncelerimizi açıklamak istiyoruz.

1 - İnsanlık tarihinde özel mülkiyetin ortaya çıkması ve ilkel komünal toplum düzeninin sonlarına doğru sınıflaşma sürecinin başlamasıyla, kölelik ve feodalite aşamalarından geçilerek kapitalist düzenin temelleri atılmıştır.

İnsanlık bugün bu sistemi ortadan kaldırma, kapitalizmin getirdiği *sömürü sisteminden kurtulma sorunu* ile karşı karşıya bulunmaktadır. Bu savaşım yüzyıllardan beri verile gelmekte ve günümüzde de sürmektedir.

2 - Sovyetler Birliği'nin dağılmasının, sosyalist sistemin yanlışlığının ve bu sistemin gerçekleşmesinin olanaksızlığını gösterdiği savı yanlış ve gerçek dışıdır. Sovyetler Birliği'nin dağılması olayında çöken, sosyalist sistem değil, bir uygulama, bir yönetim biçimidir. Bu düşüncemizi doğrulayan birçok araştırmacı bulunmaktadır. Bunların yanı sıra bu dağılma olayından sonra, SSCB Merkez Yürütme Kurulu Üyesi Koroti Türkiye'ye gelmiş, Ankara ve İstanbul'da konferanslar vermişti. Ankara'da, benim de çağrılı olduğum bir konferansta bu konuda kendisine sorulan bir soru üzerine verdiği yanıtta: "Sovyetler Birliği'nin dağılmasının kusuru Marksizmde ya da sistemde değil, bizdedir," diyerek başarısızlığın uygulamada ve yönetimde olduğunu söylemişti.

3 - Burada bir noktayı anımsatmakta yarar vardır:

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği kurulduğu günden dağılma durumuna gelinceye kadar emperyalist sistemin kuşatması altına alınmıştır. Uluslararası emperyalizm, Sovyetler Birliği'ni çökertmek için tüm güçlerini seferber etmişti. İkinci Dünya Savaşında SSCB, çoğu yetişmiş 20 milyon insanını yitirmişti. Ülke yakılmış ve yıkılmıştı. Bütün bunlara karşın savaştan önce ve sonra bağımsızlık ve ulusal kurtuluş savaşı veren ülkelere kendi öz kaynaklarından, işçi sınıfının alın terinden, para, silah ve personel yardımı yapıyordu. Yine bu zor koşullarda bilim ve teknoloji alanında başarılı çalışmalar yapmış, eğitim, işsizlik, emeklilik, sağlık ve konut sorunlarına büyük ölçüde çözümler getirebilmiştir.

Ayrıca sosyalist sistem dışındaki ülke emekçilerinin ekonomik ve sosyal kazanımlarına katkıda bulunduğu bir gerçektir. Olay değerlendirilirken sosyalist sistemin bu ve benzeri başarılarını göz önünde tutmak gerekir.

Öte yandan anımsatmakta yarar vardır ki, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra hemen bütün dünyada ortaya çıkan ırk, din ve mezhep ayrılıkları ve kavgaları Yeni Dünya Düzeninin yani emperyalizmin *tek sistem* olarak varlığını sürdürmesinin bir sonucudur.

4 - Burada göz önünde tutulması gereken bir nokta da şudur:

70 yıllık bir denemenin sonuçta başarısızlığa uğramasını insanlığın kurtuluşunu amaçlayan böyle bir sistemin başarısızlığı olarak değerlendirmek yanlıştır. Sınıflı toplumların tarihinin yaklaşık 4.000 yılı kapsadığı düşünülürse 70 yılın çok büyük bir zaman olmadığı düşünülmelidir. Kaldı ki tarihsel gelişme hiçbir zaman düz bir çizgi izlememiş, ilerlemeler yanında duraklamalar ve gerilemeler de olmuştur.

5 - Kapitalist sistem sermaye birikimini sağlamak ve sömürü mekanizmasını yaygınlaştırıp sürekli hale getirmek için baskılara, savaşımlara, toplu öldürümlere, silahlı müdahalelere başvurmuş, bütün dünyada, Afrika'da, Güney Amerika'da, Asya'da ve Ortadoğu'da ulusların bağımsızlıklarını, insan haklarını ortadan kaldırma yoluna girmiş, zenginliklerini talan etmiş ve böylece insanlığa ölüm, kan, acı ve mutsuzluk getirmiştir.

Özetlemek gerekirse:

— Kapitalist sistem insanlığın sorunlarına çözüm getiremez. Hiçbir zaman da getirmedi. Günümüzde dünyanın her yerinde Uganda'ya kadar gördüğümüz savaş, kan, sömürü, saldırı, kargaşa bunu gösteriyor.

— Sosyalizm yenilmedi. SSCB'deki deneme kendi tarihsel koşulları içinde başarısızlığa uğradı. Hata sosyalizmde ve sosyalizmin düşünsel temeli olan Marksizmde aranmamalıdır.

— İnsanlığın kurtuluşu sosyalist sistemdedir. Günümüzde kapitalizmin, kendi egemenliğini zorla, kanla kurmuş olması bu gerçeği değiştiremez.

— Abidin Dino'nun deyişiyle:

“Marksizm öldü diye önümüze bir tabut koydular. Açtık, baktık ki tabut boş”

Sosyalizm yaşıyor ve yaşayacak. Çünkü insanlığın geleceği ona bağlı.

EKLER

Ek 1: HALİT ÇELENK HAKKINDAKİ MİT RAPORU

Adı soyadı : Halit Çelenk

Baba adı : Mustafa

Doğum yeri : Hatay

Doğum yılı : 1917

Mesleği : Avukat

HAKINDAKİ BİLGİ ÖZETİ

1943-1944 ders yılı sonunda İstanbul Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur. Avukatlık stajını, Hatay'ın anavatana ilhaki sırasında Fransızlar lehine çalışan, Avukat Mesut Fani Bilgili'nin yanında yapmıştır.

1952 yılında Zeki Baştımar ve Mihri Belli'den aldıkları talimat uyarınca Samsun'a giden Muzaffer Eren ile Oğuz Eren, Mezkûr İlde avukatlık yapmakta olan adı geçene misafir olmuşlar ve bir müddet kaldıktan sonra İstanbul'a dönmüşlerdir. Samsun'da bulunduğu süre içinde, Tahsin Berkem ile münasebet tesis etmiştir.

1961 yılında ikametgâhını Ankara'ya nakletmiştir.

28 Temmuz 1960 tarihinde TİP Ankara Yönetim Kurulu üyeliğine seçilmiştir.

01.04.1964 tarihinde TİP Genel Merkezi adına teşkilat kurmak üzere Samsun'a gitmiş ve 08.04.1964 tarihinde bu partinin il ve merkez ilçe heyetlerini kurarak, 10.04.1964 tarihinde Ankara'ya dönmüştür. Daha sonra yeniden Samsun'a gitmiş, oradan Erdoğan Yeşilyurt ile buluşarak TİP tarafından Ankara'da kurulması düşünülen bir matbaa için,

parti mensuplarına 10'ar liralık biletler mukabilinde hisse senedi satılması hususunu görüşmüştür.

10.09.1964 günü, Eskişehir Ağır Ceza Mahkemesinde komünizm propagandası yapmak suçundan sanık Sabahattin Kaçar, Muhsin Yörük, İzzet Açıkgöz ve Ahmet Hazerfen'in avukatlığını yapmıştır.

1965 seçimlerinde TİP Ankara adayı olmuştur. 1966 yılında komünizm propagandası yapmaktan yargılanan öğretmen Mustafa Köse'yi savunması istenmiş ise de sanık, Türkiye İşçi Partisi'ne kayıtlı olmadığı için avukatlığını üzerine almamıştır.

Daha sonraki devrelerde TÖS'ün avukatlığını yapmaya başlamıştır.

1967'de solculuğundan ve başarısızlığından dolayı yedek subay olma olanağını kaybeden Demir Özlü hakkındaki bu işlemin iptali için, aynı ideolojiye sahip bazı avukatlarla birlikte Danıştay Başkanlığına dava teşebbüsüne geçmiştir.

Bütün sokak hareketlerinde, seyirci sıfatı ile de olsa hazır bulunduğu gibi, adalete verilen anarşist solcuların savunmalarını, Niyazi Ağırnaslı ile üzerlerine almıştır.

Süleyman Ege'nin ("dün köleydik, bugün halkız") isimli çevirisinde komünizm propagandası yapıldığı iddiası ile hakkında Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesinde açılan 1 Nolu Ağır Ceza Mahkemesinde açılan davada adı geçenin avukatlığını yapmış, verilen 9 ay hapis cezasını temyiz etmiştir.

Toplumcu Avukatlar Derneği'nin kurucusu üyelerindendir. Anılan dernek, 29.04.1967 tarihinde İzmir'de saldırıya uğrayan Çetin Altan'a bir telgraf çekmiştir. (Kızılırmak adlı şiir kitabında komünizm propagandası

yapmaktan sanık Hasan Hüseyin Korkmazgil'in savunmasını, Niyazi Ağırnaslı ile üzerine almıştır.

TİP Merkez Yönetim Kurulunun 15 Temmuz 1967 tarihindeki yapılan toplantısında, TİP milletvekillerinden Behice Boran tarafından parti içinde mahkûm komünist Mihri Belli'den emir alarak, hücre usulü komünizan faaliyetlerde bulundukları iddia edilen 13 kişiden biriden biridir.

Karısı Şekibe Çelenk de avukat olup, her ikisi de Mihri Belli taraftarı olarak tanınmaktadırlar. 25 Ekim 1968 günü TİP'ten ihraç edilmiştir. Esasen bu partiden ihraç edilmelerinin asıl nedeni olarak, partinin bunların anladığı biçimdeki sosyalizmden ayrılarak oportünizme kaydığı yolundaki suçlamalarının olduğu söylenilebilir.

Kızı, İstanbul 1948 doğumlu Serpil Çelenk de Hacettepe Üniversitesi Sosyalist Fikir Kulübü militanlarından olup, Diyalektik ve Tarihi Maddecilik adlı bir broşür hazırlayarak yayınlamıştır.

Mao'nun *Teori ve Pratik* adlı kitabının çevirisinde komünizm propagandası yapmaktan sanık, Sol Yayınlarının sahibi Muzaffer Erdost'un savunmasını yapmıştır.

Ortadoğu Teknik Üniversite Sosyalist Fikir Kulübünün yayın organı Uyarı isimli bültenin basın komitesi mensuplarından Seyhan Say ve arkadaşlarının, 1970'de Ankara 1 Nolu Ağır Ceza Mahkemesinde yapılan duruşmalarında avukatlıklarını yapmıştır.

Yıldırım Ünler, Uğur Mumcu, Mümtaz Soysal, Mukbil Özyörük, Muammer Aksoy, Rauf Çapan ve Turan Tamar ile birlikte yayınladıkları 15.12.1969 tarihli Türk Hukuk Kurumu Bildirisi başlıklı ve Türk Hukuk Kurumu Yönetim Kurulu imzalı bildiride, kanunun suç saydığı TÖS ve İLKSEN tarafından yürütülen 4 günlük öğretmen boykotunun

örgütlediklerinden, haklarında Ankara Basın Savcılığınca 24.03.1970 gün ve Hz. 969/753-743, Basın Es. 970/59 sayı ile Toplu Basın Asliye Ceza Mahkemesinde dava açılmıştır.

Deniz Gezmiş davası sırasında Avukat Zeki Oruç Erel tarafından okunan kolektif savunmayı hazırlayanlardandır.

TÖS ile ilgili davayı terk eden avukat arkadaşlarının sözcülüğünü yapmış ve Anayasaya aykırılık gerekçesiyle 1 Kasım 1971 günü, Ankara Sıkıyönetim 2 Nolu Askeri Mahkemesinde yaptığı konuşmayı müteakip, uhdesinde bulunan bütün bu davalardan çekildiğini beyan etmiştir.

Ek 2: PARTİ İÇİ DEMOKRASİ VE DEMOKRATİK MERKEZİYETÇİLİK

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız bütün bu akıl almaz işlem ve uygulamaların daha iyi anlaşılabilmesi için parti tüzüğünde yer alan ve tüm sosyalist partilerde temel bir kural olarak uygulanan “*iş demokrasi ve demokratik merkeziyetçilik*” ilkelerine açıklık getirmek gerekmektedir. Şöyle ki:

İnsan yeryüzünde her zaman topluluklar halinde yaşadı. Bu topluluklar içinde kimi kişi ve gruplar tarihsel gelişmenin belli bir evresinde ekonomik ve giderek siyasal açıdan güç kazandı. Bu da sınıflaşma sürecinin başlangıcı oldu. Toplumda böylece sınıflar oluştu, bununla birlikte sınıf savaşımı ve sömürü süreci başladı. Sömürülen sınıflar, güçlü ve egemen duruma gelen sınıflara karşı tarih boyunca kendi hak ve çıkarlarını korumak amacıyla savaşım vere geldi. Bu savaşım on binlerce yıl değişik biçim ve yöntemlerle yapıldı. Sözü geçen savaşım biçimleri içinde, bugünkü anlamda siyasal partiler geçtiğimiz yüzyılda batılı toplumlarda yer alan sosyopolitik gelişmeler sonunda ortaya çıkmıştır denilebilir. Böylece emekçi halk kitleleri, öteki haklar yanında oy hakkını da kazanmış, ve seçim yasaları düzenlenmiştir. Daha sonraları siyasal partiler, bunların kuruluş ve işleyişi, devletle olan ilişkileri, yetki ve görevleri, uyacakları hukuksal kurallar, anayasa ve yasalarda yer almıştır.

Batıda siyasal partiler önce *kadro partileri* biçiminde ortaya çıkmış, siyasal yelpazenin sağ kanadında yer alan, üye sayısını artırmaya önem vermeyen ve gereksinme duymayan bu partiler servet sahibi, ekonomik açıdan güçlü kişileri bir araya getirerek ve onlara dayanma yoluyla çalışma yapan partiler olmuşlardır. Bunlara eski TİP partiler de denilebilir.

Batıdaki liberal ve muhafazakâr partiler bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Kitle partileri

20. yüzyılın başlarında kitlelerin oy hakkına kavuşarak politika alanında yer almasıyla *kitle partileri* denilen siyasal partiler oluşmuştur. Kitle partilerinin doğuşunda sol akımların, sosyalist düşüncelerin büyük rolü olmuştur. Bu tür partiler için üyelik, üye sayısının çoğaltılması yaşamsal bir nitelik taşır. Bu partiler işçi ve emekçi kitlelerini temsil etmek için çalışanlar, sendikalar, kooperatifler ve değişik kitle örgütleriyle ilişkiler kurarak kendilerini geliştirir ve genişletirler.

Siyasal bilimci Prof. Münici Kapani'ye göre:

“Kitle partileri için *üyeler*, sadece mali yönden değil, fakat *siyasal yönden* de önem taşır. İdeolojik çizgileri daha belirli ve tutarlı olan bu TİP partiler, üyelerini siyasal yönden eğitme, yetiştirme, bilinçlendirme yolunda devamlı faaliyet gösterirler. Bu faaliyet yalnız seçim dönemleriyle sınırlı kalmaz. Güdülen amaç, ülkenin yönetimine ağırlığını koyabilecek, zamanı geldiğinde iktidarı ele alabilecek bir elit yetiştirmektir. Bu bakımdan partinin bir *okul* rolü oynadığı söylenebilir. Duverger'in deyimiyle, “üyeleri olmadığı takdirde parti, öğrencisiz bir öğretmene benzer” (Politika Bilimine Giriş. 4. bas., sf. 170)

Siyasal Partilerin İç Düzeni

Demokrasiyi, özellikle sosyalist bir demokrasiyi savunan bir partinin kendi içinde de demokrasiye büyük önem vermesi gerekir. Partinin kendi iç çalışmalarında demokratik kurallara geniş yer vermesi içeride ve dışarıda yapacağı çalışmaların

verimli olması açısından zorunludur. Birçok partilerde oligarşik eğilimlerin ortaya çıkması parti içi demokrasinin önemini bir kat daha artırmaktadır. Bunun çaresi de kuşkusuz parti içi demokrasiyi korumaktır.

Doğu Perinçek'in bu konudaki değerlendirmeleri de şöyledir:

“Siyasi partilerin demokratik bir iç düzene sahip olmalarının ilk şartı, parti idaresinin aşağıdan yukarıya doğru oluşmasını mümkün kılacak bir örgüte sahip olmalarıdır. Siyasi partilerin temsil ettikleri sosyal eğilim ve ihtiyaçlar bu sayede parti kararlarına yansır. Partiler, siyasi hayatın devamlı gelişme halinde olan dinamik unsurları olarak yeni fikirler ve görüşler getirirler, yeni akımlardan etkilenir ve bu akımları topluma kabul ettirebilmek için siyasi hareketlere girerler. Siyasi partilerin bu görevlerini yapmaları, özellikle gelişme halindeki ülkelerde daha ileri bir toplum düzenine geçme mücadelesi veren toplumlarda çok önemlidir.” (Anayasa ve Partiler Rejimi. 2. Basım 1985, sf. 145)

O dönemde yürürlükte bulunan 1961 Anayasası da bu konuda şu kuralları getirmiştir:

“Siyasi partilerin parti içi çalışmaları ve kararları demokrasi esaslarına aykırı olamaz.” (M: 57/3)

Yeni Anayasa da bu kuralları 69/34. maddelerinde benimsemiştir.

Burada hem geçmişin uygulamalarını ve bu alanda yaşanmakta olan parti çalışmalarını anımsatan ünlü siyasal bilimci M. Duverger'in *Siyasi Partiler* adlı kitabının sonuç bölümündeki şu düşüncelerini anımsatalım:

“... Siyasal partilerin örgütleri, muhakkak ki, geleneksel demokrasi kavramlarına uygun değildir. Bunların iç yapıları,

esas itibariyle otokratik ve oligarşıktır; bütün görünüşe rağmen liderler, gerçekte üyeler tarafından seçilmeyip, merkez tarafından kooptasyon ya da atama suretiyle iş başına getirilirler: Liderlerde, militanlardan kopmuş bir yönetici sınıf az çok kendi içine kapanmış bir kast meydana getirme eğilimi vardır. Parti liderlerinin seçimle göreve geldiği durumlarda bile, parti oligarşisi genişler fakat hiçbir zaman bir demokrasi haline gelmez. Çünkü bu seçimi yapanlar, genel seçimlerde partiye oy veren kişilere oranla bir azınlık teşkil eden üyelerdir.” (2. Bas. 1974, sf. 537)

Bu değerlendirmeler günümüzün birçok sağ partilerinde geçerliliğini korumaktadır. Sosyalist partilerde daha değişik uygulamalar görülmektedir. Ancak bu partilerin hepsinin sözü geçen yanlışlardan arınmış olduğunu söylemek olanaksızdır.

Olması gereken

Sosyalist partilerin temel amacı üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti üzerine kurulmuş bir rejimi gerçekleştirmektir. Böyle bir rejimde insanın insan tarafından sömürüsü ortadan kalkacak, sosyalist bir düzenin temelleri atılacaktır.

Sosyalist siyasal partiler, siyasal iradenin oluşumuna doğrudan doğruya katılma amacını güderler. Gerçek siyasal irade, emeğiyle yaşayan halk yığınlarının (işçi, emekçi) iradesidir. Burada hemen söylemek gerekir ki, *parti üyelerine bu konularda iki tür görev düşmektedir:*

— Üyeler bir yandan kendini eğitecek, okuyacak, tartışacak, her konuda parti yöneticileriyle düşünce alışverişinde bulunacak, sorular soracak, bilgilerini derinleştirecektir. Okuduğu kitaplardan yararlanarak, onları özümseyerek, doğrularla eğrileri ayırt etmeye çalışarak

kendilerini halk yığınları ve öteki politikacılar karşısında bilgi bakımından güçlü ve inandırıcı bir konuma getirecektir.

— Öte yandan da partinin üyelerini, partinin yandaş ve sempatzanlarını güncel konular üzerinde bilinçlendirme görevini üstlenecektir. Bu da onun geniş sosyalist bir kültüre sahip olmasını gerektirir.

Partinin de bütün bu çalışmalarda, demokratik bir anlayışla değişik düşünce ve görüşlerin tartışılmasına olanak sağlayarak yardımcı olması gerekir.

Sosyalizm bir bilimdir. Toplumsal gelişmenin ve yaşamın her alanında değerlendirmeleri, görüşleri, tezleri, mesajları vardır. Aydınlatıcı, uyarıcı, yol gösterici yeteneğe sahiptir. İşte parti üyesinin böylesine geniş bir kültüre sahip olması, bu kültürle çevresini aydınlatması, emekçi yığınlara bilinç taşıması gerekir.

Yukarıda açıkladığımız gibi sosyalist partilerin amacı; işçi, emekçi, üretici halk yığınlarını iktidara taşımak, onları kendi kaderleri üzerinde söz ve karar sahibi yapmak ve giderek özgür bir toplumun mutlu vatandaşı haline getirmektir.

Bu amaca ulaşabilmek için onlara hak ve özgürlüklerini anlatmak, yürürlükteki toplumsal düzenin haksızlıklarını, adaletsizliklerini, çelişkilerini, çıkmazlarını açıklayarak, bunları gidermenin yollarını göstermek gerekir. Bu nasıl olacaktır? Bunu kimler yapacaktır? Kuşkusuz işçiler, emekçiler, üretenler içinde yaşadıkları koşulları, üzerlerinde uygulanan çeşitli baskıları, sömürü yöntemlerini görecekler, bunu yaşayacaklar, acısını çekeceklerdir. Bu da onları belli bir oranda bilinç düzeyine ulaştıracaktır.

Ancak bu yeterli midir? Yoksa onlara egemen sınıfların sömürü politikası konusunda derinlemesine, genişliğine, geçmişten örnekler vererek, sömürü yöntemlerini önlemek

için tarihte uygulanan savaşım biçimlerini öğretmek, bunların sonuçları hakkında onları aydınlatmak da gerekmez mi? Bu soruların yanıtı elbette ki, EVET'tir ve bu görevi yapacaklar da parti yöneticileri ve parti üyeleridir.

Sosyalist partilerde iç demokrasi ve demokratik merkeziyetçilik

Demokrasi, siyasal partilerin yalnız dış çalışmalarında değil, iç çalışmalarında da uygulanmalıdır. Temelde bu iki yönlü çalışma birbiriyle bağlantılı, birbirini tamamlayan çalışmalardır. Yukarıda kuramdan da alıntılarla bunlar özet olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Burada genellikle sosyalist partilerde kural olarak kabul edilen, uygulanmaya çalışılan ve demokratik merkeziyetçilik denilen bir uygulama üzerinde durmakta yarar görüyoruz. Demokratik merkeziyetçilik kuralı az çok örgütlü her toplumda doğru, yararlı, başarıya ulaştırıcı bir kuraldır. *Buna göre, siyasal partiyle ilgili kuramsal konular ve uygulamalara ilişkin güncel konular, parti kademelerinde ve toplantılarda yöneticiler ve üyeler arasında açıkça, özgürce, önyargısız tartışılacak ve karara bağlanacaktır.* Bu karar parti üyeleri için bağlayıcı olacaktır. Böylece bir yandan parti içi demokrasinin koşul ve kurallarını uygulamış olacak, öte yandan da partinin disiplini ve kararlılığı sağlanmış olacaktır.

M. Duverger bu konuda şunları söylüyor:

“... ‘Demokratik merkeziyetçilik’ ise daha etkin olmakla birlikte daha esnektir. Bu deyimle komünist partisi, aşağıdaki amaçları güden karmaşık bir kurumlar topluluğunu kastetmektedir,

Birincisi, merkezin yerinde kararlar verebilmesi için, tabandaki üyelerin görüşünü mümkün olan en doğru şekilde merkeze bildirilmesi; *ikincisi*, merkezce alınan kararın bütün kademelerde kesinlikle ve tastamam fakat kavrayışla yani tabandaki üyelerin katılmasıyla uygulanmasının sağlanması. *Böylece kararlar yukarıda alındığı için sistem merkezîyetçidir.* Bu karara tabanın fikirlerinin ışığında varıldığı ve uygulamada daima tabanın görüş birliği arandığı için *de demokratik niteliğini korumaktadır.* Bu sonucun elde edilebilmesi için yöresel liderler taban tarafından seçilmekle birlikte kendilerini seçenlere karşı değil, üst kademelere karşı sorumludurlar. Dolayısıyla onların görevleri, tabanın tepkilerini ve görüşlerini üst kademelere mümkün olduğu kadar doğru şekilde iletmek ve merkez kararlarının nedenlerini tabana sabırla ve dikkatle açıklamaktır.

“Öte yandan demokratik merkezîyetçilik kararların alınmasından önce, merkezi aydınlatabilmek amacıyla tabanda çok serbest tartışmaların cereyan etmesini, fakat karara varıldıktan sonra, herkesin en sıkı bir disipline uymasını gerektirir.”

Ek 3: IŞIK KANSU-HALİT ÇELENK'İN ÇOCUKLUĞUNA YOLCULUK

Birinci Dünya Savaşı günleri. Fransız toplarından fırlayan güller önce sinir bozucu vızıltılarla havada uçuyor, sonra ateş ve ölüm olarak Antakya'nın üzerine düşüyor. Gözlerde korkunun kıvılcımları. Halk köylere kaçıyor. Bir gencecik kadının usuna kazınan anı, yıllar sonra süzülüp aktarılıyor en küçük oğlu Halit'e:

"Biz de Harbiye'ye kaçıyorduk. Kucağımda üç aylıktın. Yolda altını kirlettin. Yerde çözdüm seni. Bir köylü kadın çakıl taşlarından korumak için başını avucunun içine almıştı, 'habibi' (sevgili) diyerek."

Baba Mustafa Çelenk'in köylerde çiftlikleri, sürüleri, zeytinlikleri var. Kentte de demir hırdavat ve cam eşya satan bir dükkâna sahip. Karısı ölmüş, yeniden evlenecek. Sıdika Hanım, beyaz, tombul bir kadın. Pek de güzel. Yörede ünlü "Sipahizadeler" in kızı. "Dul adama gitmem" diye ayak diretiyor. Sen misin böyle yapan... Annesi, çamaşır yıkarken Sıdika'nın saçından tuttu mu öyle bir savuruyor ki öbür yana, bir tutam saç elinde kalıyor. O denli zorluyor ailesi yani, evlenmesi için Sıdika'yı. Çaresiz varıyor Mustafa Çelenk'e.

Anne dindar. O denli dindar ki, vesikalık çektiirmek için bile fotoğrafçıya gitmiyor. Ama, işlemler için resim gerekli. Halit fotoğrafçıya gidiyor, fotoğraf makinesini alıyor, annesinin vesikalığını çekiyor. Buna karşın Sıdika Hanım aydın ve hoşgörülü. Okuma yazma biliyor. Halit, evrim sürecini anlatınca, dinliyor. Hiç kızmıyor. Yalnızca anne yüreğinin sıcaklığı ile saf inancı birleştiriyor:

“Oğul, böyle söyleme, böyle yapma, öbür dünyada beraber olamayacağız sonra...”

Anne ile Halit arasındaki bağ, ılık ve tutkulu sevgi dalına tutunuyor:

“Sanırım 5 yaşındaydım. Babam, her zaman evin ahırında kendi baktığı safkan Arap atına binerek köyleri gezer, marabalarla görüşürdü. Bir gezintide atın terkine beni de alarak köylere götürdü. Rahvan at yolda sıçrayarak giderken, ben babamın beline sarılıyorum, kendimi koruyordum, ama kalçalarım yara bere içinde kalıyordu. Birkaç günümüz köylerde geçti. Hava sıcak olduğu için bağlarda, çardaklarda yatıyorduk. Anne özlemine dayanamıyor, eve dönmek istiyordum. Oysa babamın işleri bitmemişti, beklememi istiyordu. Bir sabah erken uyandım, annemi çok çok özlemiştim. Babam uyuyordu. Bağda dolaşıyordum. Bağ çiğ içindeydi. Bir salkım üzüm gördüm, beyaz, yuvarlak, iri taneleri olan pırıl pırıl bir salkımdı bu. Tıpkı anneme benziyordu.”

Halit’in göz pınarları duru kaynak. Oturuyor, o tombul, seher pembesi üzümün yanına. Başlıyor okşamaya. Üstüne basılan pisipisi otlarının hışırtısı düştten uyandırıyor onu. Başını kaldırıyor, babasını görüyor:

“Baba bak, bu üzüm salkımı anneme benziyor. Beni, ona götür.”

O gün baba, işlerini bitirmeden, oğlunu yine atın terkisine alıp Antakya’nın yolunu tutuyor.

İlk Dönemeç

Savaş sonunda, o zamanki adıyla İskenderun sancağı (Hatay) Fransızların mandası altında. Aile, Halit Çelenk’in

çocukluğunu geçireceği Şembük (Şanlılar) mahallesindeki kendi evlerine taşıyor. İlkokulu, pencerelerinden Asi Irmağı'nın coşkulu türküsü duyulan Mektebi Sultani'de tamamlıyor. Orta ve lise öğrenciliği Musalla semtindeki okulda geçiyor. Okul, Fransızların elinde. Öğretmenleri, genellikle Fransız ya da Fransa'da eğitim görmüş Türklerden oluşuyor. Tüm dersler, Türkçe edebiyat ve edebiyat tarihi dışında Fransızca okunuyor. Okul içinde Türkçe konuşmak yasak. Fransız tarihi, edebiyatı, edebiyat tarihi ağırlıklı dersler arasında. Fransız aydınlanmasının şair, yazar ve düşünürleri ile ilk tanışma: La Martine, Racine, Corneille, Jean Jacques Rousseau, Montesquieu, Diderot, ve başkaları.

Çelenklerin evi, hayat denilen üstü açık bir avluya açılıyor. Avluda yaşlı, yaşlı olmasına karşın her yaz inadına meyve veren üretken nar ağacı var. Cırcır böcekleri ve geveze çekirgeleri konuk eden nar ağacının gölgesinde de küçük bir masa. Halit Çelenk'in aydın bilinci, nar çiçekleri ile birlikte pıtrak veriyor bu masada:

"Sıcakta, Jean Jacques Rousseau'nun Du Contrat Social'ini (Toplum Anlaşması) okuyorum. Rousseau, şöyle başlıyor kitabı:

'İnsan doğaya özgür geldi, özgür doğdu, ama bugün her yerde zincirler içindedir.'

Çok çarpıcı gelmişti bu tümce bana. Zaten birtakım fikirler kafamda dolaşıyordu. Artık sorular birbirini kovalıyor, soru soruyu getiriyordu."

Genç Halit, soru işaretleri haritasında ilk dönemeci buluyor:

"İnsanın sorunu işte bu çelişkiyi çözmek galiba."

Dahası Halit Çelenk, sosyalist düşünce ile de tanışıyor. Arkadaşı Fethi Atay, Dağıstan'dan gelmiş bir ailenin çocuğu. Babası, doktor. Arapça, Fransızca, Almanca ve İngilizce biliyor. Evleri kütüphane gibi. Nâzım Hikmet'in defterlere yazılmış şiirleri elden ele dolaşılıyor. "Alman Faşizmi ve Irkçılığı" adlı kitabı da...

Halit Çelenk'te klasik felsefe kültürünün oluşmasında, öğretmen Mesut Fani Bilgili'nin katkılarına değinmeden geçmemeli. Mesut Fani Bey, Fransa'da hukuk, felsefe ve ekonomi eğitimi görmüş, doktora yapmış. Rıza Tevfik'in, Refik Halit Karay'ın dostu. O yıllarda Halep'e yerleşen yazar Refik Halit Karay ve kızı Mafiret Hanım da, özellikle yaz aylarında Mesut Fani beyin evinde konuk olarak kalıyorlar. Mesut Fani Bey 150'liklerden, ama Atatürk'e ve devrimlerine çok saygılı. Hatta, "*Atatürk'ün Hayat Felsefesi*" adlı bir de kitap yazmış. Halit Çelenk'e de, bu kitabı eski harflerden yeni harflere çevirme görevi düşüyor. Hem de ne zaman? Antakya'da Fransızlara karşı ulusalcı, Atatürkçü uyanışın başladığı günlerde...

Büyük ağabey Selim Çelenk, gözü pek bir gazeteci. Hatay'ı Türkiye'ye ilhak etme savaşımının öncülerinden. Çıkardığı "Yeni Gün" gazetesinde Atatürk devrimlerini adım adım izliyor. Yeni harfler kabul edilince, mahallelerde dershaneler açıyor, halka yeni yazıyı öğretiyor. Antakya'da ilk şapka giyen aydın. Bu yüzden "Gâvur Selim" diye de anılıyor. Kimi kez kaçak olarak Türkiye'ye gidiyor, İsmet İnönü ile, CHP ileri gelenleri ile görüşüyor. Böylesi bir devrim ateşçisinden, Fransızlar ile onların işbirlikçisi Antakyalı ağalar rahatsız oluyorlar. Selim Çelenk'i dövdürerek hastanelik ediyorlar. Ediyorlar da ne oluyor? Aradan 60'a yakın yıl geçmiş. Hatay Türkiye sınırları içinde, Selim Çelenk'in gazetesi de "Ata Yolu"

adıyla oğlu Günay Çelenk tarafından halen yaşatılıyor. Fransız çizmesinden ise eser yok, ağalar desen bu kez bozuk düzenin bekçiliğini üstlenmişler.²⁴

Manda ya da Bağımsızlık

Böyle bir ağabeyin, Selim Çelenk'in kardeşi Halit de boş durmuyor elbette. Fransızların, bağımsızlık ya da mandanın devamı konusunda plebisit yapacaklarına ilişkin haberler yayılıyor. Plebisite katılacaklara ve oy kullanacaklara, okuma-yazma ve imza atmayı bilme koşulu getirileceği söyleniyor. Türk öğrenciler, köylere dağılarak, bir ay içinde köylülere okuma-yazma öğretmek için kolları sıvıyorlar. Halit Çelenk ile arkadaşı Remzi'ye de Tumama köyü düşüyor.

Köy muhtarı Ali Ağa, genç ve pek sıcakkanlı. Köylüler, sırayla Halit ile Remzi'yi evlerine konuk ediyor, onlara yemek veriyorlar. Dersler hemen başlıyor. Serde delikanlılık var ya, serüven olmazsa olmaz. Ali Ağa, ava meraklı; dağlar da keklikten geçilmiyor. Ali Ağa nişancı. Bir gözünü bir kekliğe, öteki gözünü diğer kekliğe nişanlıyor, attı mı iki keklik birden pat, yerde. Remzi'nin sesi güzel. Hem de sevdalı. Gel gör ki, gönlünü Antakya'da bir ağanın kızına kaptırmış. Vermiyorlar kızı. Keklikler ateşte kızarmış, Remzi akşam sofrasında kadehini kaldırıyor, yanık yanık okuyor:

“Gelemem ben, gidemem ben, her güzele gönül veremem ben...”

Ali Ağa, keyifli adam. Uzaktan bağıyor:

“Gelemem ben yahu...”

Ayın sonunda köylüler okuma-yazmayı öğreniyorlar. Artık plebisite hazırlar. İki genç öğrenciyi sevgiyle uğurluyorlar.

Müstemleke Halkı Gibi

Fransızlar, Antakya'ya maddi olarak bakıyorlar, binalar, yollar yapıyorlar. Okulda Fransız klasiklerini, Fransız devrimcilerini okutuyorlar. Öyle bir eğitim yöntemleri var ki, soru soran çocukları azarlamıyorlar, tam tersine soru sorulmasını istiyorlar. Özgür düşünceye saygılılar. Ama! Hem de kocaman bir “AMA”!..

Söz Halit Çelenk'te:

“İskenderun Sancağı Fransız mandası altında. Manda başka, müstemleke başka. Manda yönetimi ne demek? Gelecekler, yönetecekler, imar edecekler filan, bir süre sonra, örneğin 20 yıl sonra orayı iade edecekler. Oysa Fransızlar, Antakyalılara müstemleke halkı gibi davranıyorlardı.”

Halit Çelenk, bir çarpıcı örnek veriyor bu yorumunu güçlendiren:

“Babam, Antakya'nın en büyük zücadeye ve hırdavat dükkânının sahibi idi. Bir gün Fransız komutan yanındaki askerleriyle alışveriş yapmaya dükkâna geldi. Fiyat üzerinde babamla tartışmaya başladı. Fransız, fiyatı yüksek buldu. Babam da ilk söylediğinde direniyor. Fransız şapkasını çıkarıp babamın başına vurdu. Daha çocuğum, bu hareket nasıl ağırıma gitti anlatamam. Babam da bağırmaya başladı. Halk dükkâna toplandı, adamlar az sonra toparlanıp gittiler.”

O günlerde Antakya'nın nüfusu topu topu 50 bin. Türkler, Ermeniler, Hristiyanlar, çok az olmakla beraber Rumlar yaşıyor. Ana unsur, Türkler, bir de daha çok Samandağ dolaylarında yoğunlaşan “Fellah” denilen Aleviler. Alevilerin çoğu rençper. Ağaların topraklarında çalışıyorlar. Halit Çelenk'in tanıklığına başvuralım yine:

“Fellahlar, o kadar çalışkan insanlardı ki, yıllarca emeklerini sattılar, sonra da üzerinde çalıştıkları toprakları ağalardan satın aldılar. Siyasi bakımdan ağalar ve Ermeniler, Fransız mandasının devamından yanaydı. Hatay’a bağımsızlık verilmesini ya da Hatay’ın Türkiye’ye ilhakını istemiyorlardı.”

Bu yüzden Fransız mandasının sona ermesini isteyen Halit Çelenk’in ağabeyi yurtsever aydın Selim Çelenk mandacılarla ağaların düzenlediği bir komplo sonucu dövülmemiş miydi zaten? Meydanlarda, sokaklarda, köy yollarında da birçok insan özgürlük uğruna yaşamını yitirmemiş miydi?

Dağ Alayı Antakya’da

1938’in ilkbaharı. Duyulur ki Atatürk, yine bir 19 Mayıs günü trene binmiş, bu kez Mersin’e, oradan da Adana’ya geçmiş, askeri birliklerin geçit törenlerini izlemiştir. Anlaşılır ki, Hatay konusunda kararlılık göstergesidir Gazi’nin bu gezisi.

4 Temmuz 1938 sabahını çok iyi anımsıyor Halit Çelenk. Gözlerinden utangaç bir iki billur yaş süzülüyor:

“İskenderun ile Antakya arasında Fransızların yaptığı bir şose yol var. Antakya’nın tam girişi. Kadın, kız, çoluk çocuk, genç, ihtiyar yollara döküldük. Baktık ki, Albay Şükrü Kanatlı komutasındaki 47. Dağ Alayı İskenderun’dan kalkmış, dağları, belleri yürüyerek aşmış da geliyor. Askerler toz toprak içinde. Bayraklar, bağrış çağrış. Su verenini mi istersin, alkışlayanını mı! Bir coşku, bir kıyamet. Antakya halkı Türk alayını bağrına basıyor anlayacağınız. Onlardan birisi de benim.”

Antakya kışlasını Fransız birlikleri terk edecek, Türk askeri teslim alacak. Harbiye yolunun üzerindeki kışla binasının önü ve çevresinde iğne atsan yere düşmez. Türk askeri kıtası, kışlanın önündeki alanda yerini alıyor. Gözler, pür dikkat

kışlanın üzerindeki bayrak direğinde. Önce Fransız Ulusal Marşı çalınıyor. Fransız bayrağı gönderden indiriliyor, Fransız askerleri kışladan çıkıyor. Ardından İstiklal Marşı ve Türk bayrağı gönderde... Genç Halit Çelenk, bağımsızlığın ve bağımsızlık özleminin önemini tadıyor yaşam içinde:

“Kadınlar Türk komutana haber yolladılar: ‘Biz kışlayı temizleyeceğiz.’ Binlerce kadın, genç kız koşuşturuyor. Elllerinde kovalar, süpürgeler, arap sabunları. O koskoca kışlayı yalın elleriyle sabunlarla yıkayıp ak pak ettiler de, Türk askerini buyur ettiler içeriye.”

Anı parçacıkları birbirini kovalıyor:

“O günlerde sinemada film seyrediyoruz. Caddeden bir silah sesi geldi. Pencerelelere koştuk. Baktık bir Türk gedikli çavuş tabancasını beline sokarak, yan sokaklardan birisine girip uzaklaştı. Tabancasını kullanmış besbelli.

Antakya’ya dağ alayının gelip yerleşmesi ile birlikte Fransızlar kentte bir süre daha kalmışlardı. Birlik komutanlarının aralarında yaptıkları centilmenlik anlaşmasına göre, Türk ve Fransız üst rütbeli subayları birbirlerini gördükleri yerde selamlaşacaklardı. O gün gördüğümüz gedikli çavuş, olaydan birkaç gün önce Fransız subayına selam veriyor, ama karşılığında selam alamıyor. Konuyu Türk kumandana bildiriyor. Kumandan da, ‘Evladım, senin selamını görmemiş olabilir,’ diyor. O da gördüğünü söylüyor, ama direnmiyor. İşte o gün yine aynı subayla ana caddede karşılaşılıyor ve subayın göreceği biçimde, tam gözüne bakarak selam veriyor. Fransız subayı yine selamı almıyor. Gedikli çavuş da tabancayı çekiyor ve subayı vuruyor. Yaralı subay 100-150 metre ötedeki Fransız delegasyonuna götürülüyorsa da yolda yaşamını yitiriyor. İki komutanlık arasında yapılan görüşmelerden sonra gedikli

çavuşu yargılama yetkisinin Türk tarafında olduğu kabul ediliyor ve kendisi Adana'ya gönderiliyor. Öğrendiğimize göre, daha sonra gedikli çavuş başka bir birliğe naklediliyor ve rütbesi yükseltiliyor.”

Ya günlük yaşam?

Dedenin Barbarun köyünde geçen günler burnunda tütmez mi insanın. Çocuk başı iriliğinde mayhoş narlar, yerlere dökülen zeytinler, iki bel kalınlığında dökülen şelaleler. Ah, delikanlılığın ateşini serinleten o güzelim göl...

Başka?

Jimnastiğe düşkünlük. Antakya'daki Genç Spor Kulübü'ndeki halter çalışmasının, halkalardaki taklaların, lobut çevirmenin ardından balıklama atlanan Asi Irmağı... Şam'da, Halep'te kıran kırana futbol maçları...

Lise bitince, aile karar veriyor: Halit Çelenk okumaya Paris'e gidecek. Mesut Fani Bey, Paris'te kalınacak pansiyonu belirlemiş, adresler hazır, hatta bavullar bile. Bir sabah haber geliyor:

“Almanlar Polonya'ya girdi.”

Lâmı cimi yok, savaş bu. Anne ve baba vazgeçiyorlar en küçük oğullarını Fransa'ya göndermekten. Halit Çelenk, bavullarını topluyor, aralarında Kemal Sülker'in de bulunduğu arkadaşlarıyla birlikte İstanbul'a doğru yola çıkıyor.

İşte Halit Çelenk'in, Antakya'dan başlayıp yıllar sonra engin “deniz”lerle kucaklaşan insan hakları, demokrasi, hukuk savaşımı adına gerçekleştirdiği yorucu, çileli, bir o denli erdemli uzun yürüyüşünün ilk adımıdır bu...

(Cumhuriyet Dergi, 9.5.1999)

DİZİN

- A. R. Güney, 89
Abdulgafur Demir, 235
Abdullah Baştürk, 258, 259
Abdullah Cevdet, 19
Abdullah Konya, 227
Abdullah Yurdagül, 267
Abdülkadir Fırat, 30, 31, 35, 36
Abidin Dino, 144, 295
Abidin Özkan, 227
Adam Smith, 20
Adil Kurtel, 162, 188
Adnan Cemgil, 48, 83, 115, 178, 179, 191, 192, 192, 196, 199, 200, 203, 209, 210, 249
Adnan Eryüksel, 235
Adnan Özyalçınır, 203, 256
Ahat Yegena, 228
Ahmet Bahtiyaroğlu, 267
Ahmet Bilge, 267
Ahmet Camuşçuoğlu, 243
Ahmet Dokur, 235
Ahmet Kaçmaz, 257, 258
Ahmet Ketenci, 299
Ahmet Özparlak, 22
Ahmet Say, 12, 68, 103, 112, 120, 188
Ahmet Top, 40
Ahmet Yıldız, 203
Ahmet Yılmaz, 227
Akın Birdal, 257, 260, 263, 267, 284
Akis (dergisi), 181, 187
Akşam (gazetesi), 103, 180, 181
Ali Aksoy, 228
Ali Fuat Başgil, 18
Ali Karcı, 68, 83, 147
Ali Rıza Güney, 74, 83
Ali Savaşer, 230
Ali Yaşar, 74
Arif Damar, 203, 228, 232
Arif Gülöksüz, 267
Aristo, 17
Artin İda, 228
Asım Bezirci, 256, 259
Aslan Başer Kafaoğlu, 53, 89, 90, 99, 168, 203, 231
Atilla Aytemur, 267
Atilla Coşkun, 256, 267
Atilla Sarp, 224, 243
Atilla Aşut, 70, 131, 132, 169, 170, 186
Aydın Köymen, 267
Aydınlık Sosyalist Dergi, 152
Ayhan Çelik, 267
Ayhan Demir, 267
Ayhan Rona, 267
Aysun Umay, 267
Ayten Kutucu, 28

Ayten Okan, 90, 91, 100, 131, 132, 168
Aziz Aşan, 267
Aziz Nesin, 203, 249, 256, 257, 260-263, 267, 271, 285
Bahri Belen, 253
Bahri Savcı, 259
Baki Çelik, 83
Baki Çelikel, 167, 176, 177
Baki Çevikel, 112, 113, 176
Balaban, 70, 125, 132, 170, 174, 179, 186, 203
Basri Dede, 163, 188
Behice Boran, 68, 71, 78, 83, 85, 116, 119-122, 127-130, 132-134, 138, 139, 142, 144, 147, 160, 161, 174, 175, 183-185, 194-198, 212-214, 218-220, 233, 250, 251, 299
Behzat Ay, 27, 29
Beykan Askan, 267
Bilgin İnanc, 256
Bora Gözen, 232
Burhan Cahit Ünal, 83, 90, 99, 168, 180
Burhan İde, 227
Burhan Kara, 235
Büknettin Vural, 235
Bülent Habora, 203
Cahit Tanör, 177, 187
Can Balaban, 125
Can Yücel, 70, 83, 89, 131, 132, 169, 173, 174, 186

Canip Yıldırım, 83, 125, 177, 187
Celal A. Kanat, 267
Celal Özdoğan, 267
Cemal Güner, 228
Cemal Hakkı Selek, 48, 83, 200
Cemal Kırıl, 83
Cemil Bilsel, 18
Cemil Ormanlar, 11, 63, 227
Cenan Bıçakçı, 246, 267
Cenan Küçükbüce Toksöz, 267
Cevdet Sezer, 243
Charles Crosa, 18
Corneille, 310
Cumhur Aksel, 228
Cumhuriyet (gazetesi), 36, 143, 180, 181, 247, 249, 263
Cumhuriyet Dergi, 316
Çağatay Anadol, 247, 267, 271, 272
Çaltı, 27, 74, 77
Çetin Altan, 58, 70, 112, 177, 193, 211, 298
Darwin, 19
Demir Özlü, 11, 203, 298
Deniz Gezmiş, 119, 246, 248, 290
Diderot, 15, 310
Doğan Ekmekçioğlu, 267
Doğan Özgüden, 11
Doğan Selimoğlu, 267
Doğu Perinçek, 203, 303
Dobresberger, 18

Dursun Akçam, 203
Dursun Yorulmaz, 228
E. Tüfekçi, 75, 160, 161, 184
Ebul Ula Mardin, 18
Ecmel Barutçu, 251
Edip Cansever, 9
Ekin Dikmen, 267
Ekrem Acuner, 203
Elif Gönül Tolon, 267
Emin Turan, 267
Enver Sezgin, 267
Erbil Tuşalp, 257
Ercüment Tahiroğlu, 250
Erdal Genç, 267
Erdal Talu, 267
Erdinç Çakır, 267
Erdoğan Başar, 74, 105, 118,
119, 135, 137, 160, 161
Erdoğan Berktaş, 65, 85, 118,
135, 136
Ergun Uğur, 267
Ernest E. Hirsch, 18
Ernst Haeckel, 19
Erol Ersan, 73, 83, 89, 125, 196,
198, 199, 200-204
Ersen Olgaç, 243
Erşen Şansal, 143, 250, 252, 253,
257, 259
Esat Çağa, 40
Esat Çanga, 11
Fakir Baykurt, 256, 259
Faruk Üstün, 267

Fatma Hikmet İşmen, 58
Fehmi Enginalp, 267
Ferda (Özyurda), 22
Fethi Atay, 19, 20, 311
Fethi Naci, 11
Fevzi Kavuk, 83
Fikret Koçyiğit, 267
Filiz Sezer, 243
Fon Aster, 18
Fotoğraf işçisi Fatma, 31, 35
Fourier, 20
Friedrich Engels, 20
Füsun Öztürk Baysan, 267, 308
Gencay Gürsoy, 227, 267
Gül Sevim Yabas, 228
Gülseren Pehlivan, 228
Gültekin Gazioğlu, 256
Güner Samlı, 113, 187
Günnur Ormanlar, 227
Günseli Andaç, 267
Gülbüz Özalp, 267
H. Ali Tuncel, 267
H. Gazi Apa, 133, 243
Haber Bülteni, 190, 191, 197,
199, 207, 208, 214
Haber (gazetesi), 178
Hacı Mehmet Karaçorlu, 235
Hakkı Asan, 267
Hakkı Kılıç, 267
Hakkı Sayar, 22
Halide Aksoy, 228

Halife Oynargül, 228
Halil Berktaş, 280, 281
Halil Budak, 228
Halil Cesur, 267
Halil Oyman, 228, 233
Halil Sevinç Oyman, 227
Haluk Barutçuoğlu, 228
Haluk Gerger, 267
Haluk Tan İpekçi, 267
Hamdi Konur, 203
Hasan Algül, 267
Hasan Celal Güzel, 250, 251
Hasan Hayri Alkan, 267
Hasan Yalçın, 267
Haydar Rifat, 19
Haydar Tunçkanat, 203
Haydar Yiğit, 267
Hayrettin Abacı, 83, 109, 157
Hikmet Gürdağ, 228, 233
Hikmet Kıvılcımlı, 203
Hulusi Dosdoğru, 203
Hürrem Arman, 203
Hürriyet Karadeniz, 263
Hüsamettin Güven, 83
Hüseyin İmik, 267
Hüseyin İnan, 255, 256
Hüsnü Okçuoğlu, 267
Hüsnü Öndül, 257
İbrahim Balaban, 132, 170, 174, 186
İbrahim Çetkin, 40, 83

İbrahim Kapağan, 243
İbrahim Pehlivanoglu, 52, 53
İbrahim Seven, 243
İbrahim Son, 235
İhsan Aydın Yılmaz, 235
İhsan Hasırcı, 227, 228
İhsan Memoğlu, 227
İlhami Soysal, 74, 180, 203, 257, 259
İlhan Alkan, 267
İlhan Okçu, 267
İlhan Selçuk, 180, 203, 260, 261, 263
İsmail Hakkı Balamir, 139, 161, 162, 177, 187, 188, 194, 207, 212, 221
İsmail İşçi, 221
İsmet İnönü, 10, 311
İsmet Sungurbey, 11, 203
İzzet Bali, 228
İzzet Çilingir, 163
Jean Jacques Rousseau, 15, 310
Kadri Taylan, 227
Kamil Ateşoğulları, 267
Kamil Karavelioğlu, 259
Kamil Sirmen, 22
Karl Marx, 19-22
Kaya Güvenç, 267
Kemal Aksoy, 83, 111, 117, 128, 130, 131, 169, 170, 172-174, 184
Kemal Anadol, 267

Kemal Bilbaşar, 90, 91, 100, 131, 132, 168
Kemal İşler, 11, 63, 227, 228, 233
Kemal Nebioğlu, 40, 83, 248
Kemal Sülker, 40, 83, 111, 142, 143, 196, 200, 201, 203, 256
Kemal Türkler, 40, 83, 85-87, 103, 108, 109, 125, 142, 200-203, 230, 231, 255, 258
Kemal Ulus, 227
Kenan Somer, 267
Kerim Sadi, 19, 20
Korotić, 293
Kudret Asma, 243
Kumru Gözügeçgil, 11, 12, 63, 68, 120, 188
Kutber Akalın, 228
Kutlukhan Kaynakçioğlu, 267
La Martine, 310
Leman Özgür, 227
Ludwig Buchner, 19
M. Duverger, 302, 303, 306
M. Emin Değer, 257
M. Salih Şimşek, 267
M. Şerif Felekoğlu, 267
Mahmut Balpetek, 267
Maks Beer, 19
Malthus, 20
Mecit Çakır, 83
Mehdi Beşpınar, 224, 243
Mehmet Ali Aslan, 83, 86, 158

Mehmet Ali Aybar, 12, 18, 25, 30, 34, 48, 49, 51, 58, 64, 65, 68, 83-87, 98, 136, 138, 142-151, 160, 161, 162, 182, 190, 199, 204, 206, 218, 221, 246-249, 259
Mehmet Ali Şengül, 259
Mehmet Bülbün, 227
Mehmet Gezgin, 228
Mehmet Köseoğlu, 228
Mehmet Özşuca, 267
Mehmet Selik, 83
Mehmet Taşkesen, 70, 132, 174, 186
Mehmet Ülker, 228
Mehmet Yılmaz, 83, 87, 109, 200
Méliér, 19
Merih Sezen, 267
Mesut Fani Bilgili, 297, 311, 316
Mete Akalın, 267
Metin Şekercioğlu, 256
Mihri Belli, 63, 64, 66, 78, 85, 104, 118, 120, 121, 135, 137-139, 159, 160, 182, 213, 219, 297, 299
Minnetullah Haydaroğlu, 83, 85, 90, 99, 168
Montesquieu, 15, 310
Moris Gabay, 73, 83
Muammer Öztuksavul, 227
Mucip Ataklı, 203
Muhsin Yörük, 298

Mukadder Ali Sungur, 70, 92,
135, 172
Murat Sarıca, 83, 85, 86, 157,
177, 196, 214
Musa Yılmaz, 32, 33
Mustafa Çelenk, 15, 298
Mustafa Karayünlü, 258
Mustafa Kızılay, 235
Mustafa Kutlu, 70, 72, 89
Mustafa Oksa, 131, 169, 170, 173
Mustafa Özgür, 173, 227
Mustafa Öztaşkın, 267
Mustafa Reşit Belgesay, 18
Mustafa Taşar, 256
Muvaffak Şeref, 74, 89, 227, 228
Muzaffer İlhan Erdost, 163, 203,
257, 260, 299
Muzaffer Yükselsoy, 21
Mümin Ali Ergin, 177, 187
Mümtaz Soysal, 203, 257, 299
Münci Kapani, 302
Münir Derçin, 267
Müşfik Eren, 267
Nabi Yağcı, 251, 256
Naci Kutlay, 180
Naci Ormanlar, 12, 68, 70, 73, 74,
120, 124, 125, 188, 248, 267
Naciye Oyman, 228
Nafiz Kaçmaz, 235
Namık Ormanlar, 228
Nâzım Hikmet, 16, 19, 256, 311
Nazik Işık, 267

Necati Altay, 228
Necati Aykaş, 12, 68, 70, 112,
120, 125, 188
Necdet Okcan, 267
Necip Devocioğlu, 12, 68, 118,
120, 188
Necla Fertan, 39, 253
Necla Omay, 227
Nedim Tarhan, 267, 284-286
Nejat Tözge, 70, 132, 170, 174,
186, 227
Newmark, 18
Nezahat Gündoğmuş, 143, 250,
259
Nihat Sargın, 50, 61, 67, 78, 83,
85, 95, 118, 140, 143, 158,
196, 198, 199, 200, 251-253,
256
Nişan Tıraş, 228
Niyazi Ağırnaslı, 12, 40, 47, 48,
49, 92, 93, 114, 115, 170, 257,
298, 299
Nurer Uğurlu, 259
Nurettin Özgür, 227
Nurettin Özşuca, 267
Nurettin Prim, 267
Nurten Tunç, 267
Nusret Otyam, 203
Oğuz Atabek, 267
Oğuz Koyutürk, 27, 28
Oğuzhan Müftüoğlu, 256
Oktay Dedeoğlu, 228
Oktay Tokgöz, 83, 131, 173

Oral Çalışlar, 203, 267
 Orhan Aksungur, 70, 132, 169,
 170, 174, 186
 Orhan Apaydın, 259
 Orhan Arsal, 11, 40
 Orhan Aydın, 243
 Osman Korkut Akol, 203
 Osman Nuri Koçtürk, 203
 Owen, 20
 Oya Baydar, 257, 258
 Ömer Ağın, 203, 267
 Ömer Faruk Toprak, 203
 Özcan Kesgeç, 267
 Peyami Arıurk, 267
Politika (dergisi), 121, 181
Politika Bilimine Giriş, 302
 Racine, 310
 Rafet Güllüler, 235
 Rahmi Eşsizhan, 40, 83
 Rasih Nuri İleri, 12, 68, 112, 117,
 120, 122, 125, 126, 128, 133,
 144, 145, 175, 187, 188, 267
 Recai Galip Okandan, 18
 Recep Doğruyol, 228
 Refii bey, 21, 22
 Refik Özgar, 267
 Remzi Çaybaşı, 227
 Remzi İnanç, 257
 Reşat Özarda, 203
 Reşit Güçkıran, 78, 92-94, 113,
 123, 146, 187
 Rıfat Ilgaz, 203
 Rıza Kuas, 40, 83, 87, 196, 231
 Ricardo, 20
 Ruhi Su, 115, 199, 249
 Saadet Ormanlar, 227
 Sadık Göksu, 111
 Sadık Kayhan, 90, 99, 168
 Sadun Aren, 61-63, 65, 70, 71, 72,
 83, 136, 143-145, 218, 233,
 257, 260, 263, 267
 Saint Simon, 20
 Sait Burçin, 83
 Salih Özkarabay, 188
 Sami Küçük, 203
 Samiye Yaltırım, 256
 Schwartz, 18
 Sedat Düzkan, 232
 Sedat Eryol, 228
 Seher Pozan, 267
 Selahattin Uyar, 133, 235, 267
 Selçuk Çalhan, 267
 Selçuk Özdemir, 243
 Selim Çelenk, 16, 311, 314
 Selma Atabek, 267
 Semih Gümüş, 267
 Serhat Salihoğlu, 267
 Serpil (Güvenç), 22
 Serol Teber, 227
 Sevim Ormanlar, 228
 Sevinç Özgüner, 11, 12, 63, 70,
 72, 74-76, 124, 125, 131, 137,
 167, 169, 173, 178, 188
 Sıddık Sami Onar, 18

Sıdıka Su, 199, 249, 259, 267
Sıdkı Eser, 74, 132
Sırrı Öztürk, 166, 167, 183
Sıtkı Eser, 74, 89, 132, 170, 174,
186, 227, 228, 232
Siyasi Partiler (kitabı), 303
Son Baskı (gazetesi), 181
Son Havadis (gazetesi), 181, 201
Sosyal Adalet (dergisi), 31, 33,
136
Suat Aksoy, 90, 99, 168, 180
Sulhi Kutucu, 28, 29, 91, 177, 186
Suphi Karaman, 203
Süleyman Ege, 12, 68, 73, 120,
188, 257, 298
Şaban Erik, 40, 83, 103, 145, 177,
187, 203
Şaban Yıldız, 83, 89, 125, 227,
267
Şahabettin Bakırsan, 267
Şefik Alazan, 228
Şefik Mas, 2267
Şekibe Çelenk, 21-23, 25, 39, 40,
46, 48, 68, 73, 89, 93, 94, 98,
99, 109, 111-120, 125, 127-
129, 132, 134, 137, 143, 147,
152, 153, 172, 173, 176-180,
182, 184, 186, 188, 190, 192,
194, 195, 199, 207, 210, 212,
213, 246, 247, 249, 299
Şerafettin Atalay, 90, 92, 93, 123,
131, 132, 135, 169, 170, 172,
173, 187
Şeref Yıldız, 267

Şerif Tekben, 203
Şevket Özparlak, 22
Şevki Akşit, 144
Şevki Erençan, 83, 103, 111
Şiar Yalçın, 203
Şinasi Yeldan, 83, 85, 86, 196,
200-203
Şükran Kurdakul, 83, 145, 177
Şükrü Tekbaş, 133, 235
Şükrü Yıldız, 51
Tahir Öztürk, 40
Tahir Taner, 18
Tahsin Berkem, 297
Tahsin Konur, 243
Talât Kılıç, 230
Tali Apaydın, 203, 257, 259
Tansel İlter, 227
Tarık Ziya Ekinci, 40, 71, 83, 102
Taylan Özgür, 255
Tayyar Elmas, 267
Tebessüm Sarp, 46, 99, 133, 168,
224, 243
Tektaş Ağaoğlu, 267
Teori ve Pratik, 299
Tercüman (gazetesi), 201
Terfik Yurtsu, 228
TİP'li Yıllar, 50, 61, 62, 67, 78,
118, 140, 158, 198
TİP'te Oportünist Merkezîyetçilik,
152
Töze Aksungur, 89

- Tuncer Yanar, 12, 68, 70, 117,
120, 125, 132, 169, 187, 185,
188
- Turan Danişkan, 91-93, 123, 131,
132, 135, 169, 171-173, 187
- Turan Taşyan, 235
- Turgut Gökdere, 267
- Turgut Kazan, 73, 83, 132, 169,
174, 186, 259
- Turhan Zeren, 227
- Tümer Önder, 243
- Türkkaya Ataöv, 203
- Türk Solu (dergisi)*, 199-204
- Türker Selbaşı, 267
- Uğur Cankocak, 267
- Uğur Mumcu, 203, 246, 247, 299
- Uluç Gürkan, 203
- Umur Coşkun, 267
- Ülkü Beriker, 228
- Ümran Baran, 12, 61, 62, 70, 72-
74, 120, 124, 131, 171, 187,
188
- Üzeyir Kuran, 148, 149, 150, 160
- Vahap Erdoğan, 12, 68-70, 72-
74, 103, 112, 120, 125, 169,
188, 257
- Varlık Özmenek, 267
- Vasfi Yükselsoy, 21
- Vedat Baranoğlu, 143, 250
- Vedat Pekel, 267
- Vedat Türkali, 256
- Veli Gürcan, 267
- Voltaire, 15
- Vural Dalar, 228
- Vural Erkilic, 267
- Yahya Kanbolat, 83, 102, 110,
112, 114
- Yakup Demir, 47
- Yalçın Ergönül, 83, 111, 167, 176
- Yaşar Avcı, 267
- Yaşar Kemal, 40, 83, 201, 203
- Yaşar Saygıner, 83, 87, 108, 110,
167, 176, 196, 200
- Yaşar Yiğit, 267
- Yıldırım Sayita, 267
- Yılmaz Halkacı, 74, 75, 89, 163,
174, 227, 228
- Yılmaz Şentürk, 267
- YÖN (dergisi)*, 64, 65, 74, 75, 85,
105, 116, 178, 180, 252
- Yunus Koçak, 78, 83, 92-94, 113,
114, 123, 146, 147, 169, 170-
172, 175, 176
- Yusuf Aslan, 255, 256
- Yusuf Işık, 267
- Yusuf Selvi, 92, 172
- Zafer Yılmaz, 267
- Zeki Baştımar, 47, 145, 297
- Zeki Gezgin, 228
- Zihni Anadol, 203, 267
- Ziya Gökalp, 115
- Ziyaeddin Fındıkoğlu, 18
- Zühtü Bayar, 203
- Zülfü Dicleli, 267

Birinci baskı ile ilgili bilgiler:

Evrensel Basım Yayın

Birinci Basım: Şubat 2003

Baskı: Ayhan Matbaası

ISBN 975-6525-35-5

İnternet edisyonu düzenleme: AB-KG